

- ופרצת ימה וקדמה
- די איבריגע זעקס מילליאָן...
- אונזער וויזיע פון תשפ"ב
- די צוויי שטערנבוך העלדן
- בית רחל אויפ'ן גאס
- אמעריקאנער בחורים רעדן: הגאון רבי ראובן שיינער זצ"ל
- דער ווייסער אַרמאָרי און דער גרינער הוט
- וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד
- א הייליגע רעוואלוציע מוסד
- פון בודאפעסט קיין שווייץ
- חנוכה: די סיגוט'ע מנורה

קינדער אפטיילונג

אשרינו

ישיבה תורה ויראה ובית רחל
דרבינו יואל מסאטמאר

נתייסדה ע"י מרן רבינו הק' והטהור זי"ע • בנשיאות כ"ק מרן רבינו עט"ר שליט"א

כ"א כסלו תשפ"ב לפ"ק

אריינפיר:

בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית ה'

"בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג" - מיט לויב און געזאַנג צום רבוש"ע, זענען מיר מקדם בברכה די מקהלות רבבות אלפי ישראל, אנשי שלומינו היקרים, וועלכע זענען זיך צונויפגעקומען תחת קורת גג אחד, זקנים עם נערים ובראשינו אדונינו עטרת ראשינו כ"ק מרן רבינו שליט"א, כאיש אחד בלב אחד, מיט דעם היליגן ציל, אַרויסצייגן אונזער שטיצע פאַר דעם רב'נס היליגע ירושה כדי להודות ולהלל להשי"ת, דורך דעם צו לויבן און דאַנקן דעם היליגן בַּאַשעפער אויף די ניסים ונפלאות מיט די הצלה פון אונזער היליגן רבי'ן, רבן של כל ישראל זי"ע, וואָס דערמיט איז געווָארן פַאַרזיכערט די הצלה רוחנית לדורות פאַר אונז און אונזערע דורות.

"אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ, וּמַה נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ, וּמַה יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ" - ווי לעכטיג און וואויל איז אונזער חלק אַז מיר זענען ווידער זוכה זיך צונויפצוקומען במקהלות אלפים אנשי שלומינו החביבים, זיך ווידער צו זען מיט אחים לדעה אין דעם ליל שימורים, דער "ליל המשומר ובא מראשית היצירה", די נאַכט וואָס מיט זיבן-און-זיבעציג יאָר צוריק האָט דער רבוש"ע באַשטימט דעם גורל פון כלל ישראל אין ביטערן גלות, אויף ווי לאַנג ס'איז נאָך נגזר צו וואַרטן ביז ביאת משיח, אחכה לו בכל יום שיבוא.

"לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַה' לְהוֹצִיאָם... הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה' שִׁמֻּרִים לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתָם" - די נאַכט פון כ"א כסלו איז דער גורל'דיגער מאָמענט וואָס נאָך דעם ביטערן חורבן, וועו דער עתיד פון כלל ישראל איז געווען אין אַ סכנת כליון ח"ו, ס'האָט אויף קיין בּדרך הטבע'דיגע דרכים נישט אויסגעקוקט אַז עס וועט נאָך אַמאָל אויסוואַקסן ערליכע אידישקייט, האָט דער בּורא כל עולמים זיך מרחם געווען על שארית ישראל, "הוא הלילה הזה שאמר הקדוש ברוך הוא אני גואל את בניך", און ברוב רחמיו וחסדיו, בחסדי ה' כי לא תמנו האָט די בּאַן אין די לעצטע מינוט געפינען איר וועג צו די פריי'ע שווייץ, וצדיק נחלץ מיד רשע.

"זָכַרְתָּ בְרִית לְתָמִים בְּדוֹרוֹ, וּבִזְכוּתוֹ שָׁמַרְתָּ לְעוֹלָם שְׁאֵרִית" - מיט זיינע שוואַכע כוחות האָט רבינו הקדוש זי"א אָנגעהויבן לייגן אַ ציגל אויף אַ ציגל, זיך געשטעלט בשער המחנה און אויסגעשריגן מי לה' אלי, הוציא חרב מתערה לוחם צו זיין את מלחמת ה' אין יענע פינסטערע תקופה מיטן אויפקום פון די מדינה של גיהנום בארצינו הקדושה, אַרויסגעקומען קיין אַמעריקא און דאָ מעמיד געווען הדת על תילה און מחזיר געווען עטרת תפארת ישראל ליושנה, און דורך זיינע היליגע פעולות צדיק לחיים זענען מיר זוכה אַז אין אונזער נשמה איז איינגעבּאַקן די סאַמע יסודות נאָכצוגיין דעם ערליכן דרך המסורה בּדרכי הצדיקים הקודמים, מלחמה לה' בעמלק, התבּדלות מרשעים, לימוד התורה בטהרת הקודש בארץ ובגולה, חינוך הבּנים והבּנות בּדרך ישראל סבא, צניעות ושמירת גדרי הקדושה, כן יעזור ה' להלאה.

"שִׁמְעוּ כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר וּמִפְתַּח שְׂפָתַי מֵישָׁרִים" (משלי ח, ו) - אין אָט דעם געהויבענעם אָוועגט זענען מיר זוכה לשמוע דברי אלקים חיים מפום ממלל רברבן, מן הבאר ההוא ישקו העדרים, ווי רש"י הקדוש פַאַרטייטשט "נגידים אדבר, דברי נגידות וחשיבות", זיך אָנצושעפּן פון די דברים חוצבים להבות אש, די געמאָסטענע און דורכדרינגליכע וועגרטער "הדרכת השנה", וואָס ממשיך דרכו בקודש עטרת תפארת ראשינו שליט"א איז משמיע אינבּער אונזער חובת השעה אין אַזאַ טאָג, ממשיך צו זיין דעם תכלית ההצלה אין די היליגע דרכים וואָס אונזער גרויסער רבי דער בעל הנס זי"ע האָט געלערנט, מיט אַ פרישע קבּלה בּהעמדת הדת על תילה, בּעסק התורה ושמירת המצוות, חינוך הבּנים והבּנות, מיט גדרים וסייגים אין אונזערע שטובּער, וואָס וועט פַאַרזיכערן אונזער קיום אין דעם שוועבּעלדיגן זמן בּעיקבתא דמשיחא.

*

"וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד, כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ" - היינט ווען מיר קומען זיך צונויף להודות ולהלל לשמו הגדול, געדענקן מיר אַז אונזער איינציגע גאַנטיע אויפן צוקונפט, צו זען דעם קומענדיגן דור בּדרך התורה והאמונה, זענען די היליגע מוסדות הקדושים וואָס דער גרויסער מצילן של ישראל רבינו הק' והטהור זי"ע האָט אַוועקגעשטעלט און מייסד געווען, די טויזנטער תינוקות של בּית רבּן וועלכע ווערן נתחנך אין די היליגע מוסדות זענען דער עתיד פון אונזער האָפענונג, "כי לא תשכח מפי זרעו", ווי דער רבי זי"ע פלענט דערמאַנען, אַז דער עיקר ציל פון די הצלה מגיא ההרוגה איז געווען 'למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו', אויפצושטעלן אַ לגיון של מלך פון היליגע אידישע דורות נאמנים לה' ולתורתו בּדרך המסורה בּלי שום שינוי זיז כל שהוא.

"רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב אִישׁ וַעֲצַת ה' הִיא תָקוּם" - אינבּער די צענדליגער בּלעטער פון דעם בּרָאשׁור וועט איר טרעפן היסטאָרישע שילדערונגען פון יענע חורבן-תקופה, גאָר רייכע אַרטיקלען בּגדלותו של רבּינו, און נאָך פילע היסטאָריע-ווערק וואָס וועט אייך האַלטן געשפּאַנט. אָבּער מער פון אַלעם וועט אייך דערקווויקן די לעכטיגע הרחבת גבולי הקדושה צו וואָס מיר זענען זוכה אין די שטאָט וויליאַמסבּורג, דער מקום אשר הכינותי, דער ויגל-אָרט פון וואו דער רבּי זי"ע האָט "אויפגעשטעלט אידישקייט אין אַמעריקא"; ס'וועט אייך דערלייכטן די אויגן צו זען די רייכע גאַלעריע פון בּניני המוסדות אינבּער די לענג און בּרייט פון די שטאָט, און פון זיך אַליין וועט זיך אַרויסשרייַען מעומק הלב:

"וְרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אוֹמֶרֶת, כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ".

טייַלווייזע בילדער קרעדיט: אידישע וועלט

Event Sponsors

PellaCare
Wonderful care in your home

HDAcare
Passionate homecare for over a generation

SpecialtyRx
Your Long Term Pharmacy Partner

empro
STAFFING
The Employment Professionals.

QFS
Quality Facility Solutions

אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב כִּי פְּרִי מַעַלְלֵיהֶם יֹאכֵלוּ

(ישעי' ג, י)

זיקוקין קדישין מדברי רבותינו הקדושים בחיוב

החזקת המוסדות הקדושים

דִּבֶּר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל

יוֹאֵל

...כאשר יעזור הבורא יתברך ונזכה להעמיד דורות ישרים על דרך ישראל סבא, אז נדע שהיתה הצלתינו על ידי השי"ת ומצד הקדושה, וכן אם נזכה להקים כאן ישיבה על דרך הישן על דרך אבותינו, ויצמח על ידינו השתלשלות הקדושה וקיום דורות בני ישראל, אז נדע שהשי"ת הוא היה המביא אותנו למדינה זו, והצלתינו היתה מצד הקדושה...

(סעודת הודאה כ"א כסלו תשי"ג לפ"ק)

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ

מֹשֶׁה

...ודבר בעתו לתמוך ולהחזיק ביום זה את מוסדות התורה, כי בהא תליין, דנס הצלת רבינו הוא נס הצלת התורה, ובודאי חייבים אנו להכיר על זה תודה למרן כק"ד זי"ע, ואין בידינו להחזיק לו תודה אלא במה שנחזיק את מוסדותיו הקדושים, ובודאי יהא לו נחת רוח מזה בעולם העליון, ומובטחני שמרן דודי זללה"ה בעולם העליון יעתיר בעד כל המסיים להוושע בכל מילי דמיטב ולזכות לרפואות וישועות ובכל משאלות לבם לטובה.

(סעודת הודאה כ"א כסלו תשמ"ז לפ"ק)

בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה' וְהָיוּ עַל לֵב

אַהֲרֹן

יעדעס יאר וועז ס'קומט דער טאג פון די הצלה כ"א כסלו, מאכט מען אין הימל א חשבון, מצוות ומעשים טובים פון כלל ישראל, תלמידיו, תלמידי תלמידיו, די אלע וואס זענען נשפע געווארן מאור תורתו, צדקתו, קדושתו, הם ויוצאי חלציהם, און די שפעטערדיגע דורות. קומט צו יעדעס יאר פרישע זכיות אן א קצבה... ברענגט דאס אז מ'זאל זיך מקבל זיין צו ממשיך זיין די אלע ענינים בכל כוחינו, גופינו ונשמותינו, צו פארשטערקערן פעולות לתורה און יראת שמים, מיט תמיכה פאר די הייליגע מוסדות. געלויבט השי"ת, די הצלחה איז מער ווי מ'האט זיך געקענט פארשטעלן, הן בכמות והן באיכות. הן וואס איז נוגע חינוך הבנים און הן בחינוך הבנות על צד היותר טוב.

(סעודת הודאה, כ"א כסלו תשע"ג לפ"ק)

"וועד עס וועט העלפן מיינע מוסדות, וועל איך נישט שולדיג בלייבן"

"שתי"ם שהן ארב"ע"...

די איבריגע זעקס מילליאָן...

אונטער די קוליסן אין די מאַסיווע "פּאָנד רעיזינג" אַפּעראַציע

אין די פֿאַרנומענע ערב-דינער טעג, געלונגט אונז צו כאַפּן אַ קורצן שמועס מיט די הויפּט עסקנים אין די "פּאָנד-רעיזינג" דעפּאַרטמענט, הלא המה מו"ה נתנאל ברוין הי"ו און מו"ה יואל מערץ הי"ו, די גאָר באַקאַנטע פּיגורן אינערהאַלב אנשי שלומינו, וועלכע קלעטערן דורכאויס דעם גאַנצן יאָר צו שאַפן די נדבות פֿאַר די מוסדות הקדושים, צו הערן זייער צווּעק, ציל און מהלך פון שאַפן די גרויסע סכומים פֿאַר די הייליגע מוסדות מיט די אלפי תלמידים ותלמידות בלי עין הרע.

"דער מוסד שטייט אויף אונז"

ווען מיר זעצן זיך אַנידער מיט די צווי חשובע "פּאָנד רעזיזער" פון די מוסדות, די שותפים לדבר מצוה וואָס מ'זעט אַרומגיין אין די בתי מדרשים מיט זייער שמייכל און גוט-מוטיגקייט, האברכים החשובים מו"ה מו"ה נתנאל ברוין הי"ו און מו"ה יואל מערץ הי"ו, האַלטן מיר פֿאַר די אויגן אז "והימים ימי ביקור" אנשי שלומינו", יעצט איז ערב דעם דינער, די פֿאַרנומענסטע טעג אויפן קאַלענדער פון אַ "פּאָנד רעזיזער", און מיר מוזן זיך האַלטן קורץ און צום פּינטל.

מיר לאָזן דערפֿאַר אויס די געווענליכע "הביאו ספר יחוסיכם" פֿראַגע, זיך פֿאָרצושטעלן פון וועלכן שטעטל זיי שטאַמען פונדעסטוועגן... נאָר מיר קומען גלייך צום וואָרט, צו הערן איבער זייער ראָלע אינערהאַלב די הייליגע מוסדות.

עס פֿאַרשטייט 'ידער אַז דער מוסד מוז זיך דערקן, און אויף דעם איז אייער עבודת הקודש. אָבער וואָס איז טאַקע דער ציל פון אייער אַרומגיין? וואָס פֿאַרדינט שוין דער מוסד פון די אַזוי-גערופענע 'קלענערע נדבות'? וואָס וועט שוין מיינע $1,800-$1,000 אויסמאַכן אין דעם גרויסן בילד פון אַ בודזשעט פון העכער פערציג מילליאָן דאָללער?

מו"ה נתנאל ברוין הי"ו: יישר כח אייך.

אמת אַז די צייט איז פֿאַרנומען, יעדע מינוט איז אַ שאָד אין אַזעלכע טעג, אָבער וואָס טוט מען נישט צוצוקומען צום תכלית. דאָס איז דאָך אייגנטליך אַ טייל פון אונזער עבודת הקודש, צו ערקלערן פֿאַרן ציבור בּמה דברים אמורים.

לאָמיר דאָס צוטיילן אין קורצן.

אונזערע הייליגע מוסדות וואָס באַשטייט פון אַזויפיל טויזנטער תלמידים ותלמידות בליעה"ר כן ירבּו - שטייט בעיקר אויף דרי יסודות. על שלשה דברים.

1. דאָס ערשטע איז די הכנסה פון "שכר לימוד". וואָס אויף דעם זענען געשטעלט די צווי חשובע 'ידים, מו"ה קאָפּל ליכטענשטיין הי"ו און מו"ה אליעזר דוד גליק הי"ו. זיי טוען אַ געוואַלדיגע אַרבעט, בעטן און פּאָדערן, און לויפן נאָך ווען ס'פעלט זיך אויס. אויף זיי איז דאָ אַ באַזונדערע הנהלה וואָס פֿאַרפּיגט אויף אַלע פּרטים פון שכר לימוד, און יעדער אַחריות'דיגער טאַטע איז פֿאַרשטענדליך און קאָאָפּאַראטיוו צו באַצאָלן שכר לימוד אין צייט, וואָס אין דעם איז געוואָנדן די הצלחה פון די קינדער, ווי באַקאַנט.

2. נאָכדעם איז די הכנסה פון פֿראָגראַמען. דאָס וואָס מ'מעג באַקומען, לויט די הוראות פון רבינו הק' זי"ע, ווי די מנהלי המוסדות, זיינע געטרייע שלוחים פון פּאָריגן דור האָבן געטוהן על פּי הוראתו, און דאָס דעקט אַ שיין ביסל פון דעם בודזשעט. עסן אד"ג.

3. פון אָט די צווי הכנסות וועט געדעקט אַ סך הכל פון 34,000,000$. אין אידיש גערעדט: פיר-און-דרייסיג מילליאָן דאָללער פונעם פערציג-מילליאָן דאָללער'דיגן בודזשעט.

למעשה, נאָך אַלע דרייַדלעך און שפּאָרונגען בלייבט נאָך אַלץ אידער אַ דעפּיציט פון "זעקס מילליאָן דאָללער", וואָס דאָס דאַרף וועדן געדעקט בלויז פון נדבות פון אנשי שלומינו, און צו דעם זענען מיר געשטעלט.

יעצט לאָמיר באַטראַכטן דאָס בּילד פון די צווייטע זייט.

עס לאָזט זיך נישט גלייבן דאָס וואָס דער ציבור הערט כסדר און מ'ליינט אויף די מודעות, אַז זינט די התחדשות המוסדות, שוין גאַנצע העכער פופצן יאָר צום גוטן, זענען די כלי קודש געוואָרן באַצאָלט "צו יעדע צווי וואָכן"! קען מען דען באַגרייפן מיט וויפיל מסירות נפש און אַנשטרענגונג דאָס קומט אָן?

דאָס וואָס מיר פלעגן הערן אָמאָל בּיי די דינער'ס, ווי דער מנהל המוסדות רבי לייבוש [לעפקאָוויטש ע"ה] פלעגט ליאָרמען, אַז "מיר זענען אונטערשטעליג פֿאַר די מלמדים מיט דריי'צן וואָכן"... און אַז "מיר האָבן אַרויסגעגעבן העד טשעקס פון צווי חדשים, וואָס מיר מוזן דעקן"... דאָס איז אַ פֿאַראַגנענהייט! בּרוך ה', וכן יעזור ה' להלאה.

וויאזוי געשעט דאָס?

בּרוך ה' אַז דער מוסד איז געבענטשט מיט געטרייע חברי הנהלה, הרבני הגאון ר' יחזקאל דוד [בערקאָוויטש ה"ו] און הרבני הגאון ר' אבֿגדור [פרענקל ה"ו], ואתם עמם הרבני הגאון ר' אברהם יצחק [קאָהן ה"ו] און הרבני הגאון ר' אברהם בראך [ה"ו] וואָס ווי שווער דאָס קומט נאָר נישט אָן, מיט וויפיל הארץ-עסענישן און קאָפּ-ווי דאָס קומט באַגלייט, טראָגן זיי דעם עול אַז צו יעדע צווי וואָכן מוזן די מלמדים זיין אויסגעצאָלט, וויסנדיג אַז אין דעם איז געוואָנדן די הצלחה פון די תלמוד תורה און בית רחל, אַז די כלי קודש זאָלן באַקומען זייער באַצאָלט אין צייט.

דאָ שטעלט זיך אָבער די פּשוט'ע פֿראַגע: מהיכן ירק זה חיי?

דאָ קומען מיר אַריין אין בּילד. כדי צו קענען באַצאָלן די כלי קודש אין צייט, מוז די באַנק זיין געדעקט, און אויב פעלט אפילו בלויז פופציג טויזנט דאָללער, קען מען נישט אַרויסגעבן "פּירָאָל". דאָס איז קלאָר.

נאָכדעם איז דאָ נאָך אַ פֿאַקט.

ס'איז נישט קיין סוד אַז די לעצטע עטליכע יאָר ליגט אויף די פּלייצעס פון די הנהלה, און אויב מ'מעג זאגן: ליגט אויף די פּלייצעס פון ר' יחזקאל דוד'ן, דער שווערער עול פון די לעגאַלע פֿראָבלעמען, וואָס האָט שוין אָפּגעקאָסט עטליכע מילליאָן דאָללער. פון די ערשטע מינוט האָט מען אַוועקגעשטעלט אַ וואַנט אָפּצוטיילן צווישן דעם בּודזשעט און די לעגאַלע קאָסטן. אויב איז נישט געגנג די אַרבעט אין אַלגעמיין, ספּראָווט ער זיך אויך צו דעקן די לעגאַלע הוצאות 'פון אַנדערע קווּעלער'.

צו דעם האָט מען גענומזט אויפקומען מיט פּרישע אַדרעסן און נדיבים. בּמשך די יאָרן האָט די הנהלת המוסדות אָנגעקניפט קשר און ידידות מיט אידן פונדרויסן, לאו דוקא פונדרויסן נאָר לאָמיר דאָס אָנרופען "ידידים פון סאַטמאַר", וואָס האָבן געשעפטן-באַקאַנטשאַפט מיט די חברי הנהלת המוסדות וכדומה, אָדער אידן וואָס פֿאַרמאָגן אַ תורה'דיגע הערצה צו כ"ק מרן רבינו שליט"א, וואָס טראָגן אין געווענליכע צייטן וואָלט מען פון זיי געבענטן אַ נדבה פֿאַר די מוסדות זעלבסט, דאַרף מען יעצט שאַפן די גרויסע הוצאות פֿאַר די לעגאַלע קאָסטן.

די גרויסע געלטער

"זעקס מילליאָן דאָללער" איז נישט קיין קליין געלט. וויאַזוי שאַפט מען טאַקע אַזעלכע גרויסע סכומים?

פון די ערשטע תקופה פון די התחדשות המוסדות שטייַען די "חברי וועד הפועל", די שותפים לדבר מצוה, הרה"ח מו"ה דוד הערש מערץ הי"ו און 'ידידי וידיד כל אנשי שלומינו מו"ה לוי' יצחק לעווי הי"ו, און זייער עבודת הקודש איז צו שאַפן די גרויסע נדבות, בּיי די נדיבים בעם.

בּיי 'יעדע גרעסערע פּראָיעקט, די בּנינים, פּרנס השבוע און פּרנס החודש, בּיז צו פּרנס השנה און אַרויף, לויפן זיי אַרום צו שאַפן די ריכטיגע אַדרעסן, מ'באַזוכט בּיי עשירים ונגידים, חדשים וגם 'ישנים, און נדיבים בעם וואָס פֿאַרשטייַען דעם געוואַלדיגן זכות פון שטיצן די מוסדות פון רבינו הק' זי"ע, און צו שטיצן דעם עתיד החינוך פון אונזערע קינדער, לאָזן זיך קאָסטן גרויסע סכומים.

'יעצט פֿאַרן דינער איז דער רוטין אַז זייער אַרבעט וועדט באַגלייט פֿירזענליך דורך 'ידידינו וידיד כל נפש, ר' אבֿיגדור פרענקל. ס'לאָזט זיך נישט זאָגן וויפיל הארָוואָניע ער לייגט אַריין צו שאַפן די סכומים צום דינער, און אַלעס מיט זיין סבר פנים 'יפות און זיין 'בּילדט-אין' האַרציגער שמייכל. ס'איז ממש אַ טעגליכער סדר, אַז אין די צייט וואָס אַ צווייטער קומט אַהיים אָפּגעמוטשעט נאָך אַ טאג פון די געשעפטן זוכט מען אַבּיסל צו רוען און פֿאַרבּרענגען מיט די משפּחה, יעצט זיך ר' אבֿיגדור אַריין אין די קאַר מיט ר' דוד הערש און ר' לוי 'יצחק, און מ'לאָזט זיך אַרויס אויף די 'יאַרכט... וואו קען מען 'יעצט באַזוכן צו שאַפן געלט פֿאַרן רבּ'נס הייליגע מוסדות. ס'איז זיכער אַז זכותו הגדול פון רבּ'ן ז"ע באַגלייט אים צו הצלחה בכל מעשי 'ידיו, מיט תענוג ונחת פון די אייגענע משפּחה.

'יעצט, איך בּין בעיקר געשטעלט פֿאַר די געוועלכיע סכומים, אינאיינעם מיט ר' יואל'ן [מערץ הי"ו]. מ'גייט אַרום, מ'רופט אָפּ, מ'באַזוכט, מ'פֿאָדערט, מ'איז מזכה דעם ציבור, און "פּרוטה פּרוטה מצטרפת לחשבון גדול", פון די אַלע סכומים וואָס מיר שאַפן, נעמט זיך צונויף אַ יאָר קרוב צו צווי מילליאָן דאָללער!

"תְּקְחוּ" אֶת תְּרוּמָתִי:

איש כמתנת ידו!

ונתנו בשמחה

יהרן און צוריק'

קאש גורל

ברענגט צום דינער

$1,000

קעש,
טשעקס,
קרעדיט קארטל

געווינט צוריק

דעם אסטראנאמישן סכום פון

$25,000.00

מיט יעדע נדבה פון אמווייניגסטענס $250

25 מאל אייער נדבה!

גייט איר אריין אינעם 'זונתנו גורל' צו געווינען

העכער אייער נדבה
העכערע אייער געווינעם!
מיט יעדע נתינה בין עוד סכום פון $1,000
העכערע איר אייער מעגליכקייט
צו געווינען דעם מאקסימום געווינס

הגורל נתרגד ע"י Qualmax supplies

בהתאסף כל קהלא קדישא "סאַטמאַר"
ביום הצלת רבינו הק' והטהור זיע"א

כ"א כסלו

WATERFRONT SQUARE
500 Kent Avenue, Brooklyn NY 11249

בָּנְעָרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נֵלֵךְ כִּי חַג ה' לָנוּ

מיטוואך פרשת וישב

מיטוואך וישב • כ"א כסלו • קענט עוו. קארנער דעווישאן עוו.

געהעכערט, געהעכערט, און געהעכערט...

אַלזאָ, לאָמיר צונעמען די זאַך אין קליין געלט... וויאַזוי ווערט סטראַטעגיש געפירט דער "דינער קאַמפּיין" צו פֿאַרזיכערן דעם סוקסעס?

מו"ה נתנאל ברוין הי"ו: אָנגעהויבן פון חמשה עשר באב, וויַ נאָר ס'ווערט פֿאַרנאַגענעם יאָר און דער

קאַמפּיין וועלכע געשלאָסן, הייבט זיך אָן אַ נייער חשבון. "די פּיש אין וואַסער ציטערן, און מיר ציטערן אויך"...

נאָך זומער אין די קאָנטרי, וועלן יעדער זיצט תחת גפנו ותאנתו, תחת אילנו וזומער-דירתו, זעצן מיר זיך אַראָפּ מיט ידידינו הרה"ח ר' יואל וועלץ ה"ו, דער אינערגעגנבענער אַדמיניסטראַטאָר בתבונה והשכל, מ'גייט אינעם דעם בודזשעט און ער מאַכט פון פריש די חשבונות, 'כך וכך איז געווען דער דעפּיצים הי' יאָר, און כך וכך מוז מען אַרויפּריקן די נדבות פונעם ציבור דעם קומענדיגן יאָר'.

צום ביישפּיל: הי'-יאָר תשפ"א-ב איז צוגעקומען פרישע הוצאות פון קרוב צו פּיר מיליאָן דאָללער!

צום אַלעם ערשטן איז די 'הוצאה בתוך ההוצאה', אין די "פּוירטשעסינג דעפּאַרטמענט" - וואָס וועט געפּירט דורך ידידינו האברך החשוב מו"ה חיים הערש פּריעדמאַן הי"ו, וואָס ער איז אַגב דער בריה התיכון אין יעדן פּרט אין די הכנות צום דינער וכל המסתעף - רייבט מען זיך די אויגן. די פּריזן ריקן זיך אַרויף מיט אַלאַרמירנדע פּרייזן און אומגלויבליכע העכערונגען. זאָכן וואָס האָבן בײַ אַ חודש-צוויי צוריק געקאָסט זעכציג און זיבעציג צענט, קאָסט היינט דריי און פּיר דאָללער, דער מצב איבער די וועלט האָט געבראַכט אַז אין די לעצטע חדשים איז נאָך שטארק געשטיגן די קאָסטן פאַר אַלעס אַלעס, אויף אזוי וויי אַז די גרויסע קאָסטן פון עסנוואָרג טויזנטער דאָללאַרן, אינעם בנין הת"ת אויף וויי עוו.", אין בית רחל "בנין ריספּלער" (דער ערשטער), און בײַ די פּרי סקול מיידלעך אויף מאַרסי עוועניו.

און לאָמיר רעדן פון אַ פרייליכע הוצאה אויך. יעדער האַלט דאָך מיט די לעצטע חדשים וויי די קאָנסטרוקטיוו אַרבעט אינעם בנין החדש אויף "בעדפּאָרד-קיעפּ". די געטריי־יע אחים קאָהן [מו"ה יושע הי"ו ואחיו מו"ה פסח יודא ה'י"ו הכהנים] לייגן אַריין אַ גרויסע אַלדיגע אַרבעט אַז די אַרבעט זאָל גאָלאָפּירן פאַראויס. מ'האט אויסגעקנאַקט דעם גאַנצן בנין, דעמאָלישט, אַראָפּגעגראָבן עד כמה שיד המלאכה מגעת, מ'האָט באַפּעסטיגט די בײַמס, און מ'רישט זיך באַלד בקרוב אָנצוהייבן די פאַקטישע אויפּבוי אַרבעט.

אַלנפאַלס, די אַלע העכערונגען אין די לעצטע עטליכע חדשים האָט זיך אָנגעזאמעלט און קומט אויס צו אַ סך הכל פון פּרישע "פּיר מילליאָן" דאָללער אינעם הייַ־יעריגן בודזשעט!

די "קאָוויד ריליפֿ" וואָס די רעגירונג האָט געגעבן דעם לעצטן יאָר האָט עטוואָס צוגענאָלפֿן צו באַלאַנסירן דעם בודזשעט, אָבער דער חלק הארי בלייבט פאַר אונז צו דעקן.

הכלל, ווי פאַסיג איז דער נאָמען פון הייַ יעריגן קאַמפּיין "ונרוממה" - "מיר העכערן". די הוצאות האָבן זיך געהעכערט, דער מספּר הבנינים האָבן זיך גהעכערט, און דער ציבור לעומת זה העכערט די נדבות צום קאַמפּיין.

קאָזווערן די גאַנצע אנשי שלומינו בוך...

מיר וועלן אונזער פּראַגע צום שותף לדבר מצוה, מו"ה יואל מערץ הי"ו, וועלכער איז יעצט צום דריטן יאָר אין זיין אמט אין די מוסדות, מיט אַ גרויסן מסירת־נפש.

יעצט לאָמיר אַריינגיין אין די אַרבעט גופא. וויאַזוי קומט מען אָן צום גאַנצן ציבור, וואָס איז היינט צוזייט און צושפרייט אויבער אזא גרויסע שטאָט וי וויליאַמסבורג?

מו"ה יואל מערץ הי"ו: חבלים נפלו לי בנעימים, איך האָב די זכי' שוין יאָרן צו שאַפן געלט פאַר החזקת התורה, און יעצט איז מיר א געשמאַק צו אַרבעטן מיט ר' נתנאל און אינאיינעם ארומגיין נאָך געלט פאַר די היילינג מוסדות.

אין די וואָכן נאָך יו"ט סוכות, וועלן מיר באַגאָסן מיט אַרבעט צו קומען אין קאָנטאַקט מיט טויזנטער הורי וזקני תלמידי המוסדות, און דער בריייטער ציבור אנשי שלומינו שיחיו.

די אַרבעט וועלן איינגעטיילט צווישן די נדיבים בעם, ווי דערמאַנט וועלן זיי באַאַרבעט דורך די "וועד הפועל", ר' דוד הערץ און ר' לוי יצחק. צו די נדיבים דאַרף מען אַריפֿגיין אויפֿאַרבעטן די גרויסע נדבות, צו קויפן גרעסערע זכותים אַא"וו.

אויך אונז ליגט די אַרבעט אנצוקומען צום בריייטן ציבור. אַרומלויפֿן אין די בתי מדרשים ערב ובוקר, יעדן צופרי און יעדן אויפֿדערנאַכט, צו קאָנטאַקטן מענטשן, אינמיטן טאג לויפט מען אַרום אין די אָפּיסעס אדער פאַרבינדט מען זיך אויפן טעלעפאון, מ'לייגט אַריין שטאַרקע כוחות בײַ מ'באַקומט דאָ נדבה.

לעצטענס טאָקע איז די ארבעט געוואָרן פאַרבריייטערט - און א געוויסן זין אַביסל פאַרגרינגערט די 'שכר פסיעות'... - מיטן אויפבוי פון די נייע בתי מדרשים, די קהלה האָט זיך פאַרבריייטערט ממזרח וממערב, בנין געלבשטיין אין קעסקיעד און בנין ברַאַך אויף בעדפּאָרד-פּאַרק, טרעפט מען מער אנשי שלומינו קאָנצענטרירט אויף איין פּלאַץ, אַזוי אַז מ'קען זיך אַריינזעצן אויף אַ טאג-צוויי אין איין בי־המ"ד און דאָס אויסאַקערן בײַ צו אַ קלימאַקס, אָבער ס'בלייבט נאָך אַלץ איבער די אַרבעט פון אַרומלויפֿן, סיי צו אָפּנעמען די צוגעאָגטע געלטער, און סיי צו טרעפן מענטשן וואָס באַהאַלטן זיך...

וויאַזוי איז בכלל די וואַרימקייט בײַם ציבור? מ'וועט דאָך באַלעסטיגט מיט אַזויפיל צדקה אַקציעס, טשערידי'ס און קאַמפּיין'ס, פון לינדען בײַ טשערנאָבל, און פון הילקרעסט בײַ חריש...

מו"ה יואל מערץ הי"ו: בי"ה די וואַרימקייט בײַם ציבור איז געוואַלדיג. איך ווער ערשטינט יעדעס מאָל עקסטער. מ'דערקענט וויי דער עולם איז צופרידן פון דעם חינוך אין די היילינג מוסדות, די מלמדים, די מנהלים, די טאַטע'ס שפּירן אַלע אַז מ'האָט אַן אוזן קשבת, און דאָס זעט זיך אָפּ אויף די נדבות. נישט-איינמאָל האָט מיר אַ צופרידענער טאַטע זעגאָגט, "קום, איך וועל דיר געבן אַ טויזנטער מער פון וויפיל דו האָסט געבעטן, ס'איז מיר אַ זכי' צו שטיצן די מוסדות פון מיינע אייגענע קינדער".

אויב כאַפּט מען אַמאָל אַ ציפּ, האָב איך לידי מיין שותף לדבר מצוה ר' נתנאל, וואָס ער מיט זיין שמייכל פאַרשטייט וויאַזוי צו גלעטן און אַדורכקומען.

אונזער אַרבעט בכלל גייט צו רואיג און געלאַסן. ס'איז אַ פאַקט אַז מענטשן גלייכן נישט ווען מ'באַפאַלט... מיר פרובירן נישט צו זיין לעול ולמשא, ווי מ'זעט אַז אין ב"המ"ד ווען מ'זעט אַז מיר קומען, לויפט מען נישט אַוועק... נאָר אַדרבה, מ'קומט צו, מ'זאָגט אַ גוט וואָרט, און אַזוי אַרום ווערט מען שוין אַריינגעכאַפּט...

מ'איז נישט מחייב מיט איבערגעטריבענע גרויס-געלט וואָס מ'קען זיך נישט ערלויבן, מיר האָבן דעם כלל וואָס דער חכם מכל האדם זאָגט "טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם", ענדערש נישט צו-זאָגן וי שפּילן מעשה גביר און נישט באַצאָלן. די אַרבעט פון נאָכלויפן ווען יענער קען נישט געבן, אָדער האַלט באמת נישט ב"ים געבן, קאָסט אָפּ פיל מער וי די הכנסה.

כ'קען זאָגן, אַז ס'איז ממש אַ געשמאַק צו גיין נאָך געלט פאַר די מוסדות. מ'הערט אויס וואָס מענטשן האָבן צו זאָגן, מ'שמועסט זיך אַדורך איבער די זכי' פון שטיצן די היילינג מוסדות, דעם רבי'נס ירושה און אונזער עתיד הדורות, בי"ז דער נותן שפּירט זיך גליקליך צו שטיצן זיינע איינגענע קינדער.

ווי מער מיר גיינן אַרום וועלן מיר מער און מער נתפּעל צו זען ווי טאַטע'ס זענען באמת מכיר טובה פאַר דעם חינוך פון די קינדער. אַחריות'דיגע טאַטעס גענבן-צו אַ גוט וואָרט אויפן חשבון פון די חשובע מלמדים, און אַמאָל זענען מיר אַ שליח להולכה דאָס צו טראָגן וויי־טער צו די מנהלים...

ב"ים גיין נאָך געלט זאָגן מיר כסדר, אחרי ככלות הכל, קומען מיר דאָך פאַר "דיינע קינדער". און ווער דען בענעפּיטירט ווען דער מוסד איז מצליח?! נאָך די טאַטע'ס! די עלטערן וואָס קוקן אַרויס אויף די הצלחה פון די קינדער.

אַזוי פרובירן מיר דאָס מערסטע אין די געציילטע וואָכן פון סוכות בי"ז צום דינער אָנצוקומען צום גאַנצן ציבור. דער דינער איז די סטאַנציע ווען די הערצער וועלן ערווקט צו געבן גרעסערע נדבות פאַר די היילינג מוסדות, און מ'איז נישט בויגן קיין נישט ערלויבן, אַז מ'קען זיך נישט ערלויבן אויף אַ גרעסער

אונזער תשפ"ב וויזיע

וויאַזוי די ממלכת החינוך עקזיסטירט • וויאַזוי מיר בויען די בנינים מפוארים

אַ קורצע שמועס מיט די איבערגענעבענע פלייסינג

חברי "וועד הפועל"

הרה"ח מו"ה דוד **צבי מערץ** הי"ז און הרה"ח מו"ה **לוי יצחק לעווי** הי"ו

איין שליסל: די גרויסע נדיבים בעם

מיט שטאָלץ און שפאַנונג האַלטן-מיט אנשי שלומינו די פריי־דיגע עפאָכע פון "הרחבת גבולי הבנינים" איבער אַלע עקן פון די שטאָט וויליאַמסבורג. קוים וואָס מ'האָט מחנך געווען דעם צווייטן "בנין ריספלער", מ'האָט אָפגעקויפט נאָך אַ בנין דאָרט אין שכינות אויף סענפאָרד סטריט, שפּאַנט מען פאָראויס מיט די קאָנסטראַקטיוו אַרבעט אין דעם נייעם בנין בית רחל אויף "בעדפאָרד-קיעפ", וואו די אַרבעט גייט אָן רונדע דעם זייגער, 'נאָן-סטאַפּ' אין די כמו-היימישע שפּראַך.

צו די זעלבע צייט גייט-אָן דער ריזיגער נעץ פון די מוסדות, די בנינים שטייגן, די מאָרגעטדזשעס ווערן באַצאָלט, די באָסעס פאָרן, די כלי קודש ווערן באַצאָלט אין צייט, די קינדער קומען און גיין, דאָס עסן, דער קיך, די הרבצת התורה והחינוך בטהרה שפילט זיך אָפּ מדי יום ביומו, טאָג טעגלעך, מיט אַ נעץ פון טויזנטער תלמידים ותלמידות בליעה"ר.

צו דעקן דעם חלק הארי פונעם בודזשעט און די אָנגייענדע הרחבת הגבולים, פיגורירן די צוויי אריות שבחבורה, די "חברי וועד הפועל", הנודעים לשם ולתהלה, הרבני החסיד הנכבד מו"ה דוד הערש מערץ הי"ו און מו"ה לוי יצחק לעווי הי"ו, וועלכע לויפן אַרום דורכאויס דעם גאַנצן יאָר, עושים ומעשים, צו שאַפן די גרויסע נדבות פון די נגידים בעם, די ר'כטיגע תמכין דאורייתא.

מו"ה דוד הערש מערץ הי"ו: אין לויף פון מיין אַרבעט די לעצטע כמעט פופצן יאָר, איז ממש א קידוש ה' צו זען דאָס וואַרימקייט פונעם ציבור צו די הייליגע מוסדות. די נגידים בעם פאַרשטיין אַז אָן זיי קענען די מוסדות נישט עקזיסטירן, ס'איז נישט מעגליך אָנצוגיין ווען נישט די הילף פון יעדן וואָס דער רבוש"ע האָט געשאַנקן אַ רחבות. ובפרט ווען ס'קומט צו בויען די פרישע בנינים, מוזן מיר צוקומען אַז די נדיבים בעם זאָלן אַקעגנקומען און אַרויסהעלפן מיט גרויסע סכומים, אָפקויפן כיתות, שערים, און אַנדערע זכותים, וואָס בלייבט לנצח נצחים, ואוכלין פירותיהם בעולם הזה.

מיין שותף לדבר מצוה, ר' לוי יצחק, איז בייַ יעדן באַקאַנט מיט זיין ליבשאַפט און נשיאות חן בייַ נגידים, ער האָט אַ שפּראַך אַפילו דאָרט וואו אַנדערע זענען נישט מצליח, און אפילו בייַ נגידים וואָס פאַרמאָגן נישט אייגענע קינדער אין די מוסדות, איז ער מצליח זיי צו וואַרימען לטובת די הייליגע מוסדות. גאָרנישט און קיין שום זמן האָלט אים נישט צוריק פון אַרומלויפן לטובת די הייליגע מוסדות, צב"ש ערב פסח און ערב סוכות בי'ז צום זמן, זומער און ווינטער, ווען און וואָס מ'קען נאָר טוהן אויפצוטרייבן גרויסע סכומים אויסצוצאָלן די מלמדים און שאַפן פרישע "זכותים" און נדיבים פאַר "כיתות", איז ער דאָרט.

מו"ה לוי יצחק לעווי הי"ו: ברוך ה' אַז דער ציבור נגידים בעם פאַרשטיין די געוואַלדיגע זכי' צו שטיצן די הייליגע מוסדות. "איש כמתנת

מודעת זכרון לע"נ הרבני הנכבד ר' הערשל וויים ע"ה וואס לעילוי נשמתו וועט בנו הרבני הגדיל ר' דוד מאיר הי"ו זאגן דעם קדיש דרבנן ביים היינטיגן דינער במקהלות אלפי ישראל.

איינס פון די פולע באגריסונגען פאר די גרויסע נדיבים בעם אין די קארידארן פון די בניני המוסדות.

יו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך", יעדער מענטש דאַרף געבן לויט וויפיל דער רבוש"ע געבט אים. נאָך אַלעם, די מוסדות דאָ אין וויליאַמסבורג זענען די "צענטראַלע סאַטמאַרער מוסדות" וואָס האָט אָנגעהויבן "סאַטמאַר אין אַמעריקא", פון דאָ איז מען געפאָרן קיין באָרא פארק, קיין קרית יואל, קיין מאָנסי, און אומעטום.

לאָמיך נאָר צולייגן איין פונקט, בנוגע "קויפן אַ כיתה" אין דעם נייעם בנין הבית רחל.

היינט, ווען מ'שטייט העכער דרייצן יאָר נאָכן מחנך זיין דעם גרויסן בנין הת"ת "בנין ישעי' זאב וזוגתו" אויף ווייט עוועניו, טויזנטער קינדער זענען שוין אַדורך די וועגט פון דעם בנין בעסק התורה והחינוך, מ'קוקט היינט אַריין אין די כיתות און מ'זעט די שמות הכבוד פון די נדיבים וואָס האָבן דענסמאָל געהאַט דעם שכל און פאַרשטאַנד צו "קויפן אַ כיתה", איז דאָס מחייב! מ'זעט די פירות וואָס קומט אַרויס פון אַזאַ נדבה, דאָס איז אַ געפיל וואָס באַגלייט אויף שטענדיג.

בכלל דאַרף מען אַרויסהייבן, אַז אונזער גאַנצע אַפּאַראַט גייט אָן איינגעהאַלטן און אייַדל. אין די לעצטע וואָכן האָבן מיר ב"ה זוכה געווען אַריינצובערענגען גאָר גרויסע נדבות און "פּאַרקויפן אַלע קלאַסן" אינעם נייעם "בנין ריספלער", אָן דעם וואָס מ'האָט געמאַכט אינריגע פּאָמפּע, מ'האָט נישט געשפּענדעט קיין אינריגע געלט, מ'טוט אַלעס צו פאַרזיכערן אַז די גאַנצע נדבה פון די נגידים וועלן פאַרנוצט פאַר החזקת המוסדות הקדושים.

"מיר זוכן נישט צו זיין די גרעסטע, נאר די בעסטע" האט אפגעקלינגען די שטימע פון דעם נשיא המוסדות, כ"ק מרן רבינו עט"ר שליט"א ביים מעמד התחדשות המוסדות, מיט העכער פופצן יאר צוריק, בחודש אלול תשס"ו.

דורכאויס יענע תקופה. וועלן מ'האט אינגעפרישט די הייליגע מוסדות הקדושים, האט רבינו שליט"א דאס ווידערהאלט איינמאל און נאכאמאל, קלארשטעלנדיג זיין הייליגע וויזיע און ציל, פאר די "אלטע מוסדות אין נייע בנינים" - כלשון קדשו ביי יענעם מעמד, אז דער יסוד פון די הייליגע מוסדות צו טרעטן וויטער אויף די יסודות החינוך וואס רבינו הק' זי"ע האט בשעתו אוועקגעשטעלט, צו געבן דעם בעסטן חינוך פאר יעדן תלמיד, און פארזיכערן דעם בעסטן תכלית פון יעדן תלמיד און תלמידה.

זינט דאן זענען זיך פארלאפן אזויפיל יארן, די מוסדות הקדושים זענען זיך צעוואקסן אויף אלע זייטן, און ציילט זיך היינט צו טאג פון די גרעסטע מוסדות אין עיר ואם בישראל ווי‌ליאמסבורג, אבער אין די זעלבע צייט האט מען נישט פארגעסן פונעם עיקר ציל, און בחפץ ה' האט מען מצליח געווען אנצוקומען צום שטאפל צו דינען אלס "ביישפיל" פאר אלע אנדערע מוסדות התורה והחינוך.

מעגליך אז די לעצטע שורות ליינען זיך אינטערעסאנטליך... זינט ווען קען מען זיך בארימען און געבן א קלאפ אין די פלייצע אז "מיר זענען די בעסטע" און גאר א "ביישפיל פאר אנדערע"?...

ווען מ'קומט אבער אריין צווישן די וועגט פון מוסדותינו הקדושים, מ'האלט מיט ווי מוסדות התורה פון איבער די גאנצע וועלט, אריינגערעכנט אונזערע קאלעגע-מנהלים פון מוסדותינו הק' אין אנדערע שטעט איבער ניו יארק, שטייען ביי די טיר און ווילן "דערגיין דער סוד" פון אונזער הצלחה, שרייט דער מציאות פאר זיך, און מיר שפירן עטוואס בארעכטיגט דאס ארויסצוהייבן פאר אונזערע חשובע תומכים שיחיו, און טיילווייז אנטפלעקן פאר די חשובע עלטערן הורי התלמידים איבער די מתנה טובה צו וואס אונזערע תלמידים זענען זוכה יעדן טאג פון יאר.

מיר רעדן דא פון דער הייליגער און וויכטיגער מפעל "והערב", וועלכע גייט שוין אן פאר קרוב צו צען יאר אינערהאלב מוסדותינו הק' אין ווי‌ליאמסבורג, וואס האט באוויזן צו "רעוואלאציענירן" די וועלט פון חינוך אינערהאלב אונזערע הייליגע מוסדות, און בכלליות אין די היימישע גאס, ברענגענדיג אז מוסדות התורה פון איבער גרעיטאר ניו יארק פרובירן צו פארשטיין וויאזוי מען האט מצליח געווען צו ברענגען אזא שטארקע טויש אין דעם פעלד, וואו די רעזולטאטן זעהט זיך אן אויף טריט און שריט.

צו פארשטיין דעם וויכטיגקייט און ספעציעלקייט פון אזא מוסד החינוך, וועלן מיר בלויז ציטירן א פארגראף וואס ס'האט פארצייכנט דער מנהל המוסדות וראה"ק, חכימא דיהודאי הרה"ח אלכסנדר דייטש ז"ל, אינעם "ספר יובל החמשים" וואס איז ערשינען צום דינער בשנת תשנ"ה, איבער דעם וויכטיגקייט פון אזא מוסד:

"אין יעדן מוסד החינוך זענען פארן פארשידענע סארט קינדער. פארן קינדער מיט שארפע קעפלעך, און דורכשניטליכע קינדער, און עס זענען אויך פארן קינדער וואס מען רופט "שמאטע קינדער" וועלכע כאפען נישט אויף אזוי שנעל דאס לערנען וי‌ו אנדערע קינדער. און צווישן די אזויגערופענע שוואכע קינדער זענען אויך פארן פארשידענע דרגות. עס זענען דא קינדער וואס ברויכן נאר אביסעלע צוגאב הילף און מיט דער צייט כאפען זיי זיך ארויף און האלטן שפעטער מיט מיט די לימודים אזוי וי‌ו די איבעריגע קינדער. און וי‌דער זענען דא אזעלכע קינדער ביי וועלכע עס גייט גאר לאנגזאם. מען מוז זיך מיט זיי אסאך אפגעבן ביז מען זעט ארויס ביי זיי די ריכטיגע פירות. און אויך זענען פארן גאנץ שוועריגע פאלן, וואו עס פאדערט זיך א יגיעה יתירה אז מען זאל דאס קינדער ארויפברענגען אויף א געהעריגן וועג".

א באזוך אין די "והערב" הויפטקוואטירן

שטייענדיג ערב דעם יערליכן דינער, האבן מיר זיך געטראפן זיצן צווישן די וועגט פון די "והערב" הויפטקוואטירן וועלכע זענען סטאנציעניירט הארט נעבן דער בנין התלמוד תורה, אינעם גרויסן "בנין ישעי' זאב וזוגתו", אויף וי‌יט עווענוי‌ו און ראטלעדזש סטריט.

אונזער באזוך האט געצילט צו באקומען א פשוט'ן 'אריינבליק' און זיך באקענען פון דער נאנט מיט די פאקטישע ארבעט פון "והערב", צו הערן וואס עס האט געטווישט פון וואס עס איז געווען בעפאר, וואו מען שטייט היינט צו טאגס, און וואס עס איז דער גרויסער "חידוש" וואס "והערב" שטעלט פאר מיט זיך וואס מאכט באקאנט "די וי‌ליאמסבורגער מוסדות" אלס דער מערסט-סוקסעספולער מוסד ווען עס קומט צו לימודים-הילף וואס וועלט צוגעשטעלט פאר די תלמידים.

"אינעם סימבאל (לאגא) פון "והערב" איז ציטירט דער לשון התפלה וואס מ'זאגט יעדן אינדערפרי אינאי‌ינעם מיט "והערב נא ה' אלקינו",

יום החינוך פאר די פולע פראפעשינעלס פון והערב

ב"ה

וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך:

א הייליגע רעוואלוציע מוסד

אינערהאלב די כותלי התלמוד תורה

שטילערהייט, אן קיין מצב און פראפגאנדע, וועלט אינערהאלב מוסדותינו הק' אנגעפירט אינפ פון די גרעסטע חידושים אין די וועלט פון חינוך ביים היימישן ציבור. א באזוך אין די "והערב" הויפטקוואטירן און א שמועס מיטן איבערגעגעבענער קאארדינעטער הרה"ח מו"ה חיים מרדכי מיטטעלמאן הי"ו.

והערב

ונהיה... 'כולנו' יודעי שמך ולומדי תורתיך

לעלוי נשמת הרה"צ ר' מתתיהו זצ"ל
בן הרה"צ ר' נתנאל אדמו"ר מקאמארנא שליט"א

די וועדטער "כולנו יודעי שמך", וואו דאס וואדט 'כולנו' איז אויסגעלייגט מיט שטורכלעך, וואס טוט ארויסהייבן און אראפנאגלען אין איין וואדט דעם צ'יל פון "והערב", אז יעדעס קינד, אן אויסנאם, קען מצליח זיין, און צוקומען צום תכלית צו זיין "יודעי שמך ולומדי תורתך" - דריקט זיך אויס איינער פון די חשובע מיטארבעטער אין "והערב".

ביז פארלאפענעם יאר האט "והערב" מיט אירע פילצאליגע פריוואטע לערן-צימערן זיך געפינען אינעם בנין הת"ת זעלבסט, און בלויז א קליינער טייל פון די צימערן האבן זיך געפינען אינעם דערנעבענדיגן בנין, אבער צוליב מאנגל אין פלאץ אינעם בנין הת"ת איז מען געווען געצווונגען צו פארוואנדלען די קלענערע "והערב" צימערן אין געהעריגע קלאס-צימערן, צו קענען אקאמאדירן דעם גרויסן צאל תלמידים בליע"ה, וואס דאס האט געצווונגען "והערב" זיך צו געבויט אריבערצייגן צום אן אנדערן לאקאל, אין א דערנעבענדיגן בנין.

"והערב" פארנעמט היינט א ריזיגן אפטיילונג אויפן זעקסטן שטאק אינעם בנין. דאס נעמט אריין א גיגאנטישע קאנפרענץ-צימער, מיט פילע קליינע צימער'לעך וואו די קינדער זיצן אינאיינעם מיט די פריוואטע מלמדים און מדריכים פון "והערב".

"דאס אז דער בנין איז הארט נעבן דער בנין התלמוד תורה, איז א געוואלדיגע מעלה פאר די קינדער" זאגט אונז א חשובער חבר הנהלת "והערב" וועלכער באגלייט אונז איבער די לאנגע קארידארן צווישן די פילע צימערן. "דער קינד גייט נישט אוועק פון חדר, ער בלייבט אינעם מוסד, ער גייט נאר ארויס פאר א קורצע צייט און איז באלד צוריק, געוואנדן לויט ווי־פיל הילף ער דארף".

דורכאויס אונזער באזוך אין די "והערב" הויפטקוואטירן, האבן מיר געהערט די זעלבע נקודה איינמאל און נאכאמאל. "דער ציל איז, אז נישט קיין חילוק ווי ערנסט דער פראבלעם זאל נאר זיין, פון א קליניגקייט, א קנייטש וואס מען דארף פארעכטן, ביז גאר ערנסטע פראבלעמען, זאל אלעס קענען באהאנדלט ווערן 'אין' חדר, צווישן די וועטן פונעם מוסד, און נישט דארפן ארויסגיין צו פרעמדע טעראפיסטן אן קיין פארשטאנד און צוזאמענארבעט מיט דער קינד'ס מחנכים, וואס אין אסאך פעלער קען עס גאר ארגער מאכן דעם פראבלעם". אט דעם ציל האלטן די אינערגעגעבענע חברי הנהלת "והערב" פאר די אויגן.

"אינעם קאנפרענץ צימער ווערט אפגעהאלטן וועכענטליך שיעורים פאר די מדריכים" וויזזט מען אונז אן אויף דעם גרויסן קאנפרענץ צימער וואו "והערב" שטעלט צו וועכענטליך רייכע און וויכטיגע שיעורים פאר די פילע מדריכים אויף אלע שטאפלען, צו פארזיכערן אז די מחנכים פארמאגן די בעסטע טרענירונג און די בעסטע ידיעות וואס זיי דארפן האבן אין זייער עבודת הקודש.

רוב צימערן זענען פארמאכט, אינעווייניג זיצט א "והערב"-מדריך וועלכע לערנט מיט א קינד, אבער פון די איינצעלנע אפענע צימערן קען מען זעהן אז עס איז אויסגעשטעלט אויף גאר א געשמאקן און באטעמ'טן אופן, א טישל, א לעכטיגע פענסטער, צוויי באקוועמע בענקלעך, ווי עס שיינט איז אסאך מחשבה אריינגעלייגט געווארן בלויז אין דער אויסשטעל פון די צימערן.

"עלטערן זענען געווען פארלוירן, זיי האבן נישט געוויסט צו וועמען זיך צו וועגדן"

נאך א לענגערן באזוך ארום די "והערב" קלאסן און צימערן, האבן מיר זיך אוועקגעזעצט אין דער צענטראלער אפיס פון "והערב" אינאיינעם מיט עטליכע פירענדע ראשי ומנהלי "והערב", צו הערן א באריכט פון די פעולות פון "והערב". וואו און ווען איז זי באשאפן געווארן? וויאזוי ווערט דאס געפירט? און גלייכצייטיג באקומען ענטפערס אויף אנדערע פראגן וועלכע זענען נאר געווארן מער דורכאויס אונזער קורצע באזוך.

לאמיר צוריק מישן דאס בלעטל מיט צען יאר, בעפאר די "והערב" עפאקע. וואס איז דאן געווען דער מצב אינערהאלב מוסדותינו הק', וואס לויט ווי מען פארשטייט איז דאס נאך כהיום דער מצב אין רוב היימישע מוסדות אין ניו יארק?

אמאל, ווען א טאטע האט באמערקט א פראבלעם אויף זיין קינד, אדער דער מלמד איז אים געקומען זאגן אז 'עפעס' איז נישט בסדר, דאס קינד האלט נישט מיט געהעריג, און אז ער האט מעגליך א 'פראבלעם', האט דער טאטע נישט געוואוסט "וואו הייב איך אן?". וואס טוה איך צו דעם פראבלעם, וויאזוי וועדט דאס באהאנדלט, און מיט וועמען גיי איך רעדן דערוועגן.

אלס רעזולטאט פון דעם, האבן עלטערן דאס גאנץ אפט געלאזט לויפן, מ'האט זיך נישט אומגעקוקט דערויף, וואס דאס האט געמאכט אז פון א קליינע פראבלעם איז געווארן א גרויסע, און אזויוי עס איז נישט געווארן באהאנדלט איז דאס קינד אלעמאל געבליבן מיטן פראבלעם. און פון א "קליין קינד מיט א קליינער פראבלעם", איז שפעטער אויסגעוואקסן א "גרויסער בחור מיט גרויסע פראבלעמען".

אפטמאל קען מען דאס אלעס פארערכטן מיט ממש א קליניקייט. אויב כאפט מען דעם פראבלעם גענוג צייטליך. צו פארזיכערן אז דאס קינד וועדט ביז א קורצע צייט מסודר, און קען וויטער מיטהאלטן מיט אלע אנדערע קינדער אין קלאס.

עס איז דאך אלעמאל געווען פריוואטע מלמדים און א חדר עזרה אינערהאלב די מוסדות. נישט אזוי?

אוודאי איז אלעמאל געווען פריוואטע מלמדים וואס האבן געלערנט מיט קינדער, און עס איז אויך געווען א יונגערמאן וואס ער איז געווען ממונה צו באהאנדלען א פראבלעם וואס מאכט זיך בי־י קינדער. דאס זענען געווען בלויז צווי־דרי מענטשן וואס זיי האבן געדארפט קענען באהאנדלען יעדע פראבלעם און פארשטיין צו יעדע סארט פאסירונג וואס קען זיך מאכן בי־י א קינד.

עס איז אבער נישט געווען צו שטעלן א איבערזיכט אויף די פריוואטע מלמדים, ער איז געזיצן יעדן טאג מיטן קינד, קיינער האט נישט געוואוסט אויב דאס קינד מאכט פארשריט, וועלכע פארשריט ווערט געמאכט, און וואס דער פריוואטער מלמד טוט יא אדער נישט מיטן קינד, עס איז געווען מסודר, דאס קינד גייט לערנען 'פריוואט', און אלעס איז אקעי.

היינט מיט "והערב" פארשטייט יעדער, אז עס זענען פארן צענדליגער סארט פראבלעמען, קליינע און גרויסע. עס איז נישט שייך אז איין מענטש זאל קענען באהאנדלען די אלע פראבלעמען. "והערב" אליין פארמאגט היינט איבער צען עקספערטן, יעדער איז זיין הינזיכט אין וואס ער האט ערפארונג, וואס זיי געבן זיך אפ מיט "אפשאצן" די קינדער, זענהן זייער פראבלעם, און פארשטיין וואסערע פראבלעם ער האט, און וואסערע מהלך מען זאל נעמען צו באהאנדלען דעם פראבלעם.

חוץ פון דעם האלט מען אן אויג אויף יעדן מדריך, מען מאכט זיכער אז ער טוט זיין ארבעט בשלימות, אז ער מאכט פארשריט, און אז דער קינד ווערט באהאנדעלט אויף דעם ריכטיגער אופן וויאזוי אים שנעל און געשלעכ קענען צוריקשיקן אין חדר כאחד הילדים.

דער גרעסטער "חידוש" פון "והערב"

ווען און וויאזוי איז "והערב" געגרינדעט געווארן?

עס איז געווען זומער פון יאר תשע"ג, וועו אחד מחשובי חברי הנהלת המוסדות, הרבני הגה"ח ר' וואלף לאנדוי הי"ו איז - אדאנק זיין עסקנות לטובת הכלל - געווען פארמישט אין א געוויסע פראבלעמאטישע קעיס וואס האט איינגענומען דעם עתיד פון א משפחה מיט קינדער. דארט האט ער אנערקענט אז ס'פעלט די ריכטיגע מענטשן צו באהאנדלען ערנסטע פראבלעמען וואס מאכט זיך בי־י קינדער אין א גרויסע מוסד החינוך.

ברוחב לבו צו טוהן למען הכלל און אוועקשטעלן א יסוד לטובה פארן גאנצן ציבור, האט ער דאן מחליט געווען, אינאיינעם מיט שותפו הדגול לדבר מצוה, הרה"ג בנן של גדולים וקדושים הרב סיני טייטלבוים שליט"א (בן כ"ק הגה"צ אבד"ק קהלתינו הק' 15'טע ווו. שליט"א ונכד מרן רבינו הגה"ק בעל ברך משה זי"ע) אוועקצושטעלן א "מוסד אינערהאלב די מוסדות", וואס דער נייער מוסד זאל אריינברענגען צווישן די וועטן פון חדר די סאמע גרעסטע מומחים אין יעדן הינזיכט פון חינוך, ערפארענע עקספערטן וואס זאלן זיין גרייט צו באהאנדלען יעדע פראבלעם וואס קען זיך נאר מאכן צווישן קינדער.

די מוסדות זענען דאן בכלל נישט געווען אין א מצב פון קענען נעמען אויף זיך א גרויסן פרישן עול הכספי פון אזא מוסד, האט ר' וואלף געמומען אויף זיך אויסצוהאלטן דעם מוסד אין יענע ערשטע תקופה וועו מ'האט דאס אוועקגעשטעלט, און מיט זיין בריייט הארץ לצדקה וחסד האלט ער דאס אן ביזן היינטיגן טאג, צו אויסצאלן סיי וואסערע הוצאות עס מאכט זיך אינערהאלב "והערב".

מיט וועלכע מענטשן האט מען אוועקגעשטעלט דער מוסד?

דער מעסעדזש ביים אויסוועלן די מענטשן פאר "והערב" איז געווען זייער קלאר, אז געלט זאל נישט זיין קיין אפהאלט צו קענען אריינברענגען אין אונזער מוסד די סאמע גרעסטע מומחים אין יעדן אייניצגסטן פעלד פון חינוך.

מ'האט זיך דאן אריינגעלייגט צו טרעפן די בעסטע מענטשן פאר יעדע סארט ענין. דאן האט מען אויפגענומען דעם בארימטן יחיד המיוחד, דער מחנך נפלא ומשיב לבבות, דער בונה נפשות, הרב שמעלקא קליין הי"ו, וועלכע איז א געוואלדיגע מומחה צו פארשטיין "את נפש הילד", דעם געברויך פון א קינד, און צו פארשטיין און אפשאצן די התנהגות פון א קינד.

אויך האט מען דאן אריינגעברענגט דעם שטארקן מחנך הרב יודא יואל לעווי הי"ו,

ניין.

אין די ערשטע תקופה איז "והערב" נאר געווען אויף א קליינעם פארנעם. עס איז געווען בלויז פאר די עלטערע כיתות אין מוסד, צובייסלעך איז מען אראפ מער און מער. היינט איז שוין "והערב" אויסגעשפרייט ביי אלע כיתות אינעם מוסד.

וואס איז געווען דער גרעסטער חידוש וואס "והערב" האט אויפגעטוהן?

באמת איז "והערב" פול מיט חידושים פון יעדן אספעקט, אבער ווען מיר קוקן זיך ארום איבער דעם "אויסשטעל" פון דעם מוסד, לאזט זיך זאגן אז דאס זעלבסט איז דער גרויסער חידוש, אז אלעס פון אנהייב ביזן סוף איז "אין חדר", אלעס איז אינערהאלב די גרויסע מוסד.

ביז היינט, ווען א קינד האט געהאט א פראבלעם, און ער איז געגאנגען לערנען פריוואט, אדער ער איז געגאנגען צו הילף, האט דער מלמד זיך בכלל נישט אריינגעמישט און געפאדערט סיי וואס פונעם קינד, ער האט זיך פארלאזט אז דער פריוואטער מלמד אדער טעראפיסט גיבט זיך שוין אפ מיטן קינד, און ער האט זיך נישט געוואלט אריינמישן. דאס איז געווען וויי א פלעק פון א 'פראבלעם קינד'.

צוליב דעם איז געווען דער מציאות, אז דאס קינד איז געזיצן אין חדר ווי א קלאץ, דער מלמד האט נישט געוואלט גארנישט פארלאנגען, און דער מצב איז געווען וואס עס איז געווען. נישט אויסגערעדט זיין...

היינט מיט "והערב", ארבעט דער מלמד צוזאמען מיט "והערב"; דער מלמד וויסט פונקטליך וואס דאס קינד דארף קענען, דער מלמד פארשטייט אז דאס קינד גייט טאקע ארויס פאר א האלבע שעה צי אביסל מער אינמיטן טאג, אבער ער איז זיין תלמיד געווי ווי אלע אנדערע פיר-און-צוואנציג קינדער אין חדר, און ער דארף זיך זארגן פאר אים און זיכער מאכן אז ער קומט אן וואס ער קען.

די שטארקע צוזאמענארבעט מיט די מנהלים און מלמדים

וויאזוי וועט "והערב" טרעפן א פראבלעם ביי א קינד?

"והערב" טרעפט נישט קיין פראבלעמען ביי קיין קינדער. פינטל.

"והערב" וועט קיינמאל נישט נעמען א קעיס איבער א קינד אויב דער מנהל האט נישט ארײנגעברענגט "והערב" אין בילד. די מנהלים זענען די וועלכע ברענגען אריין "והערב", זיי גענג איבער דעם פראבלעם, און אינאיינעם מיטן מנהל און דער מלמד וועט אויסגעארבעט א סטראטעגיע און מהלך וויאזוי מען וועט אדרעסירן דעם פראבלעם און דאס בע"ה לייזן.

אין שפיץ פון די מנהלים אין די תלמוד תורה שטייט הרב החסיד הנכבד רבי אהרן מאשקאוויטש שליט"א דער ראש המנהלים, וואס ער באגלייט שטארק "והערב", און העלפט ארויס מיט אלע פעולות אויף טריט און שריט.

אויב א טאטע רופט אריין צו "והערב" אז זיין קינד האט א פראבלעם, וואס וועט מען אים ענטפערן?

עס מאכט זיך אפט אזוי. און דאן וועלן מיר ענטפערן פארן טאט'ן אז ער זאל גיין רעדן צום מנהל, און דער מנהל וועט מחליט זיין אויב דער קעיס דארף גיין צו "והערב", אדער נישט.

ווען א מנהל האט א פראבלעם, אדער ער וויל עפעס מיטטיילן מיט "והערב", צו וועמען וועט ער זיך וועגדן?

דא קומט אויך א "חידוש" פון "והערב".

פון אנהויב אן האבן מיר מסדר געווען, אז יעדער מנהל אינערהאלב די מוסדות האט עטליכע יונגעלייט פון "והערב" וועלכע ארבעטן אינאיינעם מיטן מנהל פאר די קינדער פון זיין אפטיילונג. זיי זענען ווי די "פארמיטלער" צווישן "והערב" און דעם מנהל-אפטיילונג. די יונגעלייט זענען ספעציעל געלונגענע יונגעלייט מיט אסאך ערפארונג און לערע, און זיי מאכן זיכער אז אלעס פארט געשמירט צווישן די מנהלים/מלמדים און "והערב", און אז די צוזאמענארבעט איז אויפן בעסטן און שטערקסטן אופן.

ס'פארשטייט יעדער, אז אנצופירן אזא מעכטיגע און מאסיווע אפעראציע ווי "והערב", פארלאנגט זיך א איש על המערכה, מיט א סענסיטיווע פארשטאנד און ווארים הארץ. אויף דעם איז ב"ה געלונגען צו שטעלן הרה"ג בנש"ג הרב יואל פריעדמאן שליט"א (בן הגה"צ דומ"ץ שארמאש שליט"א וחתן הרה"ג מרביץ תורה הרב אברהם יושע ניימאן שליט"א), וואס פון די ערשטע תקופה שטייט ער על משמרתו, מיט א געוואלדיגע מתינות און מסירות, ועל פיו ישק כל דבר מיט א געוואלדיגע הצלחה און סייעתא דשמיא.

מ'האט פריער דערמאנט אז אונטער "והערב" האלט מען אן אויג אויף יעדע פריוואטע מלמד און איינגעשטעלטער צו פארזיכערן אז די ארבעט וועט געטון בשלימות. וויאזוי גייט דאס צו?

עס איז נישט ווי 'מען האלט א אויג', און מען שטייט יענעם אויפן קאפ, עס איז מער ווי א "צוזאמענארבעט" צווישן די פריוואטע מלמדים און די חברי הנהלת "והערב".

אמאל איז א פריוואטער מלמד נישט געווארן אנגענקוקט, קיינער האט אים נישט קאמפלימענטירט, קיינער האט נישט געוואוסט צי ער טוט יא אדער נישט ריכטיג זיין ארבעט, ער האט נישט געהאט מיט וועמען צו דורכרעדן וועג ער האט געהאט א פראבלעם.

פונקט ווי יעדער פארשטייט אז ביי א ביזנעס איז זייער וויכטיג אז עס זאל זיין מיט וועמען זיך אדורכצורעדן, עס זאל זיין איינער העכער אלעס צו זיכער מאכן אז זאכן ווערן געטוהן, און טאקע געטוהן ריכטיג, אסאך וויכטיגער איז עס אין דעם פאל וואס ס'איז נוגע דעם עתיד הדורות פון די לעכטיגע קינדער, מ'קען זיך נישט ערלויבן צו גרייזן, ווי חז"ל זאגן אויף חינוך הבנים "שבשתא כיון דעל על", א גרייז ביי א קינד קען מען קיינמאל נישט פארעכטן.

צוליב דעם האט "והערב" א ברייטע שטאב וואס טוט בלויז דאס; באגליין די פריוואטע מלמדים, זיכער מאכן אז זיי מאכן פארשריט, און אז זיי האבן אלעס וואס זיי דארפן צו קענען מצליח זיין.

לעזונגען פאר יעדע פראבלעם

וועלכע סארט פראבלעמען וועט היינט באהאנדעלט אין די ראמען פון "והערב"?

ב"ה מיר האבן היינט ספעציעליסטן וועלכע זענען באהאוועגט און האבן די מעגליכקייט צו באהאנדלען סיי וועלכע פראבלעם עס טרעפט זיך ביי א קינד.

אנגעהויבן פון גאר מינימאלע קלייניגקייטן, ווען א קינד דארף ארויסגיין פאר א קורצע צייט צו זיכער מאכן אז ער קען אלעס געהעריג מיטהאלטן אין חדר, ביז גאר ערנסטע פראבלעמען וואס מאכט זיך ליידער.

אפשר קענט איר אויפן שפיץ גאפל אויסשמועסן וואס זענען די עיקר ענינים וואס ווערט באהאנדעלט אין "והערב"?

אנגעהויבן פון "עברי" ביז נאך כיתה ט' האבן מיר די בעסטע הילף פאר סיי וואס.

מיר האבן א ספעציעלן מחנך וועלכע פארשטייט גוט צו אלע סארט עברי פראבלעמען, דערנאך האבן מיר מחנכים און עקספערטן אויף לימוד, הבנה, הבנת המקרא, צו העלפן אויפכאפן וויאזוי צו אפלערנען א שטיקל גמרא, ניין און צוזאמשטעלן מענין לענין, יסודות הלימוד.

דאס זענען אלעס זאכן וואס אויב דער קינד פארשטייט דאס נישט, האט ער נישטא די מעגליכקייט צו קענען מצליח זיין.

באזונדער האבן מיר גאר א ברייטע און פראפעסיאנאלע שטאב וואס פארשטייט צו אלע סארט נפשיות'דיגע פראבלעמען וואס קען זיך מאכן.

ווען א קינד האט א פראבלעם, וועלן זיי זיך אראפזעצן מיטן קינד, און מיט זייער מומחיות וועלן זיי שנעל דערגיין וואו עס שטעקט דער פראבלעם, צי מען טשעפעט דעם קינד אין חדר, אדער עפעס א טיפערע פראבלעם, א פראבלעם אין שטוב וכדומה, און בעז"ה וועט דער פראבלעם צייטליך באהאנדעלט נאך בעפאר עס וועט א מער ערנסטע און טיפערע פראבלעם.

"ביי אונז הייבט מען גלייך אן צו באהאנדלען דעם פראבלעם, אפגעזען צי עס איז דא גלעלט"

לויט ווי עס איז אנגענומען, גענים "והערב" פון גרויסע פראגראמען פון די רעגירונג, איז דאס ריכטיג?

לאמיר דאס אראפשטעלן קלאר.

וויבאלד "והערב" איז בכלל נישט רעגיסטרירט אלס א "מוסד", דערביער קענען מיר נישט גענישן פון קיין פראגראמען, און ס'איז נישט שייך צו באקומען קיין שטאטישע דעקונג.

פון די אנדערע זייט, שטייט די הנהלת המוסדות צום הילף פון "והערב" זיי העלפן מיט אלע מיטלען ארויסצוהעלפן אז מיר זאלן זיך קענען דעקן, און זיי ליגן אריין גאר שטארקע כוחות צו ברענגען די פראגראמען צו וועלכן מ'איז יא באריכטיגט.

א גאר גרויסע הוצאה וואס די הנהלת המוסדות האט געמוען אויף זיך, איז צו דעקן די חודש'ליכע "רענט" פאר די אפיסעס פון "והערב". יעצט, בנוגע צאלן די איינגעשטעלט איז אזוי:

פאר די אינגעלייט וואס לערנען מיט די קינדער, פרובירט מען אויף אלע פראנטן אז דאס זאל וועלן באצאלט פון די שטאט. אמאל פלעגט דאס אפקאסטן פאר די עלטערן, היינט וועלן כמעט יעדעס קינד באצאלט פון די שטאט. אזוי אז מ'קען זאגן אז ניינציג פראצענט פון די הוצאה וועלן געדעקט.

אבער בנוסף צו די "פריוואטע מלמדים", פארמאגט "והערב" א שטאב פון פופצן איינגעשטעלטע אין חדר, פראפעשענעלס און אויפזיכט'ס אויף די טוטער'ס, די וואס טוען די ארבעט ביז דאס קינד קומט אן צו לערנען מיט זיין פריוואטן מלמד, די קאארדינענטערס וואס לערנען נישט דירעקט מיט קיין קינדער נאר זענען פארבינדן מיט די מנהלים/מלמדים, און די וואס באגלייטן זיין פראגרעס במשך די צייט, וואס וויבאלד זיי לערנען נישט ממש מיט די קינדער, דעריבער וועלן זיי נישט באצאלט פון די שטאט.

צו דעם קומט צו נאך הוצאות וואס קאסט אפ אזא מאסיווע אפעראציע, וואס וועלן נישט געדעקט פון קיין שום פלאץ.

דאס אליין פאר זיך איז א באזונדערע בוזשעט פון קרוב צו צוויי מיליאן דאללער א יאר! א בריין חלק דערפון וועלן געדעקט דורך די הנהלת המוסדות, אבער דער חלק הארי פונעם בוזשעט וואס בלייבט איבער, איז דער עול פון דעם גרויסן בונה ומקים פון "והערב", הרבני הנגיד מו"ה וואלף לאנדוי הי"ו.

ביי איינע פון די סעסיעס אין די אפיסעס פון והערב

א קינד וואס וועלן נישט באשטעטיגט פאר פראגראמען, וועלן באצאלט פאר אים?

"והערב" האט א גאנצע שטאב וואס ארבעט בלויז אויף דעם, צו זיכער מאכן אז די עלטערן זאלן דארפן צאלן וויי וויניגער, און אז דאס קינד זאל זיין ווי מער געדעקט פון זייטיגע הכנסות.

אין אנדערע מוסדות ארבעט עס, אז א קינד וואס דארף הילף, דארף ער צום ערשט ווארטן ביז ער וועלן באשטעטיגט פאר פראגראמען, און הערשט דאן קען ער אנהייבן צו באקומען הילף, טראץ וואס עס איז מעגליך אז אין די צייט וואס דאס קינד ווארט פאסירט א געוואלד מיט שאדן.

ביי "והערב" הייבט מען גלייך אן צו באהאנדלען דאס קינד נאך בעפאר ער וועלן באשטעטיגט, מ'מאכט באלד א פלאן איבער זיין סדר הלימוד, אזוי אז גארנישט זאל נישט זיין קיין אפהאלט צו פארזיכערן זיין פולקאמע הצלחה.

כסדר'דיגע שיעורים און הדרכה

וואסערע סארט טרענירונג גייען די פריוואטע מלמדים אריבער, בעפארן אריינקומען ארבעטן אין "והערב"?

די "והערב" שטאב לייגט אריין גרויסע

כוחות צו זיכער מאכן אז אלע מלמדים און איינגעשטעלטע אין "והערב" זענען ריכטיג צוגעגרייט צו טוהן זייער הייליגע ארבעט בשלימות.

חוץ פון דעם, ווערט יעדע וואך געגעבן רייכע שיעורים פאר אלע איינגעשטעלטע אין "והערב", וואו מ'גייט איבער וויכטיגע ענינים וואס זיי דארפן וויסן.

באזונדער איז מען הי-יאר בעפאר'ן אנהייב פונעם ניימעם זמן ארויסגעפארן מיט אלע אונזערע איינגעשטעלטע פאר צוויי טעג, וואו די איינגעשטעלטע האבן געהערט פארשידענע סארט שיעורים און שמועסן וואס עס איז זיי נוגע אויף א טאג טעגליכן פארנעם צווישן די וועגט פון "והערב".

די הוצאות פון די צוויי חינוך-טעג איז נתנדב געווארן דורך הרבני הנגיד ר' יחזקאל דוד בערקאוויטש הי"ו חבר הנהלת המוסדות, וועלכע האט געגומען אויף זיך אלע הוצאות פון די טעג לע"נ אמו החשובה מרת בתי' בת ר' יונתן בנימין ע"ה

"זינט דער גרינדונג פון "והערב" איז קיין איין תלמיד נישט אוועקגעפאלן"

מיר שטעלן א פראגע:

מען שטייט שוין יעצט קרוב צו 10 יאר נאך די גרינדונג פון "והערב", זעהט זיך אן א חילוק אויפן גרויסן בילד אז שוין 10 יאר עקזיסטירט אזא מפעל ווי "והערב" אינערהאלב אונזערע מוסדות?

וואס איז די פראגע אפילו? מיר באקומען פון צייט צו צייט רופען פון די מנהלים אין אונזערע ישיבות קטנות מיט א טענה, הלמאי א געוויסער בחור קוקט אויס אזוי... זיי פארשטייען אלס א דבר פשוט אז נאך "והערב" וואלט דער בחור נישט געדארפט אזוי אויסקוקן... און מיר דארפן זיך פארענטפערן און מסביר זיין וואס עס איז געווען דער קריס אין דעם פאל, און פארוואס דער בחור קוקט טאקע אויס אזוי.

די נקודת הדברים איז, אז די הנהלה פון די ישיבות וויסן אז הייַנט-צו-טאגס נאך "והערב" ערוואַרטן זיי אן אנדערע סארט בחור ווי אמאל, דער שוואכער בחור איז גענצליך אנדערש ווי בעפאר "והערב", און גאר אסאך פראבלעמען וואס פלעגט זיך אמאל מאכן איז הייַנט גענצליך אויסגעריסן.

וועז א בחור מיט סיי וועלכע פראבלעם קומט אן אין ישיבה קטנה, וועט שוין "והערב" האבן געריעדט מיטן מנהל און מגידי שיעור, און זיכער מאכן אז יעדע סארט הילף וואס דער בחור קען נאר דארפן זאל זיין גרייט פאר אים בין כותלי הישיבה גלייך וועז ער קומט אריין, אזוי אז ער זאל קענען האבן די מאקסימאלסטע סוקסעס בין כותלי הישיבה.

זעהט מען היינט וויניגער פראבלעמען צווישן געווועזענע תלמידים פון די מוסדות?

זיכער. עס איז נישט צום גלייבן דעם שינוי לטובה וואס אלע מלמדים און מנהלים דערקענען אויף די תלמידים, און שפעטער די מגידי שיעור אין די ישיבה קטנה און וויייטער, וויי אפילו די תלמידים וואס אמאל וואלט מען זיי באצייכנט שוואך און אומפעאיג, שטייען היינט גאר שיין אין די לימודים, און וואקסן אויס אלס טיייל פון די געזעלשאפט.

מ'דארף פארשטיין אז מען רעדט דא פון א ריזיגע מוסדות-נעץ מיט שוועכע טויזענטער קינדער, און צו קענען ארויפברענגען יעדעס קינד, אז קיינער זאל נישט ארויספאלן, איז גאר א גרויסער חידוש, און דער פאקט דערציילט שוין גענוג איבער די סוקסעס פון "והערב".

עס איז באקאנט אז אונזערע מוסדות איז דערווייל די איינציגסטע מיט אזא סוקסעס-פראגראם ווי "והערב". פארוואס איז נישט שייך פאר אנדערע מוסדות דאס צו נאכמאכן?

מיר זיצן כסדר מיט מנהלים פון אנדערע מוסדות'ער, זיי פרובירן דאס נאכצומאכן וויי וויייט מעגליך, אבער אויף אזא פארנעם ווי אין אונזערע מוסדות איז כמעט נישט שייך, פשוט, וויייל קיין שום מוסד אין די וועלט איז נישט גרייט זיך צו לאזן קאסטן די גרויסע געלטער וואס פארלאנגט זיך צו אויפבויען אזא מאסיווע מוסד ווי "והערב".

זיי פרובירן צו מאכן ווי וויייט זיי קענען, צי דורך פראגראמען, אדער אויף אנדערע אופנים, אבער זיי קענען נישט דערגרייכן אזוי שטארק ווי "והערב".

אונזער מוסד האט געהאט די סייעתא דשמיא אז דער מייסד פון "והערב" הרה"ח ר' וואלף לאנדא הי"ו האט שוין ביים מייסד זיין קלאר געזאגט אז ער קוקט נישט אויף קיין געלט, עס אינטערעסירט אים נישט, זאל עס קאסטן וויפיל עס קאסט, און עד היום לאזט ער זיך קאסטן ריזיגע געלטער אז דער מוסד זאל קענען אנגיין מיט א שטארקע סוקסעס.

דער נייער אפטיילונג

נאך א פארצויגענע שמועס פארענדיגן מיר אונזער באזוך אין די "והערב" הויפטקוואטירן. מיר גייען פארבייַ דעם קליינעם קיך וואס געפינט זיך אין צענטער פונעם שטאק, וואו ס'איז צוגעגרייט קאווע און לייכטע איבערבייס, פון וואס די מחנכים פון "והערב" קענען שטענדיג הנאה האבן, צו פארזיכערן אז זיי האבן די נויטיגע ישוב הדעת און רואיגקייט דורכאויס זייער אחריות'דיגע ארבעט.

אויפן וועג אראפ באגעגענען מיר אן אנגייענדע זיצונג אין איינע פון די גרויסע קאנפערענץ צימערן, ווי עס שיינט פון דער שטימונג ביי זיצונג זענען די גרויסע מומחים פון "והערב" יעצט אינמיטן באהאנדלען א גאר ערנסטע סיטואציע. מיינע באגלייטער שטעלן מיר בלויז קורצליך פאר, אבער מיר זענען מחליט נישט צו שטערן מיט מער פראגן, אזא זיצונג קען צומאל זיין פיקוח נפש און אלעס דארט איז דאך סיי ווי עקסקלוסיוו סענסעטיוו און קלאסיפייד.

אונזער באגלייטער פירט אונז אראפ צום 4'טן שטאק פון בנין. מיר באגעגענען א פול-גיגאנטישער שטאק אונטער קאנסטרוקציע. דער אפטיילונג דארט האלט שוין אין די סאמע לעצטע שטאפלען פון די ארבעט, און ביז געציילטע טעג וועט דער שטאק באנייט ווערן פארן באנוץ.

דער ריזיגער שטאק ווערט מייסטערהאפטיג אויסגעשטעלט מיט פילע צימערן און אפיסעס, אז עס זאל קענען אריינעמען צווישן אירע וועגט דאס מאקסימום. "דער גאנצער שטאק וועט זיין בלויז פאר "והערב". יעדעס ווינקל וועט זיין אין באנוץ פאר צימערן און אפיסעס פון "והערב", הערן מיר זאגן מיט פאטאס.

*

ארויסגייענדיג פון די גרויסע רויטע געביידע אויף די גאס, קומט ארויף אין מחשבה, 'וויפיל אנשי שלומינו וועיסן דען וואס עס טוט זיך אפ צווישן די וועגט פון דעם בנין'... וויפיל וועיסן דען אז איינס פון די וויכטיגסטע פליגלען פון אונזערע הייליגע מוסדות זענען באהאלטן צווישן די וועגט פון דעם בנין.

הוֹד וְהָדָר פָּעֳלָם וְצִדְקָתָם עֹמֶדֶת לָעַד

בשם כל הקהל הקודש אלפי אנשי שלומינו זקנים עם נערים החונים על דגל קהלתינו הקדושה,
הורי תלמידי ותלמידות מוסדותינו הקדושים, הננו להכיר תודה ותהלה להגיד ישרם וצדקתם של הני תרי אנשים חשובים הנקובים בשמותם,
הנדיבים בעם נכבדים ונערצים, כבוד שמם מפארים
הרבני הנגיד הנכבד

מו"ה יעקב קאפל ראזענטאל הי"ו

ואתו עמו שותף לדבר מצוה בנו הרבני הנגיד הנכבד

מו"ה יצחק ראזענטאל הי"ו

זְכֹר זֹאת לְיַעֲקֹ"ב - וְאֶת בְּרִיתִי אֶת יִצְחָ"ק
הלא המה הגבורים אנשי השם אב ובנו שראו את החידוש,
אשר זה זמן ועידן שבנדבת לבם הטוב מסרו לרשותינו רשות השתמשות בתוך

השטח הענקי ברחוב קענט עוועניו לחניית כחמשים באסעס של מוסדותינו הקדושים

המובילים מדי יום ביומו את אלפי תינוקות של בית רבן לבית הספר לעסוק בתורה הקדושה בקדושה וטהרה,
ובכך קנו זכות נצחי לעד ולעולמים בזכות הבל פיהם של תינוקות של בית רבן שאין בהם חטא,
ובודאי יגן ויושיע בעדם לראות ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם בזכות עסק התורה.

צִדְקָם לְפָנֶיךָ יַזְכִּיר, תָּקוּם תְּרַחֵם עַל בֶּן יַקִּי"ר!

על של עתה הננו להכיר טובה בשער בת רבים אשר הוסיפו עוד נדבה על נדבתם,
ובטוב לבם באו לעזרתינו ולקראתינו בסיוע אדיר ובחפץ לב שלא על מנת לקבל פרס

להקים על השטח הנ"ל את הבנין האדיר לעריכת כינוס השנתי כ"א כסלו במקהלות אלופי אלפי ישראל

בראשות איתן אדונינו כ"ק מרן רבינו עט"ר שליט"א
ביום הצלת אבינו רועינו מרן רבינו הקדוש והטהור זי"ע ועכי"א
ובסבר פנים יפות ועסקו בלי ליאות בפעולות נמרצות בעצה ובמעש בסידור כל תהליך הקמת הבנין
להעמיד כל דבר על מכונו כדי לאכסן בתוכה מקהלות ישראל ברוב פאר והדר לחגוג את המאורה הנשגבה

בודאי כל הזכותים המופלגים של שינון דרכיו הטהורות והשקפתו הבהירה לנו ולדורותינו יעמוד להם בעולם הזה
והקרן קיימת להם לעד ולעולמי עולמים, מתוך הצלחה בכל מעשי ידיהם לזרעם ולביתם.

ז'כו לברכה משולשת בזכות החזקת התורה
על הכל נודה בכל לשון תודה ושירה
קול אומרים הודו על ראשם עטרה
בברכה שלימה קול יעק"ב נשירה ונזמרה

י'צח"ק ירנן בברכת ה' במדה ובמשורה
צאצאיהם פקוד בנחת ושמחה להאירה
חן וכבוד יתן להם ה' עושר ואושר בהדרה
קול רנה וצהלה ישמע בביתם בתדירה

הכ"ד המוקירים נדבתם, מברכים לעומתם

הנהלת המוסדות

וְהַבַּיִת גָּדוֹל וְהַפְלֵא

בנין ת"ת ישעי' זאב לעוו
762 Wythe Ave

גרעסטער
בנין התלמוד תורה אין
גרעיטער ניו יאָרק

פאַקטן און ציפערן:
- 7 שטאָק מיט לעכטיגע תשב"ר.
- 110 קלאַסן וואו מ'לערנט תורה בטהרה.
- 7 סניפים מיט באַזונדערע מנהלים רוחניים.
- 10 "חדר עזרה" פאַר קינדער מיט לימודים הילף.
- 7 עס זאַלן פאַר די תלמידים.
- 4 גרויסע לופטיגע בתי מדרשים.
- באַזונדערע אָפטיילונג "מכינה לישיבה קטנה".

באַזונדערע הוצאה תשפ"ב:
- פאַררעכטן וואַסער שאָדן'ס פון האָריקעין.

פלענער אין פראַגרעס:
- אַרויפבויען 2 פרישע שטאָק אויף צווייטע האַלב בנין.
- איבערבויען אַלע שטאָקן און קלאַסן.

מָשׂוֹשׂ לְכָל הָעִיר

בנין בית רחל החדש
575 Bedford Avenue

אין הארץ
פון די עיר ואם בישׂראל
ווילִיאַמסבורג

פאַקטן און ציפערן:
• אויסגעהויבן דעם גאַנצן סטרוקטער פונעם בנין הגדול.
• מאַסיווע קאָנסטרוקציע פאָרשריט: באַפעסטיגט די יסודות הבנין.
• די יעצטיגע טעג ווערט פאַרענדיגט "דיזיין פלענער".
• פרישע צוויי שטאָק ווערט אַרויפגעצויגן צו אַקאָמאַדירן פלייץ פון אינגע תלמידות.

פלענער אין פראַגרעס:
• בנין וועט אַנטהאַלטן "פינף שטאָקן" מיט קלאַס צימערן.
• הערליכע צוגענגליכע "חתונה זאַל" פאַר אנשי שלומינו.

העומדים על הפקודים:
• אַרבעט אין פולסטן שוואונג אָנגעפירט דורך האחים החשובים, מו"ה יושע הכהן הי"ו ואחיו מו"ה פסח יודא הכהן קאָהן הי"ו.

84 Sanford Street

קְרַת בַּיִת רָחֵל

#1 בניני ריפסלער
84 Sanford Street

ערשטער
בנין בית רחל לחינוך הבנות
פון מוסדותינו הקדושים
בנין בית רחל - "בנין ריספלער"

פאַקטן און ציפערן:
- 7 שטאָק איבערגעפילט מיט תלמידות בליעה"ר.
- מיידלעך פון פרי סקול ביז נאָך 8'טע קלאַס.
- 80 קלאַסן פאַר חינוך הבנות - "עלעמענטאַרע קלאַסן".
- 3 עס זאַלן פאַר די תלמידות.
- 1 גיגאַנטישע אוידיטאריום פאַר פּראָגראַמען.
- ריזיגע הויפט קיך.

וואו דער באַאבטער קעכער הרה"ח ר' הערשל קלעפנער הי"ו קאָכט טעגליך טויזנטער פּאָרציאָנען, פּאַר אַלע תלמידים, תלמידות, און בחורי הישיבות קטנות.

באַזונדערע הוצאה תשפ"ב:
- פאַררעכטן וואַסער שאָדן'ס פון האָריקעין.

פלענער אין פראַגרעס:
- איבערבויען אַלע שטאָקן און קלאַסן.

96 Sanford Street

יַחְדָּיו יִהְיוּ תַּמִּים

בניני ריפסלער #2
84 Sanford Street

צוזייטער
בנין בית רחל לחינוך הבנות
פון מוסדותינו הקדושים
בנין בית רחל - "בנין ריספלער"

פאַקטן און ציפערן:
• נתחנך געוואָרן אלול תשפ"א דורך כ"ק מרן רבינו שליט"א.
• 18 קלאַסן מיט הונדערטער תלמידות בליעה"ר.
• מיידלעך פון 5'טע און 6'טע קלאַס מיט באַזונדערע מנהלת.
• 1 עס זאָל פאַר די מאָלצייטן פון די תלמידות.
• צווילונג-גענייגטע "בניני ריספלער" צוגניפגעפלאָכטן אַלס איין מעכטיגע באַזע פאַר חינוך הבנות.

באַזונדערע הוצאה תשפ"ב:
• נייער בנין פאַרשפּאָרט אויסגאַבע פון רענט פאַר בנין אויף בעדפאָרד-ווילאַמבי.

פלענער אין פראַגרעס:
• מלכות'דיגע "חתונה זאָל".
ווי נאָר מ'האָט אָפגעענדיגט מיט די עפענונג פונעם נייעם בנין ריספלער, האָט מען געפיילט די "פלענס" צו באַהעפטן דעם בנין מיטן גיגאַנטישן אוידיטאָריום וואָס געפינט זיך האַרט דערונטער, ביז די אַנדערע זייט גאַס אויף וואַרסאָאַף סטרייט, צו בויען איין גיגאַנטישע גרויסע "חתונה זאָל" לטובת שמחות בבתי אנשי שלומינו, מיט די ענערגישע כוחות פון הרבני הנכבד מו"ה יצחק מנחם בערקאָוויטש הי"ו.

יִרְאַת ה׳ הִיא תִּתְהַלָּל

בנין הילמאַן
401 Park Avenue

בנין בית רחל הויך שולע
"טעפי פלעיס"

פאַקטן און ציפערן:
- היים פאַר הויך שולע תלמידות פון 9׳טע קלאַס און העכער.
- קנאַקעדיגע אָפּטיילונג פאַר תלמידות פון 12׳טע קלאַס.
- 26 קלאַס צימערן מיט הונדערטער תלמידות בליעה״ר.
- 26 לערנען-צימערן מיט הונדערטער תלמידות בליעה״ר.
- 6 קאָמפּיוטער קלאַסן.
- 7 גרויסע נייען צימערן.
- 2 אוידיטאָריום זאַלן פאַר פּראָגראַמען און דרשות.

פלענער אין פּראַגרעס:
- איבערמאַכן דעם גאַנצן דאַך פונעם בנין.
- ענדיגן די ריזאָונינג צו קענען ערהאַלטן שטאָטישע פּראָגראַמען.

76 Sanford Street

אכול בשמחה לחמך

נייער בנין - עס זאל
76 Sanford Street

נייער בנין
בייס ווינקל פון סענפאָרד-פאַרק

פאַקטן און ציפערן:
• בנין געוואָרן אָפגעקויפט בחודש שבט תשפ"א.
• אָפגעקאסט פרישע מיללי̈אָן דאָללער.
• וועט פאַרנוצט אַלס "עס זאַל" פון תלמידות בניני ריספלער.
• ברענגט געוואַלדיגע הרחבת הדעת אין ביידע בניני בית רחל.

פלענער אין פראַגרעס:
• עוועניטועל האָפט מען צו קענען אַרויפבויען אַ מעכטיגן בנין לחינוך הבנות.

רָאוּה בָּנוֹת וַיְאַשְּׁרוּהָ

פרי סקול - בית רחל
585 Marcy Avenue

פרי סקול
הונדערטער אינגע תלמידות
נוירסערי - קינדערגאַרטן

פאַקטן און ציפערן:
• 25 קלאַסן פאַר אינגע תלמידות פון נוירסערי-קינדערגאַרטן.
• העד סטאַרט אָפּטיילונג מיט אַ שטאַרקע הצלחה.
• באַזונדערע מנהלות און איבערגעגעבענע לערערין'ס.
• שמירה מעולה אַרום דעם בנין, צו פאַרזיכערן די קינדער.

באַזונדערע הוצאה תשפ"ב:
• פאַרעכטן וואַסער שאָדן'ס פון האָריקעין.

פלענער אין פראַגרעס:
• אַריבערציען אינגע תלמידות אין נייעם בנין "בעדפאָרד קיעפּ".
ווי נאָר דער נייער בנין "אין האַרץ פון וויליאַמסבורג" ווערט פאַרטיג, וועט מען בעז"ה אַריבערציען אַהין די אינגע תלמידות, וואָס וועט זיין פיל באַקוועמער און צוגענגליכער פאַר די חשובע עלטערן און די תלמידות שתחי'.

מַסְעֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

באסעס פארקינג לאט
500 KENT AVENUE

שטח הגדול
דעזיגנירט
פאר באסעס פאַרקינג

פאַקטן און ציפערן:

• מאַסיווע פלאָטע פון 53 באָסעס פאַרקירן טעגליך אין שטח הגדול.

• שטח הגדול פרעזעווירט צענדליגער 'פאַרקינג פלעצער' פאַר תושבי העיר וויליאַמסבורג, רבתי עם.

• ספעציעל-געבויטער שטובל אויפן שטח פאַר אַלערליי באָס-מעכאַניזם.

• 3 פאַכלייט מעכאַניקער גרייט פול-טיים צו פאַררעכטן באָסעס לויטן געבריך.

הכרת טובה:

• שטח הגדול נדבת לבם הטוב פון מו"ה **יעקב קאָפל** הי"ו ובנו מו"ה **יצחק ראָזענטאל** הי"ו. בזכות התורה יתברכו בכל מילי דמיטב.

הָעוֹמְדִים עַל הַפְּקֻדִּים

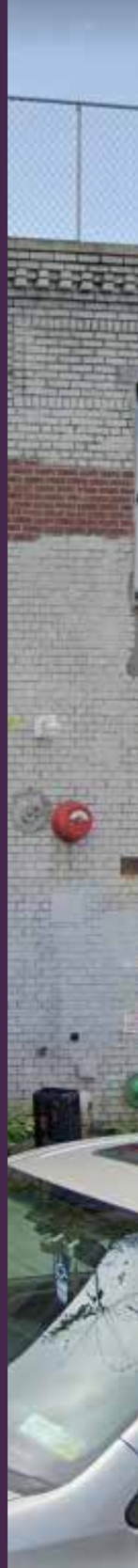
מוסדות אָפּיסעס
76 RUTLEDGE STREET

דער נערוו-צענטער
פון די מוסדות הקדושים
"סעוועניטי סיקס"

פאַקטן און ציפערן:

• 2 שטאָקן פולקאָם אויסגעשטאַט מיט אָפּיסעס און סעקרעטאַרן צו סערווירן די טויזנטער עלטערן.

• אָפּיסעס צוטיילט אין פאָלגענדע אָפּטיילונגען:
- שכר לימוד.
- אַדמיניסטראַציע.
- וואָטשערס.
- פאָנד רעזיזנג.
- פעיראָל.
- טראַנספּאָרטאַציע.
- בוקקיפינג.
- פוירטשעסינג.
- פראָגראַמען.

יְשִׂישׂוּן בְּהַלֵּל וּבְשִׂמְחָה

חתונה זאל
575 Bedford Avenue

אין בנין הבית רחל החדש
"בעדפארד - קיעפ"

פאַקטן און ציפערן:
• הערליכע "חתונה זאַל" פאַר שמחות נישואין בבתי אנשי שלומינו.
• "חתונה זאַל" ווערט אויפגעשטעלט אויף "פאַרלער שטאָקן" פון מעכטיגן בנין, אין האַרץ פון וויליאַמסבורג.
• בריייטע באַנוץ, באַקוועם, גרויס, לופטיג און הערליך.
• אַנטשפרעכט צוגענגליכע פרייזן לפי בקשת כ"ק מרן רבינו שליט"א.

פלענער אין פראַגרעס:
• בנין פראָגרעסירט מיט פולסטע שנעלקייט, מיט האָפענונג צו זיין פאַרטיג צום באַנוץ גאָר בקרוב.

חוגגים בְּשִׂמְחָה רַבָּה

אולמי פרענקל
762 Wythe Ave

4 פּראַכטפולע
פולקאָם-פאַרטיגע איבערגעבויטע זאַלן פאַר קלענערע שמחות ביי אנשי שלומינו

פאַקטן און ציפערן:
- פיר הערליכע זאַלן צו פֿראַווטן קלענערע שמחות.
- פּנים חדשות באו לכאן: געשמאַק און בעל'בתיש, באַקוועם און איינגענעם.
- פּרייזן פאַרבליבן צוגענגליך און ביליג.
- אנשי שם: עטאַבלירט באַזונדערע הנהלה לטובת הציבור.

פלענער אין פראַגרעס:
- מחזק זיין "בר מצוה תקנות" וואָס איז שטאָלץ פון מוסדותינו הק'.

גַּדְּלוּתִי בַּחוּרִים רוֹמַמְתִּי

בנין בתי' בערקאוויטש
13 Harrison Avenue

בנין אדיר ומפואר
פאַר די בחורי חמד
ישיבה קטנה ד'סאַטמאַר

פאַקטן און ציפערן:

• ערשטע שטאָק: גרויסע לופטיגע מקוה מיט 2 בורות טבילה.

• גראַונד פלאָור: גרויסער היכל ביהמ"ד לשבת ולימות החול פאַר אנשי שלומינו תושבי השכונה.

• העכערע שטאָקן: בנין מפואר פאַר 4 באַזונדערע ישיבה קטנה'ס.

• באַזונדערע אַרייַנגאַנג פאַר יעדע ישיבה קטנה.

• באַזונדערע ביהמ"ד, עס זאַל, און חדרי השיעורים פאַר יעדע ישיבה קטנה.

פלענער אין פראַגרעס:

• בוי אַרבעט גייט ב"ה מיטן פולסטן טעמפּאָ. מיט די האָפענונג צו זען הבית בהבנותו בקרוב.

די צוויי העלדן

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים, הַצִּילֵנִי נָא:

לקראת דעם ערשטמאליגן אויפטריט פון **הגאון רבי יצחק מאיר שטערבוך שליט"א** מראשי הישיבות ומשפיעים בארצה"ק ביים היי-יעריגן דינער תשפ"ב, וועלן מיר כאפן א בליק אין די פעולות ההצלה פון זיינע מסירות נפש'דיגע ראשי בית אב, זקינו

הרב יצחק שטערנבוך ז"ל

און זקינתו די "מצילת נפשות"

מרת רעכא שטערנבוך ע"ה

פון די שווייץ, וועלכע האבן זיך אין יענע פינסטערע יארן אריינגעווארפען **"אין פיסק פון לייב"** און געהאלפן ראטעווען טויזנטער אידן, און גלייכצייטיג אויך געהאט א טייל אין ראַטעווען דעם הייליגן רבי'ן, **רבינו הק' והטהור זי"ע**, ביז צו זיין גורל'דיגע הצלה ביום כ"א כסלו תש"ה ווען די באן האט אים אריבערגעפירט די גרעניץ צו די פרייע שווייץ.

ווען עס קומט דער גרויסער טאָג, כ"א כסלו, יום ההצלה והשיחרור פון הייליגן רבין ז"ע, קומט אויף די מחשבה די נעמען פון די אויסגערופענע ערליכע עסקנים, וועלכע זענען געווען פֿאַרמישט אין ראָטעוועון דעם רב'ן. דער ערשטער - אָדער איינער פון די ערשטע - וואָס קומט אויף די מחשבה פון די ריי׳ע מצילים, איז זיכער דער איידעלער און מסירות נפש׳דיגער פֿערזאָן מיטן נאָמען ר' יצחק שטערנבוך פון דער שווייץ.

ר' יצחק שטערנבוך ז"ל האָט זיך פֿאַרשריבן אַ הערליך קאַפּיטל אין דער בלוט־דורכגעוויקטער געשיכטע פון די מלחמה־יאָרן און אויך אין דער תקופה פון צוריק אויפבליה פון דער שארית הפליטה באַלד נאָך דער מלחמה. ווען ער האָט פון אַ קליין שטעטעלע אין דער שווייץ, אָנגעפירט מיט אַ גיגאַנטישן נעץ פון הצלה און הילפס טעטיקייטן.

אָבער אויב מיר וועלן שילדערן דעם הערליכן געשטאַלט פון ר' יצחק'ן, און נישט דערמאַנען זיין חשובע פרוי מרת רעכא שטערנבוך, וועט עס זיין אַ פעלערהאַפטיגע שילדערונג, ווייל זי איז געווען נישט נאָר אַ "עזר כנגדו" און אים געהאָלפן ראַטעוועון אידן, נאָר זי אַליין איז געווען אַן העלדן אין ראַטעוועון אידן, און זיך בפשטות מוסר נפש געווען דאָס צו דערגרייכן.

וועו מען נוצט דעם וואָרט "מסירות נפש" מיינט מען דאָ דעם פולן זון פון וואָרט. זי האָט זיך פשוט איינגעשטעלט דעם לעבן, און אַסאַך מאָל געווען ממש באַדראָעט מיט ווערן געשאָסן ח"ו דורך די דייטשע רשעים, אָבער דאָס האָט איר נישט אָפּגעשטעלט צו טאָן איר פליכט, מציל צו זיין וואָס מער אידן.

געווענליך זאָגט מען אַז אונטער יעדן עסקן און סוקסעספולער פֿרנס הציבור, שטייט אַ געטרייע אשת חיל, וואָס העלפט אים צו, אין דעם פאַל פון די שטערנבוך'ס, איז די פרוי שטערנבוך געווען אַ גלייכע מיט-שותף, אין די הייליגע אַרבעט.

ווער עס קען אַביסל די היסטאָריע פון הצלה ישראל אין יענע יאָרן, ווייסט צו זאָגן פון די לעגענדאַריש-הערואישער אשת־חיל מרת רעכא שטערנבוך ע"ה, די טאָכטער פון אַנטווערפענער רב הרה"ג רבי מרדכי ראָטענבערג זצ"ל, הי"ד, וועלכע האָט גאָרנישט וויניגער ווי איר טייערער מאַן, געטאָן אין הצלת נפשות, זיך איינשטעלנדיג זיך דאָס לעבן פשוטו כמשמעו, ווי מיר וועלן זיך באַקענען דערמיט אַביסל נענטער.

זייערע הצלה אַקטיוויטעטן האָט אַרומגענומען אַלע אידישע וועלט קאָנטינענטן. וואו נאָר אַ אידיש נפש האָט געקרעכצט פון אַנגוסט און סכנה. האָבן זיי דאָס דערהערט און וואו נאָר ס'איז געווען אַ מעגליכקייט עפּעס צו טאָן, האָט זיי־יר רעטענדט און העלפּענדע האַנט, דאָרט געגרייכט. פיל טויזענטער אידן זענען דורך זיי געראַטעוועט אָדער געהאָלפן געווָארן.

ראש וראשון לכל דבר שבהצלה

ר' יצחק שטערנבוך איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אַלאַרמירט וועגן דעם, אַז די דייטשן האָבן אין אויגוסט 942' אויסגעמאַרדעט הונדערט טויזענט אידן פון וואַרשעווער געטא. דעם 3'טען סעפּטעמבער 942' איז צום פוילישן קאָנסול אין ניו־יאָרק אָנגעקומען אַ שיפֿרירטע טעלעגראַם פון דער פוילישער אַמבאַסאַדע אין בערן, שווייץ, אין וועלכער עס איז געשטאַנען אָט דאָס:

"שטערנבוך בעט צו פאַרשטענדיגן ר' יעקב ראָזענהיים, אַז לויט לעצטענס דערהאַלטענע אָטענטישע אינפֿארמאַציעס, האָבן די דייטשע מאַכט־אָרגאַנען אין וואַרשע, אויסגעליידיגט דאָס געטאָ און אויסגעמאָרדעט אויף אַ בעסטיאַלישן אופן בערך הונדערט טויזענט אידן. די מאַסן־מאָרדן גיין וויטער אָן. פון די קערפּער פון די געמאָרדעטע וועלט אויסגעאַרבעט זיך און קינסטלי׳כע באַמיסטגונג. דעפּארטירט פון פאַרשידענע לענדער וועלן האָבן דעם זעלבן גורל. מען דאַרף אָננעמען, אַז נאָר ענערגישע רעפּרעסיעס מצד אַמעריקע קענען אויפהאַלטן די פאַרפאָלגונגען. טוט תיכף וואָס איז נאָר מעגליך, כדי שנעל אַרויסצורופן אַזאַ רעאַקציע, אויפֿשטורמענדיג רעגירונגס-מענער, די פּרעסע און די געזעלשאַפט".

פון דעמאָלט אָן האָט זיך אַוועקגעשטעלט אַ רעגולערער קאָנטאַקט צווישן ר' יצחק שטערנבוך און די איבערגעבענע ערליכע חרדישע עסקנים, דורך דער פאַרמיטלונג פון די פוילישע קאָנסולאַטן אין שווייץ און אין ניו־יאָרק. עס זענען - דורך דיפּלאָמאַטישן קעיבעל - געגאַנגען ידיעות פון אַמעריקע קיין שווייץ און צוריק, כדי צו ראַטעוועון אידן. אין שווייץ איז געווען דער אָדרעס: ר' יצחק שטערנבוך און זיין אָרגאַניזאַציע, וועלכע ער האָט זיך געשאַפן אונטערן נאָמען "הייעפּס". אין אַמעריקע איז דער אַדרעס געווען: די "ועד ההצלה".

מען קען זאָגן אַז דער קרוין פון די הצלה אַקטיוויטעטן פון משפּחת שטערנבוך איז געווען דאָס שאַפן די הצלה ארגאַניזאַציע "הייפּ־ס", וואָס האָט געהאָלפן ראַטעוועון טויזענטער אידן. מיט די ציט איז די הייפּ־ס געווָארן אַנערקענט אלס "הצלה ארגאַניזאַציע" דורך אַלע אינטערנאַציאָנאַלע אַגענטורן ווי די יו־ען, די רויטע קרייץ און אַסאַך עמבעסיס האָבן אַנערקענט אַז דאָס איז די ריכטיגע אַדרעס ווען מען דאַרף רעדן פון הצלה.

דער ערשטער סלאָגאַן פון די "היעפּס" ארגאַניזאַציע וואָס די שטערנבוך'ס האָבן געשאַפן, איז געווען: "כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא". אונטער דער לאָזונג איז די ארגאַניזאַציע געגרינדעט געווָארן, כדי צו ראַטעוועון אידן פון הונגער און נויט בכל מקום שהם, און אַזוי האָט זיך עס געפּירט אַלע יאָרן, זיך איינשטעלנדיג דאָס אייגענע לעבן.

ר' יצחק שטערנבוך האָט נישט נאָר אַלאַרמירט אַמעריקע. ער האָט זיך געשטעלט צו דער הצלה־אַרבעט מיט אַלע רמ"ח אברים את שס"ה גידים זיינע. ער האָט געזוכט וועגן ווי אַזוי צו העלפן די אידן אין די נאַצי־אַקופּירטע לענדער, אין די טויטן־לאַגערן, אין די באַהעלטענישן.

מיט דער הילף פון זיין אייִדעלער פרוי רעכא, אַן אמת'דיגע אשת חיל, און נאָך עטליכע איבערגעבענע עסקנים, האָט ר' יצחק שטערנבוך דערגרייכט דאָס, וואָס קיינער האָט נישט געקענט טאָן: אַרויסגאַריסן פון די נאַצישע נעגל אידן און זיי געבראַנגט אין זיכערקייט. זייער מוט האָט נישט געוואוסט פון קיין גרענעצן.

ווי דער מהר"ם מרויטענבורג ז"ע

מרת רעכא שטערנבוך אָנגעהויבן איר רעטונגס־אַרבעט מיט אַרויבערשמוגלען פיל אידן פון דייטשלאַנד קיין שווייץ. עס איז נישט קיין גוזמא צו זאָגן, אַז אַדאַנק איר זענען אין דער שווייץ געראַטעוועט געווָארן אַ היבשע פּאָר טויזנט אידן. דער רוב פון די דאָזיגע אידן זענען טאַקע באַלד אַרעסטירט געווָארן דורך דער שווייצאַרישער פּאָליציי אין אינטערנירט געווָארן אין ספּעציעלע לאַגערן. אָבער לכל הפחות זענען די אין דער שווייץ געווען סאַרט - און גייט אַריין אין לייבן גרוב ממש, און דאָס אַליין איז דאָך שוין געווען אַן גאָר גרויסע הצלה. אויב חז"ל זאָגן אונז, אַז "המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא", וואָס קען מען זאָגן ווען עס האַנדלט זיך פון ראַטעוועון טויזנטער אידן, מענער פרויען און קינדער, און דאָס אַלעס ווערט געטאָן ווען זי גופא - די פרוי שטערנבוך - שטעלט זיך איין איר אייגענע לעבן, פשוטו כמשמעו - ווי מיר וועלן שפּעטער שילדערן עטליכע עפּיזאָדן פון דעם

במקהלות עם קודש אלפי אלפי ישראל
תלמידי מרן רבינו הק' והלהורו זי"ע להודות ולהלל על הנסים ועל הפלאות שעשה עמנו בהצלתו של מנהיג הדורות אשר בזכותו שמת לעולם שארית ובהצלתו ניצלנו כולנו.

נתכבד לשמוע אמרי פי חכם חן מאת האורח הנכבד הרב הגאון המופלג בעטרת חכמים ובונים, שפתותיו שושנים, מופלא בהרבצת תורתו ומעשיו הבהירים לנוער בני ישראל, מיקירי קרתא דשופריא, כבוד שמו מפארים

הרה"ג רבי
יצחק מאיר
שטערנבוך
שליט"א
מחשובי ראשי הישיבות והמשפיעים בארצה"ק

אשר ידרוש בתוך קהל עדת מי מנה במשמעות
"הצלת הדורות - בארץ ובגולה"
בהצלתו של רבינו הק' והטהור זי"ע

בשלוב דברים חדשים ומסעירים בפרשת הצלתו של צדיק
גילויים נפלאים על נס ההצלה
באותו ליל הבהיר כ"א כסלו תשי"ה לפ"ק

מאשר נמסר לו ככלי ראשון מפי זקינתו החשובה והמפורסמת
מרת רעכל שטערנבוך ע"ה
אשר ביחד עם בעלה הרבני החשוב
מו"ה יצחק שטערנבוך ע"ה
עשו פעולות חזקות זיחות שלם להצלתן של רבינו הק' זי"ע כאשר עמדה, ובתוכם נודע לתהלה מעשיהם הגדולות להצלתו של רבינו הק' זי"ע כאשר עמדה רכבת ההצלה על סף גבול מדינת שווייץ, מיימנים ומשמאילים התנצחו אלו עם אלו, עד אשר יצא לבדק דינו ויצא משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול!

האורח הנכבד שליט"א
ידרוש בעז"ה אצל כינוס ההדאה
בבנין הגדול "וואטער-פראנט סקווער"
בשעה 8:00 בדיוק

שִׂירוּ לַה' שִׁיר חָדָשׁ כִּי נִפְלָאוֹת עָשָׂה

עַל הַקּוֹדֶשׁ וְעַל הַמְּקֻדָּשׁ, נָשִׁיר בְּכָל שָׁנָה שִׁיר חָדָשׁ!

מיזוגאך פרשת וישב

בהתאסף כל קהלא קדישא "סאַטמאַר" ביום הצלת רבינו הק' והטהור זיע"א

כ"א כסלו

WATERFRONT SQUARE
500 Kent Avenue, Brooklyn NY 11249

בָּרְעָרִינוּ וּבְזַקָּנֵינוּ נֵלֵךְ כִּי חַג ה' לָנוּ

קוקט נישט אַז זי קען ׳יעדע סעקונדע געשאָסן ווערן פון די דייטשע רשעים וואָס ווייסן פון אירע אַקטיוויטעטן און קריצן מיט די ציין, און דאָך טוען זיי איר גאָרנישט. אַזאַך וואָס מען קען נאָך היינט נישט פאַרשטיין. אָבער אַ פאַקט בלייבט אַ פאַקט אפילו מען האָט נישט קיין הסבר דערויף.

די שווייצער באַהערדע, האָבן גוט געווואוסט ווער עס שטייט הינטער דעם דאָזיגן מאַסן־שמוגל, אָבער אויף פאַרשידענע וועגן איז די שטערנבונ׳ס געלונגען אויסצומיידן אַ פראָצעס. ס׳איז נאָך אַלעס געווען אַ גוט-דורכגעטראַכטע קאָנספיראַטיווע טעטיקייט און די פאָליצײ האָט ביים אנהייב נישט געהאַט גענוג דיסציפלין באַווייזן איר צו נעמען אין גערעכט. אָבער שפעטער טיפער אין די מלחמה, האָט די באַהערדע געפילט אַז זיי האָבן ענדליך גענוג אַ שטאַרקן "קעיס". מען האָט איר אַרעסטירט און גענומען אין גערעכט אויף אַ פאַראהער.

אָבער שוין ביים סאָמע אָנפאַנג פון פאַראהער האָט רעכט געזאָגט, אַז זי איז גרייט צו פּוילן אין תפיסה אפילו פאַר פּילע יאָרן, און זי וועט נישט אַרויסגעבן קיין איינציגן נאָמען פון וועמען ס׳איז, וואָס העלפט איר אין איר אַרבעט. זי האָט דעם פּאָליציי־אישן פאַראהער-ריכטער דערציילט די געשיכטע פון מהר"ם מרושנבערג זי"ע. וועלכער איז נפטר געווארן אין תפיסה און נישט געוואָלט נאָכגעבן דעם שאַנטאַזש פון דעם דעספּאָטישן הערשער, און דערקלערט, אַז זי איז גרייט אויף זיך צו נעמען דעם זעלבן גורל.

פון דער ערשטער מינוט אָן האָבן די שטערנבונ׳ס אָנגענומען דעם פּרינציפּ, אַז ווען עס האַנדלט זיך אין ראַטעוועניש אידן, זענען אַלע וועגן און אַלע מיטלען באַרעכטיגט און במילא "לעגאַל". מיט זייער תורה׳דיגן בליק האָבן זיי פאַרשטאַנען, אַז אויב פיקוח נפש איז דוחה שבת און אַלע אַנדערע מצוות פון דער תורה, זענען זיי אויך איבעראַל דוחה די אַזוי גערופענע "דיני דמלכותא׳ס". בפרט נאָך ווען די דאָזיגע "דיני דמלכותא׳דיגע" געזעצן זענען געווען נישט נאר

▲ רביה"ק ז"ע ביי א לו׳ אין די שווייץ

וי אַן אויסדרוק פון פשוטער גמיינער אכזריות. זיי האָבן דערציבער זיך נישט צורקיגעהאַלטן פון ברעכן געזעצן וואָס זענען געשטאַנען אין וועג פון הצלת-ישראל. און זיי האָבן אפילו שטאָלצירט דערמיט.... און זיך "מודה געווען" אַז זיי זענען "פאַרברעכער...?

"איך בין מודה אין אַלע פאַרברעכנס....".

עס וועט זיין העכסט אינטרעסאנט צו ליינען אַז נאָכדעם ווי מען האָט "געכאַפט" די מרת רעכא, און געברענגט צו אַ פּראָצעס, ווי אזוי זי האט זיך מוטיג אָפּגעזאָגט אַרויסצוגעבן דעם פּאָליציי־אישן אויספּאָרשער די נעמען פון די וואָס האָבן איר געהאָלפן אַריבער-שמוגלען אידן איבער די שווייצאַרשע גרענץ.

אָט דאָ איז אַן אויסצוג פון איינע פון די ערשטע פאָליציי־אישע פאַראהרן:

ריכטער: "האָט איר געהאָלפן מענטשן צו קומען אומלעגאַל קיין שווייץ"?

מרס. שטערנבוך: "יאָ. און ס׳וואונדערט מיך, וואָס די פאָליצײ האָט מיך נישט אַרעסטירט ביז איצט."

ריכטער: "האָט איר דאָס געטאָן מיט איין איינגענעם געלט און אַליין פינאַנסירט".

מרת שטערנבוך: "איך בין זיך מודה און מתודה, אַז איך האָב אַליין פינאַנסירט אַ סך אַזעלכע טראַנספאָרטן, ווייל איך האָב און דעם געזונ מיין אויפגאַבע צו ראַטעוועון דאָס לעבן, פון מיינע ברידער און שוועסטער. איך האָב קיינמאָל נישט געמאַכט קיין סוד פון דעם".

ריכטער: "מיר האָבן פעסטגעשטעלט, אַז איר האָט געגעבן אַן אויפטראַג צו טעקסי-דרייווערס אַדער אַנדערע וואָס האָבן אויטאָס, אָפּצונעמען מענטשן פון דער גרענץ נאָכדעם ווי זיי זענען אומלעגאַל אַריין און לאַנד. האָט איר געלאָזט דורכפירן אַזעלכע נסיעות אפילו אויך אַזעלכע וואָס האָבן זיך נישט געמאָלדן בײ דער פּאָליצײ, און גרייט צו טראָגן אַלע קאָנסעקווענצן".

מרס. שטערנבוך: "אָ, איך גיב צו, אַז איך האָב דאָס געטאָן.

ריכטער: "וועט איר אונז נעבן זיערע נעמען?"

מרס. שטערנבוך: "ניין. דאָס מוז איך זיך אָפּזאָגן פון טאָן."

ריכטער: "אין אייער דירה, האָבן אַסאַך אומלעגאַלע פליטים געוואונט?

מרת שטערנבוך: "ס׳איז אמת. אַז אין מיין הויז האָבן אָפט מאָל געוואונט אומלעגאַלע פליטים. שוין פאַר 938׳. פלעגן מיר האָבן און הויז פיל מאָל פון 15 ביז 20 מענטשן. וואָס האָבן זיך נישט געקענט מעלדן ביז איך האָב אין סעפטעמבער 938׳ געשאַפן אַ היים פאַר זיי".

ריכטער: "אין דעם 31־טן דעצעמבער, זענט איר אַליין געפאָרן מיט אַ טעקסי צום

גרענץ, אַריינצובערעגען אומלעגאַל אַ גאַנצע משפחה. כדי נישט צו האָבן שוווריקייטן מיט דער פאָליצײ, האָט איר זיך שוין פריער געטאָפּן מיט די באַאַמטע. ס׳זענען געווען פאַלן וועו איר האָט אונטערגעקויפט די פאָליצײ, אַז זיי זאָלן אַוועקזוקן און אייך נישט שטערן."

אויף דער אָנקלאָגע האָט שוין פרוי שטערנבוך נישט געגעבן קיין דירעקטן ענטפער. זי האָט אָבער מודה געווען, אַז מ׳האָט איר שטענדיג געפרעגט פון אויסלאַנד, ווי מ׳קען קומען אין לאַנד. זי האָט שטענדיג געגעבן עצות און אַליין געהאָלפן.

"ס׳איז מיר באַקאַנט" - האָט זי מודה געווען, - "אַז איך האָב עובר געווען דעם גזעזץ פון לאַנד, וועו מענטשן האָבן בײ מיר געוואוינט און זיי האָבן זיך נישט געמאָלדן בײ דער פּאָליצײ."

דרײַ יאָר איז פאָרגעקומען די פראצעס פון די פרוי שטערנבוך, אַ מאַמע פון דרײַ קינדער, וואָס דער עלטסטער פון זיי איז 14 יאָר אַלט, און די קלענסטע איז אַ מיידעלע פון 4 יאָר. דרײַ יאָר פון אויספּאָרשונגען וואָס אין די צייט האָט זי בשום אופן נישט געוואָלט אַרויסגעבן וועד ס׳אַרבייט מיט מיט איר. זי האָט מודה געווען פאַר די פאָליצײ אַז זי האָט אַריינגענומען פליטים צו איר אין שטוב, אָבער מער פון דעם האָט זי נישט געוואָלט זאָגן פאַר די פּאָליצײ וועד ס׳האָט איר געהאָלפן און וויאַזוי מען האָט זי געהאָלפן.

נאָך דרײַ יאָר האָט מען איר ריינגעוואָשן צוליב נישט האָבן קיין באַווייזן. ביים ענדע פונעם פּראָצעס האָט דער ריכטער איר געזאָגט: "נעם דיינע אידן אַלס אַ מתנה פאַר דיר"... און נאָכמער, דער פראַסעקיוטער וואָס האָט איר אָנגעקלאָגט איז געווארן אַזוי איבערגענומען פון איר פעסטקייט און ערליכקייט, אַז ער האָט אַרויסגענומען אַ גרויסע מטבע פון זיין קעשענע און עס איר אַהין געגעבן זי זאָל האָבן מיט וואָס צו צאָלן אירע הוצאות פאר די פליטים...

ווי אַזוי האָבן זיי געאַרבעט?

אַרויסשווערצן אידן פון די לענדער וואו עס איז געווען צרות, און זיי ברענגען קיין שוויץ איז גאָרנישט אַזאַ לייכטע זאַך. לאָמיר געבן דאָס וואָרט פאר איינע פון די וואָס די שטערנבונ׳ס האָבן געהאָלפן "אַריבער קומען" די גרענץ.

פרוי הינדיאז פון צירך, איינע פון די וואָס זיי האָבן געאַטוועט, דערציילט:

"מיר האָבן געוואוינט אין צעהלים, מיינע קינדערשע יאָרן זענען אַדורכגעגאַנגען גאַנץ אַנגענעם, איך געדענק נישט קיין ספּעציעלע צוזאַמענשטויסן אָדער אָנגעצויגנקייט מיט אונזערע גויאישע שכנים, אָבער פלוצים אין איין העלן טאָג, זענען די גאַסן געוואָרן פאַרפלייצט מיט דייטשע סאָלדאַטן, און זיי האָבן געהאַט אַ באַפּעל וואָס האָט געזאָגט גאַנץ קלאָר, אַז מען דאַרף פאַרלאָזן דאָס פלאַץ ביז דרײַ וואָכן. (דאָס האָט פאַסירט אין 938׳, וועו היטלער ימ"ש האָט

▲ רביה"ק ז"ע ביים גרענץ אין די שווייץ

"אָנגעשלאָסן" צעהלים צו דייטשלאַנד).

פאַרשטייט זיך אַז מיר זענען אַריינגעפאַלן אין אַ פאַניק, מיר האָבן נישט געהאַט קיין קלער אין יענע צייט וואָס ס׳קען דאָ אַלס פּאַסירן, מיר האָבן נישט געהאַט קיין אהנונג אויף וואָס דער נאַצישער מאָנסטער איז אומשטאַנד, אָבער אַזויפיל האָבן מיר געוויסט, אַז מיר מוזן פאָלגן וואָס מען האָט געהייסן. דערביבער האאבן מיר צוזאַמען גענומען די פּעקלעך, און מיר האָבן זיך געוואָנדן קיין וויען, די הויפּט-שטאָט פון עסטרייך, דאָרט אַהין זענען אַנטלאָפן אַלע אידן וואָס זענען פאַרטריבן געוואָרן פון די שבע קהילות וואָס האָט זיך געפינען אין בורגענלאַנד, און אויך מיר זענען אַהין געגאַנגען.

מיר האָבן דאָרטן געפינען אַ צייטווייליגע אכסניא ביי די מתפּללים פון די שיף-שוהל, מיר זענען געווען גוט דערשראָקן, צעמישט און פאַרלוירן, וועו פלוצים איז געקומען אַ בריוו פון די שטערנבונ׳ס וואָס זיי לאַדענען אונז איין, מיר זאָלן קומען קיין שווייץ.

די פראַגע איז נאָר: וויאַזוי קומט מען אָן קיין שווייץ?

וואָס הייסט: וויאַזוי? מען שווערצט די גרענץ... און צו די בריוו איז געווען צוגעטשעפּעט אַ גענויע פלאַן וויאַזוי דאָס דאַרף וועו דורכגעפירט.

מיין מאַמע איז געווען זייער נאַאיוו, זי האָט געהאַלטן אַז די דייטשן זענען מענטשן פון קולטור. אוו זיי וועלו נישט טענעו טשעפּענעו

אַ מענטש סתם אַזוי. דערביבער האָט זי נישט געוואָלט זיך אַרײַנלאָזן אין אַזאַ צווייפלהאַפטע זאַך ווי שווערצן די גרענעץ, און זי האָט אָפּגעזאָגט די אָפּפערונג פון די שטערנבוך'ס. אָבער איך, טראָץ דעם וואָס איך בין געווען אַ קינד, און איך האָב נישט פֿאַרשטאַנען קיין סאָך, אָבער עפּעס האָט מיר נישט געשמעקט די באַשלוס פון מײַן מאַמעלע'ן אַז מיר בלײַבן דאָרט און גיין נישט קיין שווייץ, און איך האָב אויסגעפֿלאַצט אין אַ געווײַן, און מײַן מאַמע איז געווארן געבראָכן פון מײַן געווײַן, און פון מײַנע וועלטער וואָס איך האָב געזאָגט אַז איך וויל נישט בלײַבן מער דאָ, אין דעם לאַנד. מײַן מאַמע האָט זיך געבויגן און זי האָט מסכים געווען זיך אַנצושליסן אין די גרופּע וואָס גייט שווערצן די גרענעץ.

פון דאָ און ווייטער איז די פֿלאַן פון די שטערנבוך'ס געמאַנגען זייער פֿונקטלעך. שפּעט בײַנאַכט זענען מיר צוזאַמען געקומען - אַ קליינע גרופּע מענטשן - אין אַ באַשטימטן פּלאַץ וואו מען האָט אָפּגעשמועסט, דאָרט האָבן אונז געוואַרט די שווייצע שווערצער וואָס די שטערנבוך'ס האָבן געשיקט צו אונז, און מען האָט זיך אַרויסגעלאָזט אויפֿן וועג.

מיר האָבן שפּאַצירט אין וואַלד במשך צווייַ שעה, און דאָס זענען מיר אָנגעקומען צו אַ גרויסע רעסטאָראַנט. דער באַלעבאָס פון די רעסטאָראַנט האָט אונז שיין אויפֿגענומען, ער האָט אונז אָנגעווײַזן אַז מיר זאָלן אַראָפּגיין אין קעלער און זיך דאָרטן איינפּלאַצירן און אײַבערשלאָפן די נאַכט. צומאָרגנס האָבן מיר געהערט אַז קורץ נאָכדעם ווי מיר זענען אָנגעקומען אין רעסטאָראַנט איז אָנגעקומען אַ פּאָליצײַאישע קאַר און 'געווארט אויף אונז ביים טיר' פון די רעסטאָראַנט, אָבער צוליב אַן אומבאַקאַנטע סיבה האָבן זיך די פּאָליצאַנטן אָפּגעטראָגן פון דאָרט... וואַרשיינלעך האָבן זיי באַקומען אַ "מתנת יד" פון איינעם פון שטערנבוך'ס שליחים.

פון דאָרטן זענען מיר געגאַנגען ווייטער לויט'ן פּלאַן וואָס די שטערנבוך'ס האָבן אונז פֿאַרגעשריבן צו אַ באַן סטאַנציע, דאָרט איז געווען אַ ספּעציעלע באַן וואָס האָט אונז געזומען קיין סט.-גאַלען אין שווייץ. וועט מיר זענען אַראָפּגעקומען פון די באַן האָבן מיר זיך געפילט איינזאַם און פֿאַרלוירן, זיי־ענדיג אין אַ פרעמד לאַנד וואו מיר ווייסן נישט וואו מען גייט און וואו מען שטייט. אָבער נאָך אַ מינוט צווייַ איז צוגעקומען צו אונז אַ איד מיט'ן נאָמען ר' אלי' שטערנבוך - אַ ברודער פון ר' יצחק - און מיט אַ ברייטע שמייכל האָט ער אונז געגעבן אַ האַרציגן שלום עליכם, וואָס האָט אַרײַנגעגאָסן אין אונזער פֿאַרלוירנקייט אַ סאַך חיזוק און מוט.

ר' אלי' האָט אונז געפֿירט צו זיין ברודער ר' יצחק און זיין פרוי רעכע, זיי האָבן אונז אויפֿגענומען גאָר וואַרעם, און זיי האָבן אונז צוגעשטעלט אַלעס וואָס מיר האָבן געדאַרפט.

אָבער אונזער פֿלאָג און מיה האָט זיך נאָכגישט געענדיגט.

מיר זענען אָנגעקומען קיין שווייץ נאָך מאָנאַט מאי, דאָס איז געווען דער מאָנאַט ווען די שווייצער גרענץ איז געווארן אָפּגעשפּאַרט און יעדער אימיגראַנט וואָס איז געכאַפּט געווארן, איז צוריק געשיקט געווארן איבער די גרענץ. אונזערע גאַסט-געבערס האָבן זייער מורא געהאַט פֿאַר אונזער מצב, וועגן דעם האָבן זיי אונז געבעטן מיר זאָלן נישט אַרויסגיין פון שטוב, כדי די שווייצער שכנים זאָלן נישט באַמערקן אַז דאָ דריַיען זיך מענטשן און זאָלן נישט איבערגעבן פֿאַר די פֿאָליצײַ אַז אין דעם הויז געפינען זיך "פֿאַרבערעכער".

רעכע איז געווען אַ גאַנצן צייט פֿאַרנומען אַהערצושטעלן די דאָקומענטן כדי מיר זאָלן זיך קענען אויפֿהאַלטן געזעצלעך אין שווייץ. פֿאַר דעם האָט זי זיך געווענדט צו פֿאול גרינינגער, דער קאָמאַנדיר פון די גרענץ פֿאָליצײַ, און אים געבעטן אַז ער זאָל אונז אַרײַנשרײַבן אַז מיר זענען אָנגעקומען נאָך איידער די גרענץ איז געווארן אָפּגעשפּאַרט. דאָס האָט געדאַרפט געדויערן עטלעכע טעג און אין די טעג זענען מיר געזיצן און געווארט און געווען גאָר שטאַרק אָנגעצויגן. ווען מיר האָבן ענדליך באַקומען די דאָקומענטן אַז מיר זענען אַרײַנגעקומען לעגאַל, האָבן מיר זיך געפילט ווי פריַיע מענטשן, ענדליך קענען מיר שוין אַרויסגיין פון שטוב אויף די פרישע לופט.

עס איז איבריג צו זאָגן אַז די גאַנצע צייט וואָס מיר האָבן זיך אויפֿגעהאַלטן אין די שטערנבוך'ס הויז, האָט די הויז געווירבלט מיט אַסאַך פֿליטים וואָס זענען געקומען און געגאַנגען כאילו דאָס איז געווען זייער פֿריוואַטע הויז. און אין די צייט וואָס די שטערנבוך'ס האָבן עוסק געווען צו שאַפֿן דאָקומענטן פֿאַר צענדליגער און הונדערטער אַנדערע פֿליטים, און אינצווישן האָבן זיי נאָך געשפּינט פֿאַרשידענע פֿלענער וויאַזוי מען קען ברענגען נאָך גרופּעס מיט אידן קיין שווייץ.

אַזוי האָט אויסגעזען די הויז פון די שטערנבוך'ס אין יענער צייט. עס האָט געווירבלט מיט "געסט", פאר וועמען מען האָט געדאַרפט צושטעלן אויסער עסן און טרינקען און צום שלאָפן, אויך דאָקומענטן און שפּעזן אויף זייער וויייטערדיגע רייזע".

ביז אַהער איז וואָס זי פאַרציילט.

▲ ביים ארויסבאגלייטן דעם רבי'ן פון ביאטענבורג שווייץ קיין ארץ ישראל

מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָהּ לְעֵשָׂו:

דער טייל פון די שטערנבוך העלדן אין רבי'נס הצלה

וויי מיר ליינען אין די שורות ביז אַהער, זיהען מיר אַז ר' יצחק שטערנבוך איז געווען דער "נושא ונותן" אין דער שווייץ מטעם דער "וועד הצלה" פון די אגודת הרבנים, ער האָט זיך טאָג טעגליך געפֿאָרעט און עוסק געווען אין רַאטעוועט די אידן וואָס מען קען נאָך רַאטעווען, און איז אויך געווען שטאַרק אַקטיוו אין רַאטעוועט דעם רבי'ן אַרויס פון בערגען בעלזען.

טאָ, לאָמיר אַצינד אַראָפּגעבן אויפֿן שפּיץ גאָפּל, וואָס ר' יצחק האָט געטאָן לטובת די הצלה פון הייליגן רבי'ן זי"ע.

ווי באַקאַנט איז דער צוג אין וועלכע דער רבי ז"ל האָט זיך געפונען - נאָך די שתדלנות פון הגה"צ רבי מיכאל בער וויינסמאנדל זצ"ל, ר' פנחס פרוידיגער, און אַדאַנק דאָס געלט וואָס ר' יצחק שטערנבוך פון שווייץ האָט געשאַפֿן פון אַמעריקע - אַרויסגעפֿאָרן פון בודאַפּעסט. דאָס געלט וואָס דער ועד־הצלה האָט אַרײַבערגעשיקט פון אַמעריקע דורך די "וואָר רעפיודזשי באָרד" האָט אײַבערצייגט די דייטשן אַז דאָס געלט הייבט אָן צו קומען, און דער באַפעל אַז מען זאָל אָנהייבן פֿאָרן איז געגעבן געווארן. אָבער די דייטשן האָבן אויך נאָך געלט, און דאָס האָט זיך פֿאַרזוימט. האָבן זיי אַרום געקרייזט

גאַנץ איראָפּע מיט דעם צוג, זיך אָפּשטעלנדיג איין מאָל אַ טאָג, כדי די מענטשן זאָל קענען אַראָפּגיין אויף אַ קורצע צייט פון דעם צוג, און זיך אויסגראָדן די ביינער. מיטן חשבון אַז אינדערצווישן וועט קומען דאָס געלט אויף וואָס מען וואַרט. אָבער דאס איז נישט געקומען.

די עסקנים האָבן געטאָפּט אין דער פינסטער און נישט געוואוסט וואו די צוג געפינט זיך איצט. צי מען האָט זיי ערגעץ פֿלאַצירט? געפינען זיי זיך אין אַ לאַגער, אָדער מען האָט זיי שוין חלילה ערגעץ פֿאַרשיקט?

ענדליך דעם זיבעצנטן יולי איז מען געוואויר געוואָרן אַז מען האָלט די פּאַסאַזשירן אויף דעם באַן וואָס פֿאָרט אַרום און אַרום, און וואַרט אויף געלט. ווען ר' יצחק איז דאָס געווארן אויר געוואָרן, האָט ער געשיקט אין דער איילעניש אַ טעלעגראַם פאר איינעם פון די אַמעריקאַנער דיפּלאָמאַטן מיט וועמען ער איז געווען אין קאָנטאַקט, אַז ער זאָל זיך אַריין וואַרפן אין די פרשה און זען וואָס מען קען רַאטעוועון, איידער עס ווערט צו שפּעט.

פֿאָלגענדע טעלעגראַמע וואָס שטערנבוך האָט געשיקט צו מעק־לאַלענד אין אידישער איבערזעצונג:.

"דאַטירט: יולי 17 944'

זייער געערטער הער מעק־לאַלענד:

ווען איך בין אָנגעקומען קיין מאָנטרעי צו מיר אַהיים, האָב איך געטראָפן צוויי טעלעגראַמעס איבער פרוידיגער'ס פּלאַן ...

(וויטער איינעם טעלעגראם דאַנקט ער פאַר מעק־לאַלענד וואָס ער האָט אים אַזוי פריינטליך אויפגענומען).

דערנאָך שרייבט שטערנבוך אַזוי:

בוקאַרעסט האָט אויך פאַרשטענדיגט אַז זי וויסט צו זאָגן פון די פאַרהאַנדלונג, און אַז אין דעם טראַנספאָרט איז אויך דער סאַטמערער רב דערנאָך. און נאָך אָנדערע פערזענליכקייטן געהערן

דין פרוטה כדין מאה

די שטערנבוך'ס און זיערע העלפער האָבן אין דעם ברענענדיגן תקופה פון אידישן חורבן, קיינמאָל נישט אָפּגעווארפן הילפ'ס ביטע'ס פון איינצעלנע מענטשן, מיטן תירוץ אַז "מען ארבעט אי'צט אויף אַ גרויסע אָפּצי'ע", און מען קען זיך נישט מטפל זיין מיט נישטיגעג זאַכן.

זי'ער גדלות איז - צווישן אַנדערע גרויסע מדריגות אין הצלת נפשות במסירות נפש, ווי מיר וועלן שפּעטער זען קלאָר - געווען אַז אין דער זעלבער צי'ט וואָס זי'ענען געווען פאַרנומען מיט אינפאָרמירן און וועקן די וועלט וועגן דעם אידישן אומקום און מיט וועבן פּלענער וויאַזוי צו ראַטעווען דעם כלל, האָבן זי'ער מיט אַ נישט קלענערן אי'פער זיך אָפּגענבן מיט ראַטעווען אויך יחידים, וועלכע מען האָט דערווי'ל דאָ און דאָרט געקענט ראַטעווען.

זי'ער האָבן אויף אַ רגע נישט פאַרגעסן וואָס חז"ל זאָגן אונז, אַז "כל המקיים נפש אחת מישראל. כאילו קיים עולם מלא". פאַר זי'ער איז דאָס ראַטעווען אפילו אין נפש, אין אידיש קינד, געווען אַ גרויסער אָקט פון הצלת ישראל אויף וואָס זי'ענען נישט גרי'ט געווען מוותר צו זיין פאַר קיין שום פּרי'ז אויף דער וועלט.

די אויבן-דערמאַנטע געשיכטע איז נישט געווען די אי'נציגסטע. די דאָזיגע געשיכטע איז באמת די געשיכטע פון טויזנטער אימיגראַנטן וואָס זענען אָנגעקומען קיין שוויי'ץ, אָנגעהויבן פון חודש מערץ 1938, קורץ נאָכדעם ווי עסטרי'ך איז געוואָרן אָנגעשלאָסן אין דייטשלאַנד.

די פּליטים זענען אָנגעקומען גראָד אין שטוב פון די שטערנבוך'ס וואו זי'ענען אויפגענומען געוואָרן זי'ער וואַרעם. די פּרוי שטערנבוך האָט זי'ער געגעבן צו עסן, צו טרינקען, געוואַשן זי'ערע וועש, און נאָכדעם האָט זי זי'ער פאַרשאַפט דאָקומענטן זי'ער זאָלן קענען גיין וי'ייטער וואו זי'ער וויל פאָרן.

דער גרויסער שוחד-געלט איז געקומען פון די פּערזענליכע טאַש פון די שטערנבוך'ס, און די דאָקומענטן האָבן זי'ער באַקומען פון דעם חסיד אומות העולם פּאול גרי'נגער וואָס ער איז געווען דער קאָמאַנדיר פון די פּאָליצי'פון סענט-גאַלען - אין מזרח שוויי'ץ - ער האָט געגעבן אַ באַפעל פאַר זי'ער פּאָליצי'אַנטן זי'ער זאָלן זיך נישט וויסנדיג מאַכן פון די פּליטים, און ער האָט אפילו געהאָלפן פעלשעווען דאָקומענטן, און אַזוי איז עס געקומען דערצו אַז אין אַ תקופה פון בערך זיבן חדשים זענען אַרי'נגעקומען קיין שוויי'ץ אַרום 2,300 אידישע פּליטים וואָס די שטערנבון'ס האָבן אַרי'נגעבערענגט.

די אַרבעט איז געווען פילפאַכיג, ווי: שיקן הילף צו אידן אין די געטאָס אין פוילן; הילף צו די אידן אין דער סלאָוואַקיי און אָנהאַלטן קאָנטאַקטן מיט זי'; אַראַנזשירן דרום-אַמעריקאַנער פּאַספּאָרטן פאַר פּיל אידן אין די באַדראָטע לענדער; אַלאַרמירנדיג אַמעריקע וועגן דעם מצב פון אידן אין פוילן. סלאָוויאַקיי און אַלע אַנדערע באַזעצטע געביטן: באַזאָרגן הילף און אָנהאַלטן קאָנטאַקטן מיט אונגאַרן און העלפן דאָס אַריבערברענגען דאָרט אהין אַ גרויסע צאָל אידן פון פוילן און סלאָוואַקיי (איידער די דייטשן האָבן באַזעצט אונגאַרן); אָנקניפּן קאָנטאַקטן מיט פּיל פּאַרשטעקטע יחידים אין די באַזעצטע געביטן, און אויך שאַפן די געלטער צו פינאַנסירן די אַלע אַרבעטן.

אויך אין דער שוויי'ץ גופא האָבן זי'ער געהאַט פּולע הענט מיט אַרבעט אויף דעם געביט, ווי'ל שוין נאָכדעם ווי די פּליטים זענען געווען אין דער שוויי'ץ, האָט מען פאַר זי'ער געדאַרפט זאָרגן, און רעכט שטערנבוך מיט איר מאַן האָבן איי'נגעריסן וועלטן זי'ער צו העלפן, צו צושטעלן שפּי'ז, זי'ער צושטעלן אַן אויפנטהאַלט און די'רה, און וועגליך אויך קענען אדסוואַנדערן אין אַן אַנדערע לאַנד.

ס'איז פּשוט אומגלויבליך, אַז בלויז אַ פאָר מענטשן. אין דער שפּיץ פון רעכט שטערנבוך.

▲ באקאנטע בילד מיט די בחורים פון די ישיבה אין מאנטרעי, שוויי'ץ

זענען געווען בכוח צו באַהערשן אַזאַ אַרבעט.

מומע, דערצייל מיר אַ מעשה...

פאָלגנד איז אַ סיפור וואָס מרת שטערנבוך זעלבסט האָט בי'י אַ געלעגנהי'ט פאַרצי'לט פאר איר פלימניצע, וועלכן זי האָט איר געבעטן: "דערצי'ל מיר א מעשה, איין געשיכטע און שוין", האָט זי געבעטן. "איך בעט דיך מומע רעכא, נאָר איין מעשה פאַרצי'ל מיר".

און אַ פּלא והפלא אַז די מומע האָט באַווי'ליגט צו רעדן, ווי'ל געווענליך האָט זיך קיינמאָל נישט געריידט פון אירע העלדישע טאַטן. אָבער דאָס מאָל האָט זי געמאַכט אן אויסנאַם און פאַרצי'לט:

"אין אַ שטילע ווינטער נאַכט, האָט פלוצלינג גרקלינגען די טעלעפאָן בי'י אונז אין שטוב. פון די אַנדערע זי'ט טרי'בל איז געווען מיין פאַרבינדונגס מאַן, און ער האָט מיר געזאָגט אַזוי: "אַ גרופּע אידן, מענער, פרויען און קינדער, זענען אַרי'נגעקומען קיין שוויי'ץ אויף אַן אומלעגאַלן אופן און זי'ענען געכאַפּט געווארן דורך די שווי'צער פּאָליצי'. און זי'ענען איבערגעגעבן געווארן צו די געסטאַפּא. ס'טוט מיר זי'ער לי'יד - האָט מיר מיין פאַרבינדונגס מאַן געזאָגט - אָבער קיינער פון אונזערע מענטשן טוריט זיך נישט צו דערנענטערן צו די ביוראָען פון די געסטאַפּא ביים די'יטשן גרענץ. מיר קענען גאָרנישט טוהן", און ער האָט אַראָפּגעלי'גט דעם טעלעפּאָן.

דער פאַרמאַסקירטער טעלעגראָם

אַזוי אויך שפּעטער וועלן דער ערשטער טראַנספּאָרט פון בערגען בעלזען איז אַרויסגעפאָרן אום חודש אלול, און אין דעם טראַנספּאָרט

צו די גרופּע.

....

איך ליג מיט אַ לי'כטן לונגען־אַנטצינדונג און איך האָב פיבער. איך בעט נאָר, אַזוי וויי די צי'ט איז קורץ זאָלט איר ווי שנעלער פאַרשטענדיגן וואָס מ'קען דאָ טאָן, דערמיט אַז די רעטונגס אַקציע זאָל נישט געשטעלט ווערן אין געפאַר.

"בי'געלי'גט איז אַ ברי'וו פון פּרעשבורג, וואָס איז אָנגעקומען קיין גענף, שווי'ץ, דעם זעקסטן דזשולי'. אין וועלכן מען מעלדט, אַז דער צוג מיט די צוועלף הונדערט רבנים און פּערזענליכקי'טן איז נאָך זעקס טעג פאָרן אָנגעקומען קיין פּרעשבורג דעם זעקסטן דזשולי'. אונזער'ס אַ פאַרטרויאונגס מאַן האָט געהאַט די גלעגענהי'ט צו רעדן מיטן סאַטמאַרער רב פּערזענלי'ך, און ער האָט זי'ער געווי'ינט. ... פאַרן סאַטמאַרער רב איז געווען זי'ער אויפּפאַלענד אַז מ'האָט נישט מיטגענומען ענוג לעבנסמיטלן אויף קיין פערצן טאָג, דאָס הי'יסט - דאָס איז מיין אויסטי'יט - אַז ער צווי'פלט אין די ערלי'קסי'ט פון די די'טשן. וי'ל אויב זי'ר האָבן טאַקע אַזוי געפּלאַנט, פאַרוואָס האָט מען נישט מיטגענומען קיין עסן אויף פערצן טאָג? דערי'בער בעט ער, אַז מען זאָל זיך זאָפּאָרט פאַרבינדן מיטן רויטן קרי'ץ אַז זי'ר זאָלן האַלטן אַן אויג אויף די צוג, כדי נישט צו פאַרלירן אַוואו דער צוג געפינט זיך.

עס דראָהט די געפאַר אַז די צוג וועט דעפּארטירט ווערן קיין פּוילן אויב מען וועט נישט עפענען אַ געלט קרעדיט פאַר די טראַקטאָרן ביז 48 שעה.

אונטער די אומשטענדן איז נישט קיין צי'ט ... וי'ל אַ באַשלוס מוז זאָפּאָרט געמאַכט ווערן. איר מוזט האַנדלען אויף די אי'גענע פאַראַנטוואָרטלי'קי'ט. די מענטשן וואָס ברענגען די באַריכטן זענען אויפן אָרט, און זענען נענוי אָריענטי'רט. אויב מי'ר וועלן נישט ערנסט אָנענעמען זי'ערע וואָרענונגען, לאַנדעט אויף אונז אַ גרויסע און פּאָרכטיגע פאַראַנטוואָרטלי'קי'ט!

פאַרשטי'ט איר דאָס, געערטער מעק־לאַלענד?

איך ערוואַרט אי'ערע אָנווי'זונגען און באַגריס אי'ך מיטן העכסטן הויכשאַצונג.

אונטערגעשריבן: "שטערנבוך".

ר' יצחק שטערנבוך – וי מי'ר זענען פון זיין בריוו – איז אין יענע טעג געליגן אין בעט מיט הויך פי'בער, און מיט אַ לונגען אַנטצינדונג, אָבער דאָך האָט ער אַלאַרמירט די וועלט אַז מען זאָל עפּעס טאָן פאַר די רעטונג.

איז געווען אַרום 320 מענטשן. צווישן זיי הגאון הגדול רבי יונתן שטיי'ף זצ"ל, אָבער דער רבי איז נאָך געבליבן אין בערגען בעלזן, האָט ר' יצחק געמאַכט אַ גרויסן שטורעם אין די דיפּלאָמאַטישע וועלט מען זאָל זען אַז אינעם קומענדזשן טראַנספּאָרט זאָל מען אַריין שטעלן דעם רבי'ן.

▲ פאספארט מיט בילד פון רבינו הק' זיע

דערי'בער, נאָכן אָנקומען פון ערשטן טראַנספּאָרט האָט ר' יצחק אַוועקגעשיקט אַ טעלעגראַם צו די עסקנים אין סלאָוואַקיי און אין בודאַפּעסט אַז זי'ער זאָלן שתדל'ן בי'י קאַסטנער'ן, אַז ביים קומענדיגן טראַנספּאָרט זאָל זיך דער רבי געפינען פון די ערשטע אויף די ליסטע. ער האָט הפנים געמי'נט אַז קאַסטנער באַשטימט וועמען צו באַפרי'יען פריער און וועמען שפּעטער. למעשה האָבן דאָס געטאָן די די'יטשן.

ער שרי'בט אין א פאַרמאַסקירטן טעלעגראַם אַזוי: "די ערשטע טראַנספּאָרט פון 320 איז אָנגעקומען אַרי'נגערעכנט שטי'ף־וואַרע (סחורה). מען דאַרף פּועל'ן קיין קאַסטן דורך די פאַרמיטלונגען פון ראַבונגער אַז ביים קומענדיגן טראַנספּאָרט זאָל זיך אויך געפינען פאַר יעדן פּרי'ז יואליש מיטן אָנגעצי'כנטן סימן פון סאַטמאַר".

דאָס וואָרט "שטי'ף־וואַרע" מיינט מוהרהגה"צ רבי יונתן שטי'ף ז"ל. (וואַרע מיינט סחורה, און איז געצילט צו פאַרשלי'ערן דעם אינהאַלט פון די טעלעגראַמס, עס זאָל זיך דאַכטן אַז דאָ רעדט זיך וועגן עפּעס אַרטי'קלען און סחורות. (דעם רבינ'ס נאָמען שטי'ט קלאָר אַרויס, און דער סימן איז סאַטמאַר. ראַבונגער", מיינט "רב-אונגאַר, דער רב פון נייטרא רבי שמואל דוד אונגאַר זצ"ל, רבי מיכאל בער'ס שוויגר, און "קאַסטן" מיינט קאַסטנער.

דאָס דאָזיגע טעלעגראַמע האָט ר' יצחק שטערנבוך ז"ל געשיקט קיין אונגאַרן און סלאָוואַקיי. אַן ענליכן טעלעגראַם האָט ער געשיקט אויף די פּוילישע שפּראַך קיין אַמעריקע צום "ועד הצלה". יענע טעלעגראַם ליינט זיך אַזוי: "דריי הונדערט און צוואנציג ערוואַטעוועטע זענען אָנגעקומען מיט אַ באַן קיין באַזעל, צווישן זיי חשוב'ע פערזאָנען און רבנים, עס ווערט ערווארטעט נאָך טראַנספּאָרטן, צווישן זיי ווערט זיכער זיין דער סאַטמאַרער". ■

"ביז אַ פערטל שעה בין איך שוין געווען ביים גרענעץ, אין אַ זייטיגע געסל האָט מיך אָפּגעווארט דער פאַרבינדונגס מאַן, און ער האָט מיר נאָכאַמאָל אײַנגעגעבן - אַביסל מער באַריכות - וואָס ער האָט מיר שוין געזאָגט אויפֿן טעלעפאָן, און ער האָט נאָר צוגעלייגט און געווארנט "זאָלסט זיך נישט טרויען צו טון סיי וואָס, די אידן זענען שוין אײַנגעגעבן געווארן אין די הענט פון די געסטאַפּאָ, און ביז אַ קורצע צייט וועט מען זיי אַריבערפירן צוריק קיין דייטשלאַנד. פאַרפאַלן, דאָס מאָל קענסטו נאָרנישט טוהן, דו מוזט מוותר זיין", האָט ער מיר געזאָגט ווי גלייך ער איז מיין אַרבעטס-געבער.

איך האָב אים באַדאַנקט, און איך בין ווייטער געגאַנגען צום גרענץ וואָס טיילט אָפּ צווישן שווייץ און דייטשלאַנד. מיין פאַרבינדונגס מאַן האָט מיר נאָך נאָכגעשרײַען: "גיי נישט!! גיי נישט!!", און ער האָט אפילו אַרויסגענומען אַ רעוואָלווער און ער האָט געשאָסן אין דיר לופט, מיך אָפּצושרעקן איך זאָל מיך נישט דערנענטערן צום גרענץ, אָבער איך האָב מיך נישט וויסנדיג געמאַכט. איך בין ווייטער געגאַנגען אין די פינסטערניש.

"איך האָב מיך דערנענטערט ממש צום גרענץ, און פּלוצים האָט עטלעכע פּראָדזשעקטער לייטט מיר פאַרבלענדעט די אויגן, זיי האָבן אַריינגעשיינט דירעקט אין מיין פנים, און פיר דייטשע גרענץ וועכטער האָבן זיך באַווײַזן און האָבן אָנגעהויבן צו שרײַען: "שטעל זיך אָפּ, שטעל זיך אָפּ. זיי זענען געווען באַגלייט מיט ריזיגע הונט, וואָס האָבן געבילט אָן אַן אויפֿהער".

"די דייטשן האָבן זיך דערנענטערט צו מיר און איינער פון די דייטשן האָט מיר געפֿרעגט שטרענג: וואו גייסטו, וועמען זוכסטו דאָך? איך האָב אים נישט געהאַט וואָס צו ענטפערן, בין איך געבליבן שטיל אויף אַ האַלבע מינוט, אָבער נאָך אַ האַלבע מינוט האָב איך מיך אַריינטירט, איך האָב געפילט ביי מיר אַז איך האָב נישט קיין טראָפּ שרעק פון אים, און מיט אַ זיכערע קול האָב איך אים געענטפערט, "איך וויל רעדן מיט ענקער אויבער-האַר, איך האָב מיט אים צו רעדן גאָר אַ וויכטיגע זאַך וואָס מען קען נישט אָפּשטופן, ביטע גיי אים צעוויסן טאָן אַז איך בין דאָ".

געפלעפט פון מיין שטאַרקן ענטפער האָבן מיך די דייטשע סאָלדאַטן אָפּגעמאַסטן פון אויבן ביז אַראָפּ, און דאַן געזאָגט: "קום מיט אונז".

מיר זענען געגאַנגען אַ צוויי מינוט, און מיר זענען אָנגעקומען צו דעם געביידע פון די דייטשע גרענץ וואַך. זיי האָבן מיך אַריינגעפירט אין אַ שטוב וואָס איז געווען ממש אויפֿן גרענץ, דאָרט זענען געזיצן די אַרעסטירטע אידן. ווען איך בין אַריינגעקומען האָבן זיך די סאָלדאַטן אַרומגעשטעלט אַרום מיר, און קעגנאיבער מיר אונטער אַ שרייב טיש איז געזיצן אַ דייטשער אָפּיציר. אַ מיטל-יעריגער מענטש וואָס אויף זיין בריסט-קאָסטן איז געווען אויסגעהאָנגען אַסאַך גאָלדענע מעדאַלן, אויסציכנונגען וואָס ער האָט באַקומען פאַר זיינע מיליטעריש דרייסטקייטן. נעבן אים האָט געהויערט אַ הונט, וואָס בלויז אים אָנצוקוקן איז געפאַלן אַ פחד, אָבער איך האָב מיך נישט וויסנדיג געמאַכט פון די אַלע זאַכן, און איך האָב געקוקט דעם אָפּיציר גראָד אין פנים אַריין.

אָנקוקנדיג דעם אָפּיציר האָב איך געזען אויף אים ווי פון זיינע אויגן שפּריצן פינקען פייער, און זיין גאַנצע מהות שרייט אַרויס בלוט-דורשטיגקייט און אכזריות. ער גיט מיך אַ פרעג "וואָס ווילסטו?", מיט אַ טאָן פון אַ מלאך המות.

איך בין דערציטערט געווארן הערנדיג זיין פראַגע מיט די מינע און טאָן וואָס ער האָט עס געזאָגט, אָבער איך האָב שוין נישט געקענט צוריקדריין, איך האָב צוזאַמען געמומען אַלע מיינע כוחות, און איך האָב געענטפערט: "איך בין אַ שווייצער בירגערן, די אידן וואָס איר האָט געכאַפט זענען געקומען צו מיר אויף מיין ראָט און אויף מיין אחריות, איך בעט דיך, געב מיר זיי אַהער צו מיר, איך דאַרף זיי אַריבערפירן קיין שווייץ".

די אויגן פון דעם אָפּיציר איז געווארן פול מיט בלוט, ס'האָט אויסגעזען וויי ער גייט אין די קומענדיגע סעקונדע פאַרלירן דעם קאָנטראָל אויף זיך און אַרויפטאַנצן אויף מיר מיט פויסטן און מיר לאָזן וויסן וואָס עס הייסט רעדן אַזוי מיט אַ דייטשן אָפּיציר. מען האָט געזען קלאָר ווי ער פלאָגט זיך שווער זיך צו קאָנטראָלירן. ער האָט זיך אויפגעשטעלט און האָט צושפּאַצירט צו מיר, ער האָט מיר געקוקט גראָד אין פנים אַריין און ער האָט אָנגעהויבן צו שרײַען מיט היסטעריע: "דו טרויעסט זיך צו פאָדערן פון מיר איך זאָל באַפרייען די שמוציגע אידן? דו פארשאָלטענער יודע, אויב דו וועסט נישט פאַרשווינדן ווערן פון דאָ אין די מינוט, וועל איך דיר צונעמען דיין שווייצער פאַסאָפּארט, און... עה..."

דאָ איז זיינע ווערטער געקומען אַן ענדע, ווייל פון גרויס כעס האָט ער נישט געקענט ווייטער רעדן, זיין האַלז איז אים געווארן פארשטומט, זיין מויל איז אים געווארן טרוקן פון גרויס כעס צו מיר און האָט אָנגעהויבן צו בילן. זען אויס אַז ער האָט געווארט אויף אַ קליינעם ווינק פון זיינע באַלעבאָסן כדי אַרויפצוטאַנצן אויף מיר. מיין האַרץ האָט געפאָכעט ווי אַ בלעטל אין אַ שטורעם ווינט, אָבער איך האָב מיך געשטאַרקט מיט אַלע כוחות און איך האָב געזאָגט שטילערהייט און זיכערערהייט:

"איך פּערזענליך בין פאַראַנטוואָרטלעך פאַר זיי, איך האָב זיי אַהערגעבראַכט און זיי זענען מיינע געסט, טאָמער דו וועסט זיי נישט אַהערגעבן צו מיר, דעמאָלטס וועל איך מיטגיין מיט זיי וואו זיי ווילן גיין".

אַן אָנגעצויגענע שטילקייט האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף דעם צימער, אַ טויט שטילקייט וואָס איז געווען באַגלייט מיט אַ טויט שרעק. וואָס האָט פאַסירט נאָכדעם, קען איך נישט פאַרשטיין נאָך ביזן היינטיגן טאָג, טראָצדעם וואָס ס'איז שוין פאַרלאָפן געווארן פון דעמאָלטס עטליכע צענדליגער יאָר.

דער אָפּיציר האָט אויפגעמאַכט זיינע אויגן אַזוי גרויס, דאָס גרעסטע וואָס איז שייך, ער האָט מיך אָנגעקוקט און ער האָט געשריגן הויך, "נעם די 12 זשידעס און טראָג דיך אָפּ מיט זיי, פון דאָ בעפֿאָר איך וועל טוישן מיין מיינונג"...

ביז צווי מינוט זענען אַלע 12 אידן וואָס זענען געווען אַרעסטירט, געשטאַנען נעבן מיר, און איך האָב זיי גענעבן אַ זאָג 'קומטס מיט מיר', און איך בין תיכף אַרויסגעגאַנגען פון דאָרטן, און פאַרשלינגען געווארן אין די פינסטערקייט פון די נאַכט.

ביז אַהער איז וואָס רעכא אַליין האָט פאַרציילט אײַנס פון אירע איבערלעבענישן אין יענע שווערע טעג.

▲ ביים מצות באקן אין מאנטרעי, שווייץ

דאָס איז בלויז איין מעשה פון רעכע שטערנבוך'ס אַקטיוויטעטן, אָבער די מעשה האָט אַ גרויסע חשיבות דערפאַר וווייל זי אַליין האָט פאַרציילט די מעשה און נאָר די מעשה האָט זי פאַרציילט און נישט קיין שום אַנדערע מעשה.

אומגלויבלך...

"וועגן די שטערנבוך'ס, און באַזונדערס וועגן רעכא, איז פאַראַן אַזוינס צו דערציילן", זאָגט אַ היסטאָריקער וואָס האָט געפאָרשט זייער הייליגע אַרבעט, וואָס קען גאָרנישט אָפּגעשאַצט ווערן.

וואָס די שטערנבוך'ס האָבן אַלץ געטאָן קען טאָקע קלינגען אומגלויבלך, אָבער איך קען זיין אַן עדות, אַז אַלעס וואָס מען דערציילט וועגן זייער מסירת נפש איז בלויז אַ מקצת מן המקצת פון דעם וואָס די האָבן פאַקטיש געטאָן. ימים פון טינט וועלן נישט זיין גענוג דאָס צו באַשרייבן. נאָר לאָמיר דערציילן בלויז איין קליינעם עפּיזאָד, און דאָס וועט אייך אפשר געבן אַ שטיקל אהנונג וועך און וואָס עס איז געווען רעכא שטערנבוך.

און 1942 האָבן ר' יצחק און רעכא שטערנבוך געפֿראַווען די בר-מצוה פון זייער בן יחיד. דער הייגטיגער הרה"ג רבי אברהם שטערנבוך שליט"א, ראש הישיבה פון באָאָוועך ישיבה אין לאַנדאָן. ווי עס פאַסט פאַר אָנגעזעענע מענטשן, איז צו דער בר מצוה געקומען אַ גאָר חשובער עולם. צווישן זיי אויך געסט פון אַנדערע שטעט אין דער שווייץ. נאָכן אויפרופן דעם בר־מצוה בחור צו דער תורה, זענען די געסט געקומען אין הויז פון די שטערנבוך'ס אויף קידוש און צו דער שבת'דיגע סעודה. אַלע זענען געווען בייַ דער סעודה, אַחוץ די בעלי שמחה, די טאַטע־מאַמע פון בר מצוה בחור...

וואָס האָט פאַסירט?

שבת פרי איז אין הויז פון די שטערנבוך'ס אָנגעקומען אַן אַלארמינדעדער טעלעפאָן פון מאָנטרע, פון דער ישיבה פון הרב באָשקאָ ז"ל, אַז מען דאַרט אַרעסטירט דריי יונגעלייט וואָס האָבן זיך אַריינגעשמוגלט פון פראַנקרייך אין דער שווייץ. און אַז די פאָליצייַ גרייט זיך זיי אַריבערצושיקן צוריק קיין פראַנקרייך וואו עס האָבן געווילדעווועט די נאַציס.

וואָס וואָלטן מיר געטאָן אין אַזאַ פאַל?

וואָס הייסט וואָס? מיר וואָלטן שנעל אַלאַרמירט אן עסקן וואָס זאָל זיך באַשעפטיגן מיט דעם ענין, וויייל מיר זענען דאָך פאַרנומען מיט אַ אייגענע שמחה...

אָבער די שטערנבוך'ס האָבן אַנדערש געטאָן: זיי זענען זעלבסט געגאַנגען וואו זיי האָבן געדאַרפט און זיך אָפּגעגעבן מיט ראַטעווועק די דריי פליטים פון אַ זיכערע סכנה. אזאך וואס וואָלט ביי אַנדערע געהייסן: אַ צושטערטע שמחה. אָבער ביי זיי איז דאָס בכלל נישט געווען אַזוי. נאָר גאָר פאַרקערט. וויייל אייַדער עס איז צוגעפאַלן דער מוצאי שבת האָבן זיי באַווײַזן אויסצופּועלן אַ צייטווייליגן אַזיל-רעכט פאַר די פליטים. און דערמיט זייער רעטונג פון אַ זיכערן טויט.

געגנוי ווי אַ מאַמע

איינע פון די פליטים וואָס האָבן געטראָפן אַ וואַרעם היים בייַ די שטערנבוך'ס, באַשרייבט איר איבערלעבענישׂ, און ווי אַזוי זי האָט געטראָפן אין די פרוי שטערנבוך אן ערזאַץ צו איר מאַמע, וואָס זי האָט נישט געהאַט:

"איך זעה איר יעצט ממש פאַר מיינע

▲ ביי א חופה אין די שווייץ

PORTABLE RESTROOMS

We Provide You A Clean Site

- Toilets
- Standard Unit
- Standard Flush Unit
- Flush Deluxe Unit (Vip)
- Hi Roller Unit
- Sky Rise Unit
- Head Office Unit
- Little Loo Flush Unit
- Handicap Unit
- Sky Lift Unit
- Portable Sink

Our pristine units bring comfort and amenities to construction sites, special events, and long-term work and recreation locations.

We're always ready to accommodate our customers with impeccable service, a wide array of unit styles, and unbeatable pricing.

SECURITY BOOTH

RAU
Rent·A·Unit
Portable Restrooms · Restroom Trailers

We serve in
New York City,
Nassau and Suffolk counties

- Parking facilities
- Recreation areas
- Festivals
- Concerts
- Tickets booth
- Information booth

All the unit requires to operate is an electrical hookup

Control access to the public through three sliding windows, While being protected from the elements by the booths weather sealed fiberglass exterior and build in rain gutter.

543 Bedford Ave. #243, • Brooklyn NY • 11211
Tel. 718-643-1313 • Fax: 718-643-1317 • Toll free: 1844-400-1313
E: sales@rentaunitny.com • www.rentaunitny.com

אוינגן, איר אַריסטאָקראַטישע ערשׁינונג, און איר שׂטימע וואָס פֿלעגט מיך באַרואיגן אין די פּינסטערע מינוטן וואָס איך בין דורכגעגאַנגען אין יענע צייט.

די ערשטע מאָל וואָס איך בין אָנגעקומען קיין שווייץ, איז מיין האַרץ און מיין זעהל געווען צובראָכן. די פּאַקט אַז אין שווייץ האָבן מענטשן וווייטער געלעבט זיינער טאָג טעגליכן לעבן מיט שלוה, און כאילו ס'גייט גאָרנישט פּאָר אויף דעם אייראָפּעאישן קאָנטינענט, כאילו ס'קומט נישט פּאָר קיין חורבן אַפּאָר מייל אָפּגערוקט פון זיי, האָט אינגאַנצן צובראָכן מיין האַרץ. די איבערגאַנג פון די חורבן וועלט וואָס איך האָב געלעבט אין מזרח אייראָפּע, און דעם איבערגאַנג צו שווייץ, וו אַלעס איז געווען רואיג, פּאָסטאָראַליש, איז מיר געווען זייער שווער. איך האָב פֿאַרלוירן דעם געשמאַק אין לעבן, אָבער דאַן האָב איך מיך באַגעגנט מיט די מומע רעכא, און אונזער באַגעגעניש האָט געטוישט מיין לעבן אויף אַ דראַמאַטישן אופן.

איך האָב געהאַט די זכ' איר צו באַגלייטן אַסאַך טעג, זיך צו געפינען אין אירע ד' אמות אַסאַך נעכט, שלאָפלאָזע נעכט וואָס איך האָב נישט געקענט שלאָפן פאַר גרויס צער און שווערע איבערלעבענישן. איך האָב איר גוט געקענט פון די נאָנט, און איך בין געקומען צו די איבערצייגונג אַז וווי לאַנג ס'איז דאָ אויף די וועלט אַזעלכע מענטשן וווי זי, טראָצדעם וואָס זיי זענען גאַנץ זעלטענע, דאָך איז כדאי צו לעבן, בלויז פאַר דעם אַז ס'איז דאָ אַזעלכע סאָרט מענטשן צווישן אונז אידן.

רעכא איז געווען אַ שטאַרקע כריזמאַטישע פּערזענלי'קייט און אין די זעלבע צייט איז זי געווען אַ פרוי מיט אַ זעלטן געפֿילישע האַרץ פאַר אַ צווייטן, די געשרי פון די אונטערדרוקטע האָבן אָנגעצינדן אַ פּייער אין איר האַרץ וואָס האָט נישט אויפגעהערט צו ברענען אפילו איין סעקונדע אין טאָג. די וווייטאָג פון די טויזנטער אונטערדרוקטע איז געווען איר וווייטאָג, זייער ליידן איז געווען אַזוי ווי איר ליידן, איר גאַנצע לעבן האָט זי מקריב געווען פאַר זיי.

זי האָט נישט מורא געהאַט פון די שווייצע גרענץ וועכטער און אויך נישט פון די דייטשע גרענץ וועכטער, ווען זי האָט באַשלאָסן אַז מען דאַרף גיין האַטעוועק אַ איד, איז קיין שום זאַך נישט געקענט שטיין אין איר ווענ, און טאַקע צוליב דעם האָט זי באַווּיזן צו מאָביליזירן אין די רעטונגס אַרבייט געוויסע שווייצער גרענץ אָפּיצירן, און אפילו אַ פּאָרשטייער פון די וואַטיקאַן אין בערן, שווייץ. איר פּעסטקייט און איר שטאַרקייט און איר דרייסטקייט און גרייטקייט צו גיין ראַטעוועק אידן האָט זיך אָנגעקלעבט אויך אין זיי, און זיי האָבן איר געהאָלפֿן, טיילמאָל זיך איינשטעלנדיג זייער אייגענע לעבן.

זייט איך האָב מיך באַקענט מיט איר, האָב איך מיך אייביג געוואונדערט און איך וואונדער מיך נאָך היינט אויך, וויאַזוי קען אַזאַ שטילע איידעלע און וייכע פּערזענליכקייט ווי זי, האָבן אין זיך אויך אַזאַ שטאַרקייט און אַנטשלאָסנקייט, וויאַזוי האָבן די צוויי געגנגעזעצטע נאַטורן געקענט לעבן אין איין מענטש.

איך געדענק איינמאָל וועך רעכא איז אַרויסגעקומען פון אַ באַאָן, אירע קליידער זענען געווען צוקנייטשט, און זי איז געווען צוגעדעקט מיט אַ שיכט פון שוואַרצע סמאָלע וואָס האָבן זיך אָנגעקלעבט אין איר פון די אָקציע וואָס זי האָט נאָרוואָס דורכגעפירט. אין איין האַנט האָט זי געהאַלטן אַ קליין קינד, אין די אַנדערע האַנט אַן אַנדערע קליין קינד, און פון די פּענסטערס פון די באַאָן זיך אַרויסגעשטעקט דערשראָקענע קעפּ פון אַביסל עלטערע קינדער, דאָס האָט רעכע זיי געברענגט פון ערגעצוואו, און זיי איינקוואַרטירט אין פאַרשידענע האָטעלן אָדער פאַרלאָזטע הייזער און פאַלאַצן וואָס זי האָט צוגעגרייט פאַר זיי, און צומאָרגנס איז זי ווידעראַמאָל פאָרשווינדן געווָארן אויף אַ צווייי דריי טעג אונטער'ן אייזערנע פורהאַנג - וואָס דאָס מאָל הייסט די אייזערנע פורהאַנג, די דייטשע גרענץ - פאַר נאָך אַ געוואַגטע הצלה אַקציע.

יעדעס מאָל ווען זי איז צוריקגעקומען מיט קינדער אַרום זיך וואָס זי האָט גערעטעוועט, האָט זי אויסגעזען מורא'דיג מורא'דיג אָפּגעמוטשעט פּיזיש, אָבער איר פּנים האָט געשטראַלט פון פרייד, און דאָס האָט איר געגעבן דעם כח וווייטער אָנצוגיין.

• • •

ס'איז שוין טאַקע פאַרלאָפן באַלד אכציג יאָר, זינט די טויזנטער עפּיזאָדן פון מסירות נפש ממש, האָט זיך אָפּגעשפּילט אין דעם אייר-קאַלטן שווייץ, אָבער די וואָס זענען גערעטעוועט געווָארן דורך זיי, קענען עס נישט פאַרגעסן. אויך זייערע קינדער און אייניקלעך, וועלכע לעבן לאורך ימים, דאַנקען דעם באַשעפער אַז אין אָט די שרעקליכע יאָרן פון חורבן בשעת דער צווייטער וועלט־מלחמה, ווען מיליאָנען אידן זענען געווָארן געמאָרדעט דורך די דייטשע אכזרים, האָבן זיך אויפֿן אידישן האָריזאָנט באַווּיזן געציילטע שתדלנים, וועלכע האָבן זיך מוסר־נפש געווען פאַר הצלת ישראל. ■

▲ רביה"ק זי"ע אין מאנטרעי, שווייץ

OUR VISION IS PERFECT

to bring the best in eyewear & eyecare to our community

- THE LATEST IN FASHIONABLE **EYEWEAR TRENDS**
- **EYECARE SERVICES** ON CUTTING EDGE EQUIPMENT
- COMPLETE CARE FOR THE **ENTIRE FAMILY**
- **HIGHLY-SKILLED** TRAINED PROFESSIONALS
- **E-LENSES FOR SAME-DAY CONTACTS**

envision

The vision continues with new services and styles.

505 FLUSHING AVE.
BROOKLYN, NY
718.522.3332

1 PRESHBURG BLVD.
MONROE, NY
845.782.3332

FAX 718.522.3319
info@envisionoptical.com
ENVISIONOPTICAL.COM

Eliezer Mertz, MS. Ed. VT
DIRECTOR

Dr. Gregory Borukhov, O.D.
CLINICAL DIRECTOR

Dr. Gabrielle Aminova, O.D.
DEVELOPMENTAL OPTOMETRIST

David Gluck, VT
Jennifer Costello, VT
Elka Falkowitz, VT
Yitty Karpen, MS. Ed. VT
Shaindy Weiss, VT

Gitty Schlesinger
PATIENT COORDINATOR

Rivky Gluck
RECEPTIONIST

They're coming in droves.

And there's a reason why. It's because our patients value skill, they understand professionalism and they prefer expertise. It's why they come and it's why they stay.

Book your appointment now: **718-438-3002**
F. **718-705-5153** E. **Info@foresightny.com**
16 Sumner Place Brooklyn New York 11206

foresight
VISION BY AHAVA

שמואל שלמה טעללער

אמעריקאנער
בחורים רעדן
פונעם

רבן של כל בני הגולה

א בינטל גאר אינטערסאנטע
אומבאקאנטע זכרונות פון

הגאון רבי ראובן שיינער זצ"ל
מראשי ישיבת תורה ודעת

מקהלות אלופי אלפי ישראל זיצן מיר היינט כ"א כסלו תשפ"ב לפ"ק, צו לויבן און דאנקן דעם רבוש"ע אויף די גרויסע ניסים ונפלאות וואס די השגחה עליונה האט געטוהן מיטן גאנצן דור דורך די הצלה לחירות עולם פונעם צדיק הדורות, דעביד לתורה ויראה שלא תשתכח מישראל, כ"ק מרן רבינו הק' זי"ע ועכ"א.

שביעין חביבין - דאס היינטיגע יאר תשפ"ב איז שוין זיבן-זיבעציג יאר נאך די גרויסע הצלה פון רבי'ן. קוים קוים וואס עס לעבן נאך אידן וואס געדענקן נאך בכלל יענע בראשית תקופה. עס איז שוין העכער פערציג יאר נאכן רבי'נס פטירה לחה"ה, און עס איז שוין אוטערגעוואקסן א גאנצער נייער דור חדש אשר לא ידע את יוסף, וואס געדענקט ניטאמאל די הייליגע צורה און די פארכטיגע השפעה אין די ד' אמות פון רבי'ן.

היינט ווען מיר וואקסן אויף אין אונזער היימישע סביבה וואו אידישקייט שפרודלט און גלאנצט מיט די שענסטע פארבן, בתי מדרשים און מוסדות התורה, עליכער משפחות לרבבות מיטן צניעות'דיגן לבוש מכף רגל ועד ראש, לעכטיגע תינוקות של בית רבן וואס א ערליכע חן של קדושה איז אויסגעגאסן אויף זייער פנים, ווייסן מיר אז דאס אלעס איז דעם רבי'נס השפעה און דעם רבי'נס כח הקדושה וואס ער האט איינגעפלאנצט.

דאס אלעס איז מיט בלויז עטליכע צענדליגע יאר צוריק נישט געווען.

בלויז דער עלטערער דור, דער דור וואס איז געווען שוין דאהי אין יענע בראשית יארן, דער דור וואס האט צוגעזען מיט די אייגענע אויגן די שרעקליכע חורבנות פונעם אמעריקאנעם שמעלץ טאפ און זוהמא, ווייסט צו דערציילן מיט די שענסטע פארבן וויאזוי דעם רבי'נס אנקומען אהער האט ממש מהפך געווען די גאנצע מדינה, מן הקצה אל הקצה, און וויאזוי דעם רבי'נ'ס השפעה האט דערגרייכט אומעטום, אין יעדן ווינקל, אפילו ארויס פון זיינע ד' אמות.

אמבעסטן איז דאס געווען צו הערן און קענען-לערנען אין די תקופה נאך די פטירה פון רבי'ן, ווען די גדולי ישראל פון אלע עקן וועלט, איבער אלע קריזיז און קהילות בישראל, צווישן זיי פילע גדולי ישראל פון ליטווישן חדר, און אפילו אזעלכע וואס האבן שטארק באלאנגט צו די אגודה קריזיז וכדומה, און זענען נישט מיטגעגאנגען מיטן רבי'נס שיטה בחיים חיותו, און דער רבי האט אפילו לוחם געווען קעגן זיי, האבן אלע באווייזט דעם רבי'ן און ארויסגעהויבן וויי דער רבי זי"ע איז געווען דער רבי פארן גאנצן כלל ישראל, און יעדער האט זיך געפונען דירעקט צי אומדירעקט אונטער זיין הייליגער השפעה.

צווישן די גאר רירנדע דברי זכרון אויפן רבי'ן, וואס איז נישט געדרוקט געווארן דורכאויס די לעצטע 42 יאר, איז געווען אן עצרת הספד וואס איז אפגעהאלטן געווארן בימי השבעה אין "מחנה תורה ודעת", דער זומער קעמפ פון דער ליטווישער ישיבה "תורה ודעת", ווען אלע בחורים פון דער ישיבה זענען געקומען לספוד לצרה ולבכותה. זיי האבן דעמאלטס געהערט דברי הספד פון זייערע ראשי ישיבה ומשגיחים וואס האבן באווייזט די אבידה אשר שרף ה', און דעמאלטס האבן זיי געהערט וויפיל זייערע ראשי ישיבה האבן יונק געווען אין זייערע אינגע יארן פון דעם הייליגן באר מים חיים, און וואספארא גרויסע השפעה דער רבי האט אויף זיי געהאט במשך אלע יארן פון זייער פריע יוגענט.

דער ערשטער הספד איז געהערט געווארן דעמאלטס דורך הגאון הצדיק הישיש חו"פ רבי משה וואלפסאן שליט"א רב דק' אמונת ישראל, דער לאנג יעריגער משגיח פון ישיבת תורה ודעת, וואס האט משמיע געווען דברי הספד אויך בייַ שפעטערע געלעגענהייטן, וואס יענע דברי הספד זענען שוין געדרוקט געווארן און איבערגעדרוקט געווארן צוליב זייער טיפן און בריין אינהאלט. (ווייטער אין אונזער ארטיקל וועלן מיר אויך מעתיק זיין עטליכע גאר טיירע ציטאטן פונעם משגיח שליט"א).

דאן האט ער איבערגעגעבן דאס ווארט פארן ראש ישיבה הגאון הגדול רבי ראובן שיינער ז"ל, פון די מרבי'צי תורה אין דער ישיבה פאר צענדליגער יארן, וועלכער האט אראפגעגעבן פאר די תלמידי הישיבה א שלל מיט רייכע זכרונות וואס ער האט אליין מיטגעלעבט אין דער ערשטער תקופה אין אמעריקע, וואס מאת ה' היתה זאת אז די הערליכע זכרונות זענען איבער 40 יאר געבליבן אויפן טעיפ, אנדעם וואס מ'זאל קענען נהנה זיין דערפון, ביז לאחר פטירתו ווען עס איז צום ערשטן מאל פארעפענטליכט געווארן אינעם קובץ זכרון 'זכרון ראובן' וואס איז ארויסגעקומען לעילוי נשמתו.

דער הספד איז העכסט אינטערעסאנט צוליב עטליכע סיבות.

דאס ערשטע איז עס באזירט אויף אייגענע זכרונות, רובם איז וואס דער ראש ישיבה ז"ל האט אליינס מיטגענהאלטן און מיטגעלעבט מיט'ן רבי'ן זי"ע - און טראצדעם וואס אלס 'דרויסנדיגער' האט לכאורה אנדערש אפגעשאצט און אנגענומען פארשידענע פרטים - איז דאס נאך אלס העכסטע אינטערעסאנט און מערקווירדיג פון היסטארישן שטאנד.

צווייטנס, די תקופה ווען ער איז געווען ביים רבי'ן איז בעיקר געווען אין די סאמע 'בראשית יארן' ווען עס איז נאך גאר קליין געווען דער ציבור וואס האט זיך מסתופף געווען בצל קדשו. דער היימישער ציבור אנ"ש האט זיך נאך ארומגעוואלגערט אין די לאגערן וכדומה, און דער רבי ז"ל האט דעמאלטס מיט גרויס יגיעה אנגענהויבן צו בויען זיין גרויסע עבודה לטהר את זוהמת אמעריקע, און דא פלאנצן א נטיעה של קדושה.

דריטנס, די זכרונות קומען פון א צווייטן 'קוקווינקל', א יונגער אמעריקאנער בחור'ל, א תלמיד פון 'תורה ודעת' און ביהמ"ד עליון. א געבוירענער אין פענסילוועניע וואס האט מיט 'סאטמאר' און 'קנאות' נישט געהאט קיין שייכות, און פארט האט ער געטראפן דעם רבי'ן, זיין הייליג הארץ, זיין בריייטע השפעה, און ער איז צוגעצויגן געווארן מיט א שטארקן קשר, ווי עס שיינט ארויס צווישן די שורות.

אט איז וואס דער ראש ישיבה ז"ל האט דערציילט בייַ זיין הספד:

די ערשטע טעג פונעם רבי'ן אין אמעריקע

דער סאטמארער רבי רבי יואל זצ"ל איז אנגעקומען קיין אמעריקע מיטן שיף, דעם צווייטן טאג ראש השנה תש"ז, וואס איז דעמאלטס אויסגעפאלן פרייטאג.

מוצאי שב"ק זענען מיר ארויסגעגאנגען צום שיף פארט - א גרופע בחורים פון ישיבה "תורה ודעת" - אים צו מקבל פנים זיין. ביים פארט אין מאנהעטן-וועסט סייד 42'סטע סטריט.

עס איז דארט נישט געווען קיין גרויסער עולם, אין יענע צייטן זענען נאך נישט אנגעקומען קיין אמעריקע צופיל פון די פליטים.

מ'האט אים געברענגט צום שטוב פונעם עושר, ר' פייש מאשקאוויטש ע"ה, ער האט געוואוינט אויף פרעזידענט סט. אין קרוינהייטס.

מ'האט ערלויבט פאר די תלמידים אז זיי זאלן קענען אריינגיין צום רבי'ן, אבער איך בין דעמאלטס נישט אריינגעגאנגען.

עטליכע טעג שפעטער, יום כיפור, האט מען אפגעדינגען דאס סטאלינער ביהמ"ד אין ווילאמסבורג אויף ראדני סט. און ווען מיר האבן געענדיגט דאס דאוונענען אין דער 'ישיבה 'תורה ודעת' זענען מיר אריבערגעגאנגען קיין סטאלין הערן דעם סאטמארער רבי'נס דאוונענען.

איך געדענק אים ווי ער איז געזעסן אייגעבויגן, אזוי ווי מ'פלעגט אים זעהן אין זיינע לעצטע יארן, ער איז געווען 'נים ולא נים'.

איך געדענק אז ער האט דעמאלטס געזאגט דברי התעוררות.

יענעם יאר איז יום כיפור אויסגעפאלן אין שבת. האט דער רבי געזאגט "חכמינו ז"ל זאגן דאך (שבת קי"ח ע"ב) אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין, היינט איז דאך שבת, יום כיפור וועלן דאך אויך אנגערופן 'שבת שבתון' (ויקרא ט"ז ל"א), ממילא אויב וועלן מיר אפהיטן דעם היינטיגן טאג כהלכתו, וועט דאס זיין שמירת 'שתי שבתות' און מיר וועלן זוכה זיין צו די גאולה שלימה."

ביים רבי'נס טיש

דער סאטמארער רבי האט זייער שטארק געצויגן צו זיך בחורים. אפילו אמעריקאנער בחורים, וואס האבן מרגיש געווען די דערהויבנקייט.

איך געדענק אז איך האב געהאט א חברותא יעדן פרייטאג צונאכטס, און ארום צען אזייגער אדער האלב נאך צען, פלעגן מיר אריינגיין צום טיש כדי צו הערן זיין 'שלום עליכם'.

דאס ביהמ"ד איז געווען אויף קליימער סט. [500 בעדפארד עוו.] און ער האט געהאט מיט זיך א קליינעם ציבור אין יענע יארן.

דער שיעור אין תורה ודעת

הרב (שרגא פייביל) מענדלאוויטש זצ"ל - מייסד ומנהל ישיבה 'תורה ודעת' - האט אים מכבד געווען צו זאגן א שיעור אין דער ישיבה 'תורה ודעת'. דער שיעור איז געווען אין מסכת ביצה[1]

1 עס איז אינטערעסאנט צו מוסיף זיין פרטים איבער די דרשה פונעם רבי'ן זי"ע אין ישיבה "תורה ודעת", ווי עס איז באשריבן אין ספר "מבצר תורה ויראה" חלק א':

דער רבי איז געווען גוט באקאנט מיט די ישיבה, די ראשי ישיבה פון תורה ודעת האבן אפילו אמאל איינגעלאדענט דעם רבי'ן אז ער זאל קומען צו זיי אין ישיבה זאגן א דרשה פאר די בחורים, דער רבי האט אנגענומען די איינלאדענונג און ער איז געקומען אין ישיבה זאגן די דרשה.

דער מנהל פון די ישיבה הרב ר' שרגא פייוול מענדלאוויטש ז"ל האט זיך פארגעשטעלט אז דער רבי וועט אוודאי וועלן זאגן פאר די בחורים שארפע דברי מוסר וואס וועט זיי זייער נישט שמעקן, האט ער געבעטן דעם רבי'ן אז ער זאל נאר רעדן צו די בחורים דברי תורה און נישט זאגן קיין מוסר.

אבער ווען דער רבי האט באטראכט די בחורים וועלכע האבן זיך געשוירן די בערד און געגאנגען מיט גרויסע טשופעס אויפן קאפ, האט דער רבי יא בדעה געהאט צו מעורר זיין די בחורים דערווען, קודם האט דער רבי מארך געווען מיט א לענגערן פלפול און א שיינעם דרוש, און דערנאך האט דער רבי אנגעהויבן צו רעדן צו די בחורים פערזונליך (די דרשה איז געדרוקט אין ספר תולדות חיים, פון הרה"ג ר' חיים מאיר ברוין ז"ל).

דער רבי האט זיך געשטעלט אויפן נוסח התפילה וואס מען זאגט ביים דאוונענען "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי", וויידער אנדערע זאגן א נוסח "בסתר כבגלוי", לכאורה איז מער מסתבר צו זאגן ווי דער צווייטער נוסח, וויייל דאס שטימט מיט די וועדטער פון די גמרא אין מס' ברכות (דף כ"ה ע"א) אמר ר' יוסי בן זמרא לתלמידיו יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו רבי עד כאן, נאר אזויפיל וויפיל מען האט מורא פון א בשר ודם ברויך מען מורא האבן פון השי"ת, נישט מער? אמר להם ולוואי, תדעו שכשאדם עובר עבירה אומר שלא יראוני אדם, אז מען האט טאקע יא מער מורא פון מורא בשר ודם ווי פון מורא שמים.

די גמרא דערציילט דארט אין ברכות (דף כ"ח ע"א) אז רבן גמליאל האט אויסגערופן אז יעדער תלמיד וואס ער איז נישט תוכו כברו זאל נישט ארייקומען אין בית המדרש, לכאורה ברויך מען צופארשטיין פארוואס רבן גמליאל האט אזוי אויסגערופן, לויט ווי מיר זענען דעם מצב דא אין אמעריקע, זענען די תלמידי הישיבות 'בברם', פונדערויסן, קען מען

▲ סטאלינער שטיבל אויף ראדני סט. אין ווילאמסבורג. דער בנין האט מען אפגעדונגען פאר מרן רביה"ק זי"ע דעם ערשטן ראש השנה זיינעדיג אין אמעריקא, היינט געפונט זיך דארט ביהמ"ד נייטרא

▲ אן היסטאריש בילד ווי הגאון ר' ראובן שיינער זצ"ל לערנט פאר אין ישיבה תורה ודעת אין די פריערדיגע יארן.

▲ הגאון הצדיק המפורסם בונה ומקים יהדות אמעריקא רבי שרגא פייוויל מענדלאוויץ זצ"ל מייסד וראש ישיבת תורה ודעת

▲ הגאון הצדיק המפורסם רבי יונתן שטייף זצ"ל, אב"ד קהע"י אין א שמועס מיט מרן רביה"ק זי"ע

איך געדענק ווי מיר האבן בכלל נישט געהאט קיין מושגים אין קיין רב'ס, מיר זענען געווען יונגע אמעריקאנער בחורים, מיר האבן געוואלט פאטאגראפירן דעם רב'ן וועז ער איז געקומען זאגן דעם שיעור. און מ'האט אוועק גענומען די קאמערע און מ'האט דאס צובראכן.

מיר האבן נישט אנגעהויבן צו וויסן אז עס איז בכלל דא אן הקפדה אז מ'טאר אים נישט פאטאגראפירן.

הרב מענדלאוויטש האט אים אויך געשטיצט מיט א שיינע באשטייערונג, ער האט אים געוואלט מחזק זיין מיטן אויפשטעלן זיינע גרויסע פראיעקטן און אויפלעבן דאס חסידות. כ'מיין אז ער האט אים געגעבן 5 טויזנט דאללער, אדער אפילו צען טויזנט דאללער, וואס איז געווען א ריזיגער סכום.

די לעכטיגע טישן

איך בין געווען אסאך מאל ביים טיש, בפרט אין יום טוב.

איבער'ן יאר געווענליך ביים טיש פלעגט דער רבי זיין זייער ערנסט. אבער יו"ט פלעגט ער זיין זייער אויפגעלייגט און ער האט כסדר געזאגט ווערטלעך מיט א גוטהארצ'גקייט.

עס איז דארט געווען א חיות און א געהויבענקייט, א געפיל פון א העכערע נעימות, די אטמאספערע איז געווען מיט א געהויבענע פרייליכקייט.

איך פלעג גיין צום 'בייטאג טיש' וואס פלעגט זיין גלייך נאכן דאוונען אפילו אין די שפעטערע יארן וועז דער ציבור פלעגט אהיים גיין פלעגן די טישן זיין יום טוב בייטאג באלד נאכן דאוונען.

די היליגע הקפות שמחת תורה

מיר זענען געווען ביי אים שמחת תורה, די בחורים צווישן אונז וואס האבן געוואוינט אין וויליאמסבורג, פלעגן זיך שטופן און שטיין צושטופט אויף די פיס א גאנצע נאכט.

ער איז געטאנצן א גאנצע נאכט און מ'האט געזינגען מיט אזא התלהבות, ער האט אריינגעברענגט א פלאם פייער אין יעדנס הארץ לויט זיין דרגה, אפילו די אמעריקאנער אידן וואס זענען דארט געקומען זענען צופלאמט געווארן.

▲ הגאון הצדיק הישיש רבי משה וואלפסאן שליט"א אב"ד אמונת ישראל

באמת, דאס איז בכלל נישט געווען פשוט. דער רבי איז געטאנצן שעות אויף שעות ברציפות, אויב האט זיך געמאכט אז אינמיטן טאנצן האט ער זיך אפגעשטעלט נעבן אונז האבן מיר געזינגען מיט א שטארקערע התלהבות וואס דאס האט אריינגעברענגט אין אונז א גרעסערע התעוררות.

פון אזויפיל טאנצן זענען זיינע פיס געווארן

נישט דערקענען קיין שום חילוק צי זיי זענען ישיבה בחורים בני תורה, צי זיי זענען סטודענטן וואס שטודירן אין אינווערזיטעט, אדער ווי גוים גמורים, און וואס קען אונז שוין זיין גאר ארגער פון דעם. נאר אזויפיל קען מען זיך בארוהיגן אז דאס איז באמת נאר אין חיצוניות, אבער אין פנימיות איז טאקע יא דא א גרויסער חילוק צווישן די ישיבה בחורים מיט די אנדערע וואס שטודירן, וויל די בחורים די בני תורה כאטש פונדרויסן זענען זיי נישט אויס אנדערש ווי די אנדערע, זענען זיי אבער יא מלא תורה וירא שמים.

קומט יעצט רבן גמליאל און ער רופט אויס אין בית המדרש כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, וואס גייט דא פאר? מארי דאברהם! די גאנצע טרייסט וואס מיר האבן נאך מיט די בחורים איז ווייל מיר האפן אז עס איז טאקע נישט תוכם כברם, און זייער חיצוניות איז יא אנדערש ווי די פנימיות, טא, פארוואס האט רבן גמליאל געשריגן דאס פארקערטע?.

אלא מאי זענען מיר פון דעם אז א ישיבה בחור מוז זיין אין חיצוניות אויך א ירא שמים, מען מוז דערקענען אויפן פנים פון א בחור אז ער איז א בן תורה, ער מוז גיין מיט א בארד און פיאות, און ער זאל גיין אנגעטוהן מיט אידישע קליידער. און דאס ברויך מען ניטאמאל זאגן אז מיט א טשופ טאר מען אוודאי נישט גיין, ווייל דאס גייט שוין אריין אינעם איסור פון 'ובחוקותיהם לא תלכו', און עס איז דא דערביי א חשש פון קרקפתא דלא מנח תפלין ח"ו, על כל פנים א ספק דאורייתא פון דעם גייט עס זיכער נישט אריוס. אבער ס'קען אויך זיין אמאל אז פונדעראיס ווייזט ער זיך יא ווי א ירא שמים, און בסתר איז ער נחמץ, פאר די האט רבן גמליאל געזאגט כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש.

מיט דעם האט דער רבי ערקלערט דעם נוסח התפילה "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי", באמת איז דער עיקר ווי דער צווייטער נוסח בסתר כבגלוי, וואס דאס איז דער פשט אז עס ברויך זיין ברו כתוכו, אבער פאר חכמינו ז"ל די מתקני התפילה וואס זיי האבן געזען ווי אזוי עס וועט ליידער אויסזעהן די לעצטע דורות פאר ביאת המשיח, האבן זיי דאך געזען אז מען קען נישט זאגן בסתר כבגלוי, ווייל דאס איז דאך אונזער בראך, און אויף דעם רעדן מיר זיך דאך אפ, וועגן דעם האבן זיי מתקן געווען אז מען זאל טאקע זאגן בסתר ובגלוי, וואס דאס איז דער פשט אז מען ברויך זיין א ירא שמים "לעולם", סיי בסתר סיי בגלוי אייביג ברויך זיין דער יראת שמים ניכר אויפן פנים, ע"כ.

נאך די שארפע דרשה איז דער מנהל ר' שרגא פייוול צוגעגאנגען צום רבי'ן און פרובירט צו פארענטפערן די בחורים, אז זיי זענען נישט ערצויגן געווארן אין א חסידישן'ן גייסט, זיי זענען דאך ליטווישע בחורים, און דאס איז זייער גאנג, אזוי גייען זיי, דער רבי האט דאס געהערט האט ער צוריק גענטפערט "וואס הייסט דאס איז ליטווישע? וועז פון די ליטווישע גדולים האט אזוי אויסגעזען? רבי חיים בריסקער איז געגאנגען אן א בארד? רבי חיים עזהר? ר' אלחנן וואסערמאן? רבי יצחק אלחנן? דאס איז נישט קיין ליטווישע בחורים, דאס זענען אמעריקאנעזירטע!".

דאס האט דעם רבי'ן אזוי שטארק ווי געטוהן און עס איז אים געגאנגען בנפשו, אז די בני תורה שפירן ניטאמאל אז זיי זענען עפעס העכער אין אידישקייט ווי די אנדערע אמעריקאנער און זיי פרובירן זיך נישט צו הייבן און צייגן אז זיי זענען פון א העכערע גייסט, און דאס האט דער רבי מיט אלע כוחות פרובירט צו פארריכטן.

אוי־פגעשוואלן, מיר האבן געזהן און געשפירט אז ער איז 'א געטליכער מענטש'.

צוגעצויגן מיט א זיסן ווערטל...

איך געדענק ווען איך בין אמאל געווען ביים טיש יום טוב, און דער רבי פרעגט מיך "ווער איך בין". האב איך געענטפערט אז איך בין אן אמעריקאנער געבוירענער.

אין יענע טעג האט דער רבי באקומען זיינע אמעריקאנער 'סיטיזען פעיפער'ס'.

רופט ער זיך אן "אמאל וואלט נישט געווען קיין חילוק צווישן אונז" דהיינו, צווישן אן אמעריקאנער געבוירענער, און איינער וואס איז געווארן שפעטער א סיטיזען "אבער יעצט האט מען דאך געמאכט דעם מע'קארן געזעץ, איז שוין דא א חילוק צווישן אונז".

אין יענע טעג איז דורך דער געזעץ אין סענאט, דורכן סענאטאר מעק'קארן אז ווער עס איז נישט קיין געבוירענער אמעריקאנער, נאר ער איז שפעטער געווארן א בירגער, אויב האט ער עובר געווען אויפן געזעץ אין אמעריקע קען מען אים אווענק נעמען די סיטיזן רעכטן און אים צוריק שיקן פון וואו ער קומט.

דאס איז געווען דער רבי, מיט אזא ליבליך ווערטל, בדרך צחות, האט ער צוגעצויגן צו זיך אן אמעריקאנער בחור'ל מיט אהבה. [2]

א באזוך אין סוכה 3 אזייגער פארטאגס

אין יענע צייט פלעגט זיין ביי אונז אין 'תורה ודעת', מיר פלעגן טאנצן ביי שמחת בית השואבה ביז צוויי-דריי אזייגער ביינאכט.

איינמאל נאכן טאנצן, האבן מיר באשלאסן א קליינע גרופע בחורים, ארום 5-6 בחורים, אז מיר גיין אריבער צום סאטמארער רב, דארט וואו ער האט געוואוינט אויף קליימער סט. ער האט דארט געהאט א קליינע סוכה.

(אין יענע יארן פלעגט נאך די סוכה זיין אונטן אויפן גאס נעבן דעם ביהמ"ד, אין די שפעטערע יארן איז שוין די סוכה געווען אויפן שטאקן, ווי עס שטייט אזוי עד היום הזה).

מיר קלאפן אריין, און מיר גיין אריין, און דער רבי זיצט אין דער סוכה.

"וואס טוען דא בחורים אין אזא שפעטע צייט?", פרעגט דער רבי.

"מיר קומען פון "תורה ודעת" האבן מיר געענטפערט.

"קומט אריין" זאגט דער רבי, ער רופט אונז אריין אין סוכה און ער האט זיך אנגעהויבן צו פארזינגערסירן אויף אונז. מיר האבן אנגעהויבן צו רעדן אין לערנען, בענין תקיעת שופר, וואס זענען די עיקר תקיעות, די תקיעות דמיושב אדער תקיעות דמעומד.

איך רעד שוין נישט פון זיין גדלות בתורה, איך ברענג נאר ארויס וי אזוי ער האט אריינגרופן אמעריקאנער בחורים, 16-17 יעריגע בחורים, וויי אזוי ער האט אונז אויפגענומען, און ווי אזוי ער האט זיך פאראינטערעסירט אויף אונז. ■

▲ הגאון רבי אהרן קוטלער זצ"ל מייסד ומקים עיר התורה לעיקוואד.

▲ הגאון רבי ישראל יעקב קנייבסקי זצ"ל בעל קהלת יעקב

▲ בילד פון מייך (ר' אלימלך) טרעס דינענדיג אלס סאלדאט אין די אמעריקאנער ארמיי

2 הרה"ח ר' בערל פרידמאן ז"ל ראה"ק דקהלתינו הק' האט אונז דערציילט איבער יענער תקופה: אין יענע יארן וועז מיר זענען געווען יונגעלייט, אין יאר תש"ח, ביים רבי'ן אין בית המדרש פלעגט מען לערנען משניות צווישן מנחה מעריב, מיר יונגעלייט און בחורים פלעגן זיך ארומנעמען ארום דעם רבי'ן, און דער רבי האט מיט אונז געשמועסט.

דער רבי האט אריסגעווינען אזא חיבה יתירה פאר יעדן בחור'ל, פאר יעדן אינגערמאן און ער האט אריינגעהאמערט אין אונז די אלע ענינים.

דאס איז געווען נאך בעפאר עס איז געווען די מדינה, מיר האבן מיטגעלעבט די גאנצע תקופה מיטן רבי'ן, און מיר זענען עדות געווען צו דעם גרויסן צער וואס דער רבי האט געהאט אין יענע תקופה. דער רבי זי"ע איז געווען אין א בחינה פון משתולל בין הבריות, קיינער האט איהם נישט אנגעקוקט, מען האט נאר חזזק געמאכט, צווישן די זענען געווען רבנים און סתם מענטשן.

דער רבי האט אונז דעמאלטס גענומען - בחורים און יונגעלייט, נישט דוקא סאטמארע חסידים, נאר אפילו פון "תורה ודעת" זענען געקומען, און דער רבי פלעגט זיך מיט זיי אויסשמועסן און מסביר זיין די שיטה.

A HIGHER LEVEL OF SERVICE

friedcomedia.com

PARCARE Community Health Network

Those who serve sit highest among their peers.
From the top, we spread our light to advance, heal and cure.

WILLIAMSBURG	BORO PARK	BENSONHURST	KIRYAS YOEL	CROWN HEIGHTS	UPPER EAST SIDE
445 Park Avenue	4714 16th Avenue	ParCare Quality First	ParCare Rambam	1577 Fulton Street	301 East 99th Street
Brooklyn, NY 11205	Entrance on 48th St	6010 Bay Parkway	Forest Corner Strelisk	Brooklyn, NY 11213	New York, NY 10029
718.963.0800	718.840.3535	718.475.1700	845.472.6226	718.925.2288	212.231.2044

ALWAYS WINNING CARE

friedcomedia.com

PARCARE Community Health Network

WHICHEVER WAY YOU SPIN IT

WILLIAMSBURG	BORO PARK	BENSONHURST	KIRYAS YOEL	CROWN HEIGHTS	UPPER EAST SIDE
445 Park Avenue	4714 16th Avenue	ParCare Quality First	ParCare Rambam	1577 Fulton Street	301 East 99th Street
Brooklyn, NY 11205	Entrance on 48th St	6010 Bay Parkway	Forest Corner Strelisk	Brooklyn, NY 11213	New York, NY 10029
718.963.0800	718.840.3535	718.475.1700	845.472.6226	718.925.2288	212.231.2044

המספיק, ווי א פאמיליע!

אונזער צוגאנג איז פשוט – דער ווארעמער געפיל פון פאמיליע. אונזער שטאב איז אלעמאל דא פאר אייך מיט הארץ, ברודער צו ברודער, מיט איבערגעגעבנקייט און געטריישאפט ווי פאר די אייגענע משפחה.

HAMASPIK
CENTER FOR HUMAN SERVICES
המספיק
מרכז עזרה לצרכי הציבור

צו קלארשטעלן אויב איר זענט בארעכטיגט פאר די סערוויסעס, ביטע רופט היינט:

Boro Park:
4102 14th Avenue
Brooklyn, NY 11219
718.387.8400
Intake@HamaspikKings.org

Williamsburg:
44 Lee Avenue
Brooklyn, NY 11211
718.387.8400
Intake@HamaspikKings.org

Rockland County:
58 Route 59, Ste 1
Monsey, NY 10952
845.503.1200
Intake@HamaspikRockland.org

Orange County:
1 Hamaspik Way
Monroe, NY 10950
845.774.0300
Intake@HamaspikOrange.org

gonymarketing•com

BUNKER & CO.
Certified Public Accountants

- **Bunker & Co. CPA**, is a full-service accounting firm serving clients throughout the New York State Metropolitan area.
- We are dedicated to providing our clients with *professional, personalized* services and *guidance* in a wide range of financial and business needs.
- We specialize in Not-For-Profit organizations with over 25 years of experience.

אייער פריינט

אפרים פישל קיש

יואל לאווי

1054 43rd Street Brooklyn, NY 11219 / t. 718.438.4858 / f. 718.972.0452 / e. Info@bunkercpa.com / www.bunkercpa.com

הרב א. ז. הייזמאן

ווען **בית רחל** האט זיך געטראפן אויפ'ן גאס

דער בנין בית רחל
אויף בארום סט.

קנאפע 60 יאר פון היסטארישע געשיבטע ווי נ.י. סיטי באאמטע האבן פארבאפט דעם צענטראלן בנין פון מוסדות סאטמאר אויף "בארום סטריט" און געצווינגען די קינדער צו לערנען אויפ'ן גאס

מיט א געוואלדיגן פארגענגיגן האלטן-מיט אנשי שלומינו תושבי וויליאמסבורג, ווי "אין הארץ פון די שטאט" אויף בעדפארד עוו. קארנער קיעפ סט. בויעט זיך דער מעכטיגער "בנין בית רחל" כלול בהדרו, אלע שטאקן וועלן אויסגעהוילט און איבערגעמאכט פונדאסניי, גרייט צום באנוץ פאר די תלמידות בית רחל.

דאס קומט צו די זעלבע צייט וואס ביים אנדערן ווינקל פון די שטאט, אינעם "קרית הבית רחל" אויף סענפארד האט מען נאכוואס מחנך געווען צוויי נייע בנינים, דער צווייטער "בנין ריספלער" אויף סענפאָרד סטריט, וואס כ"ק מרן רבינו שליט"א האט מחנך געווען פארלאפענעם חודש אלול תשפ"א, וואס דערמיט איז ב"ה געקומען צו אַ שלוס דער קאַפּיטל פון שווערע מיטמאַכענישן און גאָר לאַנגער וועג וואָס מיר זענען אַריבער דורכאויס די לעצטע יאָרן, את כל התלאה אשר מצאתנו צו קענען עפענען דעם בנין אַלס היים פון די בית רחל תלמידות.

און סמוך ונראה צו דעם בנין, ביים ווינקל פון סענפארד און פארק, איז מיט קוים א יאר צוריק געווארן אָפּגעקויפט א נייער בנין וואָס ווערט מאָמענטאַל פאַרנוצט אַלס "עס זאַל" פאַר די מיידלעך, און האָט אַריינגעבראכט הרחבת הדעת אין די לימודים אין די קלאסן.

אלעס צוזאמען זענען די צווילונג-געביידעס "בניני ריספלער" צונויפגעפלאכטן אלס איין מעכטיגע באזע פאר חינוך הבנות פון נאענט צו 2,000 תלמידות בליעה"ר, וואו אזא גרויסע צאל בנות ישראל כשירות וצנועות ווערן נתחנך בדרך רבינו הק' והטהור זי"ע, מיט צניעות, קדושה, ערליכקייט, און ריינע השקפה צו בויען ערליכע אידישע שטובער בעתיד בעז"ה.

אין ליכט פון די יעצטיגע הרחבת גבולי הקדושה אין די בניני בית רחל, ברענגן מיר א היסטאריישער עפיזאד וואס געדענקט זיך גוט אין זכרון פון עלטערע דור שיחיו עמו"ש, ווען די שטאטישע אינסטאנצן פון ניו יארק סיטי האבן געצווינגען די קינדער פון בית רחל ד'סאטמאר צו... פארלאזן די בנינים און לערנען אויפ'ן גאס, פשוט און גראד. עס איז געווען א גאר אומגעראכטענע קריזיס, א שווערע דורכגאנג. בסייעתא דשמיא, בזכותו ובברכתו פון אבינו רועינו מרן רבינו הק' זי"ע, איז דער קריזיס געלעזט געווארן נאך בלויז אפאר טאג, און צום סוף איז ארויסגעקומען א טובה - אייגנטליך מער פון איין טובה, נאר נייע פאזיטיווע באציאונגען מיט די שטאטישע אינסאנצן וואס האבן זיך צוגעשטעלט פאר די מוסדות הקדושים צו העלפן די געוואלדיגע אויפבלי פון די מוסדות בימים ההם.

שאק פונעם מעיאר

אין יענעם יאר, תשכ"ג, האט שוין "בית רחל ד'סאטמאר" גע'שמ'ט אין די גאנצע אידישע וועלט, אלס די בית חינוך לבנות בה"א הידיעה, די הייליגע מוסד פאר אידישע טעכטער וואס דער הייליגער רבי זי"ע האט מייסד געווען דא אויפ'ן אמעריקאנער באדן, בקדושה ובטהרה אויפצובויען נייע דורות פון אידישע מאמעס און באבעס בדרך ישראל סבא.

די קינדער פון די ערשטע קלאס בית רחל זענען שוין געווען אין הויך-שולע, און מען האט זיך געגרייט צו פארטיגן די קלאסן מיט די ערשטע גראדואציע על טהרת הקודש. דער שטאלץ פון בית רחל, און די שמועס פון גאנצן היימישן ציבור אין ניו יארק, איז געווען די "גרעדועישאן" פון די נייע סאטמארער בית רחל שולע. די ערשטע קלאס פון די העלדישע מיידלעך, די פיאנירן וואס האבן געשטעלט די ערשטע יסודות פון סאטמאר בית רחל לבנות אויף די אמעריקאנער באדן, האבן זיך געגרייט צום "גראדואירן."

צו געבן א באגריף וואס דאס מיינט, יעדע טאטע-מאמע וואס דערגרייכן די אזוי אויסגעלעכטע נחת'דיגע מאמענטן וועלן א טאכטער האלט ביים ענדיגן די קלאסן אין בית רחל. יעצט וויפיל מער איז דאס ביים עלטסטן טאכטער, וויפיל מאל מער וועלן דאס איז די ערשטע קינד אין משפחה, וויפיל מער וועלן מען האט דורכגעמאכט אומבאשרייבליכע שוועריגקייטן ביז'ן אנקומען צו דעם, יעצט שטעלט אייך פאר וועלן דאס איז אלעס ריכטיג, און אויך די ערשטע גראדועישאן פון די מוסד, יעצט שטעלט זיך אביסל פאר וועלן דאס איבערגעפרישטע חרדישער אידענטום אין אמעריקע אבזערווירט דאס די ערשטע מאל נאך די מלחמה, ממש וועלט'ס היסטאריע.

דאס איז געווען די שטימונג.

-

אזוי האט זיך דערנענטערט די צייט פון פארענדיגן די שולע יארן. מען האט זיך געגרייט צו מאכן מעכטיגע פלענער פאר די גראדועישאן.

למעשה, פון אנהויב ווינטער האט שוין געהערשט אזא שטימונג, וויסנדיג וואס קומט אנהויב זומער ביים ענדיגן די קלאסן. אגב האט מען אויך אנגעהויבן צו רעדן וועלכע פון די תלמידות וועלן זוכה זיין צו ווערן א לערערין אין די אייגענע הייליגע מוסד "בית רחל." ביז דעמאלט איז נאך אוודאי נישט געווען אזא באגריף אז בית רחל תלמידות זאלן האבן היימישע אייגענע טיטשערס תלמידות בית רחל, און די ערוואַרטונגען זענען געווען עפעס אויסטערליש.

אין די לעצטע טעג פון סקול פאר פסח האט מען זיך ווארים געזעגנט אויף די עטליכע וואכן פויזע. מען האט שוין ארויסגעקוקט אויף ווען מען קומט צוריק נאך יום טוב, די לעצטע פאר וואכן, די גרויסע הכנות, דער וואונטש פון הייליגן רב'ן וועט פארווירקליכט ווערן, און "בית רחל" וועט זיין א לעכטיגער מציאות אויפ'ן אמעריקאנער באדן - די סאטמארער מיידל סקול האט אויפגעהאדעווען א גאנצע דור פון אידישע טעכטער, פון ערשטע קלאס ביז גראדועישאן, אשרינו מה טוב חלקינו...!!!

אין אזא אטמאספערע איז אריבער דער יום טוב פסח, אבער... טראאך. דער ניו יארקער מעיאר האט געהאט גאר אנדערע חלומות. ער האט געהאט אין פלאן צו גענבן א שווערע שאק פאר'ן בית רחל, אבער די מוסדות און די תלמידות האבן פון גארנישט געוואוסט ביז אסרו חג צופרי, ווען די באסעס זענען אנגעקומען ווי גענהעריג צום בילדינג אויף בארום סטריט. אבער אנשטאט צו קענען פארקירן די באסעס און לאזן די קינדער אריינגיין, איז די גאנצע גאס געווען אנגעוואוסרפן מיט קינדערישע בענקלעך, און פון די טירן האבן אפגעשפיגלט א רייע שווערע שלעסער - בית רחל איז פארקנאקט און פארשלאסן...!!!

-

אין די שווערסטע צייט

ווי א דונער אינמיטן העלן טאג האט דעם מעיאר'ס שאקירנדע אקט באטראפן די קינדער, די לערערינס, די הנהלת המוסדות, און די חשובע עלטערן שיחיו.

די געביידע אויף 95 בארום סטריט איז געווען א קריטיש וויכטיגער בנין פאר די בית רחל, אוודאי, אבער אויך פאר די נייע סאטמארער מוסדות בכלל. דער בנין איז געווען א שטארקע רחבת ידים פאר די מוסדות, צו קענען אנפירן די געוואלדיגע בלי אין ענע תקופה. איבער טויזנט קינדער האבן געלערנט אין דעם בילדינג. די צענטראלע אפיסעס פון אלע סאטמארער מוסדות איז געווען פלאצירט אין דעם בנין. פאר א שטיק צייט זענען אויך געווען דא פלאצירט עטליכע קלאסן פון די תלמור תורה - מיט די אריינגאנג פון די אנדערע זייט געביידע. דא זענען פלאנירט געווארן די יערליכע "דינערס" לטובת די מוסדות (דעמאלט נאך נישט א חלק פון "כ"א כסלו" פייערונגען), און די הנהלת המוסדות האט פון דא אנגעפירט די גאנצע ווירטשאפט פון די תלמוד תורה, בית רחל, 'ישיבה, אא"וו. אויך די צענטראלע קאך פון די סאטמארער מוסדות איז געווען אין דעם בנין. אין איין שורה - 95 בארום סטריט איז געווען דער "הויפטקוואַרטיר פון סאטמארער מוסדות" אין ניו יארק.

1,000 PUPILS HOLD SCHOOL ON CURB

Girls at Closed Academy Study 4 Hours on Street

By IRVING SPIEGEL

For five hours yesterday, 1,000 Jewish Orthodox girls — elementary and high school pupils — went to school on the curbs of a Williamsburg block surrounding 95 Boerum Street in Brooklyn.

They studied their secular subjects and intoned their religious studies at curbside, for their school, the United Talmudical Academy Torah V'Yirah, had been closed.

The school, a complex of two-story and three-story red brick buildings was served with an eviction notice on Monday. It will be torn down to make room for the $47,300,000 city - aided Lindsay Park housing project. The school formerly was a public school.

Monday and Tuesday were the last days of the Passover holidays and there was no school. On Wednesday, 1,600 students showed up, but were prevented from entering the building by city marshals and the police. Instead, the students played for the whole of the school day with the block roped off.

'We Had No Choice'

▲ די נישט-אידישע צייטונגען באריכן דעם ספעקטאל

דער צאל קינדער אין די מוסדות האבן דעמאלט באטראפן שוין איבער דריי טויזנט, כן ירבו. די "בית רחל" האט שוין געהאט נאנט צו הונדערט(!) לערערינס און מנהלות, און דער בודזשעט האט זיך געדרוקט נענטער און נענטער און עוועטועל שוין דערגרייכט און אריבער די אומבאגרייפליכע סומע פון א מ י ל י א ן דאלאר...!

אבער דער פינאנציעלער מצב איז געווען זייער שווער. ווינטער תשכ"ג האט די הנהלת המוסדות ארויסגעגעבן "העד טשעקס" אויף 11 וואכן פאראויס, אבער עס איז געקומען צו א מצב אז מען האט געדארפט אפשיבן די טשעקס אויף נאך דריי וואכן, ד"ה אויף פערצן וואכן פאראויס. עס איז געווען גאר א שווערע מצב, לא יאומן כי יסופר.

אין די זכרונות פון אומפארגעסליכן ראש הקהל ומנהל המוסדות, שר צבא ה', חכימא דיהודאי, הרה"ח רבי סענדער דייטש ז"ל, ווערט אויספירליך באשריבן די שווערע תקופה פון יענעם ווינטער ווען אונזער געשיכטע איז פארלאפן. ער שילדערט וויאזוי מרן רבינו הק' זי"ע האט געזען אז מען מוז מעורר זיין דעם ציבור צום שווערן מצב, און מחייב זיין א באזונדערע באשטייערונג פון הונדערט דאלאר פאר יעדן ראש בית אב, צו ראטעווען דעם מצב

פון די מוסדות הקדושים מען זאל קענען ווייטער עקזיסטירן און מחנך זיין די תינוקות של בית רבן.

זונטאג פר' ויצא תשכ"ג, איז טאקע פארגעקומען די גרויסארטיגע אסיפה פאר אלע עלטערן און חברי הקהלה, אין "גרויסן בית המדרש" (נעפ מענשאן), וואו דער רבי ז"ע האט מעורר געווען דעם ציבור מיט גאר שטארקע ווערטער, און מחייב געווען יעדעם איינעם נושא בעול צו זיין מיט לכה"פ הונדערט דאלאר מער "אין צוגאב" צו דעם וואס מען פלעגט יערליך געבן פאר די החזקת המוסדות.

-

אין אט די קריטישע תקופה, ווען דעם רבינ'ס מוסדות זענען געשטאנען פאר אזא היסטארישע ווענדפונקט, פון איין זייט די אויסטערלישע וואוקס מיט'ן איבערגעפלאנצן הייליגן חינוך על טהרת הקודש אין גלות אמעריקע, און פון די אנדערע זייט די אסטראנאמישע חובות אין וואס מען האט געזינקען נישט וויסנדיג וויאזוי מען גייט ווייטער פינאנציעל.

אינמיטן איז אנגעקומען דער קריזיס פונעם מעיאר פון ניו יארק סיטי. וואס איז? די שטאטישע באאמטע אין שפיץ פונעם מעיאר האבן באשלאסן אויף יענע פאר בלאקן אין ברוקלין גייט מען בויען א גראנדיעזע "פראזשעקט קאמפלעקס", און ווי דער גזעזץ לויטעט, קען די שטאט זאגן פאר בילדינג אייגענטומער אז מען דארף דאס פלאץ פאר וויכטיגע צוועקן און זיי זאלן ארויסגיין ווי שנעלער. דאס הייסט "עמינענט דאמעין". די שטאט דארף באצאלן, אבער מען קען זיך נישט צופיל דינגען דערויף, און פריער אדער שפעטער קען די רעגירונג איבערנעמען דעם שטח.

יענעם ווינטער האט ניו יארק סיטי באשלאסן צו בויען דארט א גרויסע פראזשעקט, און פאר דעם צוועק האבן זיי געדארפט - בעסער געזאגט, געוואלט האבן - דעם שטח פונעם בנין פון די סאטמארער מוסדות, 95 בארוס סטריט, זאל זיין וואס זאל זיין.

עס האט דערציילט הרה"ח ר' הערש פרענקל ע"ה, דער לעגענדארער ענגלישער מנהל פון בית רחל מאז ומקדם, אז די שטאטישע באאמטע פירער האבן געלאזט וויסן די מוסדות הקדושים גאנץ שפעט אז דער ליעט אויפ'ן בנין ווערט פארטיג און מען זאל זוכן א נייע געביידע. די נהלת המוסדות האבן מסביר געווען פאר די באאמטע אז די פארלאנג איז גאר שווער, און לכל הפחות זאלן זיי געבן צייט ביז נאך שבועות, ווען עס ענדיגט זיך אפיציעל די לערן-יאר, מען גייט אין קעמפ, און דעמאלט וועט מען קענען טרעפן עפעס ניי. עס האט געהייסן אז די סיטי וועט אויסווארטן די פאר חדשים און די נהלת המוסדות האט זיך געמוטמען זוכן מיט גרויס אייפער פאר א נייע פלאץ וואס קען ערזעצן די אנגייענדיגע פונקציעס פון דעם בילדינג אויף בארוס סטריט.

און דא, די שוועריגקייט האבן די באאמטע, אז מען קען נישט ענדיגן דעם בילדינג ביז מען האט פארענדיגט דעם טאג, און מען האט נישט קיין ברירה, מען מוז צוריק טראגן די קינדער אהיים, מיט די זעלבע באסעס ווי זיי זענען אקארשט געקומען. וכך הוה, די מיידלעך זענען אהיימגעפארן, בשעת מען זאגט אן די קינדער אז זיי זאלן אויסווארטן אינדערהיים ביז ווייטערדיגע מעלדונגען.

ארויסגעווארפן

וואס איז געווען די סיטי'ס חשבון?

זייער פשוט. ערגעץ האבן זיי אנטדעקט דעם סוד, אז במשך יום טוב פסח, כמעט צוויי וואכן - יענע יאר איז בדיקת חמץ אויסגעפאלן זונטאג נאכט און מען איז נישט צוריק געקומען ביז מיטוואך אסרו חג - איז די געביידע ליידיג, קען מען זיך אריינכאפן און ארויסווארפן דעם עולם...!

אומר ועושה, אן קיין ווארענונג האבן די שטאטישע באאמטע אן קיין פריערדיגע ווארענונגען באשלאסן אפצושפארן דעם בילדינג, און די באסעס זענען אנגעקומען יענעם אסרו חג צו א פארטיגע געשעענעש, נישטא וואו צו גיין.

ווי נאר די סצענע איז אנגעקומען צו די הנהלת המוסדות, האט מען זיך געוואנדן צו די שטאטישע אינסטאנצן, ביז צום סיטי האל, מיט אלע וועגן און מיטלען. מען האט זיך געבעטן מיט טרערן ביי די אינסטאנצן זיי זאלן רחמנות האבן אויף די קינדער, נישט לאזן איבער טויזנט קינדער אזוי פשוט אויפ'ן גאס, נישט לאזן די גאנצע מוסדות הויפטקווארטיר אזוי אן קיין דאך איבער'ן קאפ. אבער אלעס איז געפאלן אויף טויבע אויערן.

דער פראבלעם בעיקר איז געווען ביי די מיידלעך, ווייל די קלאסן יונגלעך וואס זענען געווען אין דעם בנין האט מען געקענט שנעל פלאצירן צייטוויליג. מען האט שנעל אראנזשירט בתי מדרשים און שוהלן וואס קענען אריין נעמען די קינדער און לערנען ווייטער. אבער פאר די מיידלעך האט מען נישט געהאט קיין שנעלע עצה, און עס איז געווען א קריזיס שאין לשער.

אזוי שטייענדיג א שטיקל צייט, און נישט קענענדיג צוקומען צו א וועג צו עפענען די געביידע, האט מען באשלאסן אז מען האט נישט קיין ברירה, און מען מוז צוריק טראגן די קינדער אהיים, מיט די זעלבע באסעס ווי זיי זענען אקארשט געקומען. וכך הוה, די מיידלעך זענען אהיימגעפארן, בשעת מען זאגט אן די קינדער אז זיי זאלן אויסווארטן אינדערהיים ביז ווייטערדיגע מעלדונגען.

מען לערנט אויפ'ן גאס!

איבעריג צו זאגן ווי אזוי די הנהלת המוסדות האבן אויפגענומען דעם שווערן מצב. וואס מען האט פארשטאנען תיכף ומיד איז געווען, אז דא פעלט אויס עפעס גאר א דראסטישער אקט וואס זאל אויפטרייסלען די שטאטישע באאמטע, אבער זיי האבן גוט פארשטאנען אז היסטאריע שטייט פאר די אויגן, יעדע שריט וועט בליבן לדורות, און ממילא קען מען גארנישט טאן אויף די אייגענע אחריות.

די ערשטע געמיינזאמע החלטה איז געווען, אז אויב די שטאט האט ארויסגעווארפן די קינדער אויפ'ן גאס, נאכגעווארפן אלע בענקלעך אויפ'ן גאס, וועט מען... בלייבן לערנען אויפ'ן גאס...! יא, מען גייט מאכן די בית רחל שולע אויף די גאס, די גאנצע שולע מגדול ועד קטן, די עלעמענטרי און הויך שולע קלאסן, וועלן עטליכע טעג לערנען אויפן גאס תחת כיפת השמים, וואס דאס וועט אן צווייפעל ברענגען די ערוואארטעטע רעזולטאטן.

אבער מען קען דאך אוודאי נישט נעמען אזא שריט אליינס. די חברי ההנהלה זענען באלד אריבערגעגאנגען צום רבין ז"ל פרעגן כדת מה לעשות. זיי האבן פארגעשטעלט דעם געוואגטן פלאן. דער רבי ז"ע האט נאכ'ן אריינטראכטן עטליכע מינוט צוגעשטימט צום פלאן, און געגענען זיין וואס ערמע ברכה אז מען זאל מצליח זיין.

מיט'ן רבינ'ס ברכה אלס די גרעסטע חיזוק צו נעמען דעם היסטארישן שריט, האט די הנהלה זיך תיכף אריינגעווארפן אויסצופירן דעם פלאן. מען האט ארויסגענומען א פערמיט אפצושפארן די גאס, בארוס סטריט. און באשטעלט פאלייצייאישע שוץ אויף בייד זייטן פון די גאס. מען האט איינגעטיילט די גאס אין קעסטעלעך לויט די צאל קלאסן וואס די שולע האט פארמאגט, בערך 30 קלאסן. יעדע קלאס האט באקומען אן אנגעצייכענטער קעסטל,

▲ רביה"ק זי"ע ארומגענומען מיט די ראשי הקהלה ומנהלי המוסדות.
לינקס: דער ענגלישער פרינציפל הרב הערץ פרענקל ע"ה.

געגנג גרויס אז די מיידלעך זאלן דארט קענען שטיין במשך דעם טאג, און די קעסטעלעך זענען פארוואנדלט געווארן אין פריוויזארישע לערן-צימערן...

ויהי ממחרת, דעם אנדערן צופרי האבן די באסעס קורסירט ווי יעדן טאג. די לערערינס און די מיידלעך זענען געקומען "אין שולע", מען איז אראפ אויפ'ן גאס, און עס איז אנגעגאנגען סקול ווי א געוועליכער טאג. די מיידלעך זענען געזעצן אויסגעשטעלט אין די קעסטעלעך. טישן האט מען נישט געהאט, בענקלעך זענען געווען ווייניג און רוב קינדער זענען געשטאנען אדער געזעצן אויף דער ערד. מען האט געהאלטן און געשריבן אין די ביכער אויף די רוקנס פון די מיידלעך אין די שורה פאראויס. אזוי זענען די מיידלעך געזעצן אויף די סייד-וואלקס און אויפ'ן ראוד, יעדע קלאס מיט די לערערין, און אנגעשפעט כח ווייטער צו "לערנען" אין זייערע "קלאסן." ביי "פויזע"... ריסעס... לאנטש... האבן די מיידלעך פארברענגט מיט שפילן, זינגענדיג און טאנצענדיג לוסטיג און לעבעדיג...

דער שאק אין ניו יארק

די ערשטע טאג שולע אויף דער גאס איז אריבער רעלאטיוו רואיג, אבער אינעם צווייטן טאג האט די נייעס אנגאהויבן צירן אינטערעסע בייַ די אלגעמיינע מידיא און פרעסע, וועלכע זענען אראפגעקומען דעקן די אומגלויבליכע סצענע. די גרעסטע צייטונגען און נאך אנדערע נייעס קוואַלן, האבן אראפגעשיקט רעפארטערס זיי זאלן גיין אנאליזירן און דעקן די סענזאציע, און זיי האבן טאקע געגעבן א בריייט דעקונג דערפאר אויף די מידיא סטאנציעס.

ארויסגעשטעלט האט זיך דאס לערנען אויף די גאס איז געווען אן אינטערעסאנטער געשעעניש פאר אלעמען. נאך די בריייט פרעסע דעקונג האט מען שוין נישט געדארפט פערזענלעך אנרופן דעם מעיאר אדער זיינע געהילפן וויייל עס איז געווען איבער גענוג מענטשן וואס האבן אריינגערופן אין די שטאטישע אפיסעס אויסצודרוקן זייער אומצופרידנהייט צו דעם איבערגעאיילטן אקט.

עס האט נישט גענומען לאנג און דער מעיארס אפיס האט אנגערופן די הנהלת המוסדות, און זיי האבן אנגעהויבן פארהאנדלען דורך אנבאטן עטליכע פארשלאגן.

ענדליך האט די סיטי פארגעשלאגן א פלאן, צו נוצן א פארמאכטע פובליק סקול אויף פלעטבוש עוו. עקסטענשאן. די בילדינג איז געווען ליידיג, און זיי האבן אנגעטראגן דעם בנין אונז איבערצוגעבן צו פארענדיגן דעם טערמין, די לעצטע פאָר וואכן פון שול-יאר. פארשטייט זיך, אז קיין גרויסע ברירה האט מען נישט געהאט, מען האט געמוזט אננעמען דעם פארשלאג, און מען איז אריין אין דעם גרויסן לייַדיגן בילדינג. מען קען זיך פארשטעלן וואס דאס האט געמיינט, אויף די סייד-וואלקס און אויפ'ן ראוד, יעדע קלאס מיט די לערערין, און אנגעשפעט כח ווייטער צו "לערנען" אין זייערע "קלאסן." ביי "פויזע"... ריסעס... לאנטש... האבן די מיידלעך פארברענגט מיט שפילן, זינגענדיג און טאנצענדיג לוסטיג און לעבעדיג...

דער שאק אין ניו יארק

די ערשטע טאג שולע אויף דער גאס איז אריבער רעלאטיוו רואיג, אבער אינעם צווייטן טאג האט די נייעס אנגאהויבן צירן אינטערעסע בייַ די אלגעמיינע מידיא און פרעסע, וועלכע זענען אראפגעקומען דעקן די אומגלויבליכע סצענע. די גרעסטע צייטונגען און נאך אנדערע נייעס קוואַלן, האבן אראפגעשיקט רעפארטערס זיי זאלן גיין אנאליזירן און דעקן די סענזאציע, און זיי האבן טאקע געגעבן א בריייט דעקונג דערפאר אויף די מידיא סטאנציעס.

עס האט נישט גענומען לאנג און דער מעיארס אפיס האט אנגערופן די הנהלת המוסדות, און זיי האבן אנגעהויבן פארהאנדלען דורך אנבאטן עטליכע פארשלאגן.

ענדליך האט די סיטי פארגעשלאגן א פלאן, צו נוצן א פארמאכטע פובליק סקול אויף פלעטבוש עוו. עקסטענשאן. די בילדינג איז געווען ליידיג, און זיי האבן אנגעטראגן דעם בנין אונז איבערצוגעבן צו פארענדיגן דעם טערמין, די לעצטע פאָר וואכן פון שול-יאר. פארשטייט זיך, אז קיין גרויסע ברירה האט מען נישט געהאט, מען האט געמוזט אננעמען דעם פארשלאג, און מען איז אריין אין דעם גרויסן לייַדיגן בילדינג. מען קען זיך פארשטעלן וואס דאס האט געמיינט, אויבער 1,000 קינדער פלאצירן אויף א נייעס פלאץ פאר א פאר וואכן. עס האט געענדערט דעם טראנספארטעישאן פלאן, ווייל דאס איז געווען גאנץ וויייט, די געגענט איז געווען שרעקליך, און די לערערינס האבן פשוט מורא געהאט צו גיין און קומען אין די מיטאג שטונדן.

די בילדינג איז געווען זייער גרויס. צוליב פייער רעגולאציעס האבן די טוירען געמוזט זיין כסדר אפן. מען איז געלאפן ארויף און אראפ, בקיצור, ס'איז געווארן פון א רואיגן שול זמן אן איבערקערעניש. מען האט יעדן טאג עקסטער געדאנקט דעם באשעפער, אז ס'איז דורך בשלום נאך א טאג, און מען וועט דעם זמן עגדיגן.

די דאגה ביי אלעמען איז געווען, וואס וועט ווייטער זיין? וואו וועט בית רחל געפינען א נייע היים? וואו וועט זיין ענגנג א גרויסע געביידע אנצוהויבן דעם קומענדיגן זמן? די מיידלעך האבן שוין אזוי אומגעדולדיג געווארט אויף דעם, אז דעם קומענדיגן יאר דארף מען וועלן די נייע לערערינס פון בית רחל, זיי וועלן הייסן די לערערינס, אייגענע תלמידות בית רחל, דער יוגענט חלום וועט אי"ה פארווירקליכט ווערן. אבער ווער ווייסט אונטער וואסערע אומשטענדן? וועט מען זיין צוזייט און צושפרייט אין עטליכע בנינים? וועט זיך געפינען ענגנג א גרויסע בילדינג, מיט א קאך, א הויף און אלע איינריכטונגען? אלע האבן געווארט, אז דער רבי זי"ע וועט אנווענדן אלע מיטלען. די געטריייע עסקנים הרה"ח ר' ליפא פרידמאן ז"ל און הרב הערץ פרענקל ע"ה, וועלן ארבייטן א גאנצן זומער אומערמידליך, און מען וועט שוין אי"ה הערן נאך זומער אז בית רחל איז נישט "היימלאז."

דער אויסגאנג פון די אקציע און פארהאנדלונגען איז געווען אז די רעגירונג האט אנגעהויבן נייע באציאונגען צו די מוסדות. די רעגירונג איז גאנץ שנעל געקומען צום אנערקענונג אז זיי האבן ווירקליך געטון א גרויסן טעות מיט'ן נישט לאזן צוריקגיין די מיידלעך קיין בארוס סטריט ענדיגן דאס שול-יאר, דעריבער האבן זיי ווייטער געארבייט פאר די אינטערעסע פון די מוסדות, און האבן געהאלפן שאפן צוויי פרישע גרויסע בנינים פאר די מוסדות.

פון דעם איז צושטאנד געקומען אז די מוסדות האבן געקענט באקומען א גרויסע בילדינג אויף דעגרוי סטריט פאר די תלמוד תורה, און פאר די בית רחל האט מען באקומען די ריזיגע געביידע אויף פעטשען עוועניו, וואו די בית רחל האט זיך געפינען פאר לאנגע יארן.

בימים ההם בזמן הזה

היינט צו טאג, ווען מיר זיצן רואיג אין די בניני המוסדות, און מ'גייט מחיל אל חיל צו נייע בנינים מפוארים, דערציילט מען די פאסירונגען אין פריידן, די שווערע איבערלעבענישן וואס אונזערע עלטערן זענען ארויבער מיט קארגע יארן צוריק דא אין די פריַיע ניו יארק, און מ'קוקט ארויס מיט א ווייטערדיגע תפלה צו השי"ת, עשה למען תינוקות של בית רבן, צו קענען ווייטער מרחיב זיין די גבולי הקדושה אומגעשטערט, מיט הרחבת הדעת.

*

הכרת הטוב פאר ידידינו הנאמן הרב ר' שמואל שלמה טעלער שליט"א, מנהל בית רחל דרב"י קרית יואל, פארן"ן מיטטיילן וויכטיגע אינפארמאציע פאר דעם ארטיקל, פונעם רייכן ספר "בבנותינו נלך" וואס ער האט פארפאסט איבער די היסטאריע פון "בית רחל" מאז ומקדם.

דורך: ש.פ.פ.

דער וויסער אַרמאַרי אַון דער גרינער הוט

רבינו הק' שפאצירנדיג אין די שווייץ גלייך נאכן באפרייען.
מען דערקענט דעם רב"נס בארד איז נאך פארקנייטשט
פון די סאמעטענע צודעק במשך די קריג.

דיוקנא קדישא פון רבינו הק' זי"ע פארדעקט מיט די גרינע הוט
און די סאמעטענע צודעק במשך די קריג.

הרה"ח ר' חיים הלוי העלער הי"ו מראשי קהלתינו עראינערט זיך איבער דעם אויסטערליש געלונגענער מעמד "יובל החמישים", סעודת הודאה כ"א כסלו שנת תשנ"ה ווען עס איז געצייגט געווארן דער היסטארישער "גרינער הוט" וואס האט באדעקט די דיוקנא קדישא פון רבינו הק' זי"ע דורכאויס די שווערע לאנגער יארן

עס איז שוין דורך 27 יאָר, אָבער וועט קיין דאָס פֿאַרגעסן?

אויב דער סעודת הודאה כ"א כסלו מיט דער ערשיינונג פון מרן רבינו הגה"ק בעל ברך משה זי"ע איז יעדעס יאָר געווען גאָר אַ געהויבענער געשעענישׂ, איז כ"א כסלו פון יאָר תשנ"ה געווען עפּעס אַזאַנס וואָס איז שווער צו פֿאַרגעסן. יענעם יאָר האָט מען ביים סעודת הודאה אָפּגעציילט דעם מעמד "יובל החמישים" זינט די הצלה פון רבינו הק' זי"ע, וואָס איז נאַטורליך פֿאַרגעקומען אינעם גיגאַנטישן גרויסן "אַרמאָרי" קאָמפּלעקס אין וויליאַמסבורג, אָבער אַנדערש ווי אַלע יאָרן ביז דאַן, איז דער אַרמאָרי ספּעציעל אויסגעציידט געוואָרן און געגאליך נשתנה צורה געוואָרן פון אַלע אַנדערע יאָרן.

אויך דער סדר המעמד איז געווען אָנגעפּולט מיט גאָר ספּעציעלע מאָמענטן, געסט-רעדנער פון די גרעסטע גאוני וגדולי התורה פון יענעם דור, און דער הויכפונקט: אַ טרויעריג, אָבער העכסט-רירנדער און התעוררות-ערוועקענדער אָנדענק פון מרן רביה"ק זי"ע אין די ביטערע מלחמה יאָרן.

דער מעמד האָט געהאַלטן געשפּאַנט קינד און קייט שוין וואָכן פריער. סאַטמאַרער חסידים, הקטנים עם הגדולים, האָבן זיך געגרייט מיט אַ געוואַלדיגן עקסטאַז, סיי צוליב די אומגלויבליכע דערגרייכונג אַז מען צייכנט שוין אָפּ פופציג יאָר פון יענע גרויסע נאכט, וועו עס איז געווארן פארזיכערט "סאַטמאַר אין אַמעריקע", און סיי צוליב דעם אינהאַלט פונעם אָוונט וואָס האָט פֿאַרשפּראָכן צו איבערשטיגן אַלע פריערדיגע יאָרן זינט דעם הסתלקות פונעם "בעל הנס", מרן רבינו הק' זי"ע.

*

זינט די אָנהויב תש"ל יאָרן וועו דער סעודת הודאה איז צוזאַמגעשטעלט געוואָרן מיט'ן יערליכן דינער לטובת המוסדות, האָבן דער הנהלת המוסדות ועסקני הקהלה פרובירט יעדעס יאָר אַהערצושטעלן דעם דינער וויַ אַ דינער - אינטערעסאַנט און צוציענד, צו געבן פֿאַר'ן ציבור אַן אינהאַלטסריַיכן אָוונט פון דרשות ושירות ותשבחות לכבוד היום.

אין די תש"מ-תש"ן יאָרן איז דער סעודת הודאה און דינער יערליך פֿאָרגעקומען אינעם "אַרמאָרי" זאל. און למען האמת, פון איין זייט איז דאָס געווען דאָס פֿאַסיגסטע אָרט וואָס קען אַקאַמאָדירן די רבבות אלפי ישראל, אָבער פון די אַנדערע זייט איז עס מיט די צייט געוואָרן אומבאַקוועם. עס איז געווען אַ מיליטעריש־שער, קאָמערציעלער געביידע, מיט אַ פּעך-שוואַרצן דאַך; די טישן זענען געווען אויסגעלייגט אויף אַ ריזיגן שטח און זיצענדיג ווייט פונעם אויבאָן איז פֿאַר פּילע אָנווועזנדע שווער געווען צו זען דעם בימת הכבוד. אין צוגאָב איז דער וועטער אין די צייט פון יאָר שוין אָפט געווען זיייער קאַלט, דער עולם האָט געמוזט זיצן מיט מאַנטלען און פֿאַרשטייט זיך אַז אין אַזעלכע אומשטענדן האָבן סאַטמאַרער חסידים ותומכים, וועלכע וואָלטן גערן געווואָלט אויסוואַרטן ביז צום סוף פון דעם מעמד מרומם, פֿאַרלאָזט די מסיבה אינמיטן און אַהיימגעגאַנגען צו זייער וואַרעמע היים.

אינמיטן די תש"נ וועו די קהלה און די מוסדות האָבן זיך שוין אָנגעהויבן גרייטן צו אַ מעמד "יובל החמישים", האָבן די עסקנים כולם כאחד גע'טענה'ט אַז אויב וויל מען אַהערשטעלן אַ היסטאָרישן מעמד צום גענדענקען, קען דאָס נישט זיין דער זעלבער כ"א כסלו אין אַרמאָרי וויַ אַלע יאָרן. אויף די פֿראַגע "וואו יא?" האָבן אויך כולם כאחד מסכים געווען אַז אַ בעסער אָרט וויַ דער אַרמאָרי איז נישט פֿאַרהאַן - אַזאַ גיגאַנטישע געביידע, ביי אונז אין הויף דאָ אין וויליאַמסבורג.

וכאן שני כתובים המכחישים זה את זה, עד שבא העסקן הדגול והנמרץ מכבד את ה' מגרונו, הרה"ח ר' חיים הלוי העלער הי"ו און אויפגעקומען מיט אַ געניאַלער געדאַנק, און צו הערן וואָס דער געדאַנק איז געווען, האָבן מיר געכאַפּט אַ שמועס מיט ר' חיים הי"ו וועלכער האָט במתק לשונו - עשׂילדערט זייער זיסע - און אונטער די קוליסן - דעטאַלן פון יענעם מעמד היובל.

דער וויַיסער דאָך אַלס ערשטע הכנה צום מעמד

ר' חיים: "אַ יאָר פריער האָבן מיר אָנגעהויבן מיט אַ פֿראָבע, צו טוישן דעם עשׂטאַלט פונעם אַרמאָרי.

"צוערשט האָבן מיר אַדערסירט דעם פֿראָבלעם פון די וויַיטע טישן - מען האָט אויפגעבויט פינף שטאָקיגע סטעידזשעס, איינס העכער דעם צוויַיטן, אַרום און אַרום דעם זאַל פון דריַי זייטן. אויף די פערטע זייט איז געווען דער געווענליכער הויכער פּלאַטפֿאָרמע פאַר'ן אויבנאָן. דער געדאַנק איז געווען, געגני וויי פֿאַרענטשעס געט פאַר שטייענדע אָנווועזנדע אַ מעגליכקייַט מיטצוהאָלטן, וועלן די סטעידזשעס געבן פאַר זיצענדע אָנווועזנדע די זעלבע מעגליכקייַט.

"עס איז געווען בריַיטע סטעידזשעס; אויף יעדן שטאָק סטעידזש איז געווען פֿלאַץ אין דער לענג פאַר אַ פולע ריַיע פון רונדיגע טישן און בענקלעך, מיט גענוג אָרט אין דער בריַיט פאַר די סערווירער צו קענען דורכגיין און פֿאַרטיילן די סעודה.

"דאָן האָבן מיר אַדערסירט דעם צווייטן פֿראָבלעם: דער שווארצער דאַך. אויף דעם האָבן מיר געהאַט זייער אַ געניאַלן אייַנפֿאַל: מען האָט אַרויפגעשאָסן וויַיסע גאַז-באַלאָנען און עס האָט אויסגעזען ווי מען האָט באַדעקט דעם שווארצן דאַך מיט אַ שניי-וויַיסן טישטוך. דאָס האָט מען געטון ווי פאָלגענד: מיר האָבן אויפגעבלאָזן דרייַסיג טויזנט באַלאָנען מיט גאַז מאַשינען און דאָס גלאָזט אַרויפפלינען, און נישט קענענדיג פלינען וויַיטער פונעם דאַך זענען זיי שטעקן געבליבן דאָרט. מיטאַמאָל איז דער גאַנצער דאַך וויַיס געוואָרן...

"די גריסן וואָס מען האָט צוריקגעהערט זענען געווען זיייער פּאָזיטיוו. דער עולם איז אַריינגעקומען אין זאַל און מען האָט ממש נישט דערקענט דעם אַרמאָרי. האָבן מיר שוין געהאַט דעם ערשטן הכנה צום 'יובל החמישים פון קומענדיגן יאָר.

"די פֿלענער האָבן זיך געווענדט וויַיטער פּיבערהאַפּטיג. מען האָט איינגעלאַדנט אויפֿן יובל החמישים צווייַ גדולי הדור, הגאון הגדול רבי חיים קרייַזווירטה זצ"ל גאב"ד ער אַנטווערפּען וועלכער האָט געשׂמ'ט איבער דער וועלט מיט זיין גאונות עצומה און אַלס זעלטענער פֿה מפּיק מרגליות פון וועמענס מויל ש"ס האָט זיך געגאָסן מיט'ן לשון, און 'בלחט"א הגאון האדיר פוסק הדור רבי משה שטערנבוך שליט"א דאן חבר הבי"ד"ץ און סגן נשיא פון "העדה החרדית", וואָס שוין דעמאָלט האָט די וועלט גע'רעש'ט מיט זיינע גאונישע ספּרים 'מועדים וזמנים' און 'תשובות והנהגות', וכהיום באַשיינט ער די וועלט אַלס "ראש בית דין", לאוי"ט (איך האָב דעמאָלט גהאַט די זכ' אַריינצובריענגען דעם ראב"ד שליט"א פון לופטפעלד קיין וויליאַמסבורג).

אַ באַזוך אין שווייַץ ביים מקבל פּנים פון רבי'ן

אין לויף פון יאָר תשנ"ד איז מיר אויסגעקומען צו פֿאָרן קיין שווייַץ צו גיין נאָך געלט פאַר מוסדות יטב לב. זיינענדיג דאָרט האָט מיך אָנגעכאַפּט אַ ני־יגער: דאָ איז דאָך דאָס לאַנד

היסטארישער זינגער "יובל החמישים" כ"א כסלו תשנ"ה בראשות גדולי הדור די "נואמי הכבוד": הגאון האדיר רבי חיים קרייזווירטה זצ"ל אב"ד אנטווערפען, הגאון האדיר רבי רפאל זילבער זצ"ל אבד"ק פריימאן וראש ישיבת סאטמאר, און 'בלחט"א הגאון האדיר ראב"ד ירושלים שליט"א

וואו מרן רבינו הק' זי"ע איז באַפֿרייט געוואָרן, וועו די באַן פון בערגן בעלזן איז דורכגעפֿאָרן די גרענעץ כ"א כסלו תש"ה. פילייכט זענען נאָך דאָ אידן וואָס געדענקען יענע מאָמענטן?

איך האָב מיך פֿאַראינטערעסירט און מען האָט מיר גיזאָגט אַז עס לעבן נאָך דאָ דרייַ אידן וואָס האָבן מיטגעהאַלטן יענע צייַטן און איינער פון די דריי איז גאָר געווען פון די אידן וואָס זענען אַרויסגעפֿאָרן צום באַן סטאַנציע מקבל פּנים זיין דעם רבי'ן וועו ער איז אָנגעקומען פון בערגען בעלזען.

איך בין אַריבער באַזאָכן דעם איד (ביים טעלעפֿאָנישן שמועס מיט ר' חיים האָט ער אויף די מינוט פאַרגעסן זיין נאָמען, אָבער ער האָט אָפּגעשריבן זיין נאָמען און האָט אויך אַ בריוו פון דעם איד, ועוד חזון למועד) און ער האָט מיר געשׂילדערט וויאַזוי ס'האָט אויסגעקוקט דאָס מורא'דיג בילד. די וועלט האָט נאָך דעמאָלט געפּלאַקערט, נאָנט צו זעקס מיליאָן אידן זענען שוין געווען אומגעקומען הי"ד. מען האָט נישט געוואוסט וואָס וועט זיין דער צוקונפט פון כלל ישראל, און דאָ האָט זיך באַווּיזן אויפֿן האָריזאָנט דער סאַטמאַרער רב וועלכער האָט נאָך אינדערהיים זיך געציילט פון די באַרימטע צדיקי הדור; ער איז בחסדי ה' ניצל געוואָרן און אַריינגעבראַכט אַ פּינק פון האָפענונג אַז כלל ישׂראל האָט אַן עתיד!

די באַאַמטע האָבן אַרויפגעלאָזט נאָר דריי אידן צו גיין באַגריסן דעם רבי'ן. דער איד, מיין דערציילער, איז געווען איינער פון די דריי. דער באַן איז געווען זייער לאַנג, עס איז באַשטאַנען פון עטליכע פערציג וואַגאָנען. זיי זענען געגאַנגען פון וואַגאָן צום וואַגאָן, און ענדליך, איינעם לעצטן וואַגאָן האָבן זיי געטראָפֿן דעם רבי'ן זי"ע מיט משמשו בקודש הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל. דער רבי האָט זיי שלום געגעבן און ספּאָנטאַן געפרעגט: "מען האָט דאָ אין שווייַץ אָנגעגרייט ענגוג וויַיץ אויף די פסח'דיגע מצות?"!

די שווייצער רעגירונג האָט אַוועקגעפּירט די אידן פונעם טראַנספּאָרט צו אַ ספּעציעלן לאָגער, וואו מען וועט זיי דיסאינפעקטירן פון לייז און אַנדערע קרענק ל"ע וואָס זיי האָבן מיטגעברענגט פון די קאָנצענטראַציע לאָגערן, אייַדער מען ערלויבט זיי זיך אויסצומישן מיט די אַלגעמיינע באַפֿלקערונג. דער איד האָט מיר דערציילט אַז זיין אידעניע האָט אָפּגעקאָכט פאַר'ן רבי'ן אַ גאַנצן שבת, אַלע דריי מאָלצייטן מכל טוב וטוב, און ער האָט דאָס אַריבערגעטראָגן פרייטאָג צום רבי'ן מיט זיין אויטאָ.

דער לאָגער איז געווען אַרומגענומען מיט אַ פּלויט, האָט ער אַריבערגעוואָרפן דעם פּעקל פון העכערן צוים און ער זעלבסט האָט זיך צונויפגעפּרעסט און זיך אונטערגעדרוקט פון אונטערן פּלויט. דאָרט האָט ער אויפגעהויבן דאָס פּעקל און אויפגעזוכט דעם רבי'ן און אים דאָס איבערגעגעבן. ער האָט דאָרט פאַרברענגט אַביסל מיט'ן רבי'ן ביז עס געווארן שפּעט נאָכמיטאָג און ער האָט שוין געמוזט צוריק אַהיימפֿאָרן. ער האָט זיך געוואָלט צוריק אַרויסשווערצן פונעם פּלויט אָבער מען האָט אים געכאַפּט און געפּרעגט וואָס זוכסטו דאָ? וויילאַנג מען האָט אים אויסגעפֿאָרשט איז געווארן שפּעט און ער האָט שוין נישט געקענט אָנקומען צוריק אַהיים צום זמן, איז ער געבליבן ביים רבי'ן אויף שבת.

ביי אונזער באַזוך האָט דער איד מיר איבערגעזאָגט די תורה וואָס דער רבי האָט געזאָגט יענעם שבת. איך האָב אים געבעטן ער זאָל מיר דאָס אָפּשרייבן, וואָס ער האָט געטון און ער האָט דאָס מיר שפּעטער נאָכגעשיקט אין אַ בריוו וואָס ליגט בּיי מיר ביז היינט.

ביים גענגענען האָט דער איד מיר אַריינגעוואָרפן אַ באָמבע: "דאָ אין שווייַץ איז דאָ אַ איד פעלדמאַן, וואָס האָט דעם הוט וואָס דער רבי האָט אָנגעהאַט אין לאַגער".

חבש כובע ישועה בראשו - די געשיכטע מיט'ן גרינעם הוט

דאָס איז מיר געווען געוואַלדיגע נייעס, און אַז איך בין שוין געווען אין שווייץ האָב איך באַשלאָסן איך פאָר נישט אַהיים אײדער איך זעה דעם הוט. איך האָב מיך אָנגעהויבן אינטערעסירן און געהערט אַז דער איד לעבט שוין נישט, און זײַן ווייב וואוינט ערגעץ אין אַ ווייטערע געגנט פון די היימישע צירק. איך האָב זיך דערוואוסט איר אַדרעס און ענומען אַ טעקסי און אַהינגעפאָרן.

אַריינקלאַפענדיג אין איר טיר פרעגט זי מיך צי איך בין געקומען נאָך געלט? זאָג איך איר ניין, איך קום בשם דער סאַטמאַרער קהלה, איך האָב געהערט זאָגן אַז זי פאַרמאָגט אַן אוצר וואָס קען זײַן זײַער וועכטפול פאַר סאַטמאַר.

זאָגט זי מיר, יאָ, "ריכטיג, דער הוט ליגט בײַ מיר, אָבער מיין מאַן ע"ה האָט מיר אָנגעזאָגט, איך זאָל דאָס נישט אַוועקגעבן פאַר די וועלט'ס געלט".

זי איז אָבער גרייט געווען מיר צו וועיַן דעם הוט. זי האָט דאָס אַרויסגעבראַנגט; עס איז געווען איינגעפּאַקט אין צוואָנציג ערלייַ פּלאַסטיק בעגס עס זאָל זיך האַלטן פרישׁ. זי האָט זיך געפּאָרעט און אַראָפּגעשלעפּט די בעגס איינס נאָך איינס און ענדליך האָט זיך באַוויזן אַ גרינער הוט.

איך קען נישט שילדערן מיין גרויסע איבערראַשונג וועון זי האָט מיר ערלויבט אָנצוטון דעם הוט. איך האָב דאָס אָנגעטון בדחילו ורחימו און געוואָרן אַזוי נתרגש אַז איך האָב געשפּירט אַז איך קען דאָס נישט אויסטוהן. איך האָב דאָס אָנגעהאַט בערך צען מינוט.

וועון איך בין צוריקגעפאָרן קיין צירעך האָב איך געטראָפן דאָרט דעם ראש הקהל ומנהל המוסדות, הרה"ח ר' לייבוש לעפקאוויטש ז"ל וועלכער איז געקומען אַהין אויף וואַקאַציע. איך האָב אים דערציילט די גאַנצע מעשה פונעם הוט; אַז דאָס באַקאַנטע בילד וואָס מען זעט פון רב'ן אין לאַגער וי זיין באָרד איז אַרומגענומען מיט אַ טיכל (מ'טן אויסרייד פון ציין-וויטאָג, אָבער אַזוי האָט ער גערעטעוועט זיין באָרד) זעט מען דעם רב'ן מיט אַ הוט; דאָס איז דער דאָזיגער הוט.

ר' לייבוש איז געווען זייער איבערגענומען פון די געשיכטע. איך האָב אים געזאָגט אַז אַ ווערט אשכנזי ז"ל דאַרף וויסן פונעם הוט, וויל ער האָט דאָך פאַרשאַפט דעם הוט פאַר'ן רב'ן אין לאַגער, וועון איך וועל אַהיימפאָרן וועל איך גיין רעדן צו אים און פעסטשטעלן צי דאָס איז טאַקע דער הוט.

נאָך עטליכע וואָכן בין איך אָנגעקומען צו ר' יוסף אשכנזי ז"ל און ער האָט מיר באַשטעטיגט אַז דאָס איז טאַקע דער הוט, וכך ה' המעשה:

וועון דער רבי איז אָנגעקומען אין קלויזנבורגער געטאָ האָט ער מורא באַקומען צו גיין מיט זיין בריטן רב'שן הוט, וויל עס איז געווען באַוואוסט אַז די נאַצישע רשעים ימ"ש האָבן זיך פאַרליגט אויף רבנים און רביים און זיי האָט מען די ערשטע אָוועקגעפירט. דער רבי האָט נישט געוואָלט ער זאָל אַרויסשיינען מיט זיין רבישע צורה, האָט ער געבעטן ר' יוסף זאָל אים פאַרשאַפן אַ מער מאָדערן היטל. עס האָט זיך אָבער אָנגעהויבן אַ גאַנצע זוכערי, וויל פון איין זייט האָט דער רבי געוואָלט דוקא אַ סאַמעטענעם הוט, וויל אַ סחורה הוט קען זיין שעטנז. פון די אַנדערע זייט האָט אים אויסגעזען רבי'ש...

ר' יוסף האָט געזוכט און ענישטערט ביז ער האָט געטראָפן דעם הוט, וואָס איז געווען אַ "גרינער" סאַמעטענער הוט, האָט דאָס געהאַט בייַדע מעלות, עס איז געווען סאַמעט, אָבער צוליב דעם גרינעם קאָליר האָט דאָס נישט אויסגעזען רבנישׁ. אויך איז די הוט געווען אַראָפּגעבויגן פון אַלע זייטן און עס האָט אַביסל פאַרשטעלט זיין צורה, און צוזאַמען מיט'ן טיכל אויפ'ן באָרד איז זיין פנים געווען היבש פאַרשטעלט און עס האָט זיך נישט אַרויסגעזען זיין ייליגע איידעלע צורה.

לויט ווי ר' יוסף האָט מיר דערציילט האָט דער רבי אָנגעהאַט דעם הוט די גאַנצע צייט אין לאַגער, בייטאָג און ביינאַכט; ער האָט דאָס קיינמאָל נישט אויסגעטון.

דער איד פעלדמאַן איז געווען צוזאַמען מיט'ן רב'ן אין בערגען-בעלזען לאַגער און ער האָט זייער געוואָלט באַקומען אַ ברכה פון רב'ן מען זאָל אים נישט אַוועקפירן קיין אוישוויץ און ער זאָל באַאפרייט ווערן ממות לחיים. ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין דרייסט צוצוגיין צום רב'ן, וויל וויאַזוי קען ער בעטן אַזאַ ברכה פון רב'ן בעת דער רבי אַליין איז דאָך אינעם זעלבן צרה וחרדה גדולה?

האָט זיך געמאַכט אַ מעשה אַז איידער ראש השנה האָט דער רבי געזאָגט פאַר ר' יוסף אשכנזי, "געב אַ קוק, עס קומט ראש השנה, ווי קען מען צוגיין צום יום טוב אַז מען האָט גאָרנישט וואָס האָט אַ שייכות מיט דעם טאָג?" דער רבי האָט געזאָגט פאַר ר' יוסף אַז ער איז גרייט אַוועקצוגעבן

אַ שטיקל פון זיין מאָגערע האַרטע ברויט און דאָס אויפטוישן אויף אַ לעפל האָניג, אָדער אַ פרי, אַזוי וועט מען כאָטש עפעס שפּירן אַז עס איז ראש השנה.

ר' יוסף האָט זיך אַרויסגעלאָזט זוכן וואו מען קען פאַרשאַפן אַביסל האָניג און ער איז געוואויר געוואָרן אַז דער איד פעלדמאַן האָט בייַ זיך אַביסל האָניג (אָדער אַ פרוכט). וועון ר' יוסף האָט אים געפרעגט צי ער וואָלט דאָס געוואָלט איינטוישן מיט אַ שטיקל ברויט פון רבי'ן, האָט ער געהאַט דעם שכל אויפ'ן פלאָץ און געענטפערט "אוודאי, אָבער דער רבי וועט מיר מוזן געבן דערויף אַ הבטחה".

"וואָספאַראַ הבטחה?" פרעגט ר' יוסף. זאָגט דער איד, "דער רבי זאָל מיר פאַרשפּרעכן אַז נאָכ'ן באַפרייט ווערן וועט ער מיר אַוועקשענקען דעם גרינעם הוט". דער איד איז אַפּנים געווען אַ בר דעת. אַזוי האָט ער זיך אַרויסגעדרייט פון בעטן דירעקט אַ ברכה, אָבער פון די אַנדערע זייט, אויב וועט דער רבי אים געבן די הבטחה וועט דאָס האָבן אַ דאָפּעלטן באַדייט: סיי דער רבי וועט ניצל ווערן און סיי ער...

וועון דער רבי האָט געהערט זיין פאַרלאַנג האָט ער אָנגעהויבן טענה'ן, "ווי קען איך דען געבן אַז הבטחה?", "ווי קען מען דען בכלל געבן אַ ברכה דאָ אין לאַגער?" דער רבי האָט זיך זייער שטאַרק געוואָלט אַרויסדריין דערפון. עס איז שוין געווען ערב ראש השנה נאָכמיטאָג און דער רבי האָט זיך געדרייט אין הויף עטליכע שעה שטאַרק פאַרטראַכט. ער האָט זיך אַליין געי"ישוב'ט, זאָל איך נעמען דעם האָניג צי נישט. ענדליך שפּעט אין דאָר'ן זמן האָט דער רבי זיך אָנגערופן צו ר' יוסף: "איך מוז האָבן עפּעס אויף ראש השנה, גיי זאָג דעם איד אַז אויב וועל איך באַפרייט ווערן וועל אים אים געבן דעם הוט".

צוויי חדשים זענען פאַריבער און דער איד פעלדמאַן איז געווען אויפ'ן זעלבן באַן ווי דעם רבי'ן, אַרויס פון בערגען-בעלזען. דאָס האָניג פאַר'ן צדיק הדור הנשאר לפליטה האָט ווי ס'שיינט אים געבראַנגט אין הימל אַ זיס לעכטיג יאָר. נאָכ'ן דורכגיין בשלום די שווייצער גרענץ האָט דער רבי באַפוילן ר' יוסף: "גיי זוך אויף דעם איד און געב אים איבער דעם הוט".

דער רבי דער ברך משה זי"ע שוט אָן דעם הוט

נאָכ'ן הערן די מעשה פון ר' יוסף בין איך צוריקגענאַנגען צו ר' לייבוש לעפקאוויטש און אים געזאָגט, "ר' יוסף האָט פעסטגעשטעלט אַז דאָס איז טאַקע דער הוט. איצט האָב איך חשק צו ברענגען דעם הוט צום 'יובל החמישים' און דאָס צייגן פאַר'ן עולם. עס וואָלט געווען אַ געוואַלדיגער מאָמענט בייַ אַזאַ מעמד צו זען מיט די אייגענע הויגן אַזאַ ריבנדער אָנדענק פון רבינ'ס נס הצלה".

ר' לייבוש האָט מיר געזאָגט "אדרבה, ברענג דעם הוט". איך האָב געמוזט האָבן די הסכמה פון ר' לייבוש ווייל איך האָב פאַרשטאַנען אַז די ישיבה וועט דאַרפן צאָלן אַ שטיקל מטבע אויף די הוצאות פון ברענגען דעם הוט. און אַזוי איז טאַקע געווען; עס איז בכלל נישט געגאַנגען אַזוי פשוט. איך האָב אָנגערופן די אלמנה מרת פעלדמאַן ע"ה און זי האָט צוערשט בשום אופן נישט געוואָלט הערן דערפון. דאָס איז געווען איר מאַנ'ס צוואה זי זאָל היטן אויף דעם הוט און זי קען דאָס נישט אַרויסגעבן.

איך האָב איר געזאָגט אַז זי מוז דאָס נישט אַרויסגעבן. זי זאָל דאָס איבערגעבן פאַר איר איידעם און דער הוט וועט נישט אַרויסגיין פון זיינע הענט. די ישיבה וועט אים צאָלן די שפּיזן, אַן אכסניא און אַלעס וואָס זיי בעטן, נאָר ער זאָל קומען קיין ניו יאָרק און צייגן דעם הוט פאַר'ן ציבור. ב"ה זי האָט מסכים געווען און דער איידעם איז טאַקע אַראָפּגעקומען.

איך האָב אים אָפּגעווארט ביים עירפאָרט און אים גלייך אַריינגעקומען צום רב'ן, מרן הברך משה ז"ע. איך האָב דערציילט פאַר'ן רב'ן די גאַנצע מעשה. דער רבי זצ"ל איז אַרויס פון התפעלות דערפון און עס האָט אים אָנגעכאַפּט אַ געוואַלדיגער התרגשות. ער האָט געבעטן דעם איידעם צי ער מעג אָנטון דעם הוט? ער האָט געוויס געגעבן רשות. דער רבי האָט דאָס אָנגעטון, אויסגעטון, באַטראַכט, נאָכאַמאָל אָנגעטון און זיך אויסגעדרוקט, אַזוי צו זיך אַליין, "דאָס האָט דאָך אַ מורא'דיגן חשיבות; דאָס האָט דאָך געהאָלפן ראַטעוועט דעם פעטער'ס דיזקנא קדישא".

איך האָב דערציילט פאַר'ן רב'ן אַז מיר ווילן דאָס ברענגען צום סעודת הודאה און דער רבי האָט זייער הנאה געהאַט פון דעם געדאַנק.

דער אַרמאַרי דרייט זיך איבער מיט'ן היסטאָרישן הוט

ר' חיים שילדערט ווייטער:

למעשה האָט דער איידעם פון מרת פעלדמאַן געהאַט אימתא דציבורא זיך אויפצושטעלן און צייגן דעם הוט פאָרנט פון רבבות אלפי ישראל, האָט ער מיר פאַרטרויעט דעם הוט בלויז אויף די איינע נאַכט און זיך אויסגענומען מיט אַלע תנאים אַז דאָס טאָר נישט אַרויסגיין פון מיינע הענט.

דער ראש הקהל, פּה מפיק מרגליות וכתבא רבה, הרה"ח ר' סענדר דייטש ז"ל איז אַלע יאָרן געווען דער יושב ראש ביים סעודת הודאה. ער האָט מיר פאָרגעשלאָגן אַז היות איך בין געווען דער שליח צו ברענגען דעם הוט, זאָל איך זיך אויפשטעלן און דערציילן פאַר'ן ציבור די גאַנצע מעשה מיט'ן הוט. איך האָב אָבער געבעטן ר' סענדר ער זאָל דאָס דערציילן; עס וועט זיין מער

בכבוד און זייענדיג באַקאַנט אַלס גלענצעדער רעדנער וועט ער דאָס בעסער אַרויסקריגן (איך האָב געשפירט איך בין צו אינג זיך אויפצושטעלן רעדן בייַ אַזאַ מעמד.)

וכך הוה, ר' סענדער האָט דערציילט די מעשה און מען האָט געקענט זען ווי עס האָט זיך דורכגעריסן אַן עלעקטערישער שטראָם אינעם גאַנצן זאַל. איך האָב דאַן אַרויסגעגעמען דעם הוט און אויפגעהויבן הויך און געצייגט פאַר'ן גאַנצן ציבור. איך האָב געמיינט אַז דאָס וועט זיין די גאַנצע פאַרשטעלונג, אָבער דערווייל האָבן אַלע רבנים אויפ'ן אויגאַן געוואָלט אָנטוהן דעם הוט. איך בין אַרומגעגאַנגען אויפ'ן לאַנגען אויבנאָן פון איין עק צום צווייטן און ערלויבט פאַר יעדן רב דאָס אָנצוטוהן אויף אַ רגע און דאָס גלייך צוריקגענומען.

אינצווישן הער איך ווי ר' סענדר דייטש רופט אויס, אַז ווער עס וועט געבן אַן ערנסטע הוספה צום דינער וועט האָבן די זכי' און קענען אָנטוהן דעם הוט.

דאָס איז געווען אַן אומגערָאָכטענע זאַך. עס איז געווָארן אַן איבערקערעניש אין זאַל. מיטאַמאָל האָב איך זיך דערזען אַרומגענומען מיט אַ מאַסן עולם, יעדער שטיפט זיך אַרום מיר. אָנהויב האָב איך נאָך פרובירט אָנצוהאַלטן אָרדענונג און אַכט געבן אויפ'ן הוט ווי דאָס אויג אין קאָפּ. אָבער איך האָב געשפירט ווי דאָס געדרענג ווערט שטערקער און שטערקער, און פלוצלינג האָב איך באַמערקט ווי דאָס בענדל פונעם הוט איז שוין אַראָפגערוטשן פון איין זייט. עס איז מיר באַפאַלן אַ פחד אַז איינער קען דאָס נאָך אַרויסכאַפן פון מיינע הענט.

מיינע אויגן האָבן שנעל אָנגענויבן זוכן וואו איך קען זיך דאָ אַוועקשאַרן. איך האָב געזען בייַ מיין זייט אַ ווינקל, איך האָב זיך שנעל געגעבן אַ רוק אַרײַן אַהין, אָן באַמערקן אַז יענער ווינקל איז פול מיט פּיינט. מיינע שיך זענען געוואָרן אינגאַנצן פּיינטיג אָבער צו מיין מזל האָב איך געטראָפן דאָרט אַ טיר; איך בין אַרויסגעלאָפן פון זאַל און מיט די הוט אין די האַנט געלאָפן אין איין אָטעם ביז צו מיין הויז.

מענטשן זענען מיר נאָכגעלאָפן אויף די גאַסן, איך בין אָנגעקומען אַהיים קוים מיט די נשמה, געגעבן אַ שפּאַר צו די טיר און פאַרטיג. דער ספּעקטאַקל איז פאַרביי. איך פאַרפאַס טאַקע די עצה פון דעם געהויבענעם מעמד - וואָס איך צוזאַמען מיט אַנדערע עסקנים האָבן אַריינגעלייגט אַזויפיל אַרבעט דערין - אָבער איך בין דאָך אַ בעל אחריות; איך האָב צוגעזאָגט אַז דער הוט גייט נישט אַרויס פון מיינע הענט, מוז איך דאָס איינהאַלטן.

פינף פאַרטאָגס קלאַפט איינער אין מיין טיר. איך האָב זיך שיער צעבייזערט, וואָס, הגם לכבוש את הכובע עמי בבית?... און אַזוי שפּעט אין דער נאַכט? איך גיי צו די טיר זעה איך ווי עס שטייט דאָרט דער איידעם פון מרת פעלדמאַן, ער האָט מיטגענהאַלטן דעם דראַמאַטישן אינערפאַל אין זאַל און ער האָט געוואָלט צוריק האָבן דעם הוט.

איך האָב אים געזאָגט מיט גרויס שמחה, ביטע נעם עס שוין. איך קען עס נישט האַלטן מער אויף איין מינוט ווייל די הוט איז אין אַ סכנה.

איך האָב זיך אַנטשולדיגט אויף דעם שטיקל בענדל וואָס האָט זיך איבערגעריסן, אָבער אים געזאָגט אַז די שמחה און התעוררות וואָס ער האָט אַריינגעברענגט ביים גאַנצן ציבור איז אין לשער; זיין מצוה איז געוואַלדיג גרויס.

מרת פעלדמאַן ע"ה איז שוין נפטר געוואָרן זינט דאַן, און דער הוט ליגט היינט טאַקע בייַ דעם איידעם, נ"נ.

הצלחה למעלה מן המשוער

אין ענדע קען איך זאָגן ב"ה, דער יובל החמישים איז געווען זייער אַ געהויבענער מעמד און אַן געלונגענער מסיבה, פון אַלע זייטן און פון יעדן פערספּעקטיוו.

עס זענען געווען מאַנכע אין די הנהלה וואָס האָבן געקוקט מיט אַ קרום אויג אַז מען שפּענדט אַזויפיל געלט אויף אין מעמד. ספּעציפיש איז געווען איינער אין די הנהלה וואָס האָט מיך ממש געוודפּט אויף דעם. די וואָרהייט מעג גאָטאָגט ווערן, די "הוצאות" פון די מסיבה האָבן דערגרייכט ביז 130,000$ וואָס איז טאַקע געווען אַ הון רב לויט די באַגריפן פון 25 יאָר צורי"ק. אָבער די "תוצאות", די רעזולטאַטן זענען געווען אויסטערליש.

עס האָט זיך באַטיילigט אַ ריזיגער עולם, ממש אַ געוואָלד מיט מענטשן. דעמאָלט האָט מען נאָך געלאָדנט פאָליטישאָנס און מעיאָר זשוליאַני האָט אויפגעטרעטן, אָבער וועלענדיג האָלטן דעם מעמד געגעליך קודש לה' איז דאָס געווען גאָר אַ קורצער אויפטריט. אַלענפאַלס האָט זיין באַזוך מיטגעברענגט אַ גרויסע פאַליציי־אישע אָנוועזנהייט און זענעדיג וויי דער זאַל איז אויבערגעפולט אַזוי געדעכט האָבן זיי מער נישט אַריינגעלאָזט קיין מענטשן. און פאַרגעסט נישט, דאָ רעדט מען נישט פון אַ רעגולער זאַל אָדער אַ טענט, מען רעדט פונעם אַרמאָרי.

געלט-וויַיז איז דער סוקסעס געווען נאָך שטערקער. עס איז אַריינגעקומען אויפ'ן פלאַץ אַזויפיל קעש, 400,000 דאָלאָר מער פון אַלע יאָרן, אין צוגאָב צו פאַרשפּרעכענע נדבות. די הנהלה אַליין האָט זיך נישט געגלויבט וואָס זיי זענען מיט די אויגן.

ווי די צייט לויפט - שטייען מיר שוין נאָך אַ "יובל חצי החמישים" פונעם יובל החמישים... זאָל שוין טאַקע מקוים ווערן "וקראתם דרור", מיר זאָלן שוין באַפרייט ווערן פון דעם גלות בביאת הגואל בקרוב.

ניצוצין אמרי פי חכם חן שזכינו לשמוע מפי

מרן רבינו הגה"ק בעל ברך משה זי"ע

על נס עצום חוץ לדרך הטבע אשר דודו מרן רבינו הק'

זי"ע היה היחידי שנשאר עם הדיוקנא קדישא

וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד

(ישעי' כד, כג)

...המו מעי לו בהעלות על זכרונינו עת כניסתו להיכל ביום ההצלה והשחרור, איך שהשמחה היתה שרויה בכל העולמות להודות לה' הטוב על אשר הצילו ממות לחיים, ועל כן נודה לשמו ונהללו בפינו ביום זה שהוציאו השי"ת מעבדות לחירות בנסים כאלו חוץ לדרך הטבע, שנראה וניכר כי כל זה היתה השגחה פרטית ממנו ית"ש כדי שישאר לנו שארית לפליטה, כי השי"ת שמרו בשמירה מעולה לבל יגעו בו ידי זרים ולבל יבלבלו אותו מעבודת קונו, הן בהכנותיו לתפלה והן שהיה לו תפילין שלו, וגם **שנשאר שלם בדיוקנא קדישא מבלי גזיזה כלל, ונראה בחוש איש שומר עמו ישראל הגן בעדו שיצא משם בשלימות, למען יעמוד על משמרת הקודש להקים הדת על תילה.** (סעודת הודאה, כ"א כסלו תשמ"ב לפ"ק)

...במעמד קהל ועדה בהתאסף כולנו יחדיו ביום ההצלה של מרן דודי זללה"ה, העת והעונה הוא להודות לה' אשר שלחו האלקים לפנינו... ובאמת מה גדלו חסדיו ונפלאותיו ית"ש אשר עשה עמו בימי השואה, והנסים והנפלאות בכל צעד ושעל, וכל אלו שהיו שבויים בי"ד הרשעים הארורים לכלותם ח"ו, וכאשר בעינינו ראינו שם עד כמה התאמצו לחפש ולמצוא כל מי שחשדו עליו כי הוא איזה רב או מנהיג וכדומה והיתה אחת דתו רח"ל, ומרן דודי זללה"ה אשר כל עין רואה העידה עליו כי איש מורם מעם הנהו, היה ברשותם ותחת ידם חמשה חדשים, ובכל זאת לא נגעו בו לרעה ויצא שלם מתחת ידם, **אין זה אלא מגודל רחמיו יתברך על עמו, אשר לולא ניצול משם לא היה נשאר ח"ו יהודי מאמין בתוה"ק.**
(סעודת הודאה, כ"א כסלו תשמ"ט לפ"ק)

...ובאמת כל עצם הצלתו לא היה כי אם בשביל התורה אשר היתה משתכחת לולי הצלתו... ומאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו, איך שניצל מרן דודי זללה"ה מתחת יד הרשעים, שהרי הכרת פניו ענתה בו שעבודתו הוא עבודת ה', ועם כל זה יצא מידם לחירות, **וביותר יפלא הדבר שהיה היחידי שיצא משם עם הדיוקנא קדישא בשלימות.**
(סעודת הודאה, כ"א כסלו תש"נ לפ"ק)

...וחסדי ה' אזכיר, עצם הצלתו של מרן דודי זללה"ה, שהוא פלא גדול איך שניצל מצפרני הרשעים ימ"ש, כי הם כשהכירו באחד שהוא מלומד קצת דנו אותו תיכף למיתה רח"ל והשאירו רק הפשוטי עם לעבוד עמהם עבודת פרך, וגם בו הכירו שהוא איש מורם מעם ואעפי"כ לא נתנוהו לקולר, **ועוד הניחו לו עם הדיוקנא קדישא, שזהו באמת חוץ לדרך הטבע, ואי אפשר להשיג בשכל אנושי האיך הניחו אותו בחיים.** וסיפר לי מרן דודי זללה"ה שבענין גילוח הזקן היה כמה פעמים נבוך בדעתו אם מותר לו להסתכן נפשו עבור זה, ולבסוף החליט שלא לגלח, ואם הרשעים יצוו לו לגלח יעשה כדת הצריך לעשות, וכשבאו הרשעים אצלו האירו לו עם נר לתוך זקנו ואמרו שזקן נקי כזה יוכל להשאיר בשלימותה, **ונודע לכל שהוא היה היחיד שנשאר במחנות ההסגר עם הדיוקנא קדישא.**
(סעודת הודאה, כ"א כסלו תשנ"א לפ"ק)

...עלינו להודות להשי"ת עכשיו בהגיע יום כ"א כסלו על שנשתחרר שר צבא ה' מרן דודי זי"ע מגיא ההרוגה, ומה גם כשהיה תפוס בתוכם וניצל בחיים בדיוקנא קדישא, ויפלא הדבר מה שאמר לי שחשב לפעמים שאם יצוו אותו לגזוז היה מסירו, **וכיון שלא ציווהו ראה בזה אות מן קדם שמיא שישאר בזה**, ואף שהכרת פניו ענתה בו שהוא מורה דרך ה' ומנהיג ישראל, איש מורם מעם, עכ"ז היו מניחים אותו בחיים, שזהו בודאי נס גדול. (סעודת הודאה, כ"א כסלו תשס"ה לפ"ק)

מדברי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

...שאמרו חז"ל בשלהי מס' חגיגה בשבחן של ת"ח שכל גופן אש, דכתי'ב (ירמי' כג, כט) הלא כה דברי כאש. הכוונה עפ"י דאיתא בזוה"ק (פנחס רלח:) שהעושה מצוה שורה שם הוי"ה על אותו האבר שבו עושה המצוה. ולפי"ז כתב באלשיך (הובא בהגדת שמחת הרגל) דכח מסירות נפש מושך אור הקדושה על כל האיברים וגידים, ע"כ. וז"ש ת"ח שכל גופן אש, הכוונה כי שם הוי"ה ב"ה הוא שם עצמותו ית"ש, ונקרא אש ככתוב (דברים ד, כד) כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, ומי שמקיים התורה במס"נ שורה עליו בחינת אש מן שם הוי"ה, ונעשה בחינת אש להבת. וע"כ ת"ח הממיתין עצמן באהלה של תורה ומקיימין מצותיה במס"נ, זוכין שכל גופן נעשה אש שלהבת מקודש בשם הוי"ה ב"ה השורה עליהם ע"י מסירות נפש.

וכדברים האלה נוכל לומר על מרן דו"ז זללה"ה שהיה לו מסירת נפש למען כבוד שמו יתברך על כמה ענינים, ועל הדיוקא קדישא בפרט, שהיה היחידי שנשאר בין הרשעים עם הצלם אלקים, **וע"י שהיה לו מס"נ אף שהיה סכנה עצומה, עי"ז העיר אליו שם הוי"ה ב"ה בחינת אש להבת שלהבת, ובכח זה זכה להדליק אש התורה לאחר המלחמה כשהיה העולם שמם**, וברוב קדושתו וגדולתו טיהר את ארץ מצרים ערות הארץ לדורות עולם. (סעודת הודאה, כ"א כסלו תשס"ה לפ"ק)

...אזא זאך איז געווען חוץ לדרך הטבע, וויאזוי ער איז ארויסגעגאנגען, ויבא יעקב שלם, ער איז געווען שלם בתורתו, מיט די דיוקנא קדישא. איין איינציגער מענטש וואס איז דורכגעגאנגען די הענט פון די רשעים און איז ארויסגעגאנגען שלום מיט די דיוקנא קדישא, א זאך וואס איז חוץ לדרך הטבע. (סעודת הודאה, כ"א כסלו תשע"ג לפ"ק)

...דער פעטער ז"ל האט מרים געווען ידו בקודש, בתורה שבכתב און תורה שבעל פה, מבאר צו זיין אין זיינע ספרים ויואל משה און על הגאולה ועל התמורה, ס'איז דברים קילורין לעינים, ענינים נשגבים.

דער פעטער ז"ל איז געווען א יחיד בדורו בחכמת אלקית, להבין ולהורות לדור דורים דער פגם אין אמונה אין השי"ת, ובעניני ציונות וכל המסתעף. אסאך האבן נישט פארשטאנען עומק מחשבתו. מיר דארפן וויסן, **דער רבי ז"ל איז געווען א יחיד בדורו! ער איז ניצול געוואָרן מצפרני הרשעים מיטן צלם אלקים על פניו, מיט די דיוקנא קדישא ונזר אלקיו על ראשו, דאס איז שמן משחת קודש, דאס איז פון הימל א ראי', צו סייעתא דשמיא בכל דבריו.** (במקהלות רבבות ישראל, "כינוס כללי" א' שלח כ' סיון תשע"ח לפ"ק, "נעסאו קאליסיום")

Give smarter *with The Donors' Fund*

free to give™

Say goodbye to fraud, missing receipts and handwritten checks. With The Donors' Fund, you have many smarter ways to give, with one uniform tax deduction and a comprehensive giving summary at the day's end. **All with zero fees.**

Giving Cards

Online Platform

Prefilled Checks

The Donors' Fund

844.666.0808 | thedonorsfund.org

Heart.Works

Advantech Wifi is serveing high speed Internet, using wirless technology, for all types of summer settelments

אייער פריינט: שלמה ווייס

CALL: 718-388-3973 EXT 1117

WWW.ADVANTECHWIFI.COM

הרב א.ז.י. פריעדמאן

מעבדות לחירות:

מיט'ן רבי'ן צוזאמען
פון בודאפעסט קיין שווייץ

"דער אודווריער רב", **כ"ק הגאון הצדיק המפורסם רבי שלום קרויז זצ"ל** בעל שו"ת דברי שלום ועוד, שילדערט וויאזוי ער איז באפרייט געווארן צוזאמען מיט'ן הייליגן סאטמארער רבי'ן זי"ע ביום כ"א כסלו תש"ה

הגה"צ המפורסם מפארי פוסקי הדור אבד"ק אודווארי זצ"ל בבית מדרשו

אין די זעלבע טעג וואס כלל ישראל צייכענט יערליך אפ די ישועה גדולה וואס איז געשען 73 יאר צוריק, ווען דער ראש גולת אריאל, מרן רבינו הקדוש זי"ע, איז ניצול געווארן פון די שרעקליכע מלחמה, להיות לנו תשועה, געפאלט די יארצייט פון דעם זקן הרבנים, כ"ק הגאון הצדיק המפורסם רבי שלום קרויז זצלה"ה אבד"ק אודווארי, מח"ס דברי שלום.

דער אודווריער רב זצ"ל, חוץ וואס ער איז געווען מפורסם בשער בת רבים אלס דער לעצטער-פארבליבענער רב ואב"ד פון א קהלה קדושה אין אונגארן בעפאר די מלחמה, וואס האט אים פארגעשטעלט אלס דער דמות בבואה פון די פארצייטישע רבנים וגדולים, איז ער אויך געווען באקאנט אלס איינער פון די 'חידי סגולה וועלכע זענען געווען בצוותא חדא מיט דעם מלך אסור ברהטים, רבינו הקדוש זי"ע, און איז צוזאמען באפרייט געווארן ביום כ"א כסלו תש"ה, דער טאג וואס איז פארוואנדעלט געווארן אלס א יום טוב בי' סאטמארער חסידים איבער דער גארער וועלט.

עטליכע יאר נאכ'ן הסתלקות פון רבי'ן זי"ע האט דער אודווריער רב אפגעשריבן זיינע זכרונות אין א "קונטרס בערגען בעלזן", געדרוקט ביים סוף פון זיין חיבור "דברי שלום" עה"ת. פון דארט, און בנוסף צו וואס מיר האבן געהאט די זכי' פערזענליך צו הערן פון דעם זקן הרבנים ביים באזוכן בהיכל כבודו חוה"מ סוכות תש"ע, שטעלן מיר דא פאר דעם היסטארישן קאפיטל (אנגעפאנגען מיט די שילדערונגען פון די מסע ההצלה גופא), ככתבו וכלשונו:

פון אודווארי קיין בודאפעסט

נאך שבועות שנת תש"ד האט מען אונז – אודווריער איינוואוינער – געפירט צום געטא ביים עק פון די שטאט גראסווארדיין, וואו מען האט געבראכט די אידן פון גראסווארדיין און ארומיגע שטעט און שטעטלעך. מען האט אונז געפירט אויף א שאנדפולן וועג, בלעג וקלס ואכזריות, אויף זייער ברוטאלן שטייגער.

נאכ'ן דארט זיין ארום דריי וואכן איז פלוצים, אום שב"ק, געקומען צו מיר דער "עס-עס" אויפזעער און געפרעגט צי איך בין א רב? (ווייל איך האב געהאט א רבני'שן מלבוש). ווען כ'האב געענטפערט, יא, האט ער געפרעגט צי עס זענען פארהאן נאך רבנים אין געטא? איך האב דערמאנט נאך עטליכע נעמען. באלד האט ער באפוילן אז מען זאל אונז און אונזערע משפחות צופירן צו א חדר מיוחד. מיר האבן נישט פארשטאנען פשט דערין און מיר האבן געציטערט וואס דאס באדייט.

דעם אנדערן פארטאגס האבן מיר זיך אויפגעוועקט צו א מהומה. מיר האבן ארויסגעקוקט פון פענסטער און געזען אז עס זענען אנגעקומען הונדערטער מלאכי חבלה, די אונגארישע זשאנדארן, און זיי טרייבן ארויס אנשים נשים וטף, זקנים ונערים, מיט קולי קולות. אלע זענען אפגעפירט געווארן צו די באן סטאנציע, און פון דארט קיין אוישוויץ, ה'ד. מיר זענען געבליבן אינעם באזונדערן צימער.

פארנאכטס האט מען אונז, די עטליכע רבנים, אפגעפירט אונטער א שטרענגע וואך קיין בודאפעסט. אינמיטן וועג האבן מיר זיך דערוואוסט וויאזוי דער באשעפער האט מלביש געווען דעם נס בדרך הטבע:

די מעשה איז געווען אזוי. דר. קאסטנער (פון די הויפט ציוניסטישע פירער, וועלכער האט פארהאנדעלט מיט די נאציס ימ"ש) און זיינע חברים האבן געשיקט א באפעל פון בודאפעסט צו די "עס-עס" ארויסצונעמען א צאל מענטשן, לויט א ספעציעלע ליסטע, צ.ב.ש. די ציוניסטישע פירער און די נעאלאגישע פירער, אז מען זאל זיי ראטעווען פון טויט. דער באשעפער האט אריינגעגעבן אין הארץ פון דעם אכזר, דער עס-עס אויפזעער, אז דאס מיינט אויך רבנים! אנקומענדיג קיין בודאפעסט האבן די ציוניסטישע פירער געזען אז עס ווערן געברענגט ערליכע רבנים, ונהפכו פניהם כשולי קדירה, אבער זיי האבן שוין גארנישט געקענט טאן!

דער רבי איז דא!

מיר זענען אנגעקומען קיין פעסט ה' תמוז תש"ד. די זשאנדארן האבן אונז איבערגעגעבן פאר די אונגארישע פאליצייי אויף די ארענא גאס, וואו מען האט אונז צייטווייליג געהאלטן. דארט האב איך געהערט אז דער סאטמארער רבי זי"ע איז אויך אין פעסט.

מען האט דעם רבי'ן געברענגט מיט הונדערטער מענטשן פונעם קלויזענבורגער געטא, און ער האט זיך געפינען אין אן אנדערן פארהאלטונג ארט, אויף די קאלאמבוס גאס, מיט די רביצין ע"ה און דער משב"ק ר' יוסף אשכנזי ז"ל.

נאך עטליכע טעג איז ארויס א שמועה אז א גרויסער טייל פון די פארהאלטענע אידן, אין ביידע פאליצייי פארהאלטונג ערטער, וועלן פארן קיין ארץ ישראל. פארשטענדליך אז בלויז דורך גרויס השתדלות און פיל געלט האט מען געקענט ארייננקומען אין די גרופע.

איך האב אויך געהערט אז דער רבי האט נאכנישט ענגצליך מסכים געווען צו פארן, ווייל ער האט נישט געגלויבט די הבטחות פון די דייטשע רוצחים אז זיי וועלן זיי אפפירן צו א מקום מנוחה, און אפילו זיי האבן דאס נישט געטאן בחינם, האט ער געקלערט אז זיי וועלן נעמען דאס געלט און צום סוף 'יעדן פארראטן. דערביבער זענען געווען קעגנזייטיג שמועות צי דער רבי וועט ענדגילטיג פארן.

למעשה, ערב שב"ק בין איך ארויסגעפארן פון פעסט, אין א גרויסע באן פון איבער 20 וואגאנען, וואס אין יעדן וואגאן זענען געווען אריינגעשטופט ביז 70 נפשות, אנשים נשים וטף. שב"ק אינמיטן פארן איז די באן אראפ פון די הויפט רעלסן ביי מאדיאר-אויוואר. די באן איז אביסל געפארן אין א זייטן וועג און האט זיך אפגעשטעלט. מיר האבן נישט געוואוסט פשט. דא איז נתגלה געווארן וואס דער רבי האט מורא געהאט, אז די דייטשן 'מ"ש וועלן נישט מקיים זיין זייער הבטחה.

בחסדי ה' איז באקאנט געווארן פאר די אנפירער פונעם טראנספארט אין פעסט אז די באן פארט נישט דעם גליכן וועג קיין א"י, נאר קיין אוישוויץ!

עס איז געווארן א רעש. צום ערשט האט די עס-עס נישט געוואלט פארהאנדלן, זאגענדיג אז זיי וועלן מקיים זיין זייער הבטחה מיט אן אנדערן טראנספארט, אבער דער דאזיגער טראנספארט איז שוין גרייט קיין אוישוויץ. מיט גרויס רחמים, און אוודאי בזכות דעם צדיק וקדוש וואס כלל ישראל האט אים געמוזט האבן צוריק אויפצושטעלן אידישקייט נאך די מלחמה, זענען מיר ניצול געווארן.

דארט אין מאדיאר-אויוואר ווען די באן איז געשטאנען און מיר האבן נישט געוואוסט צי מען פארט קיין אוישוויץ אדער צום באפרייאונג, האב איך אנגעפאנגען ארומצוזוכן דעם רבי'ן, ווייל מיר האבן נישט קלאר געוואוסט צי ער פארט טאקע מיט אונז. נאך לאנג ארומזוכן האבן איך געטראפן

הגה"צ אודווארי רב זצ"ל מיט רבינו הק' זי"ע אין שווייץ א טאג נאך חנוכה שנת תש"ה, ווייניגער ווי צוויי וואכן נאך זייער באפרייען כ"א כסלו. (דער בילד איז אויפ'ן וועג אהיים פון א ברית וואו דער רבי איז נתכבד געווארן מיט סנדקאות. רעכטס ווערט געזעהן דער משב"ק הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל.

תענית

זונטאג אינדערפרי זענען מיר אנגעקומען צום שטאט האנעווער אין דייטשלאנד. דארט האט די באן זיך אפגעשטעלט און יעדער האט אויסגעשטיגן. מיר האבן נישט געווארטן וואו מיר זענען, איז דאס ארץ ישראל? מיר האבן באלד געזען טויזענטער דייטשע טרופן וועלכע האבן אונז באפוילן צו גיין.

מיר האבן געפאסט, ווייל עס איז געווען י"ח תמוז, און דער צום שבעה עשר איז אפגעלייגט געווארן פון שב"ק אויף זונטאג. ווען מיר זענען אנגעקומען צום מקום אכסניא האט יעדער באקומען אן ארט זיך אפצורוען, א בעטל אויפ'ן בוידעם.

ווען די זון איז אונטערגעגאנגען האב איך געקלערט אז עס איז שוין צייט צו עסן, נאך די לאנגע אויסגעמאטערטע רייזע וואס מיר זענען געפארן צען טעג בדוחק גדול כמעט אן קיין עסן. איך האב געזען אז דער רבי וויל נאכנישט עסן האב איך זיך אנגערופן, "עס איז דאך שוין דער זמן, און דער זיינגער ווייזט אז ס'איז ארום 11:00 ביינאכט", אבער דער רבי האט נאכנישט געוואלט עסן, ווייל עס איז נאכנישט געווען ממש נאכט. ער האט זיך נישט געוואלט פארלאזן אויפ'ן זיינגער, ער האט געווארט ביז חצות ביז ס'איז ארויס דער ספק מלבו, הגם ס'איז געווען א תענית נדחה ומילתא דרבנן.

שער בלאט פון איינע פון די חלקים
פון ספרו הבהיר "שו"ת דברי שלום"

אין איין בעט מיט רבי יונתן שטייף זצ"ל

אנקומענדיג קיין בערגען-בעלזן האט זיך יעדער געאיילט צו כאפן א גלעלעגער, אבער ווען מען האט פארלאשן די לעקטער האב איך געזען וויי איינער דרייט זיך ארום, ארויף און אראפ. איך האב זיך נאכגעפרעגט און זיך דערוואוסט אז דער פעסטער דיין, הגאון רבי יונתן שטייף זצ"ל, האט נישט קיין געלעגער. איך בין באלד צוגענאנגען און געזאגט, "הנה מטתי לפניך". צום סוף האבן מיר באשלאסן צו שלאפן צוזאמען אין איין בעט.

הגה"צ אודווארי רב זצ"ל בי"י א באזוך בביתו נאוה קודש פון כ"ק מרן רבינו שליט"א

דער רבי איז מאריך דעם

כ"ק מרן רבינו שליט"א באשיינט שמחה בבית הגה"צ אודווארי רב זצ"ל, בבית מדרשו אוף ראטלעדזש סט.

(שפעטער אין שווייץ האט רבי יונתן מיר געזאגט אז ער איז מיר געבליבן א בעל חוב פאר א נאכט שלאף...)

אין די ערשטע נאכט וואס מיר זענען געקומען קיין בערגען-בעלזן איז דער רבי געווען אין איין צימער מיט די וואס זענען געקומען מיט אים פון קלויזענבורג. אינדערפרי בין איך אהינגעגאנגען האב איך געזען אז דער רבי איז נישט אריינגעגאנגען אינעם גרויסן צימער וואו יעדער איז געווען, נאר אינעם פארצימער האט מען אנגעגרייט א געלעגער פאר אים אן אויך פאר ר' יוסל אשכנזי.

דארט האט מען נישט געקענט מאכן קיין געהערגן מנין צום דאוונען, וויייל די קלויזענבורגער אידן זענען געווען רובם ככולם פריי, האב איך געבעטן אז דער רבי זאל קומען צו אונזער צימער. דער רבי איז אריבערגעקומען וואוינען בייי אונז. עס זענען מיט אונז געווען אידן פון בודאפעסט, צווישן זיי דער דעברעצינער רב, הגאון הישיש רבי שלמה צבי שטראסער זצ"ל, און אנדערע רבנים ואנשים חשובים.

העכער'ן בעט פונעם רבי'ן איז צום באדויערן געשלאפן א פרייער פארשוין. דער רבי האט מיר אמאל גזאגט בדרך צחות אז דער דרך העולם איז צו נעמען שיריים נאכדעם וואס דער רבי האט טועם געווען, אבער דער פארשוין פון העכער זיין בעט נעמט שיריים נאך פריער... (ער פלעגט נעמען די פוטער, וואס מען האט געגעבן פאר די וואס האבן גהאלטן כשרות, אנשטאט מארגארין, נאך פאר דער רבי האט געענדיגט דאס דאוונענן...)

דער בלאזשובער רבי, הרה"צ רבי ישראל שפירא זצ"ל, איז געווען אינעם אנדערן הויף ממש נעבן אונזער הויף, אבער מען האט כמעט נישט געקענט רעדן. כאטש עס האט אפגעטיילט צווישן די הויפן בלויז א קליינער דראטענער צוים, איז דארט געשטאנען א סאלדאט וועלכער האט געהיטן אז מען זאל נישט רעדן. ווען דער רבי האט געוואלט עפעס רעדן מיט'ן בלאזשובער רבי'ן איז ער אריס פון זיין צימער ער האט זיך געדרייט צו אן אנדערע זייט און געדעדט צום זייט, נישט קענן דעם הויף וואו דער בלאזשובער רב איז געווען.

ווען דער בלאזשובער רב איז דארט נישט-געזונט געווארן ל"ע און ער האט געדארפט מעדיצינען, האט דער רבי זיך משתדל געווען צו באקומען עפעס א מעדיצין און ער האט דאס אריבערגעווארפן מיט מסירת נפש צום הויף פונעם בלאזשובער רב.

דעם רבי'נס הייליגע התנהגות

יעדע נאכט פלעגט דער רבי אנגרייטן א שיסל וואסער בייי זיין בעט, כאטש דאס איז געווען גאר שווער. אפטמאל אינמיטן די נאכט ווען דער רבי האט זיך אויפגעכאפט האט ער געוואשן די הענט, אזוי איז געווען עטליכע מאל במשך די נאכט. אין אמת'ן פלעגט דער רבי גיין שלאפן גאר שפעט ביינאכט, אויב ער איז בכלל "געשלאפן". איך האב כמעט קיינמאל נישט געזען ווען ער איז געגאנגען שלאפן, אדער בכלל אז ער זאל שלאפן!

כאטש דארט אינעם צימער איז געווען פינסטער, וויייל באלד אנפאנג נאכט האבן זיי אויסגעלאשן די לעקטער, פלעגט דער רבי ארומגיין אין צימער זייענדיג פארטיפט אין זיינע היילינע גדאנקען, אדער האט ער איבערגעז'חזר'ט זיינע לימודים בעל פה וכדו' ביז נאך חצות הלילה. אפטמאל איז ער געשטאנען ביים פענסטער פון צימער לאנגע שעות בעבודה שבלב ובמחשבות קדושות. ער איז שטענדיג געגאנגען שלאפן נאך יעדן און אויפגעשטאנען פאר יעדן. איך קען נישט געדענקן אויב איך האב אים געזען שלאפן, כאטש זיין בעט איז געווען אין מיין שכינות.

יעדן טאג האט מען זיך געדארפט אויסשטעלן אין הויף, און די עס-עס האט יעדן געציילט. דער רבי פלעגט שטיין פארזינקען אין זיינע רעיונות, ער האט געקוקט אויף אראפ און גארנישט געזעדט, ממש ווי אן אבן דומם.

דארט אינעם צימער אינעם ווינקל איז געווען א קליינער צימער וואו מען האט געדאווענט מיט מנין ערב ובוקר און מען האט אויך געלערנט, אויב עס איז געווען עפעס צייט. דער רבי האט אבער נישט געוואלט דארט דאוונענן. רוב מאל האט ער נאר גהערט קדושה וברכו און קריאת התורה.

דער רבי האט לאנג עוסק געווען מיט

כ"ק מרן רבינו שליט"א באגלייט ארויס הגה"צ אודווארי רב זצ"ל נאך א באזוך בביתו נאוה קודש

זיינע פארשידענע הכנות צום דאוונענן. דער רבי פלעגט פארקופן זיין ביסל עסן פאר 10 פאפירלעך (פאר נקיות). איך האב אמאל געזאגט בדרך הלצה פארן רבי'ן אז איך בין חושש אז אויב דער מוכר גיט פאפירלעך אויך פאר די סעודת שב"ק איז דא א חשש וועגן שכר שב"ק? באלד האט דער רבי גזאגט פאר ר' יוסל אז פאר די שב"ק סעודות זאל ער נישט נעמען קיין פאפירן!

ערשט נאכ'ן זיך צוגרייטן כנהוג האט דער רבי געדאוונענט ביחידות בייי זיין ארט, בדחילו ורחימו ובקדושה עילאה. צום דאוונענן האט דער רבי אנגעטאן א סאמעטענע בעקיטשע וואס ער האט מיט זיך געהאט.

תפלת מנחה האט דער רבי געוונלעך געדאוונט מיט מנין בייי זיין בעט, אבער תפילת ערבית האט ער יא געדאוונט אינעם דערמאנטן צימער, וואס מען האט דארט געפופן "בית המדרש", ווייל זיין זמן מעריב איז געווען גאר שפעט און דער ציבור האט שוין געהאט געענדיגט זיך ארומדריין, האט ער גענקענט דאוונענן מיט זיין אייגענעם מנין.

דער רבי האט דארט געהאט א תהלים וואס ער האט געבארגט פון הרב ר' שמואל בנימין שרייבער ז"ל פון די מנהלים פון כולל שומרי החומות, אן אלטער תהלים לויט'ן זוהר וואס איז געדרוקט געווארן אין צפת. ער האט דערין געזאגט פיל תהלים נאכ'ן דאוונענן.

הגה"צ אודווארי רב זצ"ל אלס זקן הרבנים באשיינט דעם היסטארישן "מעמד קידוש החמה" פארנט פון בית מדרשינו הגדול אין ווילאמסבורג, ערב פסח תשס"ט לפ"ק, וואו ער איז נתכבד געווארן דורך הגה"צ אבד"ק וו"מ שליט"א מיט די ברכה "עושה מעשה בראשית"

הגה"צ אודוואדי רב זצ"ל אלס נואם הכבוד ביים סעודת הודאה כ"א כסלו, מוצאי שב"ק וישלח תשס"ד, דער ערשטער מעמד אין היינטיגן ביהמ"ד המפואר "בנין חי"ל הילמאן - היכל תהלות יהוסף" אויף הופפער סט. אין וויליאמסבורג

פארנאכטס נאכ'ן ענדיגן דאס דאוועגן מיט די שיעורים, האט די רביצין געברענגט א כשר מאכל וואס מען האט דארט געמאכט בתכלית הכשרות לויט די מעגליכקייטן, אביסל צומאלענע קארטאפל אדער פארינע מיט אביסל מילך.

די רביצין האט געדארפט שטיין ביים צוים פונעם הויף און ווארטן איינער זאל נעמען אירע כלים מיט'ן מאכל און עס פירן צום קאך. די קעכערין, א אידיש מיידל, האט געהיטן אז עס זאל נעקאכט ווערן בכשרות, און דערנאך האט זי דאס צוריקגעשיקט. דאס איז געווען ריכטיג מסירות נפש פון די רביצינ'ס זייט.

רוב מאל איז אבער דער רבי געווען שרוי בתענית, צי ס'איז געווען א תענית חלום צי אנדערע תעניתים וואס ער האט זיך מקבל געווען. ער האט אבער קיינעם נישט מגלה געווען אז ער איז שרוי בתענית, נאר אין אזא צייט פלעגט די רביצין אונז צואיילן אז מיר זאלן שנעלער דאוועגן מעריב, ווייל זי האט געוואוסט אז דער רבי פאסט.

די שבת'דיגע "טישן" אין בערגען-בעלזן

יעדן ערב שב"ק האט דער רבי זיך געוואשן אינעם באד. מען האט דארט געגאסן אויף אים תשעה קבין כדין. ליל שב"ק און אויך שב"ק האט ער געהאט א מנין ביי זיין בעט, פון היימישע מענטשן. רוב מאל האב איך דארט געדאוועגט ביים עמוד אלס ש"ץ. דער רבי האט דארט נישט געדאוועגט פאר'ן עמוד, ער האט אויך נישט געליינט אין די תורה און נישט געבענטשט ראש חודש.

ליל שב"ק נאכ'ן דאוועגען, כאטש ס'איז שוין געווען טונקל אין באראק, האבן מיר געגומען זינגען "שלום עליכם". מיר האבן געווארט ביז דער רבי האט געמאכט קידוש אויף ראשישנקע וויין, וואס מען האט אים געמאכט יעדע וואך. ער האט נישט אויסגעטרינקען רוב כוס, ווייל ער האט נאך געדארפט וויין אויף קידוש אינדערפרי און הבדלה.

דער רבי האט געהאט לחם משנה פון צוויי ברויטלעך וואס מען האט דארט געגעבן, וואס דאס האט געזאלט זיין פאר די גאנצע וואך אבער דער רבי האט רוב מאל געפאסט. דערנאך איז יעדער געגאנגען צו זיין ארט, און נאכ'ן עסן זינגען טייל צוריקגעקומען צום "טיש", איך צווישן זיי. עס איז געווען כעיור הממשמש באפילה, ווייל עס איז געווען שטאק-פינסטער און מען האט געדארפט "טאפן" אנצוקומען צום רבי'נס בעט. מיר זינגען דארט געבליבן ביז נאכ'ן בענטשן.

אויך שב"ק אינדערפרי האט מען געדאוועגט ביים רבינ'ס בעט. בלויז צו קריאת התורה איז מען אריבערגענגען צום "בית המדרש", וואו עס איז געווען די ספר תורה. מנחה האט מען געדאוועגט אין בית המדרש. שלש סעודות זינגען מיר געזעסן ביים רבי'ן. ער האט אליין געזינגען אתקינו סעודתא, בני היכלא, בבואו מאדום, און ער האט געזאגט "ה' מלך" בקול רם, אפילו עס איז נישט געווען א מנין. ער האט נישט געזאגט קיין תורה. מיר זינגען געזעצן ביז נאך ברכת המזון.

דער זמן מוצאי שב"ק איז געווען גאר שפעט. ער האט נישט געוואלט זאגן פאר אנדערע וויאזוי זיך צו פירן, ווייל מען האט נישט געזען שטערנס ביז אינמיטן די נאכט, אבער פאר זיך האט דער רבי שטארק מחמיר געווען.

אין יענע צייטן האט דער רבי אפטמאל געהיים זינגען "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח", מיט'ן באקאנטן ניגון מחזק צו זיין אידן מיט די אמונה בביאת המשיח.

די התעוררות'דיגע דרשות ימים נוראים

אנפאנג חודש אלול תש"ד איז פלוצים געקומען א באפעל אז אונזער גאנצע מחנה זאל ארויסגיין אין הויף און זיך אויסשטעלן אין א ריי"ע. מען האט ארויסגענומען ארום 300 מענטשן פון די שורה, און זיי זינגען דערנאך געפארן קיין שוויץ. צווישן זיי איז געווען הגאון רבי יונתן שטייף זצ"ל.

(די רשימה פארן ערשטן טראנספארט איז צוגעגרייט געווארן אין פעסט לויט די ערשטע בוכשטאבן פון פאמיליע-נעמען. ר' יונתן איז גראטעוועט געווארן כאטש זיין נאמען האט זיך אנגעפאנגען מיט א "ש", וויבאלד זיין איידעם ר' אהרן בלייער ז"ל איז געווען אין די ערשטע רשימה, און ער איז מיטגענגענגען.)

דער רבי איז געווען אביסל צעבראכן ביים הערן אז ס'איז געווען א געלעגנהייט זיך צו ראטעווען. איך האב געזאגט פארן רבי'ן אז ס'איז בעסער פאר די וואס זינגען געבליבן אז דער רבי איז מיט אונז, ווייל אזוי וועט דער באשעפער זיך מרחם זיין אויף אונז, און אז די וועלט וועט הערן אז דער רבי איז דא וועלן זיי זיך אויך מער משתדל זיין. דער רבי האט זיך בארואיגט דערפון.

פאר ראש השנה האט דער רבי אנגעפאנגען צו קלערן פון וואו צו נעמען א שופר? כאטש מען האט געהאפט יעדן טאג אויף א ישועה, האט מען געדארפט באזארגן א שופר. מיט גרויס שווירקייטן און פאר שוה כסף האט די עס-עס געברענגט א שופר פון א גרופע האלאנדישע אידן וועלכע האבן מיטגעברענגט א שופר.

אויף ראש השנה און יוכ"פ האט מען געגעבן פארן רבי'ן א באזונדערן צימער צום דאוועגען (א צימער וואס האט געדינט אלס שפיטאל). מיר האבן דארט געדאוועגט א מספר מצומצם פון היימישע מענטשן, אבער וועז דער רבי האט אנגעפאנגען צו דאוועגען מוסף שפעט, האט שוין א גרויסער ציבור געהאט געענדיגט דאוועגען און זיי האבן זיך ארײַנגעשטופט צו הערן די הייליגע תפילות פון רבי'ן, און דער צימער איז פול געווארן מן הקצה אל הקצה.

ערב יוכ"פ נאך מנחה האט מען געבעטן דעם רבי'ן ער זאל דאוועגען כל נדרי אינעם בארואק, מיט'ן גאנצן עולם. בקושי גדול האט דער רבי מסכים געווען. מען האט אויך מפציר געווען ער זאל זאגן א דרשת התעוררות. דער רבי האט געזעדט איבער א האלבע שעה פאר כל נדרי מיט בכיות גדולות, דערמאנענדיג דעם תכלית וואס מיר זענען אהערגעקומען, ווייל מען דארף מתקן און מעלה זיין די ניצוצות קדושים. איך געדענק נישט די ענגניע תוכן הדרשה בפרט אז עס איז געווען שווער צו פארשטיין צוליב די געוואלדיגע בכיות. דערנאך האט מען געדאוועגט כל נדרי.

די איבריגע תפילות האט דער רבי געדאוועגט אין דערמאנטן צימער (שפיטאל) וואס מען האט פאר אים באשטימט. די אידן וועלכע האבן געארבייט שוועדע ארבייט ארום אונזער לאגער האבן געוואלט וויסן וועז דער רבי וועט בלאזן שופר, אז זיי זאלן כאטש קענען דורכגיין און הערן פון אינדרויסן דעם קול שופר.

פאר תקיעת שופר האט דער רבי געזאגט דברי התעוררות אויפ'ן פסוק "אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", אז די כוונה איז אז מען דארף זיך מתבונן זיין וואו מען בלאזט היינט שופר און אין וואס פארא מצב, און אוודאי "והעם לא יחרדו?" עס איז געווען א געוואלדיגער התעוררות.

דער אודוואדי רב ז"ל אין די בראשית יארן נאכן קריג

דער רבי האט געדאוועגט מוסף בקול גדול, בשבירת הלב ובדמעות שליש. ער האט זיך אביסל צוגעאיילט, כדי נישט צו דארפן מפסיק זיין אינמיטן דאוועגען ווען די עס-עס וועלן אויסרופן אז מען זאל זיך שטעלן פאר א ציילונג, ווי ס'איז באמת געווען יום הקדוש (דער רבי איז נישט ארויסגעגאנגען, און ער האט געענדיגט דאוועגען). נאך ראש השנה האט מען געוואלט צוריקגעבן דעם שופר, אבער דער רבי האט זיך איינגעבעטן אז מען זאל דאס לאזן ביז נאך הושענא רבא.

ליל שמחת תורה האט מען געמאכט הקפות אינעם "בית המדרש", וואו עס זינגען געברענגט געווארן דריי ס"ת. וועז דער רבי איז געגאנגען דאוועגען מעריב האט שוין יעדער געהאט געדאוועגט און געענדיגט די סעודה. עס איז געווען א געוואלדיגער עולם, און אפילו די פרייַע האבן זיך געשטופט אריינצוקומען דורכ'ן פענסטער.

דער רבי האט געמאכט די הקפות ווי געווענליך, טאנצענדיג עטליכע שעה בדביקות דקדושה, בשירה ובזמרה.

עס איז געווען מיט אונז א רב פון גאליציע, הרה"ג רבי יושע צבי עהרנבערג זצ"ל. ער האט געמאכט א סוכה אינדרויסן פונעם פענסטער, דורך א "באנק בעט" און א לבוד. מען האט דאס באדעקט מיט שטורי און ברעטער. עס איז געווען מיט פארשידענע קולות, אבער עכ"פ א זכר לסוכה. דער רבי איז אינמאל אריינגעגאנגען דערין. ער האט נישט דארט געגעסן, און אוודאי נישט געמאכט קיין לישב בסוכה, אבער אלס זכר בעלמא איז ער אריין און ארויס.

א קוויטל פון ר' הערשל קעסטענבוים ע"ה

איך האב איינמאל געגעבן פארן רבי'ן א קוויטל אין בערגען-בעלזן, פון הרה"ח הישיש ר' הערש קעסטענבוים (הי"ו) [ע"ה], מילידי עיר ראצפערט.

די מעשה איז געווען אזוי: איינמאל ווען איך בין ארויס פונעם לאגער צום קיך אריינצובערענגען עסן, (מיר האבן זיך געפלאגט אז עס זאל זיין כשר בתכלית, מיר האבן ארויפגעשריבן אויף אונזער טאפ אן אות כ'. דאס האט געמיינט אז עס איז נישט אויסגעמישט מיט טריפה פלייש.) – פארשטענדליך אז די וועכטער האבן אונז באגלייט אויף יעדן טריט און שריט האב איך פלוצים געהערט ווי איינער רופט אויס, "איר זענט אן אייניקל פון ר' ישראל בער שטיין פון ראצפערט?" איך האב מיך אויסגעדרייט, קלערענדיג "ווער קען מיך אלס אן אייניקל פון ר' ישראל בער?" איך האב געזען אז דאס קול קומט פון דעם בחור הערשל קעסטענבוים, פון מיין שטאט ראצפערט. ער האט מיך מסתם נישט געוואלט רופן אלס א "רב" און אויך נישט מיט מיין נאמען, האט ער מיך אזוי געפרופן.

מיר האבן זיך נאענט צוגעשארט איינער צום אנדערן, און ער האט מיר במסירות נפש איבערגעגעבן קוויטלעך איבערצוגעבן פאר'ן רבי'ן. אויב די וועכטער וואלטן דאס באמערקט וואלטן מיר ביידע געווען אין א סכנה. איך האב דאס איבערגעגעבן פאר'ן רבי'ן. איך בין זיכער אז די ברכה וואס דער רבי האט אים דעמאלט געוואונטשן מתוך הלחץ והדחק איז שטארק אים בייגעשטאנען אויף שפעטער.

ענדליך גייט מען קיין שווייץ

נאך די ימים נוראים, שנת תש"ה, האט מען אנגעפאנגען צו קלערן אז אויב די דייטשן וועלן ארויסנעמען א טראנספארט פון נאך 300 אידן, ווער זאל גיין? עס זענען געווען חילוקי דעות דערין. טייל האבן געזאגט אז די עלטערע וועלכע האבן נישט קיין כח צו ווארטן, און אנדערע האבן געזאגט אז די יונגערע וועלכע קענען נאך האבן א געהערגין לעבן. טייל האבן געזאגט אז די וואס האבן קליינע קינדער, און אנדערע האבן אגיטירט פאר די ציוניסטן. דאס האט אבער יעדער איינגעשטימט אז די פרומע, און אוודאי די חסידים, זאלן זיין די לעצטע.

רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. זונטאג, י"ז כסלו, איז געקומען דער פירער פון די געסטאפא ימ"ש און ער האט אויסגערופן אז דער גאנצער לאגער זאל ארויסקומען. עס איז געווען א גרויסער רעש. יעדער האט ענגומען זיין פעקל. ביינאכט זענען מיר ארויסגעפארן מיט'ן באן עטליכע טעג ביז'ן גרענץ פון שווייץ. דארט איז געווען טענות מיט די געסטאפא איבער געלט זאכן, אבער ס'איז ב"ה ערלעדיגט געווארן, און מיר זענען ארויף אויפ'ן שווייצער באן, וואס האט אונז אריבערגעברענגט מיטוואך נאכט פר' וישב כחצות הלילה, אור ליום כ"א כסלו, אריבער די גרענץ קיין שווייץ. מיר האבן טיף אפגעאטעמט. עס האט זיך געשפירט אז מיר זענען נארוואס ארויס מעבדות לחירות וממות לחיים.

הגה"צ אודוואדי רב זצ"ל אלס נואם הכבוד ביים סעודת הודאה כ"א כסלו, מוצאי שב"ק וישלח תשס"ד, דער ערשטער מעמד אין היינטיגן ביהמ"ד המפואר "בנין חי"ל הילמאן - היכל תהלות יהוסף" אויף הופפער סט. אין וויליאמסבורג

מיר זענען געפארן ביז'ן שטאט סט. גאלען. דארט האט אפגעווארט א גרויסער עולם, צווישן זיי חסידים וועלכע האבן בלויז געוואלט זען דעם רבי'ן. ווען מיר זענען ארײן אין א גרויסן זאל האט דער רבי גארנישט געוואלט טועם זיין, אפילו נישט קיין וואַרעם וואסער, ווייל ער האט חיישט געווען אז מען האט עפעס אריינגעמישט.

דאנערשטאג אינדערפרי בין איך עגאנגען מיט'ן רבי'ן צום דאקטאר, ווייל יעדער האט זיך עגדאַרפט גיין אונטערזוכן. עס איז געווען מערקווירדיג אז יעדער איז געווען הויט-און-ביין, אבער דעם רבינ'ס גיזונט איז נישט געווען גארנישט געגנדערט, ווייל מימי נעוריו האט דער רבי צוגעוואוינט זיין גוף צו וויניג עסן און שלאפן.

ערב שב"ק איז דער עולם געפארן ביז א שטעטל נעבן מאנטרע מיט'ן נאמען קוי. דער רבי איז אבער נישט געפארן, ווייל ער האט מורא געהאט אז ער וועט אנקומען נאכ'ן זמן הדלקת הנרות. עס איז טאקע אזוי געווען, אז טיל מענטשן זענען אנגעקומען ביינאכט.

מיט גרויס שווערקייטן האט מען געלאזט דעם רבי'ן בלייבן אין האטעל מיט א מנין אידן ביז נאך שב"ק. איך בין אויך געבליבן מיט'ן רבי'ן. מען האט געבערענגט פון שטאט מאכלי שבת, אפילו טשאלענט, אבער דער רבי האט נישט געוואלט עסן קיין מאכלי בשר, כאטש מען האט אים מפציר געווען ווייל דער רבי האט געקענט דעם שוחט, איבערהויפט אז יעדער איז בגדר חולה.

דער רבי האט אבער געזאגט אז ער עסט נישט פלייש בלויז אויב ער זעט קודם דעם חלף.

זונטאג מקץ, ערב חנוכה, זענען מיר געפארן צום דארף קוי, צום לאגער וואו אלע פליטים זענען איינקוואַרטירט געווארן. דער רבי האט זיך אבער אפגעשטעלט אין מאנטרע, וואו עס איז געווען א קליינער קבלת פנים און ער האט דארט געצינדן די ערשטע חנוכה ליכט. א פאר שעה שפעטער איז דער רבי געקומען צום לאגער אינעם דארף קוי. עס איז געווען אור ליום כ"ה כסלו, די ערשטע נאכט חנוכה.

דער רבי גייט אריבער קיין גענף

פון אנהויב האט די שווייצער פאליצײ נישט אריינגעלאזט קיין פרעמדן אין אונזער לאגער. עס זענען געקומען פיל מענטשן פון די מדינה וועלכע האבן זיך געשטעלט אינדרויסן וועלנדיג זען דעם רבי'ן. זיי האבן דורך פארשידענע מיטלן אריבערגעגעבן קוויטלעך, אבער שפעטער האט מען שוין ערלויבט אריינצוקומען.

דערנאך האט מען מיט השתדלות אפגעטיילט די ארטאדאקסן פון די פריַיע. מען האט אונז געגעבן אן אנדערן האטעל אויבן אויפ'ן בארג רעגינא. דארט האט מען צוגעשטעלט א כשר'ע קיך. דאס איז ערלעדיגט געווארן בהשתדלות דר. ר' אברהם (עמיל) דייטש ע"ה, אן ערליכער אדוואקאט (א ברודער פונעם סאנטובער רב זצ"ל, וועלכער איז נפטר געווארן אין שווייץ).

דער רבי איז אבער געבליבן אינעם ערשטן לאגער, מחמת טעמים שונים, און מיר פלעגן אראפגיין משלים זיין מנין. שב"ק אינדערפרי פלעגט דער רבי ארויפקומען צו אונז. עס איז געווען א שווערער בארג ארויף, אבער דער רבי האט זיך שטארק מטריח געווען צו קומען דאוונען מיט אן ערליכן מנין.

איין וואך, דאכט זיך מיר שבת שקלים, ווען מיר האבן געווארט, איז געווארן גאר שפעט און מיר האבן געדאוונט. דערנאך האבן מיר גהעהרט אז דער רבי איז געקומען, אבער וויבאלד מיר האבן נישט אפגעווארט ביים טויער, וואו די וועכטער האבן געבעטן אז ער זאל ווייזן א צעטל אז ער באלאנגט אין דעם לאגער, האבן זיי אים נישט אריינגעלאזט. דערנאך האט דער רבי מסכים געווען צו קומען וואוינען ביי אונז, וואו דער רבי האט געהאט א באזונדערן מנין.

נאך צוויי חדשים האט דער רבי באקומען רשות אריסצוגיין פון לאגער, און ער האט זיך קובע מקום געווען אין ענגף. פאר ער איז אוועקגעגאנגען פון לאגער האט דער עולם געבעטן דעם רב'ן ער זאל זאגן א דרשה. נאך לאנגע הפצרות האט דער רבי מסכים געווען צו דרש'נען פארן גאנצן לאגער, וכדרכו בקודש האט ער ג'דרש'נט דברים חוצבים להבות אש, בחיזוק והתעוררות, זיינען מעורר אז יעדער זאל זיך מקבל זיין קבלות טובות אויף לימוד התורה און זיך צו פירן ערליך, צו מאכן א נחת רוח פארן באשעפער.

מיט גרויס כבוד האט מען זיך געזעגענט פונעם רב'ן, און ער איז דאן אריבערגעפארן קיין ענגף, צו הרה"ח ר' משה גראס ז"ל. דארט איז מען געקומען צום רב'ן פון איבעראל.

אויף פסח האט דער רבי געשיקט פלייש פארן היימישן עולם אין לאגער. אויף שבועות האט איך באקומען רשות אריסצוגיין פון לאגער, בין איך געפארן קיין ענגף צום רב'ן. עס זענען געווען אורחים פון איבעראל. דער טיש ליל יו"ט האט עגדוירערט ביז אינדערפרי. אויך דאס דאוונענען אינדערפרי איז געווען אויסטערליש ווארים און דערהויבן. דערנאך האט דער רבי געזאגט דעם קרעפל פשעטל כנהוג.

נאך יו"ט האב איך געדארפט צורקגיין אין לאגער. איך האב זיך געווארט גיזעגענענען פון רב'ן נאך פארן דאוונענען, אבער דער רבי האט גיזאגט אז ער קען נישט איצט עזעגענען. עס האט מיר אויסגעזען ווי ער זוכט עפעס אינעם צימער. צום סוף האב איך גיזען ווי ער האט גיטראפן א שליסל. ער איז צוגעגאנגען און געעפענט דעם שאנק און געזאגט אז איצט קען ער נעמען א קוויטל. דאן האב איך אנטדעקט דעם סוד: דער רבי האט מיר געווארט באזאלן די הוצאות הדרך, און נאך פיל מער... ער האט מיר דאן שטארק אנגעוואונטשן בברכות נלהבות.

סוף זומער תש"ה איז דער רבי ארויסגעפארן קיין ארץ ישראל. ביי די באן סטאנציע אין מאנטרע האט זיך פארזאמלט א גרויסער עולם פון די לאגערן און איך איידן פון שווייץ. מען האט געווארט ביז די באן איז אוועקגעפארן. עס זענען איך געווען מענטשן וואס זענען געפארן באגלייטן דעם רב'ן ביז צום גרענץ.

מען וויל אונז פארשיקן קיין אלדזשיר

זיי ענדיג אין שווייץ איז פלוצים געקומען א ידיעה אז אונזער גאנצער לאגער, קרוב צו 1,000 מענטשן, וועלן מוזן פארלאזן שווייץ און מען וועט אונז פירן צו א לאגער אין אלדזשיר!

פיל האבן זיך געגרייט צו די נסיעה; מען האט איינגעקויפט זאכן און זיך געפאקט, כאטש עס איז געווען א גרויסער צער צו גיין פון איין גלות צום אנדערן.

עס זענען אבער געווען טיכטיגע מענטשן וואס האבן אנגעפאנגען א "רעוואלוציע" אז מען זאל נישט פאלגן די שווייצער פאליצי'ס און מיר זאלן זאגן אז מיר גיין בלויז קיין אמעריקע אדער פאלעסטינע.

עס זענען פארגעקומען זיצונגען צווישן די פאליצײ און די לאגער פירער, וואס איז אנגעגאנגען עטליכע וואכן. ביי איין פאל זענען געקומען די הויפט אפיצירן און פארלאנגט אז בין 24 שעה זאל מען אריסגעבן ווער עס פירט אן די רעוואלוציע. די לאגער פירער האבן געזאגט פאר די אפיצירן, "מיר וועלן נישט וואַרטן א מעת לעת נאר מיר וועלן באלד זאגן, מיר פירן דאס אן! מיר וועלן נישט ערלויבן מען זאל אונז אוועקפירן ערגעץ אנדערש סיידן קיין אמעריקע אדער פאלעסטינע, און איר קענט אונז איינזעצן אין תפיסה!"...

דאס האט געמאכט א גרויסן רושם. מען האט זיי טאקע איינגעזעצט אויף עטליכע טעג. דעמאלט האבן די אידן פון אלע לאגערן זיך פארזאמלט אינעם גרויסן לאגער עספלענאדע. מען האט דארט געשטורעמט און פארפירט, ביז דער פאליצײ פירער האט אנערקענט אז עס איז נישט פארהאן קיין ברירה און מען האט געקענט בלייבן אין שווייץ.

צווישן די וואס האבן זיך פאר אונז געזארגט זענען געווען די ערליכע תושבים פון פאר די מלחמה, ווי ר' לייביש רובינפעלד ז"ל פון לוגאנא, און די ברידער ר' משה און ר' אליעזר באללאג ז"ל.

מיין געזעגעזענונגס דרשה פארן ארויספארן קיין אמעריקע

איך בין געבליבן אינעם לאגער אין קוי מיט גרויס צער אז דער רבי האט אונז פארלאזט. אין תש"ח האב איך געשריבן א בריוו פארן רב'ן קיין אמעריקע ער זאל זיך משתדל זיין אז איך זאל קענען ארויסקומען.

עס זענען געווען צווי וועגן אריינצוקומען קיין אמעריקע, דורכ'ן אימיגראציע "קוואטא" סיסטעם אדער דורך א "כתב רבנות". מיט'ן הילף פונעם רב'ן האב איך באקומען א "כתב רבנות", אבער אינצווישן האב איך באקומען א בריוו פונעם אמעריקאנער קאנסול אז מען גיט אונז וויזעס דורכ'ן "קוואטא".

שב"ק פרשת קדושים, חודש אייר תש"ח – הארט פאר איך בין ארויסגעפארן קיין אמעריקע – האט מען מיך איבערראשט מיט א גרויסע סעודת פרידה, ביי וועלכן מען האט מיר איבערגעגעבן א זילבערנעם בעכער.

נאך תפילת שחרית האב איך אויפגעטרעטן מיט א דרשת התעוררות, ארויסברענגענדיג וויאזוי דער גרויסער חורבן האט געפירט אז מיר זאלן ארויספארן קיין אמעריקע, עפעס וואס מען וואלט אמאל נישט גע'חלומ'ט צו טאן.

זונטאג, ז' אייר, זענען מיר געקומען צו די באן סטאנציע אין מאנטרע. דארט האבן אונז באגלייט פיל אידן, צווישן זיי דער ראש ישיבה הג"ר יחיאל יעקב ווינבערג ז"ל, מח"ס שרידי אש.

(אגב, ער איז טאקע געווען דער פירער פונעם רבנ'ישן סעמינאר אין בערלין, אבער ער איז געווען אן ערליכער רב, גודר גדר ועומד בפרץ. איך וועל דערמאנען א חשוב'ע עובדה: ער איז געווען א תלמיד פון די וואלאזשינער ישיבה. איינמאל איז אהינגעקומען א ראבי', דאקטאר קלעצקין, דער פירער פון א אידישן סעמינאר אין אמעריקע, צוזאמען מיט ארום 20 תלמידים, גייענדיג בגילוי ראש ר"ל. איך האב אים נישט אפגעגעבן קיין כבוד און איך האב אים נישט צוריקגעגעבן א "וויזיט", ווי דער שטייגער.

עטליכע וואכן שפעטער איז דער ראבי דארט געשטארבן. ביים הספד האט מען אויסגערופן הרב וויינבערג. ער האט זיך אויפגעשטעלט און גיזאגט: איך געדענק נאך ווי מיר האבן געלערנט צוזאמען אין וואלאזשין; דו האסט געהאט א מוח נפלא און איך האב געקלערט אז דו וועסט אויסשטייגן צו זיין א גרויסער ראש ישיבה און א מרביץ תורה; אבער דו ביסט ליידער פארקראכן! דו ביסט נאכגעגאנגען פרעמדע לימודים! וואס לאזטו איבער אויף דער וועלט? פארוואס ביסטו נישט געבליבן בדרך אבותיך און די וועלט וואלט הנאה גהאט פון דיר און דיין תורה?!

דער ציבור איז ערשיטערט געווארן צו הערן אזא הספד, און זיי זענען געווארן שטארק אויפגעברויזט אויף דעם אלטן הרב וויינבערג, אבער זיי האבן זיך נישט געווארט, ווי דער רבי האט גיזאגט. (פוגע צו זיין אין זיין כבוד.)

דער רבי באפעלט איך זאל עפענען א בית המדרש

אנקומענדיג צום רב'ן, קיין וויליאמסבורג, האט ער מיך מקבל פנים געווען מיט גרויס שמחה. דער רבי האט מיר מייעץ געווען אז איך זאל עפענען א בית המדרש. איך האב גיזאגט דעם רב'ן אז מען טראגט מיר אן א רבנות שטעלע אין איינס פון די הי'גע שוהלן. דער רבי האט מיר דערויף גיזאגט, "די אמעריקאנער שוהלן דארפן נישט אזא רב ווי אייך".

למעשה האב איך אנגענומען דעם פארגעשלאגענעם רבנות אמט, אבער ס'האט נישט לאנג געדויערט אז איך זאל זיך איבערצי"גן אז דער רבי איז געווען גערעכט. איך האב פארלאזט יענע שוהל און זיך געמאכט אן אי"גן בית המדרש אויף שמיני עצרת, שנת תש"ט, אויף מעקיבין סטריט, נעבן וויליאמסבורג, וואו כ'האב שפעטער געבויט א מקוה.

נאך עטליכע יאר, ווען דער עולם האט זיך געצויגן קיין ווילליאמסבורג, האט דער רבי מיך מייעץ געווען צו עפענען א ביהמ"ד אין וויליאמסבורג. בשנת תשי"ז האב איך געעפענט דעם ביהמ"ד אויף ראטלידזסט סטריט, וואס שטייט אויפ'ן זעלבן ארט העכער א יובל שנים כ"י.

דעם רבינס מנורה

אריינבליק אינעם יו"ט חנוכה בצילא קדישא
פון רבינו הק' זי"ע || שמועסן מיט אידן איבער
פארשידענע מנורות פון רבינו הק' זי"ע וועלכע
זענען געגאנגען פון האנט צו האנט ביז וואו
עס געפינט זיך היינט צוטאג || וויאזוי די
היסטארישע מנורה פון מרן הגה"ק הקדושת
יו"ט זי"ע איז אנגעקומען צו נכדו רבינו הגה"ק
בעל ברך משה זי"ע || נאך רייכע ענינים ארום
דעם יו"ט חנוכה בצל רבותינו הק' זי"ע

יוסף לאפפלער

מיר שטייען מיט א טריט אריין אינעם יו"ט חנוכה תשפ"ב.

ביי רבותינו הקדושים לבית סיגוט - סאטמאר זי"ע זענען די ימי חנוכה געווען אן אייגנארטיגע יום טוב. דער יו"ט איז בעיקר באשטאנען פון די מעמדי הדלקת הנרות, וואס פלעגט געפראווען ווערן אין די לילי חנוכה, ווען חסידים ואנשי מעשה זענען זיך צוזאמגעקומען אין ביהמ"ד צו מיטהאלטן דעם רבינ'ס הדלקת הנרות ברוב עם און דערנאך מיטגעהאלטן די טיפע דברי דרוש ופלפול איבער די סוגיות אויף חנוכה, נאכגעפאלגט מיט שיינע דברי אגדה אויף עניני חנוכה.

ביים עלטערן דור, אנשי שלומינו חברי "אהבת קדומים", געדענקט זיך נאך גוט די לעכטיגע זמנים בהלו נרו על ראשינו, די געזונטע יארן ווען דער רבי זי"ע פלעגט אריינקומען אין ביהמ"ד מידי לילה בלילה, צינדן די הייליגע נרות חנוכה, ווען דער ציבור שטייט קעפ אויף קעפ צו מיטהאלטן די עבודת הקודש.

מיט א זעלטענע נאסטאלגיע דערציילן אונזערע עלטערן פון די מינוטן ווען דער רבי פלעגט משמיע זיין דעם פלפול. דאן פלעגט דער גאנצער ביהמ"ד אריינגעשלעפט ווערן אין אש התורה, עס איז געווען א רוחניות'דיגע שמחה צו מיטלעבן און מיטהאלטן די טיפע פשט'ל וואס דער רבי האט געזאגט מיט זיין פייערדיגן ברען.

לקראת די לעכטיגע ימי חנוכה הממשמשים ובאים, וועלן מיר כאפן א שטיקל שפאציר איבער פארשידענע ענינים און פאסירונגען ארום די ימי החנוכה ביי רבינו הק' זי"ע.

New Items!
GOLDEN Taste
Home Style Fish Selection
www.goldentasteinc.com
SNACCIDENT Its a "skip-dinner-I'd-rather dip-'n-salad" kind of day.
ARABIAN SALAD
CREAMY EGGPLANT DIP
© DIPMSGROUP.COM

וויאזוי דער רבי האט זיך געגרייט צו חנוכה אונטער די נאציס ימש"ו

דער רבי זי"ע איז באפרייט געווארן אינעם טאג כ"א כסליו תש"ה לפ"ק. דער יו"ט חנוכה האט שוין דער רבי געפראוועט אויף דער פריי, זיך געפינענדיג אין שווייץ.

ווי באקאנט, האט דער רבי זיך שוין פאקטיש געגרייט צו פראווען דעם הייליגן יו"ט חנוכה אין לאגער. דער רבי האט שוין פון א לאנגע תקופה פריער זיכער געמאכט צו אוועקלייגן אלע צוגעהערן וואס קען זיך אויספעלן צו צינדן די חנוכה ליכט אין לאגער.

דאס איז מען געווארויר געווארן דורך גאר אן אינטערעסאנטע השגחה פרטית, וועלכן אנדערע איידן האבן געטראפן די ליכט, און זיך באנוצט דערמיט דורכאויס די חנוכה טעג.

מיר ברענגען די מעשה לויט ווי ס'האט דערציילט הגה"צ רבי חיים מייזליש זצ"ל דער סארוואשער רב, וואס ער האט זיך געפינען אינעם בערגן בעלזן לאגער וועלכן מ'האט אנטדעקט די ליכט וואס דער רבי האט זיך געהאט אוועקגעלייגט אויף חנוכה.

דער סארוואשער רב איז אנגעקומען צום בערגן בעלזן לאגער צוויי טעג פאר חנוכה, אום כ"ג כסליו, עטליכע טעג נאך וואס דער רבי האט פארלאזט דעם לאגער אויפ'ן וועג צו זיין באפרייאונג.

דער סארוואשער רב איז דארט אנגעקומען מיט נאך אידן וואס זענען אפגעשיקט געווארן אהין, און מען האט זיי צוטיילט צווישן די באראקן. וועלכן ער האט געהערט פון די אידן וואס זענען שוין דארט געווען בעפאר, אז בלויז ביז געציילטע טעג צוריק איז דער סאטמארער רב געווען אין דעם לאגער, האט ער געבעטן אז מען זאל אים צוואוייזן די באראק וואו דער רבי איז געווען, און דער בעט וואס איז געווען מיוחד פארן רב'ן. ווי נאר ער האט גיזען דעם רבינ'ס בעט, האט ער באקומען גרויס תשוקה דאס צו באקומען, ער האט פארארבעט מעשים, ביז עס איז אים געלונגען.

וועלכן ס'איז אנגעקומען ערב חנוכה, האט דער סארוואשער רב צוזאמגענומען עטליכע אידן וואס זענען געווען צוזאמען מיט אים דארט אין לאגער, אלן ער האט זיי גיזאגט אז עס איז ערב חנוכה, אלן מען דארף טוהן וואס מעלליך כדאי מען זאל קענען זוכה זיין צו צינדן חנוכה ליכט.

די מנורה אין וועלכן דער רבי זי"ע האט געצינדן דאס ערשטע לעכטל חנוכה תש"ה לפ"ק אין די שווייץ

עס זענען געווען צווישן די אידן פארשידענע געדאנקען וויאזוי מען קען צינדן חנוכה ליכט, טייל האבן גיזאגט אז מען קען אפשר צינדן מיט פוטער, אנדערע האבן גע'עצה'ט אז מען זאל גיין בעטן ביי די רשעים פאר אויל, אלן אפשר וועלן זיי רחמנות האבן צו געבן אביסל. אנדערע אידן האבן געהאט אנדערע געדאנקען וואס מ'קען טוהן.

דער סארוואשער רב האט אבער גיזאגט, אז אזוי ווי דער רבי איז דאך דא געווען אין דעם לאגער ביז ממש געציילטע טעג צוריק, גלייבט ער אז דער רבי האט אינזינען געהאט אז ער זאל האבן ליכט צו צינדן, און מסתמא דארף ערגעץ צו ליגן אנגעגרייט ליכט פונעם רבי'ן. און מען דארף האפן צום אויבערשטן אז אין זכות פון רבי'ן זאל מען טרעפן דאס וואס דער רבי האט דארט איבערגעלאזט.

שטייענדיג דארט אינעם באראק אינאיינעם מיט די אידן, רעדנדיג מיט זיי איבער וויאזוי מען וועט האבן ליכט, איז פלוצלינג אראפגעפאלן פון העכערן באראק א פעקל מיט ליכט. עס איז געפאלן דירעקט אויפן סארוואשער רב, און עס האט אים היפש פארשמירט זיין געזיכט און אים צוקלאפט דעם נאז, אבער ער איז נישט ערנסט געשעדיגט געווארן.

איינמאל מען האט גיזען אז עס געפינט זיך ליכט אינעם פעקל, האט דער סארוואשער רב זיך אנגערופן אז דאס איז אן אמת'ע "נס חנוכה"... און אז ער איז זיכער אז דאס איז טאקע די ליכט וואס דער רבי האט געהאט אוועקגעלייגט צו קענען צינדן, און ווען ער איז באפרייט געווארן האט ער עס דא געלאזט כדי אנדערע אידן זאלן קענען דערמיט צינדן און מקיים זיין די מצוה פון נרות חנוכה.

זיי האבן טאקע דאן גענומען די ליכט און גיצינדן דערמיט.

מיט עטליכע יאר שפעטער וועלן דער סארוואשער רב איז אנגעקומען קיין אמעריקע און אריין צום רבי'ן זי"ע, ער האט דערציילט פארן רבי'ן די אינטערעסאנטע געשיכטע וואס ער האט געהאט מיט די ליכט וועלכע איז געפאלן אויף זיין פנים, און וויאזוי ער האט געהאט די זכ' צו צינדן דערמיט און מוציא זיין די טויזנטער אידן וואס האבן זיך דאן געפינען אינעם לאגער. ער האט צוגעלייגט, אז עס איז אים א קלארע זאך אז די ליכט האט דער רבי צוגעגרייט פאר זיך בעפאר ער איז באפרייט געווארן.

דער רבי האט גארנישט רעאגירט צו זיינע

ווערטער, נאר בלויז לייכט געשמייכלט.

דער סארוואשער רב האט אבער געוואלט הערן פונעם רבי'ן אליין צי דער רבי איז טאקע דער וואס האט עס דארט אנגעגרייט, און ער האט איבערגעפרעגט דעם רבי'ן צי ער איז געריכט מיט דעם וואס ער האט געזאגט אז עס איז זיכער אז דער רבי איז דער וואס האט עס אנגעגרייט.

דער רבי האט אים ווידעראמאל נישט געענטפערט, נאר זיך נאך שטערקער צעשמייכלט.

דער סארוואשער רב האט נאכדעם געזאגט, אז פון רבינ'ס שמייכל האט ער פארשטאנען, אז דער רבי באשטעטיגט אים אז ער איז טאקע דער וואס האט דארט אנגעגרייט די ליכט.

*

דער בארימטער מגיד מישרים הגה"ח ר' יוסף חיים גרינוואלד שליט"א מגי"ש בחבורת "אהבת קדומים" דקהלתינו הק', דערציילט די געשיכטע מיט עטליכע שינויים, ווי ער האט דאס געהערט פון זיין מומע וועלכע איז אנווענד געווען אינעם לאגער בשעת דאס האט פאסירט.

לויט ווי זי האט דערציילט, האבן זיי געהאט דארט אין לאגער בלויז איין קליינע ליכטעלע וואס האט ניטאמאל געקענט ברענען פאר א האלבע שעה, און נישט האבנדיג קיין אנדערע ברירה האבן זיי צעצינדן יענעם קליינעם ליכטל און מיט דעם מוציא געווען דעם גאנצן עולם וואס איז געווען דארט אין לאגער מיט די מצוה פון נר חנוכה.

למעשה איז געווען דארט אין לאגער א גרויסע שמחה דארט אין לאגער אז מען האט ענוג לייכט פאר יעדן טאג.

ובהעלות אהרן את הנרות: כ"ק מרן רבינו שליט"א צינדט אין די מנורה פון רביה"ק זי"ע
וואס איז אין באזיץ פון הרה"ח ר' הערשל שפיץ הי"ו

לויט ווי זי דערציילט, האט דער עולם דארט שפעקולירט אז די ליכט איז באהאלטן געווארן דורכן רבי'ן, ווייל דער דאך פון וואו עס איז אראפגעפאלן איז געווען הארט העכערן רבינ'ס בעט.

חנוכה ביים רבי'ן אין שווייץ

דער רבי איז אנגעקומען קיין שווייץ הארט בעפאר חנוכה, און מ'האט אים אריינגעשטעלט אין א ספעציעלן לאגער מיט אלע פליטים, ווייל די ארטיגע איינוואוינער האבן נישט געווואלט אז די פליטים זאלן פארשפרייטן די פארשידענע מחלות ר"ל וואס האט זיך ארומגעדרייט צווישן די אלע וואס זענען געקומען פון די לאגערן, און צוליב דעם האט מען געהייסן אלע פליטים צו בלייבן נאר אין די ספעציעלע לאגערן.

ווען ס'איז געקומען נענטער צו חנוכה, איז דער רבי געווארן זייער באזארגט וואס וועט דא זיין, און וויאזוי מ'וועט האבן ליכט צו צינדן. דעם רבינ'ס נאענטע מענטשן האבן פרובירט אים צו בארואיגן אז דער רבי איז פטור, ווייל ער איז דאך אן אונס, און אן אונס איז פטור פון מצוות. אבער דער רבי האט נישט געווואלט הערן פון גארנישט, ער האט כסדר געזאגט פארן משב"ק ר' יוסף אשכנזי ז"ל אז מ'זאל זיך נישט מייאש זיין, דער אויבערשטער וועט העלפן אז מ'וועט האבן געהעריג האבן חנוכה ליכט צו צינדן.

ווען ס'איז געווארן ערב חנוכה און מ'האט נאך דערווייל נישט געזען קיין זכר פון קיין ישועה, האבן די נאנטע אנגעהויבן אויפגענען, ס'האט אויסגעקוקט אז ס'וועט נישט זיין קיין מעגליכקייט צו צינדן חנוכה ליכט. אבער דער רבי האט נישט אויפגענעגבן, און איז די גאנצע צייט געווען מלא אמונה און בטחון אז דער אויבערשטער וועט העלפן.

ערב חנוכה גאר שפעט נאכמיטאג זענען פלוצלינג אנגעקומען אינעם לאגער עטליכע פאליציי אויטאס, און געזוכט "ראבי טייטלבוים". מ'האט דעם רבי'ן באפוילן צו קומען מיט זיי, אן זאגן צו וואו מען גייט.

למעשה איז מען אריינגעפארן צום דערנעבענדיגן שטאט מאנטרעי, וואו די פאליציי האט צוגעפירט דעם רבי'ן צו די ישיבה וואו עס איז געווען אנגעגרייט פארן רבי'ן א הערליכע מנורה מיט אלע צוגעהערן, און מען האט מכבד געווען דעם רבי'ן צו צינדן דעם ערשטן לעכטל אין די ישיבה.

דער רבי איז דאן געווען זייער נתרגש, אז אפילו אין אזא יאר האט ער זוכה געווען צו צינדן די חנוכה ליכט.

"וויאזוי דעם רבינ'ס מנורה איז אנגעקומען צו מיר"

צו הערן מער אי'בער די מנורה פון רב'ן, האבן מיר זיך פארבינדן מיט הרה"ח ר' הערשל שפיץ ה"ו דער בעל אכסניא פון כ"ק מרן רבינו שליט"א אין פאלם ספרינגס, וועלכער האט אין זיין באזיץ א מנורה מיט וואס דער רבי ז"ע האט זיך באנוצט פאר עטליכע יאר.

מיר הערן פון ר' הערשל וויאזוי די מנורה איז אנגעקומען צו אים, און גלייכצייטיג האבן מיר אויך 'אריינגעכאפט' צו הערן עטליכע סיפורים פון זיין רייכע אוצר פון זכרונות פון די פריערדיגע יארן בצל רבינו הק' זי"ע.

שלום עליכם ר' הערשל. לאמיר צום ערשט הערן, וואס איז די מעשה מיט די מנורה וואס גענפינט זיך אין אייער באזיץ? אין וועלכע יארן האט זיך דער רבי באנוצט דערמיט?

די מנורה איז געקויפט געווארן פאר'ן רב'ן דורכ'ן רבינ'ס עלטסטע טאכטער, הרבנית הצדיקת חי' רוזא ע"ה, וועלכע האט עס געקויפט נאכן קריג אלס מתנה פארן רב'ן, און זינט דער רבי האט דאס באקומען האט ער דאס ענגוצט פאר עטליכע יאר, ביז אין די שפעטע תש"י יארן, וואס דאן האט הרבני הנגיד ר' ישראל זופניק ע"ה געקויפט פארן רב'ן א נייע פראכטפולע מנורה, און דער רבי האט אים דאן אוועקגענעבן אלס מתנה און הכרת הטוב די מנורה מיט וואס ער האט זיך באנוצט ביז דאן.

אלזא, וויאזוי איז די מנורה אנגעקומען צו אייך?

אדרבה, זייער גערן.

די ערשטע געשיכטע איז געווען אין די מיטעלע למ"ד יארן. איך בין דאן געווען א יונגערמאן, 6 חדשים נאך מיין חתונה, און איך האב עס אפגעקויפט. אזוי האב איך די זכ' אז א מנורה מיט וואס דער רבי האט זיך באנוצט ליגט אין מיין באזיץ.

איך האב שוין געהאט די זכ' צו מהנה זיין דערמיט כ"ק מרן רבינו שליט"א, וועלכע איך עס אפגעשיקט צום רב'ן אז ער זאל קענען צינדן דערין, און דער רבי האט טאקע געצינדן דערין איין נאכט חנוכה, דאס איז געווען וועג ער האט געצינדן פריוואט בייַ זיך אין שטוב אין אנווועזנהייט פון צענדליגע יתומים.

לויט ווי איך האב נאכגעהערט האט מען געגעבן א געלעגנהייט פאר יעדע יתום וואס איז דארט געווען צו האלטן די הייליגע מנורה, דערנאך איז דער רבי אריינגעקומען, און עס צוגעגרייט, און גלצינדן דערין.

ווי מיר האבן געהערט האט איר געהאט צוויי גאר אינטערעסאנטע עפיזאדן בייַם רב'ן אין די נישט געזונטע יארן, אפשר קענט איר דאס מיטיילן מיט די חשוב'ע ליינער?

איך גיי אריין צום רב'ן מיטן קוויטל, און דער רבי ליינט עס, און פרעגט מיר גלייך ווי לאנג עס איז נאך מיין חתונה, ווען איך האב אים גענטפערט אז עס איז נאר 6 חדשים האט מיר דער רבי געגעבן אזא פרעג: "זאגסט דיר שוין?" און ער האט מיר אנגעוואונטשן, "וועסט האבן קינדער".

צען חדשים דערויף איז מיר געבוירן געווארן מיין עלטסטער יונגל.

נאכן געבוירט פון מיין ערשטע קינד אין א מזל'דיגע שעה, בין איך נאכאמאל אריין צום רב'ן, דאס מאל צו אפנעמען די מזל טוב, און איך האב געבעטן ר' יוסל ער זאל אריינשרייבן אז איך בין יענער יונגערמאן, און אז איך האב שוין געהאט א קומענדיגע מאל וואס ער איז געפארן האט ער מיך מיטגענומען.

אנקומענדיג קיין בעל הארבער האב איך געבעטן פון ר' יוסל אז ער זאל אריינשרייבן אינעם קוויטל אז איך זאל געהאלפן וועלן מיט א קינד, נישט ווייל איך בין געווען באזארגט, נאר פשוט איך בין געווען א יונגערמאן 6 חדשים נאך די חתונה, און איך האב געטראכט אז א ברכה פון רב'ן קען קיינמאל נישט שאטן. און ער האט טאקע אזוי געטון.

בהעלותך את הנרות: כ"ק מרן רבינו שליט"א צינדט אין די מנורה פון רביה"ק ז"ע אין פלארידא, וואס איז אין באזיץ פון א' מאנ"ש

קינד. דער רבי האט גלייך געכאפט ווער איך בין, און ער האט מיר נאכאמאל אנגעוואונטשן אז איך זאל האבן א קינד.

ברכת צדיק עשתה פרי, און עלף חדשים שפעטער האב איך ב"ה געבוירן נאך א קינד.

די צווייטע מעשה איז געווען חמשה עשר באב תשל"ט לפ"ק. איך בין דאן געווען אינאיינעם מיט מיין ברודער אויפן וועג ארויס צו די קעטסקילס, און ווי דער מנהג, ווינטשט מען שוין א כתיבה וחתימה טובה פון חמשה עשר באב און ווייטער, האבן מיר מחליט געווען צו מאכן אן אפשטעל אין קרית יואל, און אריינגיין צום רב'ן נעמען א ברכה צו די הייליגע טעג.

מיר זענען אריין צום רב'ן באזונדער, דער רבי האט געליינט די קוויטלעך און אנגעווינטשן. אויפן וועג ארויס פון רב'ן, זאג איך פאר מיין ברודער אז איך האב אויפגעפאסט אן אינטערעסאנטע זאך, אז אין דער צייט וואס דער רבי פלעגט אלעמאל נאר אנוואונטשן פאר יעדן מיט איין האנט, האט מיך דער רבי דאס מאל אנגעווינטשן מיט ביידע הענט, עס איז מיר געווען א געוואלדיגער חידוש, ווייל איך האב קיינמאל פריער נישט געזען אזא זאך ביים רב'ן.

ווי נאר מיין ברודער האט געהערט וואס איך זאג, איז ער ממש ווי אויפגעשפרינגן. ער דערציילט מיר, אז ווען ער איז אריין האט אים דער רבי אויך געגעבן ביידע הענט, און עס איז בייַ אים אויך דאס ערשטע מאל וואס ער זעט אזאנס.

וואס דאס האט געמיינט וייס איך נישט ביז צום היינטיגן טאג. אבער וואס מיר וויסן יא איז אז בלויז עלף טעג דערויף, כ"ו אב תשל"ט איז דער דער רבי נפטר געווארן...

דער פלארידע מנורה

באזונדער איז דא די מנורה פון רבינו הק' זי"ע וואס געפינט זיך בייַ א איד א נגיד, א סאטמארער חסיד.

צו הערן די השלתלשלות הדברים האבן מיר זיך פארבינדן מיט הרה"ח ר' שמואל עקשטיין ה"ו פון קרית יואל מו"ל ספרי ליקוטי אורה, וועלכע איז געווען שטארק פארמישט אין פארקויפן וווייטער די מנורה, נאך וואס עס איז צוריק אנגעקומען צו סאטמארער חסידים.

"די מנורה האט באלאנגט צו א איד וואס האט געווארטינט אין פלארידא, ער האט געהייסן ר' הערשל (האשי) מאשקאוויטש ע"ה, א זון פון שמואל ה"ו.

"חנוכה תש"פ, האט כ"ק מרן רבינו שליט"א געצינדן אין די מנורה ערב שבת חנוכה אין ווילאמסבורג".

מרן רבינו הברך משה זי"ע צינדט בערוב ימיו אין די הייליגע ירושה מנורה פון זקינו מרן הקדושת יו"ט זי"ע ואביו מרן העצי חיים זי"ע

הרה"ח ר' פייש מאשקאוויטש ע"ה פרעזידענט דקהל יטב לב אין די ערשטע יארן, ער איז געווען זייער נאנט מיטן רב'ן, און דער רבי פלעגט וויילן אין זיין דירה ווען ער פלעגט פארן קיין פלארידא אין די לעצטערע יארן".

"די מנורה איז געווען א קליינע מנורה'לע וואס די רעביצין ע"ה האט ספעציעל געקויפט עס מיטצונעמען קיין פלארידא, אז דער רבי זאל אין דעם צינדן, כדי מען זאל נישט דארפן מיטשלעפן קיין גרעסערע זאכן. און נאכדעם וואס דער רבי איז אוועקגעפארן האט מען דארט געלאזט די מנורה בייַ דעם איד אלס הכרת הטוב, אזוי אויך נאך אסאך חפצים וואס מ'האט בייַ אים געלאזט, נאר מיט דעם האט מען אים געקענט מכיר טובה זיין, ווייל מיט געלט האט מען אים נישט געקענט באצאלן".

"נאך וואס ער איז נפטר געווארן אן קיין קינדער ל"ע, האט זיין נעפיו וועלכע איז געווען א פיס דאקטאר אין קרית יואל, גע'ירשנ'ט זיינע חפצים, און ער האט פארקויפט די אלע הייליגע חפצים פאר הרה"ח ר' אביגדור שלום הי"ו בן הרה"ח ר' משה שווארץ הי"ו יו"ר מכון מעתיקי שמועה, און פון דארט האב איך עס ווייטער פארקויפט פאר א חשובע נגיד". דערציילט ר'

די מנורה פון הייליגן קדושת יו"ט זי"ע

ווי באקאנט האט דער רבי מרן הברך משה ז"ע געהאט אין זיין באזיץ און געצינדן אין די מנורה פון הייליגן קדושת יו"ט זי"ע. די געשיכטע וויאזוי דער מנורה איז אנגעקומען צום רב'ן איז גאר אן אינטערעסאנטע און וואונדערליכע, און מיר ברענגען עס דא אראפ לויט ווי עס ווערט געברענגט אין ספר ומשה הי' רועה, ארויסגעגעבן דורך הרה"ג ר' שמואל שלמה טעללער שליט"א.

דער בוקארעסטער רב הרה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל איז געווען א תלמיד פונעם הייליגן קדושת יו"ט זי"ע, ווי אויך איז ער געווען א קרוב משפחה, ווייל זיין עלטער זיידע הגה"צ רבי יוסף יואל דייטש זצ"ל אב"ד חאדראוו איז געווען א שוואגער מיטן "יטב לב זי"ע, זייענדיג אן איידעם ביים טאלטשעווער רב זצ"ל.

ער האט איבערגעלעבט די קריג אינאיינעם מיט זיין רביצין ע"ה און אלע קינדער, זייענדיג אין בוקארעסט וואס פון דארט האט מען נישט דעפארטירט די אידן בחסדי ה'. ער איז געבליבן וואונינג בייַ זיך אין שטוב, און ער האט דארט געהאט זיינע חפצים און אלטע ירושות וכדומה.

נאך די מלחמה האט ער מיט גרויסע כוחות געהאלפן צוריק אויפבויען אידישקייט, און מחזק געווען די שארית הפליטה. ער האט אויפגעטון גדולות ונצורות פאר'ן רומענישן אידנטום אונטער די הערשאפט פון די קאמוניסטן אין די יארן נאך די צוויטע וועלט מלחמה, אזוי ווייט אז זיי האבן אים נישט געווהאלט לאזן ארויספארן אויף די פרייע וועלט, וויסנדיג אז מיט זיין ארויספארן וועט צופאלן דאס ביסל אידישקייט וואס איז דארט געווען, און זיי האבן דעמאלט געהאט אן אינטערעסע צו וויזן פאר די וועלט, אז אידן קענען יא לעבן אין רומעניע.

ווען ער האט ענדליך גע'פועל'ט בייַ זיי צו קענען ארויספארן, האט ער באקומען רשות מיטצונעמען זיינע פערזענליכע זאכן, אבער נישט קיין שום ווערדפולע חפצים. ווען ער האט אבער איבערגעווזן אויף פשוט'ע זאכן אז דאס האט ער

מרן רבינו הברך משה זי"ע אין ביהמ"ד הגדול מיט די הייליגע ירושה מנורה פון זקינו מרן הקדושת יו"ט זי"ע ואביו מרן העצי חיים זי"ע

מירושת בית אבותיו, האט מען אים ערלויבט דאס צו מיטנעמען.

עס איז געווען נאך די קריג ווען ער איז אריבערגעפארן קיין סיגוט מיט אן אפיציר וואס האט אים געשעצט האבנדיג בי"י אים א ישועה, און ער האט דארט געזוכט די ירושה פון זיין פאטער הרה"צ רבי משה די"טש הי"ד וועלכער האט געפירט זיין ביהמ"ד אין סיגוט. האט ער דארט געטראפן בי"א גוי די מנורה פונעם הייליגן קדושת יו"ט צענומען אויף שטיקלעך. יענער גוי האט דערציילט א מעשה, אז ער האט דאס באקומען פון די בני המשפחה פארן דעפארטירן, און זיינדיג א תלמיד פונעם קדושת יום טוב האט ער געוואלט צוריקברענגען די מנורה, כמובן שלא ע"מ לקבל פרס, ווייל עס איז געווען מסי"נ ממש, ווייל ווען די רשעים כאפן אים דערמיט ביים גרעניץ וואלט ער געקענט באקומען 25 יאר תפיסה ר"ל. האט ער מסביר געווען פאר דעם גוי, אז די מנורה האט א חשיבות בי"י אונז, צוליב דעם וואס די רבנים האבן געטון דערמיט א מצוה. און דער גוי האט דאס אים פארקויפט.

ווען דער בוקארעסטער רב האט געהאלטן ביים ארויספארן פון רומעניע איז געווען איינע פון זיינע גרויסע דאגות וויאזוי מען זאל ארויסברענגען די מנורה. האט ער ענומען די שטיקלעך פון די מנורה און דאס באהאלטן צווישן די ספרים וואס ער האט געהאט איינגעפאקט אין זעכצן גרויסע קאסטענעס, ער האט דאס צושפרייט אין אלע קאסטענעס, אז אפילו אויב ח"ו מען וועט עפענעס די קאסטענעס ביים גרענץ זאלן זיי בלויז טרעפן איינס-צוויי שטיקלעך, און נישט כאפן אז דאס איז א מנורה.

די חפצים זענען ארויסגעפארן פון רומעניע מיט די באן, שפעטער האט מען דאס ארויפגעלייגט אויף די שיף, און אלעס איז אנגעקומען עטליכע חדשים נאכדעם וואס ער איז שוין געווען אין ניו יארק.

נאכדעם וואס מ'האט געעפנט די קעסטלעך האט ער אליינס צוזאמען געשטעלט די שטיקלעך פון די מנורה, און ער איז אריבערגעגאנגען צו רבינו הק' ז"ע מיט די הייליגע מנורה. אין שטוב זענען דעמאלט געווען הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל און הרה"ח ר' עזריאל גליק ז"ל.

ער איז אריינגעקומען צום רבי'ן, און אראפגעלייגט די מנורה אויפ'ן טיש, דער רבי האט דאס באלד דערקענט, און ער האט זיך אויפגעשטעלט און געזאגט "דאס איז דאך די מנורה וואס דער דער טאטע ז"ל האט געצינדן דערין".

האט דער בוקארעסטער רב געזאגט: "כ'האב דאס געברענגט א מתנה פארן רבי'ן".

האט דער רבי געענטפערט: "דאס באלאנגט פארן סיגוטער רב (מרן הברך משה - דאן סיגוט'ער רב) בירושה פון זיין טאטן דער עצי חיים".

האט דער בוקארעסטער רב געזאגט, אז ער איז א מציל מזוטו של ים, וואס בדרך הטבע וואלט דאס קיינמאל נישט ארויס פון די הענט פון די גוים, און נאר ער האט זיך מוסר נפש געווען דאס ארויסצוברענגען, ממילא איז נישט שייך קיין ירושה, און ער געבט דאס פארן רבי'ן במתנה, און ער האט דאס דארט געלאזט ביים רבי'ן.

דארט איז פונקט געווען אין שטוב די אחוזה'ער רביצין (הרבנית חנה ע"ה אשת הגה"צ רבי יודא'לע אייזיקסאהן ז"ל, די טאכטער פונעם עצי חיים זי"ע, און שוועסטער פון מרן רבינו הברך משה זי"ע), און זי האט דערציילט די מעשה פארן ברודער מרן רבינו הברך משה זי"ע. ער איז אריבערגעגאנגען צום פעטער, און דער רבי האט אים באלד געזאגט אז די מנורה באלאנגט פאר אים.

דער רבי האט געגעבן פארן בוקארעסטער רבי'ן א שיינעם סכום, און ער האט געזאגט פארן ברך משה אז ער זאל אים אויך געבן א שיינע נתינה. מ'האט געזוכט א זילבערשמידט וואס זאל צוזאמשמעלצן די צוויי שטיקער, מ'איז דאן אריבער צו הגה"ח ר' נתנאל פארקאש ז"ל, און מרן הברך משה האט אים באצאלט פאר די ארבעט.

פון יענעם יאר איז אזוי געווען דער סדר, אז דער ברך משה פלעגט אריבערשיקן די מנורה אויף שבת חנוכה צום פעטער מרן רבינו הק' ז"ע, און דער רבי האט געצינדן אין די מנורה פונעם פאטער דער קדושת יו"ט ז"ע.

עס איז אינטערעסאנט צו באמערקן וואס כ"ק מרן רבינו שליט"א דערציילט, ווי אין די ערשטע יארן האט דער רבי מרן הברך משה ז"ע געצינדן אין גאר א פשוט'ע מנורה. די קינדער האבן זיך געשעמט אז דער טאטע צינדט אין אזא קליינע מנורה, און זיי האבן געבעטן אז ער זאל קויפן א גרעסערע מנורה. אבער דער רבי האט געזאגט: "איך האב א מנורה, מיין טאטנ'ס מנורה, און איך וויל נישט קויפן קיין צווייטע". עס איז געווען זייער מאדנע וויל יעדער האט געוואוסט אז די מנורה איז געבליבן דארט אין סיגוט, און קיינער האט נישט געגעבן קיין אויסזיכטן אז דאס זאל נאך אמאל אפירקומען.

שפעטער ווען די מנורה איז אנגעקומען, האט דער רבי געזאגט פאר די משפחה "איר זעט, כ'האב געזאגט אז איך האב א מנורה".

די רעם אימפּערע

טיילווייזע בליק אַרום רעם לאָקאַציעס, פּראָגראַמען און סערוויסעס אינעם ניו יארק און אָפּסטעיט ראַיאָן

ישיבה גדולה מיט סיפול מיוחד

א וואונדערבארע ישיבה פאר ערוואקסענע בחורי חמד פון 17 און העכער, אנגעפירט דורך בארימטע מזנכים, וועלכער צוזאמען מיט די שטאב מגידי שיעור איז מען עוסק צו ארויפברענגען יעדן תלמיד צו די הערליכסטע מדריגות בתורה וירא שמים ומדות טובות.

חינוך מיוחד פאר ערוואקסענע קינדער

א פולער סדר היום פאר יונגלעך פון 9 און ארויף, געפירט דורך פראפעסיאנאלן אין חינוך וטיפול פאר ספעציעלע קינדער. א קאליפולער קאריקולעם באגלייט די קינדער און העלפט זיי גרייכן די שענסטע שטאפלען, צו קענען עווענטועל אנקומען אין א געווענליכע ישיבה און שטייגן לויט זיערע מעגליכקייטן.

לערנט אויס פאכן און סאציאלע סקילס

פאר מיידלעך פון 13 און ארויף, אין זוטשאגס און לעגאלע חאגע-טעג. געצילט פאר קינדער וואס זענען רייף פאר פארשריט, צו קענען עווענטועל פירן א זעלבסטשטענדיגע לעבנס-וויזשאפט. מ'לערנט זיי אויס סאציעלע סקילס, עניני הלכה, ארט, איבונגען, און נאך.

פּראָגראַם פאר קלענערע קינדער

אן עפּטער-סקול פראגראם אין מאנסי פאר קינדער פון 3 און אריף, געאייגנט פאר קינדער מיט אוטיזם און זענען אנגעווירן אויף די פערזענליכע הילף וואס ווערט געשאנקען אונטער Son-rise איניציאטיוון.

סקול-קלאס אין מיידל שולע

א קלאס אין א היימישע מיידל שולע אין מאנסי, וואו די ספעציעלע מיידלעך פון 12 און אריף, זענען איינגעלידערט און האנדלען אין זעזעלשאפטליכע באציאונגען, וווען צו דער זעלבער צייט ווערן זיי באגלייט דורך פראפעסיאנאלע שטאב מיט ספעציפישע לימודים לויט זיערע מצבים.

סדר הלימוד פאר נאך-סקול

א נאכמיטאג פראגראם אין אפּסטעיט פאר יונגלעך פון 7 און אריף. די קינדער קומען אריבער אין חדר נאך סקול, און לערנען זיך אויס אידישע לימודים, ווי יסודות אמונה, עברי, ימים טובים באריפן, א.א.וו.

טעראַפּי פאר קליינע קינדערלעך

א פראגראם געווידמעט פאר קינדער פון 0 ביז 3, מיט וויכטיגע טעראפי צו אויפלעזן דעוועלאפמענטאלע הינטערשטעליגקייטן. די טעראפיסטן קומען אראפ צו די הייזער. אויך איז פארהאן אויסוואל צו זיין קאנטאקטירט דורך טעלע-העלט אדער טעלעפאניש.

פּוליער-קעמפּ פאר יונגלעך און מיידלעך

"מחנה ידידים" פאר ערוואקסענע יונגלעך און בחורים – "קעמפ ידידות" פאר מיידלעך פון 10 יאר און ארויף. סטאנציאנירט אין צווי באזונדערע לאקאציעס אין אפּסטעיט נ.י. געטרייע שטאב פארזיכערן א "וומער צום גדעדענקען", מיט רייכע אקטיוויטעטן און טריפּס צו די העכסטע פארגענגן.

קאָנסטרוקציע טרעינינג פאר ערוואקסענע

אן אייגנארטיגער דערהער-פראגראם, פאר הויך-פונקציאנירנדע בחורים פון 18 און אריף. די גרופע ווערט טיילד פון א קאנסטרוקציע טיעם וואס באשעפטיגן זיך מיט'ן רענאווירן אלטע הייזער, וואס לערנט זיי אויס קאנסטרוקציע טעכניקס אריינצוקומען אלס פראדוקטיווער מיטגליד אין דער וועלט פון קאנסטרוקציע.

פּריוואַטע היזער מיט צוגעפּאַסטע אינערלעכקייטן

רעים אפערירט מיט עטליכע רעזידענצן אינעם אפּסטעיט אומגעגענט, פאר ערוואקסענע בחורים מיט פיזישע/עמאציאנאלע באגרענעצונגן, ווערט נעפירט דורך פאמיליעס וועלכע גענן זיך נעטרי אפּ מיט די קינדער. די פריוואטע הייזער זיצן אויף באקוועם-רחבות'דיגע ווילאס, אויפגערישט מיט די ספעציפישע איינריכטונגן פאר די קינדער'ס/בחורים'ס גענרוכן.

ישיבה שער החיים

פאר ערוואקסענע יונגלעך אן בחורים ביז די 17, וועלכע שטייגן בתורה וירא שמים, באגלייט דורך מחנכים מיט ערפארונג אין טיפול מיוחד. סדר הלימוד שליסט אין גמרא, חומש-רש"י, מעניות און הלכה. לימודי חול נעמט אריין ענגליש, רעכענען, ליינען. עס ווערט גענעבן לעקציעס אין מוזיק, האלץ-שניצערי, אן נאך וואס ברענגט אריס די טאלאנטן.

חודש'ליכע שבת-התוועדות

א שבת התוועדות ווערט גענפראוועט אויף א גייסטריכן פארנעם. באזוגדערע שבתים פאר בחורים אן פאר מיידלעך. מ'פארט אריס אין איינע פון די פראכטפולע רעים לאקאציעס, וואו די קינדער לעבן מיט א ריי-נער הבדלה, ווען זיי ווערן דאן אהיימגענפירט דורך ספעציעלע טראנספארטאציע.

זומערדיגע שבת-נאכמיטאג פּראָגראַם

פאר קינדער פון 3 און ארויף, דורכאויס די פרילינג און זומער חדשים. נעטרייע וואלונטירן נעמען זיי ארויס אויף די לאנגע שבת נאכמיטאגס אן טוען געשמאק פארברענגן מיט זיי. א ריכע שלש סעודות ווערט סערווירט, אריינגענדיג ביז נאך הבדלה, ווען זיי ווערן דאן אהיימגענפירט דורך ספעציעלע טראנספארטאציע.

פול-טאג פּראָגראַם פאר ערוואַקסענע בחורים

וואראנע צעטער פאר ישיבה בחורים פון 18 און ארויף. סדר היום נעמט אריין וויכטיגע לערנונגען, ווי רעכענען, קאמפיוטער, וכדו', וואס מאכט זיי רייך צו טרעפן א פאסיגע דזשאב. עס לויפט פון מאנטאג ביז פרייטאג פאר א פולן טאג, אדער נאר חלק פונעם טאג.

נאָכמיטאַג-פּראָגראַם פאר ערוואַקסענע מיידלעך

דעזיגנירט פאר באזונדערע מיידלעך, פון 18 יאר אן ארויף. עס שלייפט זיי אויס צו קענען א פראדוקטיוון סדר היום, מיט א זעלבסטשטענדיגע ווירטשאפט. עס לערנט אויס קאכן, באקן, קאמפיוטער, און נאך. עס קומט פאר יעדע נאכמיטאג צווישן שעה.

פּספּטער-סקול פּראָגראַם

יעדע נאכמיטאג עטליכע שעה פון נאך חדר-סקול; אן פולע טעג ווען ס'איז נישטא סקול, ווי זונטאגס, חאגע-טעג, תענית, וכדו'. רייכע אקטיוויטעטן באגלייט דורך פראפעסיאנאלע שטאב, מיט נארהאפּטיגע נאכטמאל סערווירט. פּראגראם פונקציאנירט אין באזונדערע לאקאציעס פאר יונגלעך אן מיידלעך

www.rayim.org | info@rayim.org

Boro Park
4620 18th Ave.
Brooklyn, NY 11204
718.946.7700

Williamsburg
62 Rutledge St. #101
Brooklyn, NY 11249
718.946.7700

Orange County
2 Van Buren Dr. #101
Monroe, NY 10950
845.782.7700

Rockland County
14-B Melnick Dr.
Monsey, NY 10952
845.352.7700

DPNGROUP.COM

friends of the developmentally disabled

ONLY - AT - THE NUTTERY

Chanukah
2021

CORPORATE
GIFT-GIVING

SOMETHING for EVERYONE

732.705.8822

the NUTTERY

THENUTTERYNY.COM

BROOKLYN
4710 16TH AVENUE
BROOKLYN, NY 11204

LAKEWOOD
1700 MADISON AVENUE
LAKEWOOD, NJ 08701

MONROE
REFRESH SUPERMARKET
52 BAKERTOWN ROAD
KIRYAS YOEL, NJ 10950

WILLIAMSBURG
CHESNUT GROCERY
700 MYRTLE AVENUE
BROOKLYN, NY 11205

5-star.
1 name.

There are many ingredients in the perfect steak-dinner recipe. Each can be tweaked just a little, besides for the bottle of Mayim Chaim seated at the table.

mango 718.635.1673

קינדער אפטיילונג

אַ בִּינְטל האלץ אִין חֻדָּר

הרב נפתלי משה וויים

דִּי קִינְדֶער פּוּז שָׁטָאט גֶיין שׁוֹין אִין חֻדָּר, דִּי גְּרוֹיסֶע קִינְדֶער זָענֶען שׁוֹין גְּעגאַנְגען אִין חֻדָּר וְוען עֶס אִיז נָאךְ גְּעווֶען אַבִּיסֶל טוּנְקל. אֲבָּער דִּי קְלֵיעֲנְערָע קִינְדֶער פּוּז דְּרַיי–פִּיר יָאר וְואלְטן נָאךְ אַבִּיסֶל עֶס זָאל וְוערְן אִינְגאַנְצן לְעבְּטִיג אִינְדְּרוֹיסְן, אֲבָּער יְעצְט גֶיין שׁוֹין אִין חֻדָּר מִיט פְּרֵיילִיכֶע טְרִיט, יְעדְּער אִיז שׁוֹין בְּרֵיילִיךְ צוּם טָאג צוּ גֶיין לֶערְנען דִּי הַיילִיגֶע תּוֹרָה פּוּנעם רֶבִּי אִין חֻדָּר.

אִינְמִיטן גַאס גֶייט אַ בִּיר יְעוּרִיג אִינְגל, אוּן אַנְשׁטָאט וְואלְט אִין אִין חֻדָּר, דִּי גְּרוֹיסֶע קִינְדֶער זָענֶען שׁוֹין גְּעגאַנְגען אִין חֻדָּר וְוען עֶס אִיז נָאךְ גְּעווֶען אַבִּיסֶל טוּנְקל. אֲבָּער דִּי קְלֵיעֲנְערָע קִינְדֶער פּוּז דְּרַיי–פִּיר יָאר וְואלְטן נָאךְ אַבִּיסֶל עֶס זָאל וְוערְן אִינְגאַנְצן לְעבְּטִיג אִינְדְּרוֹיסְן, אֲבָּער יְעצְט גֶיין שׁוֹין אִין חֻדָּר מִיט פְּרֵיילִיכֶע טְרִיט, יְעדְּער אִיז שׁוֹין בְּרֵיילִיךְ צוּם טָאג צוּ גֶיין לֶערְנען דִּי הַיילִיגֶע תּוֹרָה פּוּנעם רֶבִּי אִין חֻדָּר.

אִין דִּי זַייט אִין דִּי גְּרוֹיסֶע שְׁטוּבּ אִיז גֶעווֶען אַ בִּיסֶל אָנְצִינְדְן אַ יַייעֶר, דָּאךְ הָאט עֶס גָאר נִיט קַיין צוּרִיבְּן שְׁפָּעְנְדְּלִעךְ, וְואס עֶס הָאט גֶעדַארְפְט יְעדְן אִינְדְּערְפְּרִי מִיט הָאט גֶעדַארְפְט לַיְיכְטְן אוּן הֵייצְן דִּי שְׁפָּעְנְדְּלִעךְ וְואס עֶס זָאל וְוערְן גִּיט אוּן גְּרִיין, אוּן אַזוֹי גְּרֶעסְער אוּן גְּרֶעסְער אוּן גְּרֶעסְער. בִּיז עֶס הָאט אַרַיינְגֶעלֵייגְט אַ בִּינְטל מִיט גְּרוֹיסֶע שְׁטִיקֶער הָאלְץ וְועלְכֶע הָאבְּן זִיךְ אָנְגֶעבַאפְּט פּוּנעם יַייעֶר, בִּיז דָּאס יַייעֶר הָאט זִיךְ גְּענוּמֶען צוּ בְּלֹא־קֵערְן, אֲבָּער נִישְׁט בְּלֹא־קֵערְן אַז דָּאס הוֹיז זָאל הֲלִילָה אָנְהוֹיבְּן צוּ בְּרֶענֶען. נָאר עֶס אִיז גֶעווֶען אַרוּם גְּענוּמֶען מִיט אַ שְׁפָּעצִיגְלֶע פּוּן שְׁטִיקֶער אַז דִּי יַייעֶר זָאל בְּרֶענֶען שַׁיין גְּעשְׁמַאק אוּן אָנְווֶארְעמֶען דָּאס גַאנְצֶע שְׁטוּבּ. אוּן פּוּן דִּי וַואלְעמֶע אַיינְוועלְע וְואס אִיז דָּארְט גְּעלִיגְן הָאט זִיךְ אָנְגֶענוּואלְעמְט דָּאס גְּרוֹיסֶע שְׁטוּבּ, פּוּן דָּארְט אִיז דִּי וַואלְעמֶקַייט אַרַיבֶּער צוּ דִּי אָנְדֶערֶע שְׁטוּבּ, בִּיז עֶס הָאט זִיךְ אָנְגֶעוואלְעמְט דָּאס גַאנְצֶע הוֹיז.

מִיר הָאבְּן דָּא אַ קְלֵיין פִּיר יְעוּרִיג יוּנגֶל מִיטְן נָאמֶען יואלְ'ש. דֶער יואלְ'ש קוּמְט אִין חֻדָּר אוּן דָּעְט וְוִי קִינְדֶער וְואס קוּמֶען פּוּן אָנְדֶערֶע הַייזֶער קוּמֶען אִין חֻדָּר אוּן דָּאס מוֹזְ צִיטֶערְט זַיי וְואלְדְּען זִיךְ פַּאר קָעלְט. עֶר הָאט אִין דֶער שְׁטוּבּ פּוּן דָּעם פַּאלְצִישְׁן קְלֵיין פֶּעכֶל אַ גְּרֶעסֶערֶע קְאלְטֶע פְּלַאץ צוּ שְׁלָאפְן אוּן עֶס אִיז אִים גָאר שְׁוֶוער צוּ הַיצְן דִּי גְּרוֹיסֶע שְׁטוּבּ אוּן דֶעם גְּרוֹיסֶן קְאלְטֶן הָאלְץ.

זַייעֶר טַאטֶע אִיז אַ גְּרוֹיסֶער עֹסֶק אוּן אַ בִּינְטל מִיט הָאלְץ אִיז אִים אַ גְּרוֹיסֶע הִילְף. אִיז דָּאס יַייעֶר אוֹיסְגְּעבְּרֶענְט, אִיז דָּאס הוֹיז שׁוֹין קַיין קְאלְטֶע פְּלַאץ נִישְׁט, אוּן דֶער יַייעֶר אִיז אוֹיךְ אַ גְּרֶעסֶערֶע הִילְף פַּאר דֶער מַמָּה אִין דֶער קִיכֶע. אוּן אַיינְמָאל דִּי שְׁפָּעְנְדְּלִעךְ הָאבְּן זִיךְ אוֹיךְ גוּט אָנְגֶענאפְּט אוּן גְּעבְּרֶענְט, הָאט מֶען אַרוֹיסְגְּעלַייגְט אַ גְּרֶעסֶערֶע הֶעלְצֶל אוּן דֶערְנָאךְ נָאךְ אַ גְּרֶעסֶערֶע הֶעלְצֶל, אוּן אַזוֹי גְּרֶעסֶער אוּן גְּרֶעסֶער. בִּיז מֶען הָאט אַרַיינְגֶעלַייגְט אַ בִּינְטל מִיט גְּרוֹיסֶע שְׁטִיקֶער הָאלְץ וְועלְכֶע הָאבְּן זִיךְ אָנְגֶעבַאפְּט פּוּנעם יַייעֶר, בִּיז דָּאס יַייעֶר הָאט זִיךְ גְּענוּמֶען צוּ בְּלֹא־קֵערְן, אֲבָּער נִישְׁט בְּלֹא־קֵערְן אַז דָּאס הוֹיז זָאל הֲלִילָה אָנְהוֹיבְּן צוּ בְּרֶענֶען. נָאר עֶס אִיז גֶעווֶען אַרוּם גְּענוּמֶען מִיט אַ שְׁפָּעצִיגְלֶע פּוּן שְׁטִיקֶער אַז דִּי יַייעֶר זָאל בְּרֶענֶען שַׁיין גְּעשְׁמַאק אוּן אָנְווֶארְעמֶען דָּאס גַאנְצֶע שְׁטוּבּ. אוּן פּוּן דִּי וַואלְעמֶע אַיינְוועלְע וְואס אִיז דָּארְט גְּעלִיגְן הָאט זִיךְ אָנְגֶענוּואלְעמְט דָּאס גְּרוֹיסֶע שְׁטוּבּ, פּוּן דָּארְט אִיז דִּי וַואלְעמֶקַייט אַרַיבֶּער צוּ דִּי אָנְדֶערֶע הַייזֶער, בִּיז עֶס הָאט זִיךְ אָנְגֶענוּואלְעמְט דָּאס גַאנְצֶע הוֹיז.

מִיר הָאבְּן דָּא אַ קְלֵיין פִּיר יְעוּרִיג יוּנגֶל מִיטְן נָאמֶען יואלְ'ש. דֶער יואלְ'ש קוּמְט אִין חֻדָּר אוּן דָּעְט וְוִי קִינְדֶער וְואס קוּמֶען פּוּן אָנְדֶערֶע הַייזֶער קוּמֶען אִין חֻדָּר אוּן דָּאס מוֹזְ צִיטֶערְט זַיי וְואלְדְּען זִיךְ פַּאר קָעלְט. עֶר הָאט אִין דֶער שְׁטוּבּ פּוּן דָּעם פַּאלְצִישְׁן קְלֵיין פֶּעכֶל אַ גְּרֶעסֶערֶע קְאלְטֶע פְּלַאץ צוּ שְׁלָאפְן אוּן עֶס אִיז אִים גָאר שְׁוֶוער צוּ הַיצְן דִּי גְּרוֹיסֶע שְׁטוּבּ אוּן דֶעם גְּרוֹיסֶן קְאלְטֶן הָאלְץ.

וְוען יואלְ'ש קוּמְט אִין חֻדָּר צוּם רֶבִּי'ן לֶערְנען טָרָעפְּט זַיי וְוייטֶער אַ קְלֵאס צַיימֶער אִין חֻדָּר אוּן דָּאס מוֹזְ צִיטֶערְט זַיי וְואלְדְּען זִיךְ פַּאר קָעלְט. עֶר הָאט אִין דֶער שְׁטוּבּ פּוּן דָּעם פַּאלְצִישְׁן קְלֵיין פֶּעכֶל אַ גְּרֶעסֶערֶע קְאלְטֶע פְּלַאץ צוּ שְׁלָאפְן אוּן עֶס אִיז אִים גָאר שְׁוֶוער צוּ הַיצְן דִּי גְּרוֹיסֶע שְׁטוּבּ אוּן דֶעם גְּרוֹיסֶן קְאלְטֶן הָאלְץ.

וְוען יואלְ'ש קוּמְט אִין חֻדָּר הֶערְט עֶר וְוִי זַיין מְלַמֵּד רַבִּי נַחְמָן דָּערְצֵיילְט אַ מַעֲשֶׂה פַּאר אִים אִינְ־דָּערהַיים. עֶס אִיז אַזַא קְאלְטֶע וִויטֶער מִיט שְׁנֵיי אוּן רֶעגֶן, עֶר הָאט נִישְׁט קַיין גֶּלְט צוּ קוֹיפְן אַ נֶיעֶ אַיינְוועלְע אָנְצוּאוואלְעמֶען דָּעם זַיין שְׁטוּבּ. זַיין אַיינְוועלְע בַּיי אִים אִינְדָּערהַיים הָאט זִיךְ צוּגְּבְּרָאכְּן. אוּן אִין שְׁטוּבּ בַּיי אִים אִינְדָּערהַיים איז גָאר קָאלְט.

יָא, אִיר הָאט צוּגֶעטְרָאפְּן וְוען יואלְ'ש קוּמְט אַהֵיים פּוּן חֻדָּר הָאט עֶר מִיטְגֶענוּמֶען פּוּן דֶער חֲבֵרִים, אוּן עֶר גֶייט אַרַיין שְׁטִילְערהַייט אִין זַיין שְׁלָאף שְׁטוּבּ. עֶר נעמְט אַ הָאמֶער מִיט אֲנָדֶערֶע גְּעצֵייג, אוּן עֶר הַייבְּט אָן צוּנְעמֶען דָּעם זַיעֶם נַייעֶם אַיינְוועלְע וְואס זַיין מְאמֶע הָאט אִים גֶעקוֹיפְט צוּ אָנְווֶארְעמֶען זַיין שְׁטוּבּ. יואלְ'ש קוּמְט דָּאס אַרוֹיס, אוּן מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים צוּזאמֶען טָרָאגְן דָּאס אַרַיבֶּער צוּם מְלַמֵּד רַבִּי נַחְמָן. עֶר קוּמְט אָן צוּם מְלַמֵּד אוּן זָאגְט אִים אַז זַיין טַאטֶע אוּן מַאמֶע וועלְן זִיךְ אַזוֹי בְּרַייעֶן צוּ קֶערְנט פַּאר אַ מַתָּנָה דָּעם אַיינְוועלְע פַּאר זַיעֶר קִינְדְּ'ס מְלַמֵּד.

יואלְ'ש מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים נעמְען זִיךְ גְּעשְׁווִינְד אַרַיינְשְׁטָעלְן דָּעם נַייעֶם אַיינְוועלְע אִינֶעם מְלַמֵּד'ס הוֹיז. עֶר וְוארְפְּט אַרַיין דָּערִין אַבִּיסֶל הָאלְץ צוּ מַאכְן גְּרַייט פַּאר דֶער דָּע־רָבָּרַייעֶן דָּעם מְלַמֵּד רַבִּי נַחְמָן'ס הוֹיז. דִּי קִינְדֶער דָּע־רָבָּרַייעֶן זִיךְ, זַיי וְואלְעמֶען אָן זַייעֶר קָאלְטֶע בַּייגֶער, וְואס שׁוֹין עֶסְטֶעלְט וְואכְן שְׁפִּירְן זַיי אַזֶעלְכֶע בִּיסֶטֶערֶע קָעלְט אוּן קֶערְנען זִיךְ נִישְׁט דָּערְוואלְעמֶען.

יואלְ'ש לוֹיפְט אַרוֹיס אוּן גֶייט אַהֵיים שְׁלָאפְן נָאבְּדֶעם וְואס עֶר לַייגְט אַרַיין קְרִיאַת שְׁמַע. יואלְ'ש'ס שְׁטוּבּ איז בִּיסֶטֶער קָאלְט, עֶר הָאט נִישְׁט קַיין אַיינְוועלְע, עֶר שְׁלָאפְט קָאלְט. אֲבָּער בְּאלְד שְׁטַייט עֶר שׁוֹין אוֹיךְ לֶערְנען, עֶר שְׁלָאפְט נִישְׁט צוּ לַאנְג. עֶר זָאגְט מוֹדֶה אֲנִי, עֶר גִיסְט זִיךְ אָפּ נָעגֶל וַואסֶער, אוּן טַאנְצְט אַרוֹיס פּוּן בֶּעט. עֶר הַייבְּט זִיךְ אָן צוּ גְּרַייטְן צוּ לַיְיגְן קְרִיאַת שְׁמַע, צוּ לֶערְנען אוּן דַאוונען אוּן דִּינֶען וַוייטֶער דֶעם הַיילִיגֶן בְּאשֵׁעפֶער.

אַיין שַׁיינֶעם טָאג דִּי רֶעבִּיצִין – יואלְ'ש'ס מַאמֶע – קוּמְט אָן אוֹיף אַ בֵּאזוּךְ אִינֶעם שְׁטוּבּ פּוּנעם מְלַמֵּד רַבִּי נַחְמָן, אַרוֹיסְצוּהֶעלְפָּן רַבִּי נַחְמָן'ס רֶעבִּיצִין וְואס הָאט גְּעדַארְפְט הִילְף. אִינְמִיטן בְּאַמֶערְקְט זִי דֶאךְט זַייעֶר אַ בְּאקאנְטֶע אַיינְוועלְע. רוּפְט זִי זִיךְ אָן צוּ רַבִּי נַחְמָן'ס פְּרוֹי, אֲפָּשֶׁר קֶערְנט אִיר מִיר זָאגְן וואו אִיר הָאט גְּעקוֹיפְט דֶעם אַיינְוועלְע, עֶס אִיז מִיר זַייעֶר אִינְטֶערֶסַאנְט וַויל אִיךְ הָאב אוֹיךְ גְּעקוֹיפְט דֶעם זָעלְבֶּן אַיינְוועלְע פַּאר מַיין יואלְ'שׁל.

רֶבִּי נַחְמָן'ס פְּרוֹי קוּמְט מִיט וואנְדֶער אוֹיף דִּי רֶעבִּיצִין, וְואס דִּי־יסְט, דִּי רֶעבִּיצִין וַוייסְט נִישְׁט פּוּן דִּי מַתָּנָה? יואלְ'ש הָאט דָּאךְ מִיר גְּעזָאגְט אַז זַיין מַאמֶע דִּי רֶעבִּיצִין וועט זִיךְ אַזוֹי בְּרַייעֶן צוּ הֶערְן אַז מֶען הָאט גְּעגֶעבְּן אַ מַתָּנָה דֶעם אַיינְוועלְע פַּאר יואלְ'ש, דִּי רֶבִּיצִין הָאט שׁוֹין גְּעבַאפְּט דִּי וַוייסְט שׁוֹין פּוּן וואו? אִיז דִּי רֶבִּיצִין הָאט נַחַת וּפְלֵיטָה אִינְוועלְע קוּמְט, אִיר נַחַת וּפְלֵיטָה יואלְ'שׁל הָאט דָּאס אַרַיבֶּער רְגְּעדֶערֶענְט שְׁטִילְערהַייט, אוּן עֶר שְׁלָאפְט אַז בַּיי יואלְ'ש אִין שְׁטוּבּ אִיז נִישְׁטָא קַיין זֵבֶר פּוּנעם אַיינְוועלְע!

מִיט אַפָּאר יָאר שְׁפָּעטֶער, עֶס אִיז בִּיסֶטֶער קָאלְט אוֹיף דִּי גַאס. יואלְ'ש'ס מַאמֶע וויל אִים אָנְטוּן וואנְדֶערְט, זִי הָאט אֲבָּער מוֹרָא אִים צוּ קוֹיפְן אַ וואנְדֶערְמֶען מַאנְטֶל, אַ וואנְדֶערְמֶען טִילְעפְּ אַזוֹי וִוי עֶס אִיז גֶעווֶען דִּי סַדָּר פּוּן רַבָּנְשַׁיי קִינְדֶער צוּ גִיין אֲנָגֶעטוּן, וַויל זִי הָאט מוֹרָא אַז יואלְ'ש וועט אַיין שַׁיינֶעם טָאג אַוועקגְּ־ עבְּן דֶעם טַיירֶן טִילְעפְּ פַּאר אַ צְווַיימֶן.

אֲבָּער דִּי קֶעלְט אִיז גֶעווֶען גָאר שְׁטַארְק, זִי קֶען זִיךְ שׁוֹין נִישְׁט צוּרִי־ קְהַאלְטֶן, אוּן זִי קוֹיפְט אַ נַייעֶ שַׁיינֶע וואנְדֶערְמֶע טִילְעפְּ פַּאר יואלְ'שׁל צוּ גִיין אֲנֶ־ גֶעטוּן וואנְדֶערְמֶע אוֹיפְ'ן גַאס. אֲבָּער אִין דִּי זָעלְבֶּע צַייט פְּעלְט עֶר אַרַיין רוּפְט זִי דִּי בַּחוּר מִיטְן נָאמֶען יַעֲקֹב הָערְשׁ, אוּן זִי בָּעט אִים "אִיךְ בָּעט אַיי־ךְ, אִיר זָאלְט בְּסֵדֶר גִיין נֶעבְּן יואלְ'שׁל אוּן אַבֶּט גֶעבְּן אַז דָּאס טִילְעפְּ זָאל בְּלֵיבְּן בֵּיי אִים, עֶר זָאל דָּאס פַּאר קַיינֶעם נִישְׁט אַוועקגְּגֶעבְּן. אִיךְ וויל אַז עֶר זָאל גִיין אֲנֶגֶעטוּן גוּט וַוארֶ־ עם, עֶר זָאל זִיךְ נִישְׁט פַּארְקִילְן, עֶר זָאל קֶערְנען דִּינֶען דֶעם הַיילִיגֶן בַּאשֵׁעפֶער".

יָא, יַעֲקֹב הָערְשׁ גֶעט אַבֶּט. וֶוער עֶס קוּמְט צוּ נֶעבְּן יואלְ'שׁל שְׁטֶעלְט עֶר זִיךְ אַהִין הֶערְן וואס מֶען רֶעדְט, צוּ אֲבַאבְּט גֶעבְּן, עֶר זָאל קַיינֶעם נִישְׁט אַוועק־ קְגֶעבְּן זַיין טִילְעפְּ. וֶוען עֶר זָעט יואלְ'ש גֶייט אַרוֹיס לוֹיפְט עֶר אִים נָאךְ, אֲפָּשֶׁר גֶייט עֶר אַוועקְגֶעבְּן דֶעם טִילְעפְּ. וואו עֶר גֶייט לוֹיפְט עֶר אִים נָאךְ אַבֶּטוּ־ גְּעבְּן אַז עֶר זָאל זַיין טִילְעפְּ נִישְׁט אַוועקְגֶעבְּן.

אַיין טָאג יַעֲקֹב הָערְשׁ קוּמְט אִין שׁוּל אוּן עֶר הָאט זִיךְ שׁוֹין גְּעשְׁטֶעלְט דַאוונען אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן עֶר זָעט אַז יואלְ'ש לוֹיפְט אַרַיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אָן זַיין טִילְעפְּ. גֶעוואלְד, דִּי רֶבִּיצִין וֶוועט זִיךְ דָּאךְ זַיין זַייעֶר בֵּייז אוֹיף מִיר, אִיךְ הָאב נִישְׁט אַבֶּט גֶעגֶעבְּן. לוֹיפְט עֶר צוּ יואלְ'ש, "יואלְ'ש וואו אִיז דַיין טִילְעפְּ?" פְּר־ עגְט אִים יואלְ'ש וואס אִיז דַיין פְּרָאבְּלֶעם? עֶנְטפֶערְט עֶר אַז דִּי רֶעבִּיצִין הָאט מִיר גְּעשְׁטֶעלְט אֲבַאבְּט גֶעבְּן.

הָאט יואלְ'ש זִיךְ אֲנֶגֶערופְּן אִיךְ וֶועל דִּיר דֶערְצֵיילְן. עֶס אִיז גֶעווֶען אַ אִיד וְואס הָאט גֶעדַארְפְט חֲתוּנָה מַאכְן זַיין קִינְד, אוּן עֶס הָאט אִים נָאךְ גֶעפֶעלְט דִּי סְכוּם פּוּן דְּרַיי טוֹיזֶנְט לְעי, דָּאס אִיז אַ סְארְט גֶעלְט וְואס מֶען הָאט גֶענוּצְט אִין יְענֶע לַאנְד, אִיךְ הָאב גֶעזֶעהְן אַז עֶר וִויינְט זִיךְ אוֹיס בַּאר'ן טַאטֶן אַז עֶר דַארְף חֲתוּנָה מַאכְן אוּן עֶר הָאט נִישְׁט קֶען אוֹיפְ־ בְּרֶענְגְען דֶעם סְכוּם פּוּן דְּרַיי טוֹיזֶנְט לְעי. עֶר הָאט אִים גֶעזָאגְט אַז עֶר וועט אִים גֶעבְּן דֶעם סְכוּם אוּן עֶר וועט אִים נִישְׁט דַארְפְן צוּרִיקְגֶעבְּן. אִיךְ וֶועל דִּיר דֶערְצֵיילְן וואס יואלְ'ש הָאט גֶעזָאגְט צוּ זַיין מַאמֶע וְואס זִי הָאט זִיךְ אַזוֹי בְּרַייעֶן צוּ הֶערְן אַז עֶר וועט אִים גֶעבְּן דֶעם סְכוּם אוּן עֶר וועט אִים נִישְׁט דַארְפְן צוּרִיקְגֶעבְּן. אִיךְ וֶועל דִּיר דֶערְצֵיילְן וואס יואלְ'ש הָאט גֶעזָאגְט צוּ זַיין מַאמֶע וְואס זִי הָאט זִיךְ אַזוֹי בְּרַייעֶן צוּ הֶערְן אַז עֶר וועט אִים גֶעבְּן דֶעם סְכוּם אוּן עֶר וועט אִים נִישְׁט דַארְפְן צוּרִיקְגֶעבְּן. אִיךְ וֶועל דִּיר דֶערְצֵיילְן וואס יואלְ'ש הָאט גֶעזָאגְט צוּ זַיין מַאמֶע וְואס זִי הָאט זִיךְ אַזוֹי בְּרַייעֶן צוּ הֶערְן אַז עֶר וועט אִים גֶעבְּן דֶעם סְכוּם אוּן עֶר וועט אִים נִישְׁט דַארְפְן צוּרִיקְגֶעבְּן.

פַארוָואס לייגט דער רבי נישט תפילין? ווייטער די תורה?

שַׁבָּת קוֹדֶשׁ צוּפְרִי מָען הָאט שׁוֹין גֿ־עעָנְדִיגְט דַאווֶענען שַׁחֲרִית, אוּן מ׳הָאט גֿ־עעָנְדִיגְט טַאנְצן בֵּיי די בְּרֵייטְלִיכֶע הַכְנָסַת סֵפֶר תּוֹרָה. דער עוֹלָם אִיז פַארְשְׁווִיצט, אוּן מָען מַאכְט פְּלַאץ צוּ קֶעמֶען אַרַיינְלייגִן די הֵיילִיגֶע סֵפֶר תּוֹרָה אֵינְעם אָרוֹן הַקוֹדֶשׁ. אוּן דער הֵיילִי־גֶער רַבִּי דער דְּבָרִי יוֹאֵל זְכוּתוֹ יָגֵן עָלֵינוּ גייט צוּ צוּם עָמוּד זָאגן די קַאפִּיטֶל "לְדָוִד מִזְמוֹר". אַזוֹי ווי דער מְנָהָג אִיז, אַז נָאבְדָעם וָואס מָען לייגְט אַרַיין די סֵפֶר תּוֹרָה זָאגְט מָען פָּאר דָעם קַאפִּי־טֶל כז אִין תְּהִלִּים "לְדָוִד מִזְמוֹר". אוּן דער רַבִּי זָאגְט דָאס מִיט גְרוֹיס הִתְרַגְּשׁוּת, ער גִיסְט זִיךְ אוֹיס דָאס הָאַרְץ פַאר׳ן הֵיילִיגֶן בַּאשֶׁעפֶער.

גְלֵייךְ דָערְנָאךְ גְרֵייט מָען זִיךְ צוּם לֵיינֶען. דָאס לֵיינֶען אִיז דָאס אֶרְוֹיסְ מְאַמֶּענְט אִין בֵּית הַמִּדְרָש, וְוען אִידִישֶׁע קִינְדֶער גְרֵייטְן זִיךְ אוֹיסְצוּהָערְן די הֵיילִיגֶע תּוֹרָה וָואס דָער הֵיילִי־גֶער בַּאשֶׁעפֶער הָאט גְעגֶעבְּן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּיוֹם בְּאַרְג סִינַי. מָען נֶעמְט אֲרוֹיס די סֵפֶר תּוֹרָה מָען טְרָעגְט דָאס צוּם בִּימָה, אוּן דָער הֵיילִיגֶער רַבִּי גייט זַיין דָער בַּעַל קוֹרֵא אֲזוֹי ווי אַ זַיין מְנָהָג יְעדְן שַׁבָּת אוּן יוֹם טוֹב.

דָער הֵיילִיגֶער רַבִּי הָאט גְעהָאט אַ גְע־וָאלְדִיגֶע עֲבוֹדָה בְּיִים טֵיילְן אֲלֵיינְס די בְּבוּדִים בַּשָׁעַת׳ן לֵיינֶען, וואו אוֹיסְצוּלְאזְן בֵּיי יְעדְן אַיינֶ־עם, מָען הָאט גְעמַאכְט אַסַאךְ הוֹסָפוֹת בְּיִים לֵיינֶען, צוּגְעלֵייגְט נָאךְ עֲלִיוֹת. גְעוּוענְלִיךְ בְּיִים לֵיינֶען אִיז דָא זִיבְּן עֲלִיוֹת, אוּן בֵּיי חֲסִידִ׳שֶׁע אִידְן לֵייגְט מָען צוּ אַן אַכְטֶע עֶלְי׳ פַאר אֲחֲרוֹן, אוּן נָאבְדָעם לֵיינְט מָען מַפְטִיר, וָואס דָערְמָא־

לְטָס זָענֶען אַסַאךְ מָאל אֲפִילוּ קִינְדֶער עוֹלֶה שַׁבָּת פַאר זֵייעֶר בַּר מִצְוָה.

אֲזוֹי לֵיינְט דָער רַבִּי אֵינֶעם נֵייעֶם סֵפֶר תּוֹרָה, וָועֶן אִין בֵּית הַמִּדְרָש גֶעפּוּנְט זִיךְ דָער גְרוֹיסְטֶער בַּעַל שִׂמְחָה דָער אִיד וָואס הָאט גֶע־לֶאזְט שְׁרֵייבְּן דִי נֵייע סֵפֶר תּוֹרָה, אוּן הָאט הַיינְט אַרַיינְגֶעגֶעבְּן דִי תּוֹרָה אִין הַמִּדְרָש, אוּן עֶר גֵייט בַּאלְד בַּאקוּמֶען אַן עוֹלֶה זַיין אֵינֶ־עם סֵפֶר תּוֹרָה.

אוֹיךְ גֶעפּוּנְט זִיךְ אִין בֵּית הַמִּדְרָש דָער סוֹפֵר, אַ הַיימִישֶׁער אִיד וָואס הָאט מִיט גְרוֹיס פְּלָאג אוּן מִיה גֶעשְׁרִיבְּן דִי הֵיילִיגֶע נֵייע סֵפֶר תּוֹרָה. וָואס חוּץ דָעם וָואס דָער אִיד וָואס הָאט אַרַיינְגֶעגֶעבְּן דָעם סֵפֶר תּוֹרָה אִיז שְׁטַארְק בְּשִׂמְחָה, שְׁפִּירְט אוֹיךְ דָער סוֹפֵר וָואס הָאט גֶעשְׁרִיבְּן דָעם סֵפֶר תּוֹרָה גְאר דָערְהוֹיבְּן אוּן אַ גְעוַואלְדִיגֶע שִׂמְחָה אַז בָּרוּךְ הַשֵּׁם עֶר הָאט גְעהָאט דִי זְכוּ׳ צוּ עֶנְדִיגְן שְׁרַייבְּן נָאךְ אַ סֵפֶר תּוֹרָה.

אָבֶּער אַלְץ קֶען פַּאסִירְן, אוּן דָא הָאט פַּא־סִירְט אַן אִינְטֶרֶעסַאנְטֶע זַאךְ. דָער רַבִּי הָאלְט אִינְמִיטְן לֵיינֶען אוּן אִינְמִיטְן שְׁטָעלְט עֶר זִיךְ אָפּ, עֶר וָועֶרְט פַּארְקַלְעֶרְט, עֶר קְלָעֶרְט אוּן ט׳רַאבְט, עֶר טְרַאבְט אוּן קְלָעֶרְט, מ׳זָעט אוֹיךְ זַיין פָּנִים ווי עֶר טְרַאבְט אַזוֹי, אוּן עֶר אִיז זִיךְ מְיַישֵׁב אַנְדֶערְש, עֶר רֶעדְט צוּ זִיךְ שְׁטִילֶערְהַייט.

יְעדֶער וַוייסְט אַז דָער רַבִּי אִיז גָאר אַ הֵיילִיגֶער אִיד בְּמֵילָא אַז מָען זָעט ווי דָער רַבִּי הָאט זִיךְ אַפְּגֶעשְׁטֶעלְט אִינְמִיטְן לֵיינֶען טְרַא־

צוּ לֵייגֶן דָעם גַאנְצֶן אוֹיפְ׳ן סֵפֶר תּוֹרָה לֵייגְט מָען זָעְ אוֹיפְ׳ן מֶענְטֶעלְע מָען זָאל ווִיסֶן אַז דָאס אִיז פָּסוּל. מָען לֵייגְט דָאס צוּרִיק אִין אָרוֹן הַקוֹדֶשׁ, אוּן מָען נֶעמְט אַרוֹיס אַן צְווַייטֶער סֵפֶר תּוֹרָה, אוּן דִי הֶלְבָּה אִיז אַז מָען לֵיינְט ווַייטֶער פּוּנְעם פָּסוּק וואוּ מ׳הָאט גֶעהַאלְטְן.

אָבֶּער דָא אִיז דָער רַבִּי גֶעשְׁטַאנֶען אוּן גֶעקְלָערְט, בְּאִילוּ וואַזוֹי צוּ טָרֶעפְּן אַ וֶועג אַז מָען זָאל ווַייטֶער קֶענֶען לֵייעֶנֶען אִין דָעם סֵפֶר תּוֹרָה. אֵינְצְווִישֶׁן הָאט דָער רַבִּי גֶעקְלָערְט אַזוֹי שְׁטַילְעֶרְהַייט אַז נָאר דָער גִבְּאי זָאל הֶערְן, אוּן עֶר גֶעבְּט שְׁטִילְעֶרְהַייט אַ בְּרֶעג דָעם גִבְּאי אוֹיבּ עֶר הָאט אֶפְּשֶׁר אַ קְלֵיינֶע סֵפֶר תּוֹרָה וָואס מ׳קֶען שְׁטִילְעֶרְהַייט אַרַיינְבְּרֶענֶגען אִין בֵּית הַמִּדְרָש וָואס דָער גִבְּאי זָאל בַּאמֶערְקְן אַז מָען זָאל עוֹלֶה זַיין אֲנְדֶערְע סֵפֶר תּוֹרָה.

דָער גִבְּאי הָאט גֶעעֶנְטְפֶערְט יָא, אוּן ווַי־גוּ דָעם אִיז עֶר שְׁנֶעל אַרוֹיסְגֶעלֶאפְּן פּוּן בֵּית הַמִּדְרָש, אוּן עֶר הָאט גֶענוּמֶען דָעם קְלֵיינֶעם סֵפֶר תּוֹרָה אוּן דָאס אַרַיינְגֶעלֶייגְט אוּנְטֶער זַיין בֶּעקִישֶׁע, אוּן צוּרִיק אַרַיינְגֶעקוּמֶען אִין בֵּית הַמִּדְרָש, אוּן דָאס שְׁטִילְעֶרְהַייט אַרוֹיפְגֶעלֶייגְט אוֹיפְ׳ן בֶּאלְעמֶער אוּן דָאס גֶעעֶפְנְט, דָאן הָאט דָער רַבִּי ווַייטֶער גֶעלֶייגְט אִין דָעם צְווַייטֶן סֵפֶר תּוֹרָה וואוּ מ׳הָאט גֶעהַאלְטְן. דָאס הָאט גֶע־דּוֹיערְט דִי עֶטְלִיכֶע מִינוּט.

פַארֶצַייכְנִט וַוייסְט אַז דָער רַבִּי הָאט דָא פַּאסִי־רְט? בֵּין אִיךְ נָאבְ׳ן דָאווֶענען צוּגֶעגַאנְגֶען צוּם רַבִּי׳ן פְּרֶעגְן פְּשַׁט, אִיךְ הָאב דָאךְ גֶעזֶען אַז דִי סֵפֶר תּוֹרָה אִיז דָאךְ עָבְט פָּסוּל, נוּ פַארְוָואס הָאט דָער רַבִּי קוֹדֶם גֶעקְלָערְט צוּ לֵיינֶען וַוייט־ער?

הָאט מִיר דָער הֵיילִיגֶער רַבִּי מִיט זַיינֶע הֵיילִיגֶע מִדּוֹת גֶעעֶנְטְפֶערְט, הָאסְט דָאךְ גֶעזֶען אַז דָער סוֹפֵר וָואס הָאט גֶעשְׁרִיבְּן דִי סֵפֶר תּוֹרָה אִיז דָא אִין בֵּית הַמִּדְרָש, חְלִילָה וְוען דָער גַאנ־צֶער עוֹלָם זָעט אַז מ׳הֵייבְּט אוֹיךְ דִי סֵפֶר תּוֹרָה יֶענֶעם טָאג וָואס מָען הָאט אַרַיינְגֶעגֶעבְּן דִי סֵפֶר תּוֹרָה, יֶעדֶער וַוייסְט וֶועט דָער סוֹפֵר אִיז גְעוַוען, מ׳הָאט דָאךְ אִים גְעזֶען מִיטְטָאנֶצן מִיטְ׳ן בַּעַל שִׂמְחָה, וָואלְט עֶר גֶעהַאט מוֹרֶא׳דִיגֶע בּוּ־שׁוֹת, מֶענְטְשֶׁן וָואלְטְן גֶעקוּקְט אוֹיף אִים, קוּק דוּ הָאסְט גֶעמַאכְט אַ טָעוּת, אוּן מֶענְטְשֶׁן וָואלְ־טְן גֶעלֶערְנְט דָאבְּן וָואס מ׳דַארְף נִישְׁט צוּ רֶעדְן, עֶר וָואלְט גֶעוַוארְן זַייעֶר פַארְשָׂעמְט.

דְערְבֵּיי הָאב גֶעזוּבְט אַן עֵצָה וָואס צוּ טוּן, אוּן אַז דָער גִבְּאי הָאט גֶעזָאגְט אַז עֶר הָאט אַ קְלֵיינֶע סֵפֶר תּוֹרָה וָואס מ׳קֶען אַרַיינְגֶעגֶעבְּן אִין בֵּית הַמִּדְרָש, אוּן דָאס שְׁטִילְעֶרְהַייט אַרוֹיפְגֶעלֶייגְט אִין דָעם קְלֵיינֶעם סֵפֶר תּוֹרָה אִיז דָאךְ גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסְ׳ער חִידּוּשׁ, אוּן דָאס הָאט גֶע־דּוֹיערְט דִי עֶטְלִיכֶע מִינוּט.

פַארֶצַייכְנִט וַוייסְט אַז דָער רַבִּי הָאט גֶעזָאגְט אַז עֶר הָאט אַ קְלֵיינֶע סֵפֶר תּוֹרָה וָואס מ׳קֶען אַרַיינְגֶעגֶעבְּן אִין בֵּית הַמִּדְרָש, אוּן דָאס שְׁטִילְעֶרְהַייט אַרוֹיפְגֶעלֶייגְט אִין דָעם קְלֵיינֶעם סֵפֶר תּוֹרָה אִיז דָאךְ גֶעוֶוען אַ גְרוֹיסְ׳ער חִידּוּשׁ, אוּן דָאס הָאט גֶע־דּוֹיערְט דִי עֶטְלִיכֶע מִינוּט.

געראַטעוועט דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
וועכנטליכע רייכע אויסגאבע

בחצרות
סאטמאר

845.693.9423

געראטעוועט דעם רעטער

ארויסגענומען פון די וועכנטליכע רייכע אויסגאבע

בחצרות סאטמאר

845.693.9423

אין די טאג פון די חתונה האבן זיך די חסידים געפרייט
אז ב"ה דער רבי פירט אונטער זיין זון אונטער די חופה

ביי די חתונה האט דער חתן ארויס געווינען זיין גרויסקייט אין תורה
ווען ער האט געזאגט א שטארקע פלפול פיל מיט חידושים

פְּשָׁשְׁשׁ: נעלויבט דער באשעפער
אז איך האב ארויין געבאפט אזא חשובן איידעם

און מיט דעם קען מען פארשטיין
וואס דער קצות שרייבט

ביים געהויבענעם מצוה טאנץ האבן די חסידים מתפלל געווען
אויפן אריכות ימים פון זייער רבין

אבער ליידער אויף מארגן פון די חתונה איז דער מצב געווארן
נאך ערגער, און די מניני תהילים איז אנגענאנגן 24 שָׁעה.

בקשר רחמים
חנני' יום טוב ליפה בן רחל
אדמו"ר סיגט

רַבִּי, דִּי רָאשֵׁי הַקְּהִילָה זָענען דָּא

ח"ו רַבִּי מִיר זָענען זִיכער אַז דֶּערֶ רַבִּי ווֹעט ווֵערן גֶעזוּנט

אוֹן ווֹאס ווֹעט זַיין מִיט יוֹאלִישׁ?

מוֹצָאֵי שַׁבָּת שָׁבַע בְּרָכוֹת

גַּיי אַרַיבֶּער צוּ דִּי רָאשֵׁי הַקְּהִילָה אִיךְ ווִיל רֶעדְן מִיט זֵיי

אִיךְ ווִיל אַייךְ לָאזֶן מֵיין צַוֵוואָה
ווֶענען דִּי שִׁטָאט ענְיָנִים, דָּאס רַבָּנוּת דָּא אִין שִׁטָאט זָאל אִיבֶּערְ נֶעמֶען מֵיין זוּן חַיִּים צְבִי

בָּרוּךְ דַּיָּן הָאֱמֶת...

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל

אָה, יוֹאלִישׁ? אֲפִילוּ אוֹיפְ'ן שְׁפִּיץ בֵּאַרְג ווֹעט מָען אִים נָאכְלוֹיפְן

אָ גְּרוֹיסֶ טְרוֹיעֶר הָאט זִיךְ אַרָאפּ גֶעלָאזְט אוֹיפְן שְׁטָאט סִיגוֹט ווֹען אֵין דִּי לְעצְטֶע טָאג פוּן דִּי שִׁבְעַ בְּרָכוֹת, אִיז לַיידֶער נְפָלָה הָעֲטָרָה וְנִשְׁבָּה אֲרוֹן הַקּוֹדֶשׁ, מֵיט דִּי פְּטִירָה פוּן הָעֶרֶם הַיילִיגֶן קְדוֹשֵׁת יו"ט כ"ט שְׁבַט תרס"ד

טוֹיזֶנְטֶער אִידֶן פוּן דִּי נַאנְצֶע גֶעגֶנְט אַרוּם סִיגוֹט זָענֶען גֶעקוֹמֶען זִיךְ בַּאטַיילִיגֶן בַּיי דִּי לְוָיָה

וַיְהִי נוֹעַם

יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר

זָענֶען מִיר יְעצְט מַכְתִּיר מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ חַיִּים צְבִי צוּ פִּירֶן ווַייטֶער דִּי שְׁטָאט

נָאךְ דִּי הִסְפֵּדִים אִין שׁוּל, הָאט דֶּערֶ ראש הַקָּהָל טָאקֶע מְקַיֵּים גֶעווֶען דִּי הַיילִיגֶע צַוָואָה

ווֹאס ווֶעט יֶעצְט זַיין מִיט יוֹאלִישׁ?

אֲזוֹי אוֹיךְ זָענֶען אַסַאךְ גְּרוֹיסֶע רַבָּנִים גֶעקוֹמֶען מְנַחֵם אֲבֵל זַיין דִּי צַוָויי קִינְדֶער בַּיי דִּי שִׁבְעָה

געראטעוועט דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
וועכנטליכע רייכע אויסגאבע

בחצרות
סאטמאר

נעראָטעוועס דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
וועכנטליכע רייכע אויסגאבע

845.693.9423

פֿאַרוואָס איז דער רב מְכַבֵּד אַזוי שְׂטאַרק אַזא יונגער רַבִּי?

נאכן זײַך אויפהאלטן אַ יאָר בײַ זײַן שוועסטער, איז ער נעפאלן צו אסאך צדיקים וואס האבן יענע יאָרן נעוואוינט אין גאליציע

ער איז נעפאלן אויף אַ שבת צום הייליגן בעלזא

רַב, וואס האט אים זייער שטארק מכבד נעווען

איך האלט אז דו זאלסט פארן וואוינען אין שְׂטאַט סאטמאר, אזוי זאלסט אנהייבן צו פירן פאר די חסידים אין שְׂטאַט

אזוי אויך איז ער נעפאלן צום הייליגן נאסוד'ער רַב, וואו ער האט זיך שטארק נעווייקט בײַ אים

וואס? אין אזא יונגע עלטער? דאַרפט וואוינט דאך דער גרויסטער נאון דער שבט מיהודה?

אינטערעסאנט אז בייַדע צדיקים זאגן מיר די זעלבע צו פאַרן צום שְׂטאַט סאטמאר

איך טראכט אז די וועלט וואלט שוין דו זאלסט אנהויבן צו מחזק זיין די חסיד'ישע אידן אין שְׂטאַט סאטמאר

סאטמאר

איך וואלט נעוואלט פרענגן רשות פונעם רב, אויב איך מעג קוקען זיך באזעהן דא אין שְׂטאַט סאטמאר?

איך האב נאך קיינמאל נישט נעזעהן אזא לעבטיגע צוריה

יא

איז דא די שול וואו דער רב לערנט פאר פאר די בחורים?

ס'איז אזוי אינטערעסאנט, דא קוקען כסדר אין שטאט שקצים וואס פירן זיך נישט אויף ווי ערליכע אידן און זיי פרענגן מיר נישט רשות, קומט שוין אן ערליכער אידי, פונקט ער פרענט רשות

סאטמאר

די תפילות דענען נעוויען מיט גהויס התעוררות און באר דערהויבן

אין די ערשטע שבת וואס ער האט דארט נעוואוינט, האבן זיך צוזאמנעזעסן א גרויסער ציבור חסיד'ישע אידן וואס זענען נעקומען מיטהאלטן די טישן און דאוונען מיטן רבין

איך טראכט אז ער וועט זיך נישט לאנג נעווען, ער וועט זיך באלד אוועקנעמען צו א גרעסערע שטאט

אינטערעסאנט, דער רבי איז קיום 18 יאר און ער זאגט תורה ווי אן אלטער רבי

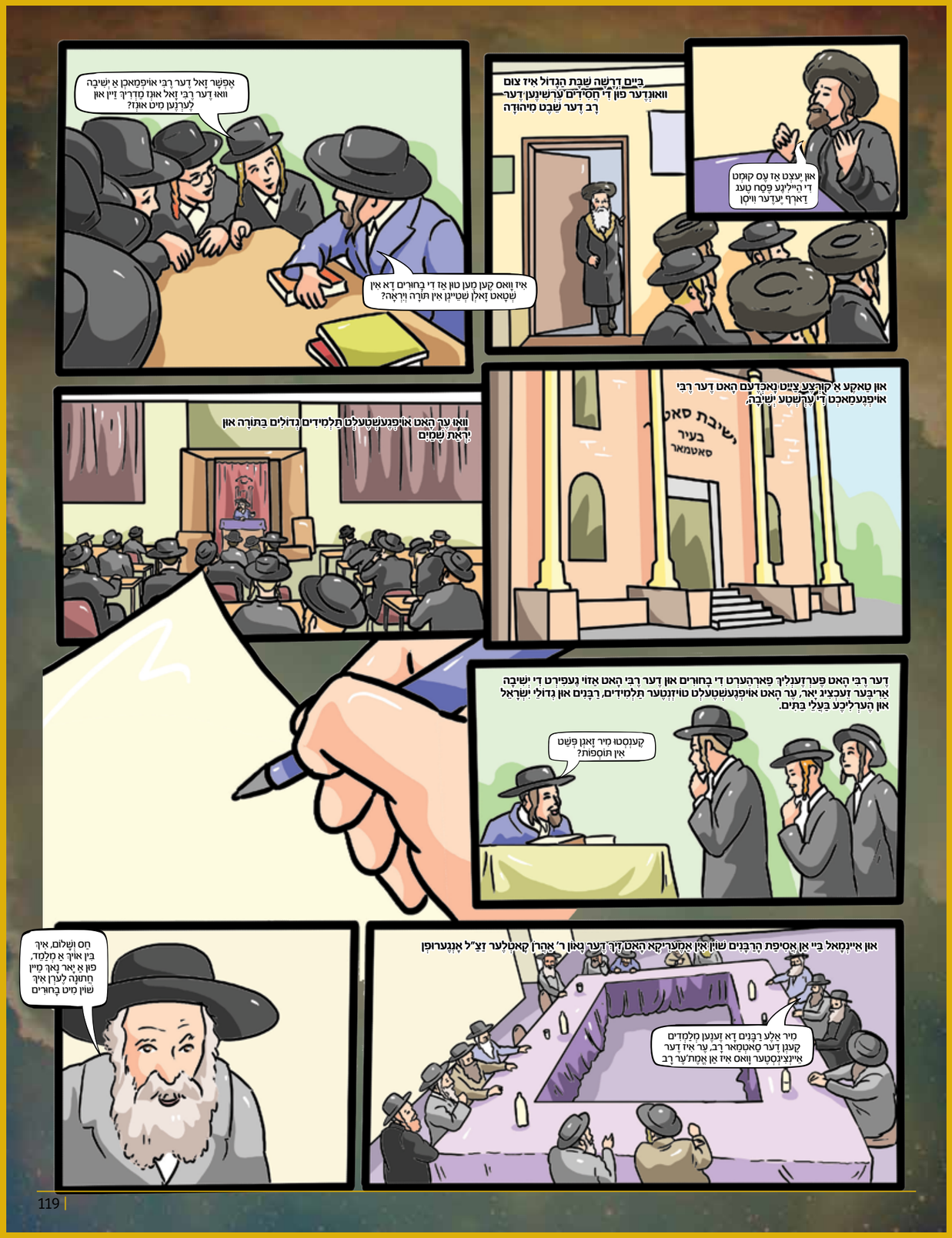
אפער דאס מערסטע איז נעווען די לאנגע שלוש סעודות, וואו דער רבי האט אויסגעוואשן אידישע הענדער, און דאס איז אנגענאנגען בײַ די לעצטע אכזריות אין אמעריקא

געראטעוועט דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
וועכנטליכע רייכע אויסגאבע

בחצרות
סאטמאר

אינמיטן חודש אלול פאר די הייליגע טעג ווען די חסידים פון אונדערע שטעטער צו ווייל אויף ראש השנה ביים רבין האט מען שנעל צוגעשטעלט א גרעסערן ציימער אין שטוב פון רבין
יענקל איך מיין אז מען דארף ברענגען נאך בענקלעך, דאס ווערט נישט זיין גענוג
טאטי איך ווייס נישט צי ס'איז נאך דא וואו צו שאפן פרישע בענקלעך
אה ברוך השם מיר ווילן קענען דאוונענען אין א גרויסע שול, און נישט דארפן זיין צעשטופט אין א ציימער ביים רבין אין שטוב
יא רבי, איך קום דא בשליחות פון די חסידישע איידן אין שטאט בעטן אז דער רבי זאל קומען פראווען די קפות ביי אונז אין שול
אה שלום עליכם, אזא נאסט, דער ראש הקהל פון די חסידישע שול קומט צו מיר אין סוכה
בעזרת השם ווערט איך קומען פירן די הקפות אין די חסידישע שול
מען מוז בויען א נייע גרויסע בית מדרש
אבער פון וואו ווערט מען האבן גענוג געלט פאר אזא גרויסע בית מדרש
מען מוז עס שוין אנהייבן בויען
דער באשעפער זאל ענק גענבן אסאך הצלחה ענק זאלן קענען אויספירן די פלענער מיט הרחבת הדעת אן קיין חובות
איך בין גרייט צו נעבן די נאנצע האלץ
אבער איך די גרויסע חסידישע שול איז נישט נעווען גענוג גרויס צו קענען ארייננעמען דעם ריזן ציבור ווען אין נקמ"ם מיטאמאל די נעהויבענע הקפות
אה ברוך השם מיר ווילן קענען דאוונענען אין א גרויסע שול, און נישט דארפן זיין צעשטופט אין א ציימער ביים רבין אין שטוב
יא רבי, איך קום דא בשליחות פון די חסידישע איידן אין שטאט בעטן אז דער רבי זאל קומען פראווען די קפות ביי אונז אין שול
אה שלום עליכם, אזא נאסט, דער ראש הקהל פון די חסידישע שול קומט צו מיר אין סוכה
דער גרויסער נאון דער רבי איז נעקומען צו די ארבעטס אויפשטעלן א ניי גרויס בית מדרש פאר'ן רבין אין שטאט סאטמאר
דער גרויסער נאון דער רב פון שטאט רעדט אזוי שטארק פון דעם יונגער רבי וואס האט נארוואס חתונה נעהאט?
עס איז אונז אַ כבוד אזא דער רבי איז נעקומען צו דיר באזוכן און אויפשטעלן זיין בית מדרש אוז אין שטאט, און עס איז א זכיה זיך צו דאוונענען ביים רבין, די זכות פון זיינע אבות שטיין להגרמת קרן התורה והיראה
אמן
חנוכת הבית

כיים דרשה שבת הגדול איז צום וואונדער פון די חסידים ערשיינען דער רב דער שבט מיהודה
איז וואס קען מען טון אז די בחורים דא אין שטאט זאלן שטייגן אין תורה ויראה?
אפשר זאל דער רבי אויפמאכן א ישיבה וואו דער רבי זאל אונז מדריך זיין און לערנען מיט אונז?
און יעצט אז עס קומט די הייליגע פסח טעג דארף יעדער וויסן
און טאקע א קוואליטעט ישיבה איז עס קומען אויף חסידים פון אנדערע שטעט צו ווייל אויף ראש השנה ביים
וואו ער וועט זיין נענוג תלמידים גדולים בתורה און יראת שמים
דער רבי'ס האט און אויפגעשטעלט תלמידים, רבנים און גדולי ישראל און הערליכע בעלי בתים.
קענסטו מיר זאגן פשט אין תוספות?
און איינמאל בייא אן אסיפת הרבנים שוין אין אמעריקא האט דיך דער נאון ר' אהרן קאטלער זצ"ל אנגערופן
מיר אלע רבנים דא זענען מלמדים קענן דער סאטמאר רב, ער איז דער איינציגסטער וואס איז אן אמת'ער רב
חס ושלום, איך בין אויך א מלמד, פון א יאר נאך מיין חתונה לערן איך שוין מיט בחורים

געראטענעם דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
וועכנטליכע רייכע אויסגאבע

נָאך פְּטִירָה יאָר וואס דער רבי'ס הַאט געוואלט אין שטאט סאטמאר איז דער רבי אויפגענומען געווארן צו דינען אלס דָער רב אין שטאט ארשׁשווע, ווי דער רבי'ס האט
אויפגענומען נאר אסאך אין אלע רוחניות'דיגע ענינים אין שטאט, אזוי אויך איז ער געזעסן און געלערנט ביי'נאכט און ביי'נאכט אין קיין שטערונגען

דָער רבי'ס האט אסאך געטוון אין אכטונג נעמען אויף די כַּשרות אין שטאט
אז אלעס זאל זיין מיט די בעסטע השגחה

אבער פלוצלינג האט פאסירט אַ שׁרעקליכע מעשׂה אין שטאט

דער גרויסער עושר וואס איז געווען דער בעל הבית פון אַ גרויסע פליישׁ קאמפאני האט באשלאסן צו חתונה מאכן זיין טאכטער
אין אַ נעמישטע חתונה, אין קיין מחיצות צווישן די מענער און די פרויען רח"ל

היינט נאכט קומט אַ מעכטיגע חתונה בַּיי דעם בעל הבית, אבער איך וועל חס ושלום נישט גיין צו אַ נעמישטע חתונה

געראָטעוועט דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
וועכנטליכע רייכע אויסגאבע
בחצרות
סאטמאר

געדאטעוועט דעם רעטער

ארויסגענומען פון די
ווענטליכע רייכע אויסגאבע

בחצרות
סאטמאר

נעשרים ווידיי: הרב נפתלי משה וויס
נעמאל דרוי: ס. וואלף

בס"ד

"עי-סטאר מארטגעדזשעס"
אויפן שפיץ גאפל!

אלע ערליי מארטגעדזשעס

ביי אונז איז נישטא קיין 'סטאנדארט'. יעדע מארטגעדזש איז 'קאסטום פיט', עד וועדט גרינטליך אנאליזירט לויט זיינע אומשטענדן, צו וועלכע באנק זאל ער דעזיגנירט ווערן, וועלכע טיעם זאל דאס פראסעסן, אא"וו.

רעיט'ס און פראמאושענס

א מארטגעדזש איז פאר 30 יאר! די לאון-אפיסערס פון אונזער טיעם זענען געלערנט נאכצוגיין, און ווערן בסדר אפדעיטעד, מיט די נידריגסטע רעיטס און פראמאושענס. זיי פארזיכערן אז יעדער באקומט אויסדרוקליך דעם בעסטן מארטגעדזש אוועילעבל צו יענע צייט.

שנעלע קלאוזינגס

מיט אונזער פארגרעסערטע פראסעסינג-און-קלאוזינג טיעם, וועדט יעדער פארזיכערט צו וועלן אפראוד און באקומען זיין מארטגעדזש דאס שנעלסטע וואס שייך, צו קענען זיך אריינצוזען אין די דירה אינעם ערשטן מעגליבקייט, בשעטו"מ.

סערוויס און אחריות

וועז ס'קומט צו א מארטגעדזש, איז "סערוויס און אחריות" קריטיש וויכטיג. אויב נאר איין דאקומענט וועדט ח"ו בטעות ארויסגעלאזט, איז שוין אלעס פארשלעפט, ס'דויערט פרישע לאנגע וואכן, און דערצו קען עס זיין מיט גרויסע שאדנס. מיט אונזער ספעציעלע סיסטעם גייט יעדע קעיס אריבער עטליבע אויגן, צו פארזיכערן אז אלעס קלאפט 100 פראצענט.

פילע בענק קאנעקשאנס

יעדער קליענט און יעדע פראפערטי האט אנדערע אייגנשאפטן, מעלות און חסרונות. דורך אונזער נאנטע קשר מיט איבער 20 בענק, קענען מיר בעז"ה ערלעדיגן דעם בעסטן מארטגעדזש פארן ריכטיגן קליענט.

באקוועמע עי-סטאר לאקאציעס

אונזערע טיעמ'ס זענען צושפרייט איבער מערערע לאקאציעס אין אידישע געגנטער ווי, ברוקלין, מאנסי, מאנראו קעטסקילס און לעיקוואד, און אונזער נייעסטע לאקאציע אין פלארידע. דאס ערמעגליכט אונז צו קענען פערזענליך סערווירן די קאנסומערס אויפן בעסטן פארנעם.

א מארטגעדזש אין אמעריקע

די עי-סטאר טיעם מיטגלידער האבן לייסענס אין פילע סטעיטס איבער אמעריקע, ווי ניו-יארק, ניו דזשערסי, קאנעטיקעט, פענסלוועניע, טעקסעס, פלארידע, קאליפארניע און נאך. אינוועסטירער אין אנדערע סטעיטס קענען געניסן פון עי-סטאר סערוויסעס, סיי-וואו.

צוזאמענארבעט איז אלעס

עי-סטאר'ס עיקר שטארקייט איז טיעם-ווארק, וואו אלע מיטגלידער קאלאבערירן מיט א געוואלדיגע אחדות אין א היימישע געשמאקע אטמאספערע. אין צוגאב צו די שטארקע סעילס-סופארט וואס די מיטגלידער באקומען באגלייט מיט אנווייזונגען און שטיצע ביי טריט און שריט.

ASTAR HOME CAPITAL

888-ASTAR-11 (888-278-2711) | info@AstarTeam.com | www.astarhomecapital.com

Brooklyn:
18 Spencer Street
Eleventh Floor
Brooklyn, NY

Monsey:
21 Grove Street
Second Floor
Spring Valley, NY

Monroe:
48 Bakertown Rd
Second Floor
Monroe, NY

Catskills:
58 Main Street
First Floor
Bloomingburg, NY

Lakewood:
36 Airport Road
Second Floor
Lakewood, NJ 08701

Florida:
4000 Hollywood Blvd
South #455
Hollywood, FL 33021

THE KIOSKO

2 SPACIOUS LOCATIONS:
141 DIVISION AVENUE | 33 BARTLETT STREET

SUN-THURS: 9 AM - 11PM
WE ARE OPEN EREV & MOTZEI SHABBOS

ADMIN@THEKIOSKO.COM | 718.747.9340 | WWW.THEKIOSKO.COM

פראפעשענאל און היימיש

ביי ASTAR וועט איר אלעמאל טרעפן אייגנער
וואס איז פראפעשנאל און פארשטייט צו די
געברויכן פון אונזער ציבור

THE MORTGAGE STARS™

SHMIEL STERN, CEO
Ext. #201

DAVID GLUCK
Ext. #290

JOSEPH LANDAU
Ext. #259

MOSHE FARBER
Ext. #276

NAFTOLA GROSS
Ext. #202

CHESKY GREENFELD
Ext. #224

JOSEPH WEBERMAN
Ext. #260

SOLOMAN BRAUN
Ext. #280

SHIMON NEUSTEIN
Ext. #209

ABRAHAM LANGER
Ext. #277

AVRAHAM GOLDHIRSCH
Ext. #267

AVROHOM CHAIM HERBST
Ext. #284

BRYAN MATZLIACH
Ext. #402

CHAIM DREZDNER
Ext. #273

CHAIM ENGEL
Ext. #211

CHESKY HIRSCHFELD
Ext. #282

CHESKY LUNGER
Ext. #215

DAVID SCHWARTZ
Ext. #219

ESTHER BARUCH
Ext. #403

GEDALIA LEONOROVITZ
Ext. #237

GETZY RUBASHKIN
Ext. #283

ISAAC KLEINMAN
Ext. #203

ISSER ROSENBERG
Ext. #252

IZZY ROSENBAUM
Ext. #225

JACOB JAROSLAWITZ
Ext. #214

JACOB WERZBERGER
Ext. #231

JOSEPH DEUTSCH
Ext. #268

JOSEPH FRIED
Ext. #270

JOSEPH HERSKO
Ext. #253

KALMEN EKSTEIN
Ext. #264

MEIR LOWINGER
Ext. #217

MENDY GREENSTEIN
Ext. #275

MORDECHAI NEUWIRTH
Ext. #404

MORDECHAI WEISER
Ext. #238

MOSHE ROTTENBERG
Ext. #274

NACHMAN BRULL
Ext. #279

NAFTULA SINGER
Ext. #234

PINCUS MARKOWITZ
Ext. #213

RACHEL HERMAN
Ext. #405

RAFAEL SILBER
Ext. #281

SAUL LEN
Ext. #406

SHAYA ZAHLER
Ext. #216

SHIYA WEINSTOCK
Ext. #269

SHLOIMY KAHAN
Ext. #262

SHLOME SCHWARTZ
Ext. #232

SHLOMY UNGAR
Ext. #255

SHMAYA WAX
Ext. #407

SHMIEL POSEN
Ext. #239

SOLOMAN BERKOWITZ
Ext. #220

TAL ROSENBERG
Ext. #408

VOLVI MENDLOVIC
Ext. #272

YEHUDA GESTETNER
Ext. #210

YISROEL NEUSTEIN
Ext. #218

YOSSI SHABTAY
Ext. #409

YUDA MARKOVITS
Ext. #235

ZELIG TABAK
Ext. #254

AND OUR ENTIRE LOAN PROCESSING TEAM

Registered Mortgage Broker-NYS Department of Financial Services,
All loans arranged through third party providers. NMLS# 1660331

ASTAR HOME CAPITAL

888-ASTAR-11 (888-278-2711)
INFO@ASTARTEAM.COM
WWW.ASTARHOMECAPITAL.COM

- EXTREMELY KNOWLEDGABLE TEAM
- EXEMPLARY CUSTOMER SERVICE
- SEAMLESS PURCHASE PROCESS
- SUPER FAST CLOSINGS

Licensed in: **NY-NJ-CT-PA-FL-CA-MD-TX**